

**ПРИСВЯЧЕНО 90 - РІЧЧЮ
ХНТЕУ**

**ВІСНИК
СТУДЕНТСЬКОГО
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА**

**BULLETIN
OF STUDENT'S
SCIENTIFIC
SOCIETY**

№ 1 /2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ І МЕНЕДЖМЕНТУ

СТУДЕНТСЬКА РАДА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ІНСТИТУТУ БІЗНЕСУ І МЕНЕДЖМЕНТУ

ВІСНИК
СТУДЕНТСЬКОГО
НАУКОВОГО
ТОВАРИСТВА

Випуск № 1/2020

Харків – 2020

Рекомендовано Вченою радою Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Протокол № 9 від 28.05.2020 р.

В 53 Вісник студентського наукового товариства навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства: збірник наукових праць. – Харків: ХНТУСГ, 2020. – Вип. 1. – 164 с.

Редакційна колегія: **КРАСНОРУЦЬКИЙ О.О.**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту (головний редактор);
ГРІДІН О.В., кандидат економічних наук, в.о. директора ННІ бізнесу і менеджменту;
ОНЕГІНА В.М., доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки та маркетингу;
МАРЕНИЧ Т.Г., доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри обліку та аудиту;
МАНДИЧ О.В., доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри маркетингу та медіакомунікацій;
МОІСЄЄВА Н.І., доктор економічних наук, доцент, завідувачка кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін;
МАЗОРЕНКО М.О., кандидат філософських наук, доцент, завідувачка кафедри культурних універсалій;
МІНЕНКО С.І. (відповідальний секретар);
РОМАНАШЕНКО М.О., голова студентської ради ННІ БМ;
ВИЛУСК А.О., голова студентського наукового товариства ННІ БМ

УДК 332.1(477)

Адреса редакції:

Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44, каб. 311

E-mail: visnyk_snt_bm@ukr.net

© Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, 2020

© Колектив авторів, 2020

UDK 330.131.5:658

THE ESSENCE OF ECONOMIC EFFICIENCY OF AGRICULTURAL PRODUCTION

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

NADOLIA S.M., student*

Kharkiv Petro Vasylenko national technical university of agriculture

Recently, the views of scientists and practitioners on the essence of efficiency, as well as the calculation of its indicators in agricultural production have become much closer, although a single criterion of efficiency in agriculture still does not exist; on the contrary, new features, additions and clarifications, constantly supplement it.

The article examines the views of scientists on the definition of the nature and problems of efficiency of agricultural production. It is established that the successful solution of the problems of economic and social development of agricultural enterprises largely depends on the development of other sectors of the national economy, food security of the state, its financial security, and the formation of domestic and foreign markets, improving welfare.

Key words: economic efficiency, agricultural production, results of economic activity.

Останнім часом погляди вчених і практиків на сутність ефективності, а також на розрахунки її показників в аграрному виробництві значно зблизилися, хоча єдиного критерію ефективності в сільському господарстві до сих пір не існує, навпаки, він постійно доповнюється новими ознаками, доповненнями і уточненнями.

В статті досліджено погляди науковців на визначення сутності та проблем ефективності сільськогосподарського виробництва. Встановлено, що від успішного вирішення проблем економічного і соціального розвитку аграрних підприємств в значній мірі залежить розвиток інших галузей національного господарства, продовольча безпека держави, її фінансове забезпечення, формування внутрішнього і зовнішнього ринків, підвищення добробуту населення.

Ключові слова: економічна ефективність, сільськогосподарське виробництво, результати господарської діяльності.

Formulation of the problem in general. The concept of efficiency is one of the key concepts of any system, society, country, region, region, enterprise, production. However, the term has gained the greatest meaning in the economy, as it must constantly create such goods that are necessary for human life and without which society will not be able to develop. It is the economy that helps to meet human needs in a world of limited resources and therefore it must be efficient, ie meet the conditions for achieving high results with minimal costs of capital, finance, labor, etc.

Analysis of recent research and publications. The economy of agricultural production in general develops according to the general economic laws, but its efficiency has quite significant differences from the efficiency of industry or services. And this is due not only to the biological assets of crop and livestock or the use and fertility of soils, but also to the fact that the agricultural sector is in almost every country, even in every region, and its profitability is not always taken into account, as this complex ensures food security of the state.

Many questions remain open in the methodology for determining the efficiency of agricultural producers. Despite the fact that over the last decade the views of scientists and practitioners on the essence of efficiency, as well as on the fundamental basis of calculations of its indicators in agricultural production have become much closer, a single criterion of efficiency in agriculture still does not exist.

* Supervisor – Zaika S.O., Ph.D., Associate Professor

The need to study the efficiency of agro-industrial production in modern conditions is significantly increased in connection with the transformation of the economy towards a socially oriented, as well as the formation of a qualitatively new internal and external environment of agricultural enterprises.

The successful solution of the problems of economic and social development of agricultural enterprises largely depends on the development of other sectors of the national economy, food security, and financial security, the formation of domestic and foreign markets, improving the welfare of the population. Therefore, it is natural that the problems of efficiency of agricultural production are devoted to a significant number of studies, scientific papers, monographs, textbooks and manuals.

Formulation of the goals of the article. The purpose of the article is to study the essence of economic efficiency of agricultural production.

Presentation of the main research material. The most common approach to the interpretation of the essence of production efficiency, including agricultural, is its characteristics as the ratio of useful result (effect) to the cost of obtaining it [2].

With regard to agricultural production, the definition of efficiency, due to the specifics of agricultural activities, should take into account the influence of such a factor and resource as land, which acts as a single object and object of labor. This position can be traced in the works of economists [10], who considered the efficiency of agricultural production as a category that reflects the social relations associated with obtaining the maximum amount of production per hectare of land at the lowest cost of living and material labor per unit of output.

Modern conditions of a market economy have made their adjustments to the classical definition of production efficiency. Some scientists consider the category of efficiency in terms of the use of resources that would provide their most valuable contribution to total output. They note that cost-effectiveness characterizes the relationship between the number of units of resources used in the production process and the resulting quantity of any product. More products from this cost means more efficiency. A smaller amount of product from a given amount of costs indicates a decrease in efficiency [1].

Exploring the issue of efficiency of agricultural production, we can find a number of interesting provisions that characterize its multifaceted nature. Scientists believe that efficiency is always related to the ratio of the value of the result and the value of costs and is synonymous with cost-effectiveness, as both terms characterize the effectiveness of the use of funds to achieve goals [6].

Even such a brief review of definitions of production efficiency, including in the field of agriculture, shows the complexity and ambiguity of this concept, despite the high degree of its theoretical development. At the same time, the essence of most interpretations of the concept of production efficiency is to optimize the ratio of maximum effect and minimum costs under certain production conditions.

The efficiency of agricultural production is the effectiveness of financial and economic activities of the economic entity in the agro-industrial complex, the ability to achieve high performance, efficiency, profitability, product quality. This economic category today is considered as a set of several types of efficiency, which together represent a single whole.

The variety of economic results allows us to identify such types of efficiency as technological, economic, social and environmental. Technological efficiency means the degree of use of resources in the process of expanded production; under economic - the degree of realization of production relations, expressed in the presence of a certain production effect; under social - a certain degree of social development of the team, aimed at improving the living standards of its members; and under the ecological - the maximum possible provision of social needs of people with food obtained at optimal unit costs of production, full preservation of soil fertility and conditions of reproduction of the environment [5].

Some authors supplement this classification with their own developments, in particular, point to the need to study such types of efficiency as investment and innovation [3, 7]. The authors understand the investment efficiency of agricultural production as increasing the rate and volume of agricultural production through investment in economic facilities and processes related to production activities [8].

In addition to certain types of production efficiency, some economists consider their combined categories, such as production and technical, production and economic, socio-economic efficiency. Thus, Gudž O.E. believes that socio-economic efficiency expresses the degree of realization of the purpose of production, and production-technical and production-economic – a means of achieving it [4].

The process of combining individual types of efficiency has led to the emergence of such generalizing categories as integrated efficiency, synergetic efficiency, multiplier efficiency, etc. According to V.V. Rozsokha, the concept of synergetic efficiency expresses the combined impact of a set of innovations on the financial and economic condition of the entity, when the total (total) effect exceeds the sum of the results of the impact on production (activity) of each innovation separately [9]. In other words, each innovation alone increases the influence of all others.

Summarizing the above, it can be noted that all the considered types of efficiency of agricultural production, both individual and complex, are in one way or another related to economic efficiency. In our opinion, in a market economy and commodity-money relations, the efficiency of production, including agricultural - is the economic efficiency, which already includes such structural elements as technological, social, environmental, energy efficiency, etc. This modern interpretation of the concept of efficiency of agro-industrial production is because any efficiency ultimately has a value and must lead to a certain economic effect.

Such types of efficiency as ecological and social also deserve special attention. If the relationship between technological, energy, psychological efficiency and economic efficiency is quite simple and direct, the cost of environmental measures and maintenance of living standards of workers, on the contrary, have the opposite effect - reducing the profitability of the enterprise. But this is only what lies on the surface: a study of the synergistic manifestation of such costs shows that the methods of organic farming significantly improve the quality of agricultural products and, consequently, its price, and the answer to creating optimal working conditions for workers - increasing their interest and productivity.

The proposed approach to the interpretation of the category of efficiency of agricultural production has a truly synergistic form, in which the total result exceeds the sum of its factors. In other words, each individual form of efficiency reinforces the influence of all others embodied in the economic form.

Today, the agricultural sector is a highly competitive environment, so the efficiency of agriculture in almost every region comes to the fore. Depending on how efficient and profitable the company will be, it will be able to gain a foothold in the market. However, agricultural production has some specifics related to the products produced.

In most cases, the state cannot afford to bankrupt an agricultural enterprise if it supplies consumers with the necessary foodstuffs. In this situation, traditional market mechanisms do not work, and they are replaced by the obligations of the state to the population. For this reason, in many countries with developed economies, the state is most often present in agriculture.

Conclusions. The efficiency of agriculture is a relatively relative concept. Often, by all accounts, it turns out that it is easier and cheaper to import any product, but in fact it turns out that dependence on imports leads to even more negative consequences for the country's economy than even loss-making production. And since agriculture is focused on food production, there is no doubt that the stability of the agricultural sector is one of the most important conditions for the progressive development of each state.

Literature.

1. Artemenko O.O. Wyposażenie rolnictwa Polski i Ukrainy w środki mechanizacji do produkcji roślinnej / Oleksandra Oleksivna Artemenko, Waldemar Izdebski, Jacek Skudlarski, Stanisław Zając, Svetlana Aleksandrovna Zayka // Motrol. Commission of motorization and energetics in agriculture an international journal on operation of farm and agri-food industry machinery Lublin – Rzeszow. Vol. 15, No 1. 2013. S. 3-6.

2. Marenich T. State support in physical infrastructure updating of agricultural enterprises/ T. Marenich, O. Lutsenko, L. Polyvana, S. Zaika, N. Birchenko // International journal of innovative technologies in economy. – 3(23), April 2019. – P. 27-31.

3. Sinelnikov V.M. Innovative approaches in estimating the value of agricultural enterprises / V.M. Sinelnikov, M.V. Sinelnikov, S.O. Zaika // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – Випуск № 3. – 2018 – С. 5-10.

4. Гудзь О.Є. Роль інновацій щодо забезпечення конкурентоспроможності та ефективності підприємства / О. Є. Гудзь // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – 2015. – Вип. 161. – С. 3-11.

5. Заїка С.О. Тенденції розвитку органічного землеробства / С.О. Заїка // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2013. – С. 244-246.

6. Заїка С.О. Фактори формування інноваційного потенціалу підприємств / С.О. Заїка // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – Том 20. – Випуск 6. – 2015. – С. 94-97.

7. Мазнев Г.Є. Інноваційні ресурсозберігаючі технології: ефективність в умовах різного фінансового стану агроформувань: [монографія] / За ред. проф. Г. Є. Мазнева. – Харків: Вид-во «Майдан», 2015. – 592 с.

8. Мазнев Г.Є. Інноваційна діяльність як фактор підвищення ефективності агровиробництва / Г.Є. Мазнев // Актуальні проблеми інноваційної економіки. - № 2. – 2016. С. 36-47.

9. Россоха В. В. Інтегральна оцінка ефективності використання матеріально-технічної бази сільського господарства / В. В. Россоха, І. В. Науменко // Економіка АПК. - 2017. – № 1. – С. 60-67.

10. Технології вирощування зернових і технічних культур в умовах Лісостепу України / За ред. П.Т. Саблука, Д.І. Мазоренка, Г.Є. Мазнева. – 2-ге вид. доп. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 720 с.

UDK 330.341.13

INTELLECTUAL CAPITAL AS A FACTOR OF KNOWLEDGE ECONOMY GROWTH

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

ZAİKA O. student*

Kharkov Petro Vasylenko national technical university of agriculture

The key factor in the development of any enterprise is the accumulation and use of new knowledge. The basis for the formation of innovative enterprises is the presence and strengthening of their intellectual capital, which is based on the intellectual potential of the enterprise.

The article is devoted to the study of the influence of intellectual capital on the growth of the knowledge economy. It is established that human capital in the structure of intellectual capital of the enterprise is basic and determines the successful development of other components, which increases the competitiveness and development of the enterprise in modern conditions. The formation of an effective system of human capital development is relevant for all companies that are moving forward and planning their future. The development strategy of innovative enterprises is mainly formed on the basis of knowledge management, which is understood as an enterprise management strategy focused on the development and maximum use of its intellectual potential.

Key words: intellectual capital, human resources, knowledge economy.

* Supervisor - Gridin O.V., Ph.D., Senior lecturer

Ключовим фактором розвитку будь-якого підприємства є накопичення і використання нових знань. При цьому основою формування інноваційних підприємств є наявність і зміцнення ними інтелектуального капіталу, в основі якого лежить інтелектуальний потенціал підприємства.

Стаття присвячена вивченню впливу інтелектуального капіталу на зростання економіки знань. Встановлено, що людський капітал в структурі інтелектуального капіталу підприємства є базовим і визначає успішний розвиток інших складових, що підвищує конкурентоспроможність і розвиток підприємства в сучасних умовах. Формування ефективної системи розвитку людського капіталу є актуальним для всіх підприємств, які йдуть вперед і планують своє майбутнє. При цьому стратегія розвитку інноваційних підприємств в основному формується на основі менеджменту знань, який розуміється як стратегія управління підприємством, орієнтована на розвиток і максимальне використання свого інтелектуального потенціалу.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, людські ресурси, економіка знань.

Formulation of the problem in general. The relevance of the research topic is due to the fact that in the XXI century, intellectual capital is a powerful factor in the growth of its innovation. Today, the impact of intellectual capital on the growth of market economy innovation in the context of globalization is one of the most important concepts in economics and politics, as it contributes to the prosperity of each country and the world.

Without taking into account the past and present growth of intellectual capital, it is impossible to make an objective forecast assessment of the vision of the future, and even more so to make strategic choices in economic development.

Based on the analysis of the world economy, in economic development, intellectual capital has influenced the past, affects the present and its influence is associated with the future. Therefore, it is important to find out the impact of intellectual capital on the growth of market economy innovation.

Analysis of recent research and publications. The scientific economic literature has published many works on the definition of the essence of intellectual capital, directions and sources of its growth, the impact on the growth of economic innovation. These include the works of I. Ansoff, G. Becker, J. Galbraith, P. Drucker, G. Schium, A. Lerro, L. Edvinson, J. Schumpeter, T. Schultz, I. Kreidich, G. Maznev, V. Seminozhenko, L. Fedulova and many others.

Note that the study of the impact of intellectual capital on the growth of economic innovation in modern socio-economic development has a number of shortcomings. This is, in particular, insufficient development of the theoretical basis for the study of the impact of intellectual capital on the growth of economic innovation in the context of globalization, without which it is impossible to make objective decisions in the future.

Formulation of the goals of the article. The purpose of the study is to examine the impact of intellectual capital on the growth of the knowledge economy.

Presentation of the main research material. The key factor in the development of any enterprise is the accumulation and use of new knowledge. This is due to the requirements of the environment for all enterprises, with the need for changes in the management system, sales, organization of production. This, of course, requires new innovative ways of development. The basis for the formation of innovative enterprises is the presence and strengthening of their intellectual capital, which in turn is based on the intellectual potential of the enterprise. The development strategy of innovative enterprises is mainly formed based on knowledge management, which is understood as an enterprise management strategy focused on the development and maximum use of their intellectual potential.

It should be noted that innovative development should take place not only in production and marketing activities, enterprise management system, but also in the development of intellectual potential of staff. Of course, this is a difficult task, because staff development requires investment, as the carrier of innovation is a person. This knowledge, practical skills, creative and mental abilities of people, their moral values, work culture, competencies and abilities of the company's staff. Thus, human capital is the main indicator of the enterprise, because it is the person who is the main link that ensures the most efficient use of enterprise resources that can be used to increase competitiveness [1, 7].

Thus, the development of human capital leads to the future of the enterprise. Therefore, we can say that companies interested in creating and increasing intellectual capital must, first of all, take care of increasing their human capital, providing investment in it.

And here the first role is given to the management of the enterprise. Managers should focus on human development, using the most optimal and effective tools for its improvement, investment in people.

Today, one of the most important components of investing in human capital in all countries is the cost of on-the-job training.

The inconsistency of staff qualifications with the needs of the enterprise has a negative impact on the results of its activities. In this regard, the constant increase of knowledge and skills through professional development is of great importance. Therefore, an important area of human capital development of the enterprise is the introduction of a comprehensive system of staff training and retraining [2, 3].

Training of qualified personnel is a set of measures aimed at systematic acquisition and improvement of skills, which meets the current and future goals of the enterprise and ensures compliance with the requirements of the workplace to the abilities of the employee. It is necessary to identify in which area there are problems, and then provide appropriate training to be able to apply skills in case of difficulties.

In order for the acquired skills to be well mastered and remembered for a long time, it is necessary to continue training, practical classes, as well as to receive the necessary help from direct mentors. Training is a process of increasing professionalism and competence in the course of the task. In the process of joint activities there is a mutual enrichment of knowledge and experience. Today, for a company, the path to success is a path of change and innovation. Employees need training to learn new roles and acquire the skills needed to perform new tasks. A far-sighted leader must provide training that will allow subordinates to feel comfortable in times of change.

Carrying out of a complex of actions concerning professional training of the personnel of the large enterprise promotes increase of level and quality of knowledge, abilities and skills of employees of the enterprise, thereby increasing its human capital.

In addition to training, for the professional development of staff it is advisable to use career planning and development, training of reserve managers [8].

Career planning is about defining the goals of employee development and the ways that lead to their achievement. When implementing a career development plan, the employee acquires, through professional training, the qualifications necessary to occupy the desired position, and consistently holds positions where work experience is needed in the future.

Preparation of the reserve for key positions is done by creating a special system of work with the reserve, which includes, firstly, identifying employees who have the potential to occupy management positions, secondly, training these employees to work in management positions, thirdly, ensuring the smooth replacement of vacancies.

Innovative training is built taking into account the perspective, prepares the company to work in new conditions. When developing innovative training programs, companies should take into account the needs of professional staff in the future, based on changes in the external environment, technology and management system.

A modern system of personnel development should combine on-the-job training, project tasks, exchange of experience and formal training, as well as various trainings aimed at developing each employee's skills and competencies necessary for business development [4].

Successful businesses benefit from experiential learning, on-the-job training, and the acquisition of the necessary skills by the employee just before the skills need to be applied.

Motivation and stimulation of staff are important points in the development of human capital.

Motivation is the driving force of human behavior, which is based on the relationship of needs, motives and goals of man. It is through motivation that the impact on staff is revealed. The task of management is to make the most effective use of staff opportunities. Whatever the decisions of managers, the effect of them can be obtained only when they are successfully implemented by

employees of the enterprise. And this can happen only if employees are interested in the results of their work, ie motivated. Therefore, when managing staff, it is necessary to increase the motivation of employees and create incentives for their motivation to work effectively. Thus, in the process of motivation will allow employees to meet their basic needs by performing work duties [5].

In our opinion, human resource management is closely linked to the relationship within the enterprise. In our opinion, the organizational culture of the enterprise can help to solve this difficult task. Organizational culture - a set of core values, beliefs, views and norms common to all employees.

These core values can relate to ethics of behavior, employee requirements, efficiency or customer service, and they are the cement that binds the structure of the enterprise.

Speaking about the role of organizational culture, it should be noted that a strong and effective culture allows management to choose from the general mass of staff truly talented and form a group of them, which is under the special attention and patronage of management. The development of such relationships is important for the company, as it allows the use of advanced technologies, continuity of innovation in the implementation of business processes [8, 10].

In today's world, people are the most important resource of the enterprise. Organizational culture in this regard plays an important role, as it helps to establish long-term relationships with the outside world of enterprises and the creation of its intellectual capital.

The development of creative abilities and learning how to find innovative solutions become an innovative engine of success of any enterprise, which increases its economic growth.

One of the investments in human capital is social programs. These are paid holidays; paid leave; paid days of temporary incapacity for work; paid break time; paid lunch time; medical insurance at the enterprise; etc. To maintain good health, you can additionally reward employees who have not been ill during the year. To prevent morbidity during work, it is important to reduce the share of employees in harmful and dangerous conditions, strictly comply with safety regulations. Health is an integral part of human capital, the investment in which is expressed in maintaining efficiency by reducing morbidity and increasing the productive period of life. Investments in health ensure the normal circulation of labor in the workplace. In our opinion, the listed actions serve not only social protection of the personnel, but also allow the enterprises to involve and fix skilled workers, promote development of spirit of loyalty among employees [6, 9].

Thus, social programs are a kind of support for physical and mental health.

On the one hand, any optimal measures do not exist for the development of human capital, on the other - you need to look for new methods, technologies based on existing experience.

Conclusions. Business leaders should focus on the development of this type of intellectual capital, using the most optimal and effective mechanisms. Human capital in the structure of intellectual capital of the enterprise is basic and determines the successful development of other components, which increases the competitiveness and development of the enterprise in modern conditions. The formation of an effective system of human capital development is relevant for all companies that are moving forward and planning their future.

Literature.

1. Schiuma G., Lerro A., Knowledge-based dynamics of regional development: the intellectual capital innovation capacity model // International journal of Knowledge-based Development, Vol. 1, 2010. – P. 39-52.
2. Schumpeter J.A. Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung. Berlin: Duncker&Humblot, 1997. – S. 88-110.
3. Skudlarski J. Satellite characteristics of resource potential agrarian enterprises / J. Skudlarski, S.O. Zaika // Вісник ХНТУСГ: економічні науки. – 2018. – Вип. 193. – С. 67-76.
4. Заїка С.О. Фактори формування інноваційного потенціалу підприємств / С.О. Заїка // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – Том 20. – Випуск 6. – 2015. – С. 94-97.
5. Заїка С.О. Мотивація та стимулювання як чинники забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств / С.О. Заїка // Вісник ХНТУСГ: економічні науки. – 2018. – Вип. 191. – С. 222-236.

6. Карась П. Інтелектуальний капітал: складові та аспекти комерціалізації в нових умовах господарювання // Економіст. – 2006. – № 8. – С. 31–39.

7. Мазнев Г.Є. Антикризове управління як сфера бізнес-адміністрування / Г.Є. Мазнев, С.О. Заїка, О.В. Грідін // Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2016. – Вип. 10. – С. 25-32.

8. Мазнев Г.Є. Сутнісна характеристика інтелектуального капіталу / Г.Є. Мазнев, С.О. Заїка, О.В. Грідін // Науково-практичний журнал «Причорноморські економічні студії». – 2016. – Вип. 10. – С. 36-47.

9. Федулова Л.І. Економіка знань: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / НАН України; Ін-т екон. та прогноз. НАН Україн. - К., 2009. – 600 с.

10. Эдвисон Л., Мэлоун М. Интеллектуальный капитал. Определение истинной стоимости компании // Новая постиндустриальная волна на Западе. – М., 1999. – С. 434.

УДК: 336.015 (075.8)

БАНКІВСЬКИЙ КРЕДИТ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙ

BANK LOAN AS A SOURCE OF FINANCIAL SUPPORT OF INNOVATION

ВАСЮРЕНКО В.В., КАЛАШНИК О.М.,* студенти
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Стаття присвячена аналізу системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку, оцінці ролі банківського кредиту у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності. З'ясовано особливості фінансування інвестиційної діяльності, оцінено сучасний стан фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні.

Проведений аналіз дає змогу констатувати фінансову недостатність наявних і дефіцит потенційних джерел фінансових ресурсів для забезпечення здійснення інноваційної діяльності і реалізації інноваційних проєктів в Україні. Банки, незважаючи на значні обсяги кредитних ресурсів, недостатньо беруть участь у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності і реалізації інноваційних проєктів.

Ключові слова: фінансове забезпечення, інновації, інвестиції, інноваційна діяльність, банківська система, банківський кредит.

The article is devoted to the analysis of the system of financial support of innovative development, assessment of the role of bank credit in financial support of innovative activity. The peculiarities of financing of investment activity are found out, the current state of financial support of innovative activity in Ukraine is estimated.

The analysis makes it possible to ascertain the financial insufficiency of the available resources and the lack of potential sources of financial resources to ensure the implementation of innovative activities and the implementation of innovative projects in Ukraine. Banks, despite the large amounts of credit resources, are not sufficiently involved in the financial support of innovation activities and the implementation of innovative projects.

Keywords: financial security, innovations, investments, innovative activity, banking system, bank credit.

* Науковий керівник – Малій О.Г., к.е.н., доцент

Постановка проблеми у загальному вигляді. Економічне зростання держави перебуває у прямій залежності від спроможності її створювати та використовувати інновації. Інновації - це процес вкладання фінансових ресурсів у розробку, впровадження, поширення і використання результатів інноваційного процесу з метою підвищення ефективності суспільного виробництва та вирішення соціальних проблем [7]. Питання обсягу необхідних фінансових ресурсів, які забезпечують інноваційний процес, ефективності інститутів, які спрямовують потоки ресурсів в економіку є край важливими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам фінансового забезпечення інноваційного розвитку приділяється постійна увага як науковців. Значний вклад у вирішення фінансових проблем підприємств внесли відомі вітчизняні вчені М. Діба, І. Власова Г. Мазнев, Т. Майорова, О. Юркевич, та багато інших дослідників. Поряд з тим, питання забезпеченості інноваційної діяльності підприємств фінансовими ресурсами залишаються актуальними.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка ролі банківського кредиту у фінансовому забезпеченні інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. За умов дефіциту власних коштів більшості підприємств, нестійкості економічного розвитку важливим джерелом фінансового забезпечення стають кошти фінансово-банківської системи.

Оцінка реальних можливостей використання потенціалу банків у сфері фінансового забезпечення інновацій дає змогу дійти висновку, що на сьогоднішній день банківські кредити лише умовно можна розглядати як джерело фінансового забезпечення інноваційних проєктів [7].

Так, станом на 01.04.2018 р. банківські активи становили 1295,8 млрд. грн. (на 01.01.2017 р. вони склали 1256,3 млрд. грн., на 01.01.2016р. - 1254,4 млрд. грн.). Розмір кредитного портфеля на 01.04.2018 р. становив 1059,9 млрд. грн. (на 01.01.2017 він склав 1005,9 млрд. грн., на 01.01.2016 - 965,1 млрд. грн.) [6]. Понад 80 % усіх кредитів банки надавали в поточну діяльність позичальників. Проте інноваційна діяльність залишається поза увагою банків, про що свідчить мала частка довгострокових кредитів, спрямована в інвестиційну діяльність та у пріоритетні галузі економіки [3].

У 2017 році інноваційною діяльністю в промисловості займалися 759 підприємств, або 16,2% обстежених промислових [5].

У розрізі видів економічної діяльності це підприємства з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (53,8%), інших транспортних засобів (37,1%), комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (34,0%), напоїв (25,9%), електричного устаткування (25,2%), хімічних речовин і хімічної продукції (25,0%).

У 2017 році на інновації підприємства витратили 9,1 млрд. грн, у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 5,9 млрд. грн, на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 2,2 млрд. грн, на придбання існуючих знань від інших підприємств або організацій – 0,02 млрд. грн та на інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій – 1,0 млрд. грн.

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 7704,1 млн. грн (або 84,5% загального обсягу витрат на інновації). Кошти державного бюджету отримали 8 підприємств, місцевих бюджетів – 17, загальний обсяг яких становив 322,9 млн. грн (3,5%); кошти вітчизняних інвесторів отримали 5 підприємств, іноземних – 3, загалом їхній обсяг становив 380,9 млн. грн (4,2%); кредитами скористалося 21 підприємство, обсяг яких становив 594,5 млн. грн (6,5%).

У розвинутій економіці банки є активними суб'єктами інноваційної діяльності, забезпечують не тільки її фінансування, а й зв'язок між іншими учасниками. Однак, поточна ситуація свідчить, що банківський кредит не став в Україні основним джерелом фінансування

інновацій. На підтвердження вищезазначеного розглянемо показники офіційної банківської статистики щодо кредитної діяльності.

Щодо вкладення банків в інноваційні проекти як власних, так і залучених коштів, то основним критерієм, який визначає доступність таких ресурсів для потенційного позичальника, є відсоткова ставка, що склалася на ринку [4]. Вона залежить від рівня ставки рефінансування НБУ. Хоча облікова ставка останнім часом знизилась з 21,4% (станом на 01.01.2016р.) до 17% річних (станом на 01.04.2018р.) [6], вона залишається надто високою, що фактично перекреслює можливості інвестування з банківських джерел.

Також одним з чинників низького рівня використання потенціалу банків в інноваційному секторі вітчизняної економіки є невеликий розмір капіталу більшості вітчизняних банків. Рівень капіталу всієї банківської системи України відповідає рівню капіталу одного середнього за розміром банку в Каліфорнії або одного великого банку в Центральній Європі [1]. Фінансовий потенціал комерційних банків України поступається потенціалу комерційних банків Росії у 5 разів, Японії – у 200 разів, тому українські банки не мають змоги надавати довгострокові інноваційні кредити під невисокі відсотки [2].

Оскільки фінансовий потенціал банківської системи України є незначним, то, відповідно, й можливості для кредитування інвестиційної діяльності в інноваційному секторі економіки, на жаль невеликі.

Розвитку інноваційного кредитування має сприяти законодавча підтримка з боку держави, наприклад, через систему компенсації відсоткових ставок комерційних банків. При цьому держава дану компенсацію відносить не на витрати бюджету, а погашає з фондів, створених для підтримки науково-технічного прогресу.

Висновки. Аналіз ефективності банківського кредитування, як джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні, дає змогу дійти висновку, що банки недостатньо беруть участь у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності. Розв'язанню проблеми інноваційного кредитування має сприяти державна законодавча підтримка.

Література.

1. Банківське кредитування в Україні: посткризове перезавантаження [Електронний ресурс]: монографія / С.М. Аржевітін, Т.С. Шемет, Н.В. Циганова та ін.; за заг. ред. С.М. Аржевітіна. Київ: КНЕУ, 2017. 407 с.
2. Мазнев Г.Є. Управління інноваційним розвитком аграрних підприємств. Актуальні проблеми інноваційної економіки, 2017. №2. С.32-41.
3. Малій О.Г. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки, 2018. Вип. 193. С. 247-256.
4. Малій О.Г. Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти. Актуальні проблеми інноваційної економіки, 2016. № 2. С. 71–74.
5. Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України. Наукова та інноваційна діяльність України (Електронний ресурс). Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Матеріали офіційного сайту Національного банку України (Електронний ресурс). Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
7. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України [Електронне видання]: монографія / [М. І. Диба, О. М. Юркевич, Т. В. Майорова, І. В. Власова та ін.]; за ред. д.е.н., проф. М. І. Диби і к.е.н., доц. О. М. Юркевич. К.: КНЕУ, 2013. 425с.

УДК 338.43:631.1

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

ECONOMIC EFFICIENCY OF AGRICULTURAL PRODUCTION

БАГЛАЄВА Н.С.* ОЛІЙНИК А.П.*, студенти
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуті теоретичні основи економічної ефективності виробництва аграрної продукції, як основи її конкурентоспроможності. Розглянуті чинники ефективності діяльності аграрних підприємств в Україні. Охарактеризовано фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства, відповідно до категорій показників. Наведена система показників для оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: економічна ефективність, аграрна продукція, рівень рентабельності, конкурентоспроможність.

The article considers the theoretical foundations of economic efficiency of agricultural production as the basis of its competitiveness. Factors of efficiency of activity of agrarian enterprises in Ukraine are considered. The factors influencing the efficiency of the enterprise are characterized, according to the categories of indicators. The system of indicators for estimation of economic efficiency of agricultural production is resulted.

Key words: economic efficiency, agricultural products, level of profitability, competitiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливим стратегічним завданням на етапі розвитку підприємства будь-якої галузі є досягнення належного рівня його економічної ефективності як основи його конкурентоспроможності на сучасному ринку. Серед численних проблем, пов'язаних з виходом із кризового стану аграрного сектора економіки країни, одна з центральних на сучасному етапі підвищення ефективності виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної ефективності є об'єктом дослідження багатьох науковців як вітчизняної, так і зарубіжної науки, таких як Андрійчук В.Г., Загородній А.Г., Вознюк Г.А., Воронін О.О., Мацибора В.І., Азізов С.П., Кенійський П.К., Скупий В.М. та інші автори.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є розкриття сутності економічної ефективності аграрних підприємств та дослідження впливу факторів на її результативність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність виробництва є узагальнюючою економічною категорією, якісна характеристика якої відображається у високій результативності використання живої та уречевленої праці в засобах виробництва. Вона визначається відношенням одержаних результатів до витрат засобів виробництва і живої праці [6].

У великому економічному словнику термін «економічна ефективність» трактується як результативність економічної діяльності, економічних програм і заходів, що характеризується відношенням отриманого економічного ефекту, результату до затрат факторів, ресурсів, які зумовили одержання цього результату, досягнення найбільшого обсягу виробництва із застосуванням ресурсів відповідної вартості [2, с. 1224].

Економічна ефективність – це отримання максимально можливих благ від наявних у розпорядженні ресурсів. Проблема економічної ефективності найчастіше є проблема вибору, що стосується того, що, як і яким чином проводити, як розподіляти ресурси, капітал і прибуток. Від рівня економічної ефективності багато в чому залежить вирішення низки соціально-економічних завдань, таких як підвищення рівня життя населення, швидке зростання економіки, вдосконалення умов праці та відпочинку, зниження рівня інфляції [4].

* Науковий керівник – Батюк Л.А., к.е.н., доцент

* Науковий керівник – Антощенко В.В., к.е.н., доцент

Ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами, причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо спожиті ресурси). Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва не лише є різноманітними, але й можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає очевидною необхідність в ідентифікації категорії ефективності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати й оцінити. Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, доцільно розрізняти такі види ефективності: технологічну, економічну і соціальну [1].

Андрійчук В.Г. визначає економічну ефективність як співвідношення між ресурсами і результатами виробництва, за якого отримують вартісні показники ефективності виробництва. При цьому можливі три варіанти вказаного співвідношення: 1) ресурси і результати виражені у вартісній формі; 2) ресурси – у вартісній, а результати – у натуральній формі; 3) ресурси – у натуральній, а результати – у вартісній формі. Вимірну систему економічної ефективності сільськогосподарського виробництва доцільно будувати таким чином, щоб вона була здатна повністю розкривати дві взаємопов'язані і взаємодоповнюючі результативні сторони діяльності аграрних підприємств – раціональність використання ними землі через показники загального ефекту, приведені до одиниці площі сільськогосподарських угідь, і економічність виробництва, показники якої розкривали б, якою ціною одержано цей ефект. З огляду на сказане для оцінки ефективності діяльності аграрних підприємств слід широко використовувати показники ефективності використання авансованого капіталу, показники собівартості продукції і продуктивності праці, фондовіддачі виробничих фондів [1].

Показник економічної ефективності – відношення ефекту до витрат, які зумовили цей ефект, або відношення ефекту до економічних ресурсів, використаних для його отримання. У першому варіанті результати (ефект) зіставляються зі споживчими витратами (витратами цих ресурсів за визначений період часу), а в другому – із застосовуваними ресурсами (сукупністю витрат живої та упередженої праці), які використовувалися у виробництві товарів і послуг за певний період [3, с. 22].

Андрійчук В. Г. виділяє макро-, мікро- та мезоекономічні чинники ефективності діяльності аграрних підприємств. До макроекономічних чинників автор зараховує: платоспроможний попит, інфляцію, відсоткові ставки, обмінний курс національної валюти, динаміку цін, урядові видатки і дефіцит державного бюджету, безробіття, обсяги інвестицій. До мікроекономічних належать чинники внутрішнього середовища підприємства. Найбільш важливими мезоекономічними чинниками є внутрішня будова ринку сільськогосподарської продукції та продовольства і характер побудови агропромислових інтеграційних зв'язків [1, с. 206].

Поширене поняття ефективності як відношення отриманого ефекту (продукції, доходів) до одиниці ресурсу або виробничих витрат (земельних, трудових, матеріальних, вартісних). Воно характеризує ресурсно-витратну ефективність, що є складовою системи відтворювальної ефективності, відображаючи умови відтворення продукції, трудових ресурсів, земельно-природного потенціалу, виробничих відносин. Отже, сутність ефективності сільського господарства полягає у формуванні комплексу умов для забезпечення відтворення сільського населення на основі виробництва необхідної суспільству продукції.

Для оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва необхідно застосування системи показників, яка передбачає (у тому або іншому поєднанні) розрахунок таких показників [7]:

- виробництво валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, на середньорічного працівника, на 1 люд.-год., на 1 грн основних виробничих фондів і оборотних засобів;
- розмір поточних витрат виробництва на 1 грн валової продукції;
- розмір валового і чистого доходу (прибутку) на 1 га сільськогосподарських угідь, на середньорічного працівника, на 1 люд.-год., на 1 грн основних виробничих фондів і оборотних засобів;

– рівень рентабельності й норма прибутку (чистого доходу) сільськогосподарського виробництва.

Усі ці показники вкупі, з виділенням будь-якого з них як головного або без виділення такого, дають можливість повніше охарактеризувати ефективність сільськогосподарських підприємств. У них знаходять відбиття оцінки рівня й ефективності використання усіх видів ресурсів і витрат, що задіяні у виробництві:

1) землі як основного засобу сільськогосподарського виробництва – вартість валової продукції, сума валового доходу, прибутку (чистого доходу) на одиницю земельної площі;

2) живої праці – вартість валової продукції, сума валового доходу, прибутку (чистого доходу) на одиницю витрат праці або на чисельність середньорічних працівників;

3) минулої уречевленої праці в основних засобах виробництва – вартість валової продукції, сума валового доходу, прибутку (чистого доходу) на 1 грн основних виробничих фондів;

4) поточних виробничих витрат – собівартість валової продукції, окупність виробничих витрат, рівень рентабельності.

Отже, система показників ефективності повинна:

– відображати витрати всіх видів ресурсів, що споживаються на підприємстві;

– створювати передумови для виявлення резервів підвищення ефективності виробництва;

– стимулювати використання всіх резервів, наявних на підприємстві;

– забезпечувати інформацією щодо ефективності виробництва всі ланки управлінської ієрархії;

– виконувати критеріальну функцію, тобто для кожного з показників мають бути визначені правила інтерпретації її значень.

Висновки. Отже, ефективність виробництва в цілому характеризується кінцевим результатом – сумарним економічним ефектом, віднесеним до витрат. Водночас ефективність – поняття багаторівневе. Ефективність сільськогосподарського виробництва можна вивчати на різних рівнях, тому розрізняють ефективність народногосподарського і сільськогосподарського виробництва; окремих галузей сільського господарства; виробництва на сільськогосподарських підприємствах та в об'єднаннях, а також у внутрішньогосподарських підрозділах; виробництва окремих сільськогосподарських культур, галузевої продукції, виконання операцій тощо; меліорації, хімізації, агротехнічних заходів; впровадження у виробництво досягнень науки і передової практики.

Завданням підприємств залишається підвищення ефективності аграрних підприємств, збільшення обсягу виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції і вихід на нові ринки збуту.

Література.

1. Андрийчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2002. 624 с.
2. Большой экономический словарь/ред. Азрилиян А. И. 5-е изд., доп. и перераб. М.: Институт новой экономики, 2002. 1280 с.
3. Воронін О.О. Визначення виду функціональної залежності між ефективністю виробництва і його чинниками. Економічна теорія. 2007. №3. С. 21–34.
4. Загородній А.Г., Вознюк Г.А. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 172 с.
5. Кравченко Ю.М., Антощенкова В.В. Екологічна безпечність та якість сільськогосподарської продукції та її конкурентоспроможність в умовах міжнародної інтеграції. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка. Сер. Економічні науки. 2019. Вип. 202. С. 84-92.
6. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства. К.: Вища шк., 1994. 415 с.
7. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах: підруч. / Азізов С. П., Кенійський П. К., Скупий В. М./ за ред. проф., С. П. Азізова. К.: ІАЕ, 2001.

УДК 657

ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ЗА ВИМОГАМИ МІЖНАРОДНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

ACCOUNTING OF INVENTORIES ACCORDING TO THE REQUIREMENTS OF INTERNATIONAL STANDARDIZATION

КОВАЛЕНКО І.М., ЛАКТИОНОВА Н.С., студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Метою статті є визначення особливостей обліку виробничих запасів в умовах застосування МСФЗ. Відзначено, що вітчизняна система бухгалтерського обліку в останні роки зазнала кардинальних змін в напрямку орієнтації на міжнародні стандарти фінансової звітності. І хоча національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку розроблені на базі міжнародних, вони мають розбіжності, які впливають на розкриття інформації користувачам. Проведено порівняльний аналіз положень П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси». Сформульовано схожі підходи до обліку запасів за національною та міжнародною системами стандартизації. Виділено відмінності між ними. Зроблено висновок, що загалом обсяг інформації про запаси, що розкривається згідно з П(С)БО 9 «Запаси», є більшим порівняно з МСБО 2 «Запаси». Тому підприємство, яке веде облік за міжнародними підходами, може використовувати деякі положення національного стандарту для уникнення конфліктних ситуацій з вітчизняними контролюючими органами щодо окремих питань обліку виробничих запасів.

Ключові слова: облік, запаси, виробничі запаси, національні стандарти, міжнародні стандарти.

The purpose of the article is to determine the features of inventory accounting in the application of IFRS. It is noted that the domestic accounting system in recent years has undergone radical changes in the direction of focusing on international financial reporting standards. In addition, although national accounting standards (standards) are developed based on international ones, they have differences that affect the disclosure of information to users. A comparative analysis of the provisions of UAS 9 Inventories and IAS 2 Inventories. Similar approaches to inventory accounting according to national and international standardization systems are formulated. The differences between them are highlighted. It is concluded that, in general, the amount of inventory information disclosed in accordance with UAS 9 Inventories is higher than in IAS 2 Inventories. Therefore, an enterprise that accounts for international approaches may use some provisions of the national standard to avoid conflicts with domestic regulators on certain issues of inventory accounting.

Key words: accounting, stocks, production stocks, national standards, international standards.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У процесі виробництва та його господарського обслуговування використовуються різні види виробничих запасів. Так, щоб здійснювався процес виробництва, підприємство повинне мати в необхідних розмірах запаси сировини, матеріалів, запасних частин, палива тощо. При їх використанні у підприємства збільшуються витрати на здійснення операційної діяльності. Результатом процесу виробництва є створення готової продукції і виробничі запаси переходять у форму готової продукції.

Облік виробничих запасів повинен забезпечити контроль за повним і своєчасним оформленням та відображенням в обліку їх надходження, переміщення, за правильною оцінкою таких предметів, належним віднесенням на витрати виробництва їхньої вартості, за раціональним використанням та збереженням окремих об'єктів у місцях їх використання. Як свідчить практика, підприємства не приділяють належної уваги обліку виробничих запасів. Особливо це актуально для підприємств, які ведуть облік за вимогами міжнародних стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням обліку матеріальних запасів присвятили свої праці багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них варто згадати

* Науковий керівник - Маренич Т.Г., д.е.н., професор

Голова С.Ф. [1], Карпову Т.П. [2], Маренич Т.Г. [3], Івашкевича В.Б. [4], Рогозного С. [5] та ін. У наукових працях вчених розглянуто визнання, класифікацію, оцінку запасів, порядок документального оформлення руху та відображення виробничих запасів на бухгалтерських рахунках тощо. Водночас, попри глибину наукових розробок, недостатньо опрацьованими залишаються окремі питання обліку та управління запасами на підприємствах з урахуванням міжнародної стандартизації.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей обліку виробничих запасів в умовах застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняна система бухгалтерського обліку в останні роки зазнала кардинальних змін в напрямку орієнтації на міжнародні стандарти фінансової звітності. І хоча національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку розроблені на базі міжнародних, вони мають розбіжності, які впливають на розкриття інформації користувачам.

Особливості обліку запасів за міжнародними вимогами розкрито в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 2 «Запаси» [7]. Хоча національні стандарти і розроблено на основі міжнародних, все одно вони суттєво відрізняються від останніх. Порівняльну характеристику П(С)БО 9 [6] і МСБО 2 представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Основні положення обліку запасів за П(С)БО і МСФЗ

<i>Ознака порівняння</i>	<i>П(С)БО 9 «Запаси»</i>	<i>МСБО 2 «Запаси»</i>
Визначення запасів	Запаси-активи, які: - утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; - перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту-виробництва; - утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.	Запаси-активи, які: - утримуються для продажу у звичайному веденні бізнесу; - перебувають у процесі виробництва для такого продажу; - існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг.
Класифікація запасів	1. Сировина, основні і допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші виробничі запаси; 2. Незавершене виробництво; 3. Товари; 4. Готова продукція; 5. Малоцінні та швидкозношувані предмети; 6. Поточні біологічні активи, якщо вони оцінюються відповідно до П(С)БО 9; 7. Продукція сільського і лісового господарства після її первісного визнання.	Рекомендовані групи: 1. Основні та виробничі допоміжні матеріали; 2. Незавершене виробництво; 3. Товари; 4. Готова продукція; 5. Виробничі запаси.
<i>Методи оцінки запасів:</i>		
- на дату надходження	За первісною вартістю, яка залежить від способу їх надходження: - придбані у постачальника – за собівартістю; - виготовлені власними силами – за виробничою собівартістю; - внесені до статутного капіталу – за справедливою вартістю, погодженою із засновниками; - безоплатно отримані – за справедливою вартістю; - отримані в обмін – балансова вартість переданих запасів (подібні активи) або справедлива вартість отриманих запасів (неподібні активи)	За собівартістю

- на звітну дату	Найменша з: - первісна вартість; - чиста вартість реалізацій:	Мінімальна з: - собівартість; - чиста вартість реалізацій
- на дату вибуття	1. Ідентифікована собівартість; 2. Середньозважена собівартість; 3. Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО); 4. За нормативними затратами; 5. За ціною продажу.	1. Індивідуальна собівартість; 2. Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО); 3. Середньозважена собівартість.
Спеціальний виняток з обліку запасів брокерами товарної біржі	Відсутній	Є особливі застереження щодо правил обліку зазначених запасів
Малоцінні та швидкозношувані предмети	Розглядаються як особливий різновид запасів. Облік регулюється особливими правилами	Не виділяються в окремий різновид запасів. Спеціальних правил обліку немає
Оцінка запасів у випадку, якщо первісну вартість у момент оприбуткування достовірно визначити неможливо	Оцінка за справедливою вартістю	Спеціальне правило оцінки не встановлено
Облік запасів, придбаних на умовах відстрочення платежу	Спеціальне правило обліку не встановлено	Елемент фінансування (наприклад, різниця між ціною придбання у звичайних умовах оплати і фактично сплаченою сумою) має бути визнаний процентними витратами протягом періоду фінансування
Запаси, отримані в обмін на інші запаси	Спеціальні правила оцінки первісної вартості залежно від подібності/неподібності запасів	Спеціальні правила оцінки не встановлено
Безкоштовно отримані запаси	Наводяться спеціальні правила оцінки	Спеціальні правила оцінки не встановлено
Запаси, внесені як внесок до статутного капіталу	Наводяться спеціальні правила оцінки	Спеціальні правила оцінки не встановлено
Будівельні матеріали та обладнання, що вимагають монтажу	При будівництві основних засобів можуть відображатися у складі запасів до моменту монтажу й використання	Якщо мета будівництва – спорудження основних засобів, такі активи не можуть відображатися за статтею запасів. Їх потрібно відображати у складі необоротних активів
Уцінка запасів	Пряме списання сум уцінок на витрати	Списання уцінки на витрати може проводитися шляхом прямого списання на витрати, а може шляхом створення резерву уцінки, який є контрстаттею до статті запасів (подібно до резерву сумнівних боргів)
Відновлення вартості раніше уцінених запасів	Відображається як збільшення іншого операційного доходу	Відображається як зменшення витрат за тією статтею, на яку зазвичай списується собівартість запасів
Облік транспортно-заготівельних витрат	Детально регламентовано	Детальна регламентація обліку відсутня
Операції з нестач і втрат від псування запасів	Спеціальні правила обліку	Спеціальні правила обліку відсутні
Інформація про запаси, передані в переробку та на комісію	Повинна розкриватися	Розкриття не обов'язкове
Інформація про події та причини, що викликали збільшення чистої вартості реалізації	Розкриття не вимагається	Розкриття обов'язкове

Як видно з табл. 1, П(С)БО 9 і МСБО 2 містять схоже визначення запасів. Умови визнання запасів також є ідентичними: відповідність визначенню, висока ймовірність надходження економічних вигод, можливість достовірної оцінки. Проте М(С)БО 2 не виділяє поняття малоцінних та швидкозношуваних предметів. Міжнародні стандарти не регламентують питання класифікації запасів. Ступінь деталізації груп на практиці залежить від сфери діяльності підприємства і, відповідно, від характеру використовуваних запасів.

Під собівартістю, за якою необхідно оцінювати запаси на дату їх надходження, МСБО 2 розуміє витрати на придбання, переробку та інші витрати, здійснені для приведення запасів до їх теперішнього стану та місцезнаходження. Складові елементи собівартості запасів за МСБО 2 представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Складові елементи собівартості запасів за МСБО 2 «Запаси»

<i>Тип витрат</i>	<i>Можливий склад витрат</i>
Витрати на придбання	Входять до собівартості: – ціна придбання; – ввізне мито та інші податки; – витрати на транспортування, навантаження і розвантаження; – інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням готової продукції, матеріалів та послуг
Витрати на переробку	Витрати, прямо пов'язані з одиницями виробництва, включаючи систематичний розподіл постійних та змінних виробничих накладних витрат, що виникають при переробці матеріалів у готову продукцію. Прикладами постійних виробничих накладних витрат є амортизація, утримання будівель і обладнання заводу, а також витрати на управління та адміністрування заводів. Розподіл таких витрат базується на нормальній потужності виробничого устаткування. Нерозподілені накладні витрати визнаються витратами того періоду, в якому вони понесені. Змінні виробничі накладні витрати – витрати на допоміжні матеріали та непрямі витрати на оплату праці. Розподіляються на кожну одиницю виробництва на базі фактичного використання виробничих потужностей.
Інші витрати	Входять до собівартості лише тією мірою, якою вони були понесені при доставці запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення в теперішній стан (невиробничі накладні витрати або витрати на проектування продукції для конкретних клієнтів; частина витрат на зберігання, які зумовлені виробничим процесом і є необхідними для підготовки до наступного етапу виробництва; витрати на позики за обмежених обставин, описаних у МСБО 23 «Витрати на позики»).

Собівартість запасів відповідно до МСБО 2 не включає:

- податки, що згодом відшкодовуються підприємству податковими органами;
- торговельні знижки, інші знижки та інші подібні до них статті;
- понаднормові відходи матеріалів, витрати на оплату праці або інші виробничі витрати;
- витрати на зберігання;
- адміністративні накладні витрати, не пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведенням у теперішній стан;
- витрати на продаж.

В умовах пошкодження запасів, повного або часткового застаріння, зниження ціни продажу актуалізується розрахунок чистої вартості реалізації. МСБО 2, на відміну від П(С)БО 9, надає конкретні рекомендації щодо оцінки чистої вартості реалізації [5, с.6].

При списанні запасів МСБО 2 передбачено три методи оцінки, на відміну від П(С)БО 9, який дозволяє застосовувати п'ять методів. Підприємство може застосовувати різні формули

собівартості до окремих груп запасів, що характеризуються різним характером, якщо цим буде досягнуто вищий рівень достовірності оцінки [5, с.7].

Цей вибір обов'язково слід зазначити в обліковій політиці підприємства. Отже, національні стандарти бухгалтерського обліку подають ширше розкриття інформації про списання запасів при вибутті, ніж міжнародні стандарти.

Висновки. У цілому можна зробити висновок, що загалом обсяг інформації про запаси, що розкривається згідно з П(С)БО 9 «Запаси», є більшим порівняно з МСБО 2 «Запаси». При веденні обліку запасів слід враховувати положення прийнятих для підприємства облікових стандартів (національних чи міжнародних), оскільки між ними є розбіжності. І якщо підприємство веде облік за міжнародними стандартами, то воно може використовувати деякі положення національного стандарту для уникнення конфліктних ситуацій з вітчизняними контролюючими органами щодо окремих питань обліку виробничих запасів.

Література.

1. Голов С.Ф. Управлінський облік: [Підручник]. К.: Лібра, 2003. 704 с.
2. Карпова Т.П. Управленческий учет: [Учебник для вузов]. 2-е изд., перераб. и доп. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 351 с.
3. Маренич Т.Г. Бухгалтерський облік в агроформуваннях: [Підручник]. За ред. В.Я. Амбросова. 2-е вид., допов. і перероб. К.: ВД «Професіонал», 2005. 896 с.
4. Ивашкевич В.Б. Бухгалтерский управленческий учет: [Учебник для вузов]. М.: Экономистъ, 2003. 618 с.
5. Рогозний С., Дядун О. Особливості обліку запасів за П(С)БО та МСФЗ. Все про бухгалтерський облік. №37. 19.04.2019. С. 3-8.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://cutt.ly/GupcRpd>
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». URL: <https://cutt.ly/hupcJHy>

УДК 331.56

ТРУДОВІ РЕСУРСИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКА ЗАЙНЯТІСТЬ

LABOR RESOURCES OF AGRICULTURE AND RURAL EMPLOYMENT

КАБАНЕЦЬ Є., студентка*

**Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка**

У статті розкрито сутність соціально-економічної категорії «трудові ресурси сільськогосподарських підприємств» як природної бази формування трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств відповідно до вимог ринкової економіки з відображенням продуктивних та кваліфікаційно-освітніх здібностей сільського населення. Систематизовано основні чинники впливу на розвиток, формування та ефективність використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств шляхом розподілу їх на економічні, правові, соціальні, демографічні, екологічні та територіальні.

Ключові слова: трудові ресурси, чинники, ефективність, сільськогосподарські підприємства.

*Науковий керівник - Ткаченко С.Є., к.е.н., доцент

The article is disclosed the essence of the socio-economic category «labor resources of agricultural enterprise» as a natural base of agricultural enterprises labor force formation according to the market economy requirements with the reflection of productive and educational qualification and skills of the rural population. The main factors affecting the development, formation and efficiency of labour resources of agricultural enterprises are systematized. The economic, legal, social, demographic, environmental and territorial components are defined.

Key words: labor resources, factors, efficiency, agricultural enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Збільшення виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції та підвищення її ефективності багато в чому залежать від рівня забезпеченості аграрних формувань трудовими ресурсами. До важливих економічних і соціальних умов, які зумовили зниження ефективності використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств, можна віднести дисбаланс попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці, низький рівень оплати праці, занепад соціальної інфраструктури в сільській місцевості.

Виникнення і загострення цих проблем у ринкових умовах значною мірою спричинено браком мотиваційних чинників та організаційно-економічного механізму регулювання трудових відносин у галузі, відставанням розвитку об'єктів соціальної інфраструктури і занепадом сфери соціального обслуговування населення.

З огляду на це проблема удосконалення соціально-трудових відносин, мотивації праці та підвищення її продуктивності стає дедалі гострішою. Це актуалізує необхідність її вивчення та аналізу з метою розробки практичних заходів щодо відродження галузі, зростання виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності використання трудових ресурсів аграрних підприємств.

Трансформаційні процеси в суспільстві, інтеграція економічних досліджень відомих дослідників країн із розвинутою ринковою економікою, входження України у світове економічне співтовариство зумовлюють необхідність комплексного аналізу проблеми формування й ефективного використання трудових ресурсів в аграрних підприємствах, дослідження та залучення в дію тих факторів, що є суттєвими в умовах становлення ринкової соціально орієнтованої економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблем формування й ефективного використання трудових ресурсів на сільськогосподарських підприємствах в умовах глобалізаційних процесів присвячені роботи В. Андрійчука, Д. Богині, О. Бутуцького, А. Колота, Г. Куликова, Г. Купалової, Е. Лібанової, М. Маліка, М. Орлатого, П. Саблука, В. Юрчишина, К. Якуби та багатьох інших.

Проте, незважаючи на широкий спектр науково-методичних підходів до дослідження, недостатньо опрацьованими залишаються питання пріоритетних напрямів аграрної політики щодо ефективного використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Це й зумовило вибір напрямку дослідження в науковому і практичному аспектах.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження – узагальнення досвіду вітчизняних науковців у вирішенні теоретичних питань, пов'язаних із визначенням трудових ресурсів як одного з найважливіших елементів ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та обґрунтуванням чинників підвищення ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трудові ресурси – це, в першу чергу, соціально-економічна категорія, в якій продуктивні сили та виробничі відносини взаємно обумовлюють одне одного. Як соціально-економічна категорія, поняття «трудові ресурси» є сукупністю носіїв чинної та потенціальної робочої сили і тих відносин, що виникають у процесі її відтворення (формування, розподілу, використання) [11, с. 6].

В економічному словнику поняття «трудові ресурси» – це частина населення країни, яка здатна до трудової діяльності [5, с. 337]. Основними критеріями приналежності людини до трудових ресурсів названо стан здоров'я і вік. Згідно з енциклопедичним визначенням, трудові ресурси – це «наявна маса живої праці, інтеграційні трудові можливості працездатного населення, реальна здатність створювати блага сукупного працівника суспільства» [3, с. 696].

У сучасній навчальній літературі пропонується розуміти трудові ресурси як сукупність здатних до праці людей, що безпосередньо беруть участь у матеріальному виробництві та духовному житті суспільства, тобто це повний запас ресурсів праці, який складається з людей, зайнятих суспільно корисною працею у всіх сферах виробництва та потенційно здатних до праці [4, с. 61].

О. Бородіна тлумачить категорію «трудові ресурси» як сукупність людей, здатних до праці, відзначаючи, що у народногосподарському аспекті трудові ресурси – сукупність населення працездатного віку та населення пенсійного віку, а також підлітки віком 12-15 років, які беруть участь у суспільному виробництві [1, с. 35].

Дослідник О. Крисальний характеризував трудові ресурси як якісну сукупність виробників, що створюють матеріальні та духовні цінності, послуги й інші блага для усього народу [6, с. 256].

На нашу думку, доцільне обґрунтування сутності соціально-економічної категорії «трудові ресурси сільськогосподарських підприємств» як природної бази формування трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств відповідно до вимог ринкової економіки з відображенням продуктивних та кваліфікаційно-освітніх здібностей сільського населення. Важливими умовами соціально-економічного розвитку України можна вважати активація людського чинника, удосконалення політики зайнятості. Від успіху перетворень у сфері зайнятості залежать можливості економічного зростання і піднесення національного добробуту.

Ефективне використання й управління діяльністю людини повинно мати пріоритетне значення і для розвитку економіки в цілому, і для галузі сільського господарства зокрема. Слід зауважити, що питання трудового потенціалу і трудових ресурсів уже десятки років становлять провідну проблему на сільськогосподарських підприємствах. Оскільки саме трудові ресурси можна охарактеризувати як рушійну силу й найголовніший чинник успішного функціонування сільськогосподарського підприємства. При цьому соціально-трудові відносини пов'язані із захистом працівників підприємств під впливом комплексу техногенних та природних, економічних, біологічних (вік, здоров'я, працездатність) факторів і проявляються у вигляді взаємозв'язку між працівником і роботодавцем, працівником і державою, роботодавцем та державою.

До економічних чинників слід віднести підвищення освітнього рівня; підготовку та перепідготовку працівників сільського господарства; можливості професійного і кар'єрного росту; достатність доходів, оплати праці, вдосконалення її стимулювання тощо. Правові чинники полягають у ефективному державному регулюванні та управлінні трудовою сферою села, розробкою програм зайнятості сільського населення як на державному, так і на регіональному рівнях, забезпеченні дієвості та якості соціально-трудового законодавства й механізму його реалізації.

Соціальні чинники відіграють важливу роль у розвитку, формуванні й ефективному використанні трудових ресурсів сільських територій. Зокрема, до соціальних чинників слід віднести такі: доступність і якість медичного обслуговування, розвиток медико-соціальної інфраструктури, збалансованість та ефективність соціально-трудових відносин, надання соціальних пільг і гарантій. Демографічні чинники характеризуються безпечним рівнем демографічного навантаження на працівників; приростом населення та чисельністю трудових ресурсів; високою і продуктивною тривалістю трудового життя.

На сучасному етапі значно зростає вплив екологічних чинників на розвиток, формування й ефективне використання трудових ресурсів сільських територій. Стан і зміна навколишнього природного середовища, пов'язані з результатами господарської діяльності, активно впливають на здоров'я сільського населення. Територіальні чинники слід розуміти як розміщення природних і сировинних ресурсів, клімат, рівень економічного розвитку регіону, що може характеризуватись обсягом виробленої продукції, споживанням енергоносіїв на душу населення, вартістю основних засобів, спеціалізацією регіону. Використання трудових ресурсів в аграрному виробництві об'єктивно відрізняється й визначається природними умовами, щільністю населення, станом місцевих сільськогосподарських підприємств, розвитком несільськогосподарських сфер зайнятості в конкретній місцевості, землезабезпеченістю, продуктивністю праці, розміром заробітної плати тощо.

Частина факторів впливає на використання трудових ресурсів безпосередньо, інші – через діяльність людини.

Варто зазначити, що значною проблемою можна вважати недовикористання потенціалу трудових ресурсів на сільськогосподарських підприємствах, бо мотивація майже відсутня. До важливих чинників, що нині виступає мотивацією до праці, віднесемо конкуренцію за робоче місце через те, що пропозиція трудових ресурсів значно перевищує попит. Тому необхідно задіяти систему мотивації працівників, створювати для них певні сприятливі умови, виплачувати зарплатню належного рівня, надбавки та премії за виконання поставлених завдань. На сучасний стан, формування і використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств важливий вплив має специфіка зайнятості сільського населення.

На думку О. Кузьмака, специфіка зайнятості в сільській місцевості, порівняно з міською, полягає в наступному [7]: нижчому рівні розвитку в ній виробничих і невиробничих галузей; сезонності сільськогосподарського виробництва як однієї з найважливіших особливостей сфер зайнятості на селі; різному співвідношенні виробничих і невиробничих галузей; переважанні сільського господарства (відповідно панівною сферою зайнятості на селі залишається сільськогосподарське виробництво, де в окремих регіонах частка працівників сягає 80%).

Однак через нерівномірність сільськогосподарського виробництва, його сезонність та різноманітність умов рівень розвитку зайнятості працівників у аграрних формуваннях різний. Різняться він і в межах окремих груп трудових ресурсів. Зайнятість населення характеризує рівень використання трудових ресурсів. Вона є основою матеріального забезпечення та умовою відтворення робочої сили сільськогосподарських підприємств.

Таким чином, зростання зайнятості трудових ресурсів на сільськогосподарських підприємствах має супроводжуватися підвищенням ефективності його використання. Одним із стратегічних напрямів вивчення даної надзвичайно важливої соціально-економічної проблеми в умовах надлишку та неповного використання робочої сили виступає формування раціональної зайнятості у виробництві, за якої забезпечувалися б нормальна працевзантаженість, продуктивність і оплата праці в усіх формах господарювання на селі.

Висновки. Добробут держави та перспективи її сталого економічного розвитку залежать від широкого спектра факторів, проте вирішальну роль у соціально-економічному прогресі будь-якого суспільства відіграє людина – з її здатністю до соціальної взаємодії, навчання та продуктивної праці.

Серед основних факторів сільськогосподарського виробництва визначальна роль належить трудовим ресурсам. Саме люди з їх багатовіковим досвідом, практичними навичками й теоретичними знаннями є головною продуктивною силою суспільства, тобто поряд із засобами виробництва, землею необхідним виробничим фактором є праця, а носіями здатності працювати – трудові ресурси.

Дослідження трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств повинно супроводжуватись не тільки оцінкою наявних можливостей населення працювати, а й того, як ці можливості реалізуються. Для цього слід враховувати рівень їх використання в регіоні, який характеризується показниками зайнятості, економічної активності населення, безробіття, відповідністю кваліфікації працівників сільськогосподарських підприємств професійним навичкам.

Література.

1. Бородіна О.М. Людський капітал на селі: наукові основи, стан, проблеми розвитку: [монографія] / О.М. Бородіна. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 277 с.
2. Брянцева Н. А. Основні чинники підвищення ефективності використання трудових ресурсів на сільськогосподарських підприємствах / Н. А. Брянцева // Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка. – 2013. – Вип. 133. – С. 88-91.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3: [редкол. С. В. Мочерний та ін.]. – К.: Вид. центр «Академія», 2002. – 952 с.
4. Економіка сільського господарства: [підручник] / О. І. Здоровцов, Л. І. Касьянов, В.І. Мацибора та ін. – К.: УСГА, 1993. – 320 с.

5. Економічний словник-довідник / [ред. С. В. Мочерний]. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.
6. Экономический словарь агропромышленного комплекса [сост. А. В. Крисальский; ред. А.А.Сторожук]. – К.: Урожай, 1986. – 336 с.
7. Кузьмак О. І. Рациональне використання сільського трудового потенціалу: дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / О.І. Кузьмак; Тернопільський держ. економічний ун-т. — Тернопіль, 2006. – 259 с.

УДК 338.2:658.27

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

IMPROVING THE EFFICIENCY OF USE OF MAIN PRODUCTION FUNDS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

КРАВЧЕНКО К.С.,* АРТЮШЕНКО Я.Ю.,* студенти
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуто теоретичні основи економічної ефективності основних виробничих фондів, здійснено аналіз сучасного стану, тенденції розвитку, економічної ефективності використання основних виробничих фондів у сільськогосподарських підприємствах України, а також обґрунтовано основні шляхи покращення використання та відтворення основних фондів сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: необоротні активи, основні засоби, економічна ефективність, сільське господарство.

The article considers the theoretical foundations of economic efficiency of fixed assets, analyzes the current state, development trends, economic efficiency of fixed assets in agricultural enterprises of Ukraine, as well as substantiates the main ways to improve the use and reproduction of fixed assets of agricultural enterprises.

Key words: non-current assets, fixed assets, economic efficiency, agriculture.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Поняття ефективності є чи не найважливішим в економічній теорії і практиці. Для успішного функціонування підприємству необхідна ефективна система управління його діяльністю. Ефективність роботи підприємства залежить від багатьох факторів. Проте, з переходом економіки України в умови конкурентного середовища, з'являється необхідність пошуку більш ефективних методів управління активами підприємства для збереження високої конкурентоспроможності, фінансової стійкості і фінансової незалежності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективного управління та використання необоротних активів займали значне місце в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених таких як, Бойчик І.М., Андрійчук В.Г., Терещенко О.О., Харченко Н.В., Бровко А.І., Галаган Т.І., Бровко Є.І., Покропивний С.Ф., Шеремет А.Д. та багато інших.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасного стану, тенденції розвитку, економічної ефективності використання основних виробничих фондів у сільськогосподарських підприємствах України, а також обґрунтування основних шляхів покращення використання та відтворення основних фондів сільськогосподарських підприємств.

* Науковий керівник – Батюк А.А., к.е.н., доцент

* Науковий керівник – Кравченко Ю.М., к.е.н., старший викладач ЗВО

Виклад основного матеріалу дослідження. Загалом успішність управління основними виробничими фондами на вітчизняних підприємствах можна розглядати з позиції ефективності їх використання в господарській діяльності, що здійснюється шляхом вивчення їх обсягу, темпів зростання за відповідні періоди, співвідношенням окремих груп у загальній вартості фондів, визначенням активної частини фондів та причин зміни їх обсягів і структури.

Основні фонди підприємства – це засоби праці, які використовуються ним в процесі виробництва і постачання продукції, для здійснення соціально-культурних та адміністративних функцій протягом тривалого часу і переносять свою вартість на вартість готової продукції поступово, шляхом амортизаційних відрахувань [1].

Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких становить більше одного року або одного оборотного періоду [2].

Процес відтворення основних фондів пов'язаний з їх постійним рухом, тобто з їх введенням в експлуатацію, зміною технічного стану та вибуттям. Оскільки процеси відтворення безпосередньо впливають на ефективність використання засобів праці, то логічним є виділення та обчислення показників відтворення основних фондів.

Ефективність використання основних виробничих фондів та їх вплив на кінцеві результати виробництва значно залежать від характеру руху цих фондів як авансованої вартості в умовах конкретного підприємства, а також від їх фізичного стану. Кількісно характер руху основних виробничих фондів визначається за допомогою низки показників. Найважливішим серед них є коефіцієнт (швидкість) обороту, що визначається як відношення річної суми амортизації основних виробничих фондів до їх середньорічної вартості або період обороту як зворотне співвідношення цих величин [3].

Швидкість обороту основних виробничих фондів з розвитком науково-технічного прогресу і впровадженням його результатів у виробництво має тенденцію до підвищення. Незважаючи на те, що можливості для прояву цієї тенденції в сільському господарстві (порівняно з іншими галузями народного господарства) звужені, все ж чимало аграрних підприємств досягають високої швидкості руху авансованих ресурсів, що позитивно позначається на результатах їх господарювання. Адже маса продукту, виробленого за певний період, дорівнює його розміру, одержаному протягом одного обороту, помноженому на число таких оборотів [3].

Аграрним підприємствам важливо своєчасно скористатися досягненнями науково-технічного прогресу у фондоутворюючих галузях першої сфери АПК, результатом якого є створення нової техніки з більш коротким строком експлуатації як важливої умови врахування темпів її морального зношення. Швидкість обороту основних фондів, таким чином, з переходом до нових конструкцій у фондоутворюючих галузях із кожним черговим циклом технічного переозброєння має тенденцію до зростання. Скорочення тривалості вказаних циклів веде до збільшення швидкості обороту основних фондів, а отже, до швидшого перетворення цих авансованих ресурсів у спожиті, тобто втілення їх в заново створений продукт.

Аналіз використання основних фондів дозволяє:

- виявити і оцінити зміни, що відбуваються в складі і структурі основних фондів, їх технічний стан;
 - визначити, як використовуються основні фонди і які резерви їх використання є на підприємстві;
 - встановити відповідність змін, що відбуваються вимогам перспективного розвитку фірми, потребам ринку, конкурентним можливостям;
- відібрати найбільш важливі фактори і виявити їх кількісний вплив на зміну рівня використання основних фондів [4].

Для характеристики руху основних фондів використовують і такі показники:

- коефіцієнт зростання - відношення суми основних засобів на кінець року до їх вартості

на початок року;

- коефіцієнт вибуття - відношення вартості вибулих за звітний рік основних засобів до суми всіх основних засобів на початок року;

- коефіцієнт оновлення - відношення заново введених за рік основних засобів до балансової вартості всіх основних засобів на кінець року

- коефіцієнт сукупного відтворення - відношення вартості основних засобів, що надійшли протягом року, до первісної вартості всіх основних засобів на початок року.

Аграрним підприємствам важливо знати, якою ціною виробляється валовий продукт, скільки авансованих засобів, у тому числі основних фондів, брало участь у його створенні.

Фондовіддача – відношення вартості виробленої продукції до первісної середньорічної вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення. В умовах інфляції, коли швидкими темпами зростають ціни на знаряддя праці, а також вартість капітального будівництва, цей показник доцільно визначати за товарною продукцією, оціненою в поточних цінах реалізації. Розрахована таким способом фондовіддача, хоч і не повністю, але все ж об'єктивніше характеризує економічну ефективність використання основних виробничих фондів, ніж валова продукція, що оцінюється в порівнянних цінах.

Фондомісткість – це зворотний показник фондовіддачі. Він визначає, скільки було використано основних виробничих фондів для виробництва однієї гривні продукції. Із завершенням комплексної механізації та автоматизації виробництва, що можливо за стабільного розвитку економіки, будуть створені об'єктивні передумови для зниження фондомісткості виробництва, а значить, і для підвищення фондовіддачі.

Рівень і темпи зростання сільськогосподарської продукції, підвищення економічної ефективності виробництва в сільському господарстві залежать від забезпеченості галузі основними засобами. Низька забезпеченість господарства основними виробничими фондами призводить до несвочасного виконання найважливіших технологічних операцій, росту трудомісткості і збільшенню матеріально-грошових витрат на виробництво одиниці продукції [5].

Основними шляхами покращення використання та відтворення основних фондів можуть бути:

- удосконалення технологічної структури основних фондів з урахуванням тих чинників, які впливають на неї;

- зменшення кількості недіючого устаткування, виведення з експлуатації зайвого і непродуктивного обладнання, швидке залучення у виробництво невстановленого устаткування; це впливає на суми нарахованої амортизації, обсяги випуску продукції, що, в свою чергу, позначається на загальних витратах її виробництва;

- використання прогресивних напрямків відтворення основних фондів підприємств шляхом їх реконструкції, технічного переоснащення, модернізації; вони супроводжуються широким оновленням основних фондів і забезпечують зміну структури інвестицій на користь збільшення витрат на машини, обладнання, інструмент та ін.;

- покращення експлуатації машин і обладнання в часі (екстенсивне завантаження), яке досягається підвищенням коефіцієнта змінності їх роботи внаслідок скорочення простоїв (за рахунок вдосконалення організації виробництва, праці, матеріально-технічного забезпечення тощо);

- підвищення якості ремонтного обслуговування основних фондів; при організації ремонтних робіт слід дотримуватись принципів паралельності, пропорційності, неперервності та ін., методів календарного і мережевого планування та моделювання на базі комп'ютеризації розв'язання практичних завдань;

- швидке освоєння проектних потужностей з метою запобігання втратам через надмірне затягування термінів освоєння проектних потужностей; хоча протягом останніх років намітилась тенденція до їх скорочення, що пов'язано із приватизацією виробничих об'єктів, зміною організаційно-правових форм ведення.

Висновки. Метою управління основними виробничими фондами є забезпечення їх достатності й економічної ефективності для нормального функціонування підприємства з метою здійснення виробничо-господарської діяльності. Важливим фактором конкурентних переваг є управління ефективністю використання основних виробничих фондів підприємства, тобто здатність підприємства до швидкої перебудови управлінського впливу, прийняття та реалізації адаптивних до сформованих економічних обставин рішень щодо управління процесом оцінювання основних фондів підприємства.

Література.

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор -Видавництво, 2016. 378 с.
2. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 554 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2002. 624 с.
4. Бровко Л. І., Галаган Т. І., Бровко Є. І. Економічна ефективність використання основних фондів сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 22-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_22_7
5. Харченко Н.В. Ефективність використання основних засобів виробництва на підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 11. С. 16-18.
6. Кравченко Ю.М., Антощенкова В.В. Екологічна безпечність та якість сільськогосподарської продукції та її конкурентоспроможність в умовах міжнародної інтеграції. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка. Сер. Економічні науки. 2019. Вип. 202. С. 84-92.

УДК 330.341

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

INNOVATIVE ACTIVITY AS THE BASIS OF ENTERPRISE DEVELOPMENT

КУПКО О., студент*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розкрито основні теоретичні аспекти інноваційної діяльності як основи розвитку підприємства. Систематизовано й узагальнено наукові погляди на зміст і економічну суть інновацій та інноваційної діяльності. Розглянуто основні способи та методи активізації інноваційної діяльності підприємств.

Ключові слова. Інновації, інноваційна діяльність, ринкова економіка, інтеграція.

The basic theoretical aspects of innovative activities in view of company development fundamentals are revealed in this article. The scientific views on the content and economic essence of innovation and innovative activities were systematized and generalized. The basic techniques and methods that enhance enterprise innovative activities are considered.

Key words. Innovations, innovative activity, market economy, integration.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання інновації виступають одним із ключових факторів, що визначають перспективи соціального та економічного розвитку підприємств. В Україні проблема ефективного економічного розвитку на основі інноваційних

*Науковий керівник – Ткаченко С.Є., к.е.н., доцент

розробок є надзвичайно актуальною, оскільки активізація інноваційної діяльності могла б стати рушійною силою забезпечення розвитку промислових підприємств через удосконалення існуючих виробничих процесів, підвищення ефективності всіх аспектів виробничої та господарської діяльності, виявлення нових перспективних форм і напрямів ведення бізнесу. Значення активізації інноваційної діяльності на сучасному етапі розвитку ринкових відносин важко переоцінити, оскільки сучасний економічний розвиток відбувається переважно на інноваційній основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми інновацій та інноваційної діяльності присвячено низку праць зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема: Л. Водачека, О. Водачкової, О.М. Гвишиані, О.І. Дація, М.П. Денисенка, С.М. Ілляшенка, Н.В. Краснокутської, А.А. Пересади, С.Ф. Покропивного, Р.А. Фатхутдінова, В.Г. Федоренка, А.І. Федулової, П.С. Харіва, Й.А. Шумпетера та інших.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів інноваційної діяльності як основи розвитку вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні інноваційна діяльність перетворилася на один із найважливіших чинників ефективного функціонування та розвитку підприємств в умовах ринкової економіки. Цю діяльність необхідно постійно удосконалювати.

Відповідно до об'єктивних вимог ринку вона повинна базуватися на чітко окресленій політиці, досконалій методиці запровадження нововведень та оцінюванні їх результативності. Саме тому оновлення в ринковому середовищі є нормою, а не винятком із правил, а інновації для підприємства повинні стати не лише неперервним, а й ефективно керованим процесом [1, с. 296].

Досліджуючи теоретичні основи інноваційної діяльності, необхідно насамперед, приділити увагу терміну «інновація», оскільки саме інновації виступають головною складовою процесу інноваційного розвитку підприємства. Дослідження лінгвістичного походження терміну «інновація» дають змогу з'ясувати, що він має латинські корені та тлумачиться як «нововведення», «нове явище» [2]. Інновації є головним засобом забезпечення економічного зростання, конкурентоспроможності та фінансової стабільності будь-якого підприємства.

Незважаючи на різні підходи до трактування терміну «інновація», усі визначення об'єднують позиція, згідно з якою інновації пов'язані з якісними змінами, спрямованими на створення нового товару, технології, процесу. Водночас багатьом визначенням бракує посилання на те, що нові якісні або вдосконалені продукти праці стають інноваціями лише за умови їх споживання, практичного застосування, тобто вони мають сенс, якщо супроводжуються певним ефектом. Розроблення, освоєння, підготовка, контроль та обґрунтування інновацій відбувається в процесі інноваційної діяльності.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» знаходимо таке визначення поняття «інноваційна діяльність» – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [3].

Схоже визначення подано в працях російського вченого Р.А. Фатхутдінова [4], який розглядає інноваційну діяльність як таку, що спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення та відновлення номенклатури і поліпшення якості продукції, (товарів, послуг), що випускається, удосконалювання технології їхнього виготовлення з наступним упровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому та закордонному ринках (це стосується також інноваційноінвестиційної діяльності).

У контексті цього дослідження доцільно розглянути й інші точки зору вітчизняних і зарубіжних науковців з приводу сутності поняття «інноваційна діяльність»:

- процес, спрямований на розроблення та реалізацію результатів кінцевих наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий чи вдосконалений продукт, реалізований на ринку, у новий чи вдосконалений технологічний процес, використовуваний у практичній діяльності, а також пов'язані з цим додаткові наукові дослідження та розробки [5];

- діяльність колективу, спрямована на забезпечення доведення науковотехнічних ідей, винаходів до результату, придатного до практичного застосування та реалізації їх на ринку з метою задоволення потреб суспільства в конкурентоспроможних товарах і послугах [6];

- діяльність, пов'язана з перетворенням наукових досліджень і розробок, а також винаходів і відкриттів у новий продукт або новий технологічний процес, що впроваджуються у виробничий процес [7, с. 12];

Такі різні підходи щодо трактування інноваційної діяльності обумовлені багатоаспектністю цього економічного поняття, його складністю, різноманітністю сфер застосування. Слід зазначити, що інноваційна діяльність у повному обсязі має комплексний, системний характер і включає такі види роботи, як пошук ідей, ліцензій, патентів, кадрів, організацію дослідницької роботи, інженерно-технічну діяльність.

Характерною рисою будь-якої інноваційної діяльності виступає виявлення інноваційних ідей і реалізація закладеного в них потенціалу. Виходячи з цього, інноваційну діяльність можна охарактеризувати як комплекс заходів, спрямований на практичне використання наукових, науково-технологічних результатів наявного інтелектуального потенціалу з метою створення нового або вдосконаленого продукту, технологічного процесу, методів організації виробництва, праці, організаційної структури та систем управління.

З метою ефективного функціонування та розвитку вітчизняним підприємствам необхідно активізувати свою інноваційну діяльність. Активізація такої діяльності передбачає інтеграцію в сучасні умови ефективного розвитку інноваційного ринку та підтримання високого рівня конкурентоспроможності на внутрішніх і зовнішніх ринках шляхом постійного впровадження технічних і технологічних новинок, що дають змогу в майбутньому забезпечити формування інноваційної стратегії розвитку підприємств.

Основними способами та методами активізації інноваційної діяльності на підприємстві повинні бути:

- удосконалення системи фінансування товарно-інноваційних та інвестиційних проектів шляхом оптимізації показників кредитної лінії;

- поліпшення інформаційної та маркетингової роботи за рахунок створення інформаційно-аналітичного відділу у складі служби маркетингу з чітко визначеною структурою та функціями спеціалістів;

- упровадження товароорієнтовної організаційної структури управління на підприємстві, продукція якого характерна незначним рівнем наукоємності та нешироким номенклатурним діапазоном;

- удосконалення системи стимулювання інноваційної праці шляхом упровадження мотиваційних заходів, що передбачають оптимізацію структури колективного та персонального стимулювання;

- посилення інноваційної спрямованості стратегії бізнесової поведінки підприємства та його адаптації до мережевої інформаційної системи за рахунок уведення в бізнес-план підприємства розділів, що конкретизували б інформаційну систему підприємства та систему мотиваційних чинників інноваційної діяльності [1, с. 302].

Висновки. Інноваційна діяльність – це комплекс заходів, спрямований на практичне використання наукових, науково-технологічних результатів наявного інтелектуального потенціалу з метою створення нового або удосконаленого продукту, технологічного процесу, методів організації виробництва, праці, організаційної структури та систем управління.

В умовах ринкової економіки інновації повинні сприяти інтенсивному розвитку підприємств, забезпечувати прискорення впровадження у виробництво останніх досягнень науки і техніки, повніше задовольняти потреби споживачів у різноманітній високоякісній продукції та послугах.

Таким чином, інноваційна діяльність нині перетворилася на один із найважливіших чинників ефективного функціонування та розвитку господарських систем в умовах ринкової економіки. Цю діяльність необхідно постійно вдосконалювати відповідно до об'єктивних вимог ринку, вона стає реальністю, коли базована на чітко окресленій політиці, досконалий методиці запровадження нововведень та оцінювання їх результативності.

Важливий напрямом удосконалення та активізації інноваційної діяльності на підприємстві – це розроблення ефективних інноваційних стратегій, які сприятимуть успішному функціонуванню та розвитку вітчизняних підприємств, що є перспективним напрямом для подальших наукових досліджень.

Література.

1. Фецович Т. Аналіз формування інноваційної стратегії розвитку підприємства / Т. Фецович // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2010. – № 14-15. – С. 296-303.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 36 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – 266 с.
4. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. – С.-Пб.: Питер, 2002. – 400 с.
5. Менш Г. Основы организационного проектирования / Г. Менш. – М., 2002. – 512 с.
6. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навчальний посібник / Н.В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
7. Денисенко М.П. Стратегічна місія інноваційної діяльності та шляхи її активізації в Україні / М.П. Денисенко, Я.В. Риженко // Проблеми науки. – 2007. – № 6. – С. 10-16.

УДК: 378.6:37

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF FORMATION OF SOCIAL INTELLIGENCE OF FUTURE TOURIST SPECIALISTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF AGRICULTURAL PROFESSION

БАБИЧ В.А., ВОЛОШИНА В.С., студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті досліджено поняття «соціальний інтелект особистості» та сформульовано його сутність. Визначено значення соціального інтелекту для ефективної професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти аграрного профілю за спеціальністю «Туризм». Окреслено основні умови формування соціального інтелекту студентів вищих аграрних навчальних закладів.

Ключові слова: соціальний інтелект, інтерактивне навчання, засоби активного навчання, тренінг.

The article explores the concept of "social intelligence of the individual" and characterizes its essence. The importance of social intelligence for effective professional training of students in institutions of higher education of agricultural profile in the specialty "Tourism" is determined. The main conditions for the formation of social intelligence of students of higher agricultural educational institutions are outlined.

Key words: social intelligence, interactive learning, means of active learning, training.

*Науковий керівник - Данченко І. О., док.пед.н., професор

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні змінюються вимоги до системи аграрної освіти України, а саме забезпечення висококваліфікованих, успішних, конкурентоспроможних фахівців на внутрішньому і зовнішньому ринку праці. Оскільки фахівець-аграрій повинен стати активним суб'єктом діяльності, розширювати рамки професійної діяльності, виникає необхідність їх підготовки за різними спеціальностями, у тому числі і за спеціальністю 242 «Туризм». Серед багатоманітних проблем професійної підготовки студентів, які навчаються за спеціальністю «Туризм» у закладах вищої освіти аграрного профілю слід виділити проблему формування соціального інтелекту, яка постає як одна зі складних проблем у науковому дискурсі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень доводить, що в цілому визначення соціального інтелекту припускає такі погляди: соціальні знання (С. Вонг, Дж. Дей, С. Максвелл, Н. Мир та ін.); соціальна пам'ять (Дж. Вашингтон та ін.); соціальне сприймання (Р. Рігіо та ін.); соціальна чи комунікативна компетентність (М. Форд, Н. Кентор та ін.); соціальна інтерпретація (Р. Ентоні, Д. Арчер, Дж. Сміт та ін.); соціальна інтуїція (Ф. Чапін, С. Вонг, Д. Кігінг, Р. Розенталь та ін.); прогнозування (С. Космітський, О. Джон та ін.); соціальна адаптація (Ф. Чапін, Р. Харлоу та ін.); соціально-когнітивна гнучкість (К. Джон, Дж. Дей та ін.); самооцінка (Н. Марлоу, Л. Браун та ін.) [9, с. 15].

Спеціалісти, які вивчають соціальний інтелект підкреслюють, що перераховані підходи можна умовно розділити на такі підгрупи: вид пізнання, що перебуває в ряду інших видів інтелектуального пізнання; знання, уміння й навички, набуті протягом життя; особистісна риса, яка визначає успішність соціальної взаємодії [9].

Вибір соціального інтелекту в якості однієї зі складових професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму обумовлений тим, що соціальний інтелект як якість особистості, на думку багатьох науковців (Е. Михайлової (Альошиної), Н. Калініною, О. Чеснокова, В. Куніцина, І. Данченко та інших), є визначною практичною якістю, яка необхідна сьогодні фахівцеві для того, щоб задовольнити особистісні і професійні потреби.

Нині розвиток науки виявив ще один, раніше не помітний аспект соціального інтелекту – його вплив на вибір життєвих сфер самореалізації особистості і її успішність в різних видах діяльності, у тому числі галузі знань «Сфера обслуговування», яка залежить від ефективності соціальної взаємодії.

Формування цілей статті. Мета статті проаналізувати теоретичні аспекти поняття соціальний інтелект студентів та визначити умови його ефективного формування у закладах вищої освіти аграрного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна підготовка у закладах вищої освіти аграрного профілю спеціалістів за спеціальністю «Туризм» повинна обов'язково включати заходи спрямовані на формування соціального інтелекту, адже відповідно до освітніх стандартів, які висуваються до результатів навчання студентів визначені наступні компетентності, як-от: здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації; здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг.

Зокрема, встановлено, що чим вищий рівень соціального інтелекту, тим більше розвинені саморегуляція, самовпевненість, здатність впливати на оточуючих. Високому рівню соціального інтелекту відповідає відповідний рівень креативності, моральних настанов, самоповаги. Високий рівень соціального інтелекту характеризується задоволенням від спілкування, розвинутих почуттям гідності, самоповаги, гнучкістю поведінки, високим рівнем саморегуляції та адаптивності особистості [6, с. 67].

Термін «соціальний інтелект» було введено Е. Торндайком для позначення «далекоглядності у міжособистісних відносинах». На його думку, існує три види інтелекту: абстрактний (здатність розуміти та оперувати ідеями), механічний (здатність розуміти та оперувати конкретними предметами) і соціальний (здатність розуміти людей і взаємодіяти з ними), провідною його функцією визначено прогнозування поведінки [5].

Тоді як за Г. Олпортом, соціальний інтелект – це особливий «соціальний дар», що забезпечує рівновагу поведінки і стабільні відносини з оточуючими, результатом якого є соціальне пристосування [4].

Соціальний інтелект, на думку Г. Айзенка, це результат розвитку загального інтелекту під впливом соціокультурних умов [5].

Дж. Гілфорд характеризує соціальний інтелект як систему інтелектуальних здібностей, незалежну від факторів загального інтелекту і пов'язану насамперед із сприйняттям та переробкою інформації про поведінку [7].

Ю. Ємельянов визначив його як «стійку, засновану на специфіці мисленнєвих процесів, афективного реагування і соціального досвіду здатність розуміти себе, а також інших людей, їх взаємовідносини і прогнозувати міжособистісні події» [5].

М. Бобнева [5] розглядає соціальний інтелект у системі соціального розвитку особистості і визначає його як особливу здібність людини, що формується у процесі спілкування і соціальних взаємодій.

А. Южанінова розглядає соціальний інтелект як особливу соціальну здібність, що забезпечує можливість адекватного відображення індивідуальних властивостей реципієнта, особливостей протікання його психічних процесів та проявів емоційної сфери; адекватного моделювання індивідуальних і особистісних особливостей людей на основі зовнішніх ознак, а також як здатність прогнозування характеру поведінки реципієнта в конкретних умовах; прийняти роль іншого, володіти ситуацією і спрямовувати взаємодії у потрібному русі, у багатстві техніки і засобів спілкування [8].

В. Куніцина характеризує соціальний інтелект як глобальну здатність, що виникає на базі комплексу інтелектуальних, особистісних, комунікативних та поведінкових рис, включаючи рівень енергетичної забезпеченості процесів саморегуляції [4, с. 470].

Соціальний інтелект, акцентує увагу науковець, зумовлює рівень адекватності й успішності соціальної взаємодії та дозволяє його зберегти під час емоційної напруги чи психологічного дискомфорту, у надзвичайних ситуаціях, стресі та при кризах особистості.

Таким чином, аналіз наукових досліджень дозволяє визначити соціальний інтелект особистості як інтегративну інтелектуальну здатність (уміння) особистості, яка визначає успішність її спілкування та соціальної адаптації і передбачає вільне володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки, які доповнюються окремими елементами, пов'язаними з розумінням оточення, і здібність впливати на це оточення для досягнення своєї мети, а також об'єднує і регулює пізнавальні процеси, які пов'язані з відображенням соціальних об'єктів, здатність особистості адекватно розуміти та оцінювати, як власну поведінку, так і поведінку інших людей [2; 4; 5; 8; 9].

Аналіз теоретичних та практичних наукових досліджень довів, що ефективність формування соціального інтелекту студентів у процесі професійної підготовки може забезпечити інтерактивне навчання.

Концептуальна основа технології інтерактивного навчання студентів полягає у конструюванні двостороннього інтегративного навчального процесу: «навчання через інформацію» та «навчання через діяльність».

На основі науково-теоретичного аналізу робіт Н. Борисової, Д. Чернілевського [1] визначасмо інтерактивне навчання студентів як організація такого освітнього процесу, в якому суттєво змінюється роль викладача (замість викладача-інформатора ми актуалізуємо роль викладача-менеджера та фасилітатора) та роль студентів, для яких здобуття інформації є засобом оволодіння практичними діями та операціями в умовах соціально-педагогічних реалій, що забезпечує формування їх соціального інтелекту.

Інтерактивне навчання найефективніше реалізується через інтерактивну взаємодію, яка передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання методів, що дають змогу створити ситуації пошуку, ризику, сумніву, успіху, суперечності, переконання, ствердження, задоволення чи смутку, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язання проблем [10, с. 422].

Поміж методів, які покликані забезпечити розвиток соціального інтелекту студентів, варто виділити тренінг, як організаційну форму освітнього процесу, яка, спираючись на досвід і знання її учасників, забезпечує використання різних методів, за рахунок створення позитивної емоційної атмосфери, та спрямована на отримання навичок і професійних компетенцій [10, с. 422].

Під час проведення занять з елементами тренінгу необхідно діяльність варто спрямовувати на «уміння формувати програми та плани успішної міжособистісної взаємодії між суб'єктами спілкування у тактичному й стратегічному напрямках», «здатність визначати індивідуальні можливості особистості для досягнення позитивних результатів діяльності та спілкування», «формування та розвиток асертивної поведінки», «уміння вдало обирати механізми психологічного самозахисту, спрямованого на збереження самоповаги студентів», «здатність адекватно сприймання соціальної ситуації» тощо [4, с. 353 – 365].

Важливе місце в процесі формування соціального інтелекту студентів посідають засоби активного навчання, до яких науковці відносять різноманітні вправи (В. Харитонова), навчально-пізнавальні завдання (М. Оданович), рольові та ділові ігри (І. Ісаєва), соціально-психологічний тренінг (М. Тарасенко), семінари аксеологічного змісту (Н. Михальчук), моделювання та вирішення проблемних ситуацій, методики аналізу та рефлексії психолого-педагогічних та соціальних ситуацій (Н. Дегтярева) тощо [4, с. 82].

Висновки. Таким чином, аналіз наукових досліджень дозволив визначити соціальний інтелект студентів – як інтегративну інтелектуальну здатність (уміння) особистості, яка визначає успішність її спілкування та соціальної адаптації і передбачає вільне володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки, які доповнюються окремими елементами, пов'язаними з розумінням оточення, і здібність впливати на це оточення для досягнення своєї мети, а також об'єднує і регулює пізнавальні процеси, які пов'язані з відображенням соціальних об'єктів, здатність особистості адекватно розуміти та оцінювати, як власну поведінку, так і поведінку інших людей.

Ефективності формування соціального інтелекту студентів сприяє впровадження в освітній процес закладів вищої освіти аграрного профілю інтерактивного навчання.

Література.

1. Алексєєнко Т. А. Формування пізнавальної активності студентів в умовах блокової організації навчання: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Т. А. Алексєєнко. – К., 1995. – 206 с.
2. Анурин В.Ф. Интеллект и социум: Введение в социологию интеллекта / В.Ф. Анурин. – Новгород: Издательство Нижегородского университета, 1997. – 436 с.
3. Гончарук Н. Т., Серьогін С. М. Кадри аграрного сектора економіки України: формування і розвиток: [монографія]. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2003. – 168 с. – Автор. 30 с.
4. Данченко І. Формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів: [монографія] / Ірина Данченко. – Харків. : Вид-во Іванченка І.С., 2018. – 366
5. Калина Н.Ф. Диагностика социального интеллекта личности / Н.Ф. Калина // Журнал практикующего психолога. – 1999. – № 5. – С. 159-178.
6. Куницына В.Н. Межличностное общение / В.Н. Куницына, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.
7. Кухарева Г. П. Упровадження нового публічного менеджменту в світову та вітчизняну практику публічного управління / Г. П. Кухарева // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр.– Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ, «Магістр», 2015. – Вип. 1. – С. 48-54.
8. Михайлова (Алешина) Е.С. Тест Дж. Гилфорда и М. Салливена. Диагностика социального интеллекта. Руководство пользователя / Е.С. Михайлова (Алешина). — СПб.: ГП Иматон, 2001. - 51 с.
9. Практический интеллект / Р.Дж. Стернберг, Дж.Б. Форсайт, Дж. Хедланд Дж.А. Хорвард, Р.К. Вагнер, В.М. Вильямс, С.А. Снук, Е.А. Григоренко. – СПб.: Питер, 2002. – 272 с.
10. Семенова А.В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів: монографія / Алла Семенова. – Одеса: Юридична література, 2009, - 504 с.

11. Социальный интеллект: Теория, измерение, исследования / Под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2004. – 176 с. (Труды Института психологии РАН).

12. Чеснокова О.Б. Возрастной подход к исследованию социального интеллекта у детей / О.Б. Чеснокова // Вопросы психологии. – 2005. – № 6. – С. 35–45.

УДК 658.168.5

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

STRATEGIC DIRECTIONS OF COMPETITIVENESS DEVELOPMENT OF ENTERPRISE PRODUCTS

ТИШЕНКО Ю.О., студентка магістратури, КАПТАН Т.І., студентка бакалаврату*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті наведені та розглянуті етапи розробки стратегії підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства, її реалізація на практиці, що може бути використана керівниками, економістами та менеджерами підприємств.

Ключові слова: стратегія, продукція, конкурентоспроможність, конкурентна перевага, конкурентне середовище.

The article presents and considers the stages of development of a strategy to increase the competitiveness of enterprise products, its implementation in practice, which can be used by managers, economists and managers of enterprises.

Key words: strategy, products, competitiveness, competitive advantage, competitive environment.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні економічні відносини країни є критерієм пошуку інструментів покращення розвитку для підприємств, які, в свою чергу, повинні забезпечувати високий рівень конкурентоспроможності. Одними з таких інструментів є стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємств. Їх успішне функціонування визначається конкурентною позицією на ринках. Конкурентоспроможністю підприємства вважається його можливість зберігати та розширювати конкурентні позиції на ринку, впливати на ринкову ситуацію завдяки пропозиції якісних послуг чи продукції, задовольняючи вимоги споживачів. Актуальність теми полягає в тому, що на конкурентні відносини впливає економіка та процеси глобалізації. Підприємства, виходячи на національні ринки, підвищують конкуренцію серед виробників за допомогою нових пропозицій та спричиняють погіршення діяльності організацій, які не витримують конкуренції. Отже, для вирішення проблем функціонування підприємств на довгострокову перспективу потрібні комплексні підходи та наукові обґрунтування щодо розробки стратегії підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств в умовах сьогодення.

* Науковий керівник - Дудник О. В., к.е.н., доцент

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і методологічні основи конкурентоспроможності підприємств та стратегічні напрями її забезпечення в різний час було неодноразово досліджено та визначено багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими економічної науки, зокрема: Г.Л. Азоев, В.Л. Дикань, В.Г. Шинкаренко, Л.Є. Воронкова, А.М. Золотарьова, В.М. Горбатова, М. Портер. У роботах цих авторів визначено апарат, принципи та методи оцінки конкурентоспроможності підприємств, розглянуті питання стратегії підприємств.

Формулювання цілей статті полягає в розробці стратегій підвищення конкурентоспроможності підприємств-виробників продукції завдяки орієнтованості на клієнтів та новітнім інноваціям.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегія – це узагальнені дії, які необхідні для досягнення поставлених цілей шляхом розподілу ресурсів підприємства[1]. Загальна стратегія підприємств визначає основні напрями діяльності, за допомогою яких буде відбуватися досягнення цілей. Але більшість підприємств мають різні сфери діяльності, кожна з яких характеризується певним продуктом (групою продуктів), колом клієнтів і особливих ринкових завдань. Тому надзвичайно актуальним є розроблення стратегії конкурентоспроможності продукції, у якій буде конкретизовано шляхи реалізації загальної стратегії, визначено підходи, за допомогою яких підприємство буде діяти в кожній сфері бізнесу.

Аналізуючи багатогранні тлумачення вчених про поняття конкурентоспроможності, робимо узагальнення, що конкурентоспроможністю є повна оцінка, врахування і характеристика особливостей, компетентностей та цінностей економічних відносин, які відбуваються на конкурентному ринку, а також специфіки запропонованої продукції, тобто активів і параметрів підприємства, які формують його позитивні відмінності серед інших підприємств у конкуренції.

Для забезпечення лідерства підприємства на ринку, одним із головних стратегічних завдань є першість серед конкурентів у розробці і освоєнні нових товарів, технологій, дизайну, рівня витрат виробництва, цін, нововведень відносно розподілу і збуту.

При розробленні конкурентної стратегії підприємства потрібно спочатку проаналізувати середовище конкуренції, виявити конкурентні сторони та позицію, що визначають перевагу підприємства на ринку за різними групами продукції. Ми вважаємо, що показниками конкурентної переваги виступають:

- 1) велика частка ринку;
- 2) зростаюча кількість покупців;
- 3) лідируюча стратегія;
- 4) швидке реагування на ринкові зміни;
- 5) вдале положення на ринку;
- 6) концентрація підприємства на швидко зростаючих сегментах ринку;
- 7) низький рівень витрат;
- 8) високий рівень прибутку;
- 9) технологічні переваги підприємства;
- 10) інноваційні підходи щодо виробництва продукції;
- 11) високий рівень менеджменту і маркетингу.

Проаналізувавши наукові розробки учених [1-8] пропонуємо виокремити такі етапи формування стратегії підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства, наведені в таблиці 1.

**Етапи формування стратегії підвищення
конкурентоспроможності продукції підприємства**

№	Назва етапу	Основні завдання етапу
1	Визначення оновленої місії	Місія повинна бути добре організованою та спланованою для забезпечення планування статичних даних на найближчі роки. Але вона може коригуватися в процесі стратегічного аналізу, на основі дії різноманітних непередбачуваних ризиків. Місія показує відображення підприємства, яким воно стане в майбутньому; продукції, яку запропонує покупцям. Отже, в загальному вигляді це завдання стосується розвитку продукції підприємства, його ринків і удосконалення технологій.
2	Визначення цілей підприємства	Цілі повинні передбачати проходження таких етапів: аналіз тенденцій розвитку підприємства і ринку, встановлення мети, встановлення ієрархії цілей та завдань безпосередньо для їх виконання. Обов'язково повинні бути встановлені фінансові цілі: частка ринку, обсяг продажу за продуктами і послугами, рентабельність, прибуток
3	Аналіз внутрішніх можливостей підприємства	Це виявлення та оцінювання внутрішніх змін, які є його сильними сторонами та можливістю стати перевагами серед конкурентів на ринку. Потрібно дослідити такі сфери підприємства: макросередовище – порівняння ресурсів та ефективності їх використання з іншими підприємствами для того, щоб зробити вибір, в якому напрямі розвиватися; мікросередовище – дослідження внутрішнього середовища у одній зоні господарювання: аналіз ресурсів підприємства; оцінювання виробничо-збутової діяльності; визначення стратегічного конкурентного потенціалу продукції.
4	Аналіз внутрішніх можливостей підприємства	Необхідно виявити та оцінити внутрішні зміни, які є сильними сторонами підприємства та можливістю стати перевагами серед конкурентів на ринку. Потрібно дослідити такі сфери підприємства: макросередовище – порівняння ресурсів та ефективності їх використання з іншими підприємствами для того, щоб зробити вибір, в якому напрямі розвиватися; мікросередовище – дослідження внутрішнього середовища у одній зоні господарювання: аналіз ресурсів підприємства; оцінювання виробничо-збутової діяльності; визначення стратегічного конкурентного потенціалу продукції.
5	Аналіз зовнішнього середовища	Потрібно здійснювати моніторинг зовнішнього середовища, використовувати заходи, спрямовані на контроль факторів оточення підприємства та розробити способи адаптації до змін. Найбільшу увагу слід приділяти таким факторам: складність та взаємопов'язаність, динамічність та невизначеність зовнішнього середовища. На цьому етапі, за допомогою вищевказаних факторів, визначаються ключові аспекти успіху підприємства. Для цього також потрібно дати відповіді на запитання: «що хочуть споживачі?» та «що необхідно підприємству для виживання у конкурентній боротьбі?».
6	Вибір альтернатив і конкурентної стратегії.	Завдяки третьому та четвертому етапу, підприємство отримує інформацію про можливості та ресурси, дію факторів середовища, їх значущість. Це стає передумовою вибору стратегії господарювання. Найзручнішим інструментом для цього є SWOT-аналіз. Його необхідно проводити для виявлення та ліквідування слабких місць, збільшення потужності та уникнення загроз. Потім необхідно вибрати конкурентну стратегію, враховуючи такі фактори: галузь господарювання, цілі, внутрішня структура.
7	Реалізація стратегії	Цей етап здійснюється шляхом використання адміністративних або економічних аспектів за допомогою формування бюджету, застосування системи показників та управління за цілями. Потрібно, щоб вся стратегія була доведена до всіх виконавців у вигляді наказів та розпоряджень.
8	Аналіз ефективності обраної стратегії	Ефективність визначається за комплексною оцінкою кінцевих результатів використання основних і оборотних фондів, трудових і фінансових ресурсів та нематеріальних активів. Для аналізу ефективності конкурентної стратегії підприємства є ряд таких показників, як відображення витрат споживаючих підприємством ресурсів; аналіз стосовно виявлення резервів підвищення ефективності виробництва, подальше стимулювання резервів підприємства, інформування щодо ефективності виробництва.

Висновки. Беручи за увагу процеси формування стратегії підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства, можемо зробити висновок, що підходи об'єднуються за допомогою спільної мети – підвищення ефективності підприємства в конкурентному середовищі. Розробка стратегії є необхідною умовою досягнення стійкого функціонування підприємства та спрямована на отримання практичного результату в формі посилення стійких конкурентних переваг та в результаті, покращення становища на ринку за рахунок розробки та впровадження підприємством дієвої конкурентної стратегії на базі стратегічного аналізу та постійного моніторингу відхилень від орієнтирів. Тож, запропоновані вище методи розроблення стратегії підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства та підходи до її реалізації на практиці, мають універсальний характер і можуть використовуватися економістами та менеджерами підприємств різних видів діяльності.

Література.

1. Дикань Н.В. Менеджмент: навч. посібник / Н.В. Дикань, І.І. Борисенко. – К.: Знання, 2008. – 389 с.
2. Савчук В.І. Системи управління конкурентоспроможністю: підручник / В.І. Савчук, Д.А. Корж. – К.: Знання, 2002. – 310 с.
3. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер; [пер. с англ. под ред. В.Д. Шетинина]. – М.: Междунар. отношения, 1993. – 440 с.
4. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємств: навч. посіб. / І.З. Должанський, Т.О. Загородня. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
5. Дудник О.В. Економічна природа понять «конкуренція» та «конкурентоспроможність» / О.В. Дудник, С.І. Міненко // Науковий журнал «Причорноморські економічні студії». – 2018. – С. 112–116.
6. Балабанова Л.В. Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємств / Л.В. Балабанова, В.В. Холод. – К.: ВД Професіонал, 2006. – 448 с.
7. Сасенко М.Г. Стратегія підприємства: навч. посіб. / М.Г. Сасенко. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 390 с. 9.
8. Дудник О. В. Інвестиційні стратегії підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств / О.В. Дудник // Економіка АПК. – 2016. – №. 5. – С. 79-86.

УДК 338.48.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

CURRENT TRENDS AND FEATURES OF TOURIST ACTIVITY MANAGEMENT

ЦУКРЕНКО І.С., ЯРЕМЧУК О.В., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті досліджено механізми регулювання та управління потенціалом туристичної сфери України. Розглянуто умови та чинники розвитку туризму. Одним з пріоритетних напрямків підвищення ефективності туристичної діяльності визначено інтеграція бізнесу з освітою та наукою. Доведено, що системний розвиток

* Науковий керівник – Данченко І. О., док.пед.н., професор

туристичних зв'язків є ефективним механізмом інтеграції нашої країни у міжнародну спільноту, розвитку національної економіки, культури та освіти.

Ключові слова: туристичний ринок України, туристична діяльність, міжнародний туризм, інноваційної моделі розвитку туристичної сфери.

The article examines the mechanisms of regulation and management of the potential of the tourism sector of Ukraine. Conditions and factors of tourism development are considered. One of the priority areas for improving the efficiency of tourism is the integration of business with education and science. It has been proved that the systematic development of tourist ties is an effective mechanism for the integration of our country into the international community, the development of the national economy, culture and education.

Key words: tourist market of Ukraine, tourist activity, international tourism, innovative model of tourist sphere development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туристичний ринок України є досить перспективним передусім для інтенсивного розвитку туризму. Проте ринкові ризики, недосконалість законодавчої бази та безліч інших причин заважають перетворенню України на державу європейського рівня в галузі туризму. Управління туристичною галуззю в Україні сьогодні потребує нових підходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теорії інноваційного розвитку в туризмі знайшли своє відображення у працях, як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, зокрема: Е. Агуїло, Е. Бечіч, С. Карліслі, М. Якоб, М. Лікул, М. Рогерсон, А. Вільямс, Н. Власова, О. Гарбера, О. Давидова, А. Дмитришин, І. Жукович, О. Ільїна, Ф. Зинов'єв, О. Кальченко, А. Маклашина, С. Мельниченко, В. Новікова, Н. Семенченко, Г. Яковлєва та інші. Однак залишились проблеми, які потребують подальшої наукової та практичної реалізації.

Формування цілей статті. Мета статті дослідити механізми регулювання та управління потенціалом туристичної сфери України; визначити умови та чинники розвитку туризму; обґрунтувати необхідність системного розвитку туристичних зв'язків, який виступає ефективним механізмом інтеграції нашої країни у міжнародну спільноту, розвитку національної економіки, культури та освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукової літератури довів, що основними причинами виникнення проблеми розвитку сфери туризму та курортів в Україні є:

— відсутність скоординованих дій та системного підходу до розроблення та виконання державної, регіональних і місцевих програм розвитку туризму та курортів, зокрема сприятливих умов для розвитку внутрішнього та в'їзного туризму;

— недосконалість системи ведення статистичного обліку у сфері туризму та курортів, а також здійснення заходів, спрямованих на комплексне освоєння та розвиток туристичних ресурсів;

— низький рівень безпеки на туристичних об'єктах і маршрутах, несвоєчасне надання невідкладної допомоги туристам, які постраждали під час подорожі; недосконалість технічного регулювання та стандартизації, що призводить до відсутності належного інфраструктурного облаштування та інформаційного забезпечення туристичних об'єктів і маршрутів;

— недостатність критеріїв, на підставі яких здійснюється категоризація об'єктів туристичної інфраструктури, зокрема готелів та інших аналогічних засобів розміщення, та їх неузгодженість із сучасними стандартами розвинутих туристичних країн;

— відсутність механізму акредитації та сертифікації об'єктів туристичної інфраструктури;

— відсутність планів комплексного розвитку природних курортних територій;

— недосконалість системи обліку та охорони лікувально-оздоровчих територій;

— недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури і обслуговування в окремих курортних закладах [4].

Крім того, необхідно визначити невисокий рівень маркетингових досліджень, брак інформаційно-рекламного забезпечення, попит на спеціалістів туристичної галузі з високим рівнем професійних компетенцій тощо.

Туристичний бізнес є одним з динамічних і прибуткових галузей світового господарства. Стрімке зростання ролі туризму у розвитку країн свідчить про високу цієї галузі. Зростання туристичної галузі в Україні сприяє зменшенню безробіття за рахунок збільшення зайнятості населення в цій сфері. Зокрема, туризм в Україні розглядається з боку держави як важлива складова економіки та соціально-економічної сфери і надає його розвитку особливого значення, що підтверджується Указом Президента України від 21.02.2007 №136/2007 «Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні та визначення 2008 року Роком туризму і курортів в Україні» [3].

Завдання державної програми розвитку туризму в Україні є схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року.

Запровадження Стратегії передбачається за напрямками, серед яких:

- забезпечення безпеки туристів та захист їх законних прав та інтересів;
- імплементация законодавства ЄС у сфері туризму; забезпечення комплексного розвитку територій, зокрема створення сприятливих умов для залучення інвестицій у розбудову туристичної інфраструктури;
- удосконалення системи професійної підготовки фахівців сфери туризму; формування та просування позитивного іміджу України, як країни привабливої для туризму [4].

Пріоритетними цілями державного регулювання туризму є згідно з урядовими постановами є: забезпечення Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, відновлення і зміцнення здоров'я; безпека туризму, захист прав та законних інтересів туристів, власників або користувачів земельних ділянок, будівель та споруд; створення сприятливих умов для розвитку індустрії туризму, підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності.

Формування і реалізації державної політики у сфері туризму та курортів передбачатиме поєднання таких складових частин:

- галузевої (міжгалузева координація та системний розвиток складових сфери туризму): туристична діяльність: туроператори; турагенти, екскурсійна діяльність; послуги розміщення: колективні засоби розміщення; індивідуальні засоби розміщення. транспорт: повітряний; залізничний; автомобільний; водний: морський та річковий; міський громадський. туристичні інформаційні центри; музеї та галереї; театри, арени, клуби; конгрес-холи и конференц-центри; заклади ресторанного господарства; спортивні арени; торгові центри, магазини, сувенірні лавки; ІТ компанії; страхові компанії; медіа-компанії;
- територіальної (міжрегіональна кооперація, досягнення рівномірного та збалансованого розвитку туристичних регіонів, територій, зон): північ, південь, схід, захід, центр; області; райони; міста.
- секторальної (створення системи стратегічного планування розвитку видів туризму): міський; екологічний (зелений); сільський; культурно-пізнавальний; подієвий; лікувально-оздоровчий і медичний; гастрономічний; релігійний; гірський, спортивний, велосипедний; пригодницький та активний; науковий і освітній; круїзний та яхтовий; шопінг та розважальний туризм [4].

Сьогодні міжнародний туризм трансформується у домінуючу галузь світової економіки та активізує питання координації й регулювання розвитку туризму в рамках світового співтовариства. Важливим органом у євроінтеграційному контексті виступає Європейська туристична комісія, членом якої Україна є з 2005 року, членство у якій сприяє підвищенню рейтингу нашої держави як туристичної країни, дозволяє зарубіжним туристам краще ознайомитись з туристичними ресурсами.

Приведення якості туристичних послуг до міжнародних стандартів, гармонізація системи стандартизації та сертифікації підприємств туристичної та курортної сфер за нормами ЄС; залучення фінансової та технічної допомоги ЄС у туристичну та курортну галузь України мають

бути враховані при реалізації пріоритетних проєктів розвитку туризму, в тому числі на регіональному рівні; розбудові інфраструктури туризму, популяризації туристичного іміджу України на європейських ринках ось далеко не весь список пріоритетних завдань інтеграції туристичної галузі України у міжнародний туристичний простір [7, с. 40].

Важливим тут бачиться стратегічне управління, яке дає можливість забезпечити ефективну мотивацію, контроль і облік дотримання стандарту підприємства, що визначає його успішний розвиток і результати діяльності. Управління сучасним туристичним підприємством потребує здатності до швидких стратегічних перетворень, в яких необхідно враховувати високу динамічність і ступінь невизначеності зовнішнього середовища, різну масштабність об'єктів управління і рівень диференціації видів діяльності в туристичній індустрії, змістовну багатогранність видів туристичної діяльності та слабкі стартові позиції входження вітчизняних підприємств на світовий туристичний ринок [6].

Крім того туристична галузь потребує підготовки фахівця туристичної галузі з високим рівнем конкурентоздатності, що, в свою чергу, вимагає переосмислення цілей, змісту, концептуальних підходів та технологій освітньої діяльності закладів вищої освіти.

Сучасний етап розвитку вищої освіти пов'язаний з переходом до практичної реалізації нової освітньої парадигми, яка спрямована на використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Одним з ефективних напрямків відповідної діяльності є інтеграція бізнесу з освітою та наукою, яка спрямовує студентів на вивчення та практичне вирішення економічних проблем та відстежує найновіші дослідницькі новації, які формуються в науково-дослідних лабораторіях університетів. У інтеграції бізнесу з освітою та наукою університети стають центрами генерації та передачі знань (навчальна діяльність, науково-дослідна робота), розповсюдження (дослідження, академічна мобільність), а також використання й виробництво нових знань (інноваційна діяльність ділових одиниць) [1, с. 84].

Стратегічним бачиться реалізація інноваційної моделі розвитку туристичної сфери регіону з метою переходу на нову доктрину соціально-економічних стандартів регіонального зростання має стати впровадження системи єдиного координуючого центру розвитку туризму, рекреації та курортів півдня України на основі створення Центру інноваційного розвитку туристичної сфери та курортів. Пропонується створення трирівневу організаційну структуру центру, головними елементами якої є сектори: інвестицій, впровадження інновацій, PR-діяльності, кредитного супроводу, зарубіжного досвіду, регіонального консалтингу, науково-дослідних розробок, аналітики та прогнозування, взаємодії з іншими суб'єктами господарювання [8].

Висновки. Новітні умови світових інтеграційних процесів і роль забезпечення розвитку туристичної галузі вимагають врахування управлінських рішень організаційних структур, що створені в рамках співробітництва та участі в європейських та світових організаціях. Системний розвиток туристичних зв'язків є ефективним механізмом інтеграції нашої країни у міжнародну спільноту, розвитку національної економіки, культури та освіти.

Література.

1. Данченко І. О., Моїсєєва Н. І. Методологічні та методичні основи підготовки студентів вищих аграрних навчальних закладів за спеціальністю «туризм» // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. – 2017. – Випуск 191. – Харків: ХНТУСГ. – С.82-86.
2. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторовий аспект). – К.: Альтерпрекс, 2002. – 267 с.
3. Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні та визначення 2008 року Роком туризму і курортів в Україні: Указ Президента України від 21.02.2007 №136/2007 // zakon.rada.gov.ua.
4. Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів на 2016 – 2020 роки. Взято з: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/e1227acdf34bb4a1da39d384139b9d7a.pdf>.

5. Розпорядження від 16 березня 2017 р. № 168-р «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Режим доступу: <https://cutt.ly/supmbuD>
6. Ткаченко Т. І. Стратегічне управління розвитком суб'єктів господарювання в сфері туризму // Проблемы материальной культуры.— Серия: Экономические науки, 2010. — С. 77-89.
7. Туризм і курортна справа: Спец. випуск виданий при підтримці Головного Управління комунального господарства виконавчого органу Київської міської ради. — К., 2010. — 96 с.
8. Моїсєєва Н. І. Інноваційний розвиток туристичної сфери регіону : теорія, методологія, практика: [монографія] / . Н. І. Моїсєєва — Миколаїв. ФОП Швець В.М. 2018. 330 с.
9. World Tourism Organization. URL: <https://www.unwto.org/>.

УДК: 316.77

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА

THE INFLUENCE OF SOCIAL NETWORKS ON THE DEVELOPMENT OF SOCIETY

ТАРАСОВ Р.Ю., СЕМЕРЕНКО Р.А., РОГОВА І.М., студенти*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У представленій статті розглянуто сучасний стан розвитку світових соціальних платформ, проаналізовано динаміку користувачів світових мереж-лідерів, досліджено трактування категорії «соціальні мережі». Також визначено позитивні функції впливу соціальних мереж на користувачів. Встановлено, що соціальні мережі відіграють велику роль в соціальній і духовній сфері громадського життя, формують нові структури взаємодій, утворюють новий особливий соціальний інститут.

Ключові слова: соціальні платформи, користувачі, суспільство, соціальний інститут.

Modern development of world social platforms status is considered in the presented article, the dynamics of users of world networks-leaders is analysed, interpretation of category is investigational "social networks". The positive functions of influence of social networks are also certain on users. It is set that social networks play a large role the social and spiritual sphere of public life, form the new structures of cooperations, form the new special social institute.

Key words: social platforms, users, society, social institution.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні досить важко уявити сучасний світ без віртуального зв'язку перевагу якому надає все більше і більше користувачів (особливо молоді). Саме соціальні мережі впливають не лише на повсякденне життя людей, але й на манеру їх спілкування між собою. Вони не просто стали сучасною буденністю, а поступово почали трансформувати життя людей під себе. Науковці прогнозують, що в недалекому майбутньому соцмережі стануть домінуючим елементом у соціальних комунікаціях та будуть впливати на життя людства, як і на користувачів мереж так і на осіб, які взагалі ними не користуються. Підтвердженням цього є процеси дублювання всіх життєвих подій в інтернет просторі. До того соціальні мережі буквально поглинають з кожним днем все більшу і більшу частину неповнолітніх користувачів (в середньому діти (починаючи з 10-12 років) та підлітки проводять в мережі близько 6-10 годин на добу). На початок 2020 року в світі понад 4,5 млрд. людей

* Науковий керівник — Мандич О.В., д.е.н., професор

являлися користувачами Інтернет мережі, з них більше 3,8 млрд. – це аудиторія соціальних мереж. Так, 60 % світової чисельності населення в січні 2020 року мали вихід в Інтернет, на основі цих даних можна спрогнозувати, що в липні-серпні цього року 50 % людства буде користувачами соціальних мереж, враховуючи, що розвиток цих мереж відбувається досить динамічно. Зважаючи на таку ситуацію, вважаємо, що сьогодні актуальність питань пов'язаних з впливом соціальних мереж на розвиток життя людства не викликає жодних сумнівів та потребує досліджень, адже науковці лише починають приділяти цьому питанню свою увагу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями в сфері соціальних мереж в Україні займається багато науковців. Так, наприклад, К.М. Коган вивчає вплив соціальних мереж на розвиток соціального середовища суспільства. Автор стверджує, що проблема дослідження ролі і місця соціальних мереж у просторах сучасного суспільства обумовлена тим, що мережі перетворилися на своєрідний глобальний координаційний центр соціальних зв'язків, оскільки вони здатні компенсувати не тільки нормативний вакуум, а й регулювати комунікативні процеси у віртуальному просторі, що є особливою властивістю сучасного рівня розвитку системи соціальних комунікацій [1]. Ю. Залізник схиляється до думки, що у масштабах держави соціальні мережі мають неабиякий вплив на соціальні, культурні, економічні та політичні взаємини, а також процеси. Науковець зазначає, що особливу роль соціальні мережі відіграють і в контексті змін у суспільній свідомості – завдяки не лише окремим, добре знайомим їм учасникам, а й відносно знеособленій думці загалом, умовної більшості однодумців. Вони можуть сукупністю своїх поглядів впливати на цілий інформаційний простір, провокуючи суспільний резонанс і різного роду наслідки для цілого соціуму [2]. Також дослідженнями соціальних мереж займалися Л. Чуприна, М. Жалдака, В. Бабкіна, В. Шепель, С. Коноплицький, В. Буряк та інші.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є вивчення впливу та значення соціальних мереж на життя суспільства.

Виклад основного матеріалу досліджень. Тлумачити категорію «соціальні мережі» науковці почали ще в 30-х рр. ХХ ст., проте в той час дана категорія жодним чином не була пов'язана з глобальною мережею Інтернет. Вперше ця категорія була використана в соціології Дж. Барнсом. Науковець трактував «соціальні мережі» як соціальну структуру, що включала соціальні вузли, якими є соціальні об'єкти, та взаємозв'язки між ними.

У подальшому Д. Бойд дала визначення сучасної категорії «соціальні мережі». Зокрема вона вважала, що «соціальні мережі» – це мережеві послуги, що дозволяють приватним особам будувати соціальні профілі в рамках певних обмежень, встановлених системою, визначити перелік осіб з якими б вони хотіли спілкуватися та ділитися інформацією, продивлятися та зв'язувати їх список контактів з іншими, створеними користувачами всередині системи [3]. Стрімкий розвиток інформаційних технологій, поява Інтернету сприяв появі соціальних мережевих співтовариств. Так у 1995 р. Р. Конрадс створив перший прототип соціальних мереж – американський портал Classmates.com, який був своєрідною базою даних. На цьому сайті не створювалися особисті профілі, але видавався доступ до списків тих, хто навчався в певному навчальному закладі. На сьогодні Classmates.com вдосконалений, з'явилася можливість створювати аккаунти, цим ресурсом у світі користуються більше 60 млн. осіб. Бум соціальних мереж почався в 2003 р., коли з'явилися такі сайти, як LinkedIn, MySpace, Hi5, Facebook

На сьогодні налічується значна кількість як відкритих, так і закритих соціальних мереж, що пов'язують між собою людей різних інтересів, віку, національності тощо. Відмінною складовою даних мереж є можливість поєднання користувачів в групи, а також виокремлення певним користувачем мережі інших користувачів в колі своїх приятелів. Тобто, можна стверджувати, що індивіди мають можливість створювати відкриті для нових користувачів спільноти всередині певного віртуального простору і вже звідти переносити свою активність в реальне життя

Сьогодні в світі самою найпопулярнішою соціальною платформою залишається Facebook (рис. 1). Доходи компанії вже перевищили 2,5 млрд. активних користувачів на місяць кількість користувачів Facebook продовжувало неухильно зростати в більшості країн протягом 2019 року.

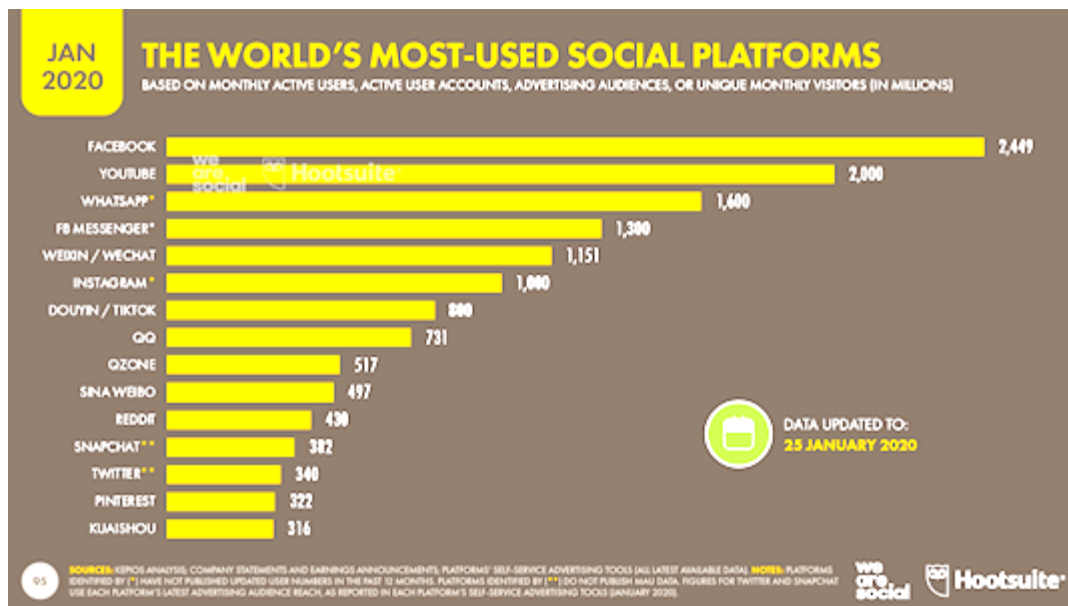

Рис. 1. Чисельність користувачів світових соціальних платформ станом на 25.01.2020 р.

З комерційної точки зору соціальні мережі являють собою унікальну можливість з просування товарів та послуг. Відразу після появи соціальних мереж бізнес почав використовувати можливості їх застосування для збільшення прибутку. Даний інструмент виявився дуже ефективним у вирішенні завдань сегментного маркетингу. Однак методи (щодо визначення ефективності), які використовуються фахівцями зводяться до визначення якогось одного чи кількох (за різних методів) інтегральних показників [4], [5].

Загалом середньостатистичний користувач проводить в Інтернеті 6 годин 43 хвилини щодня. Це на 3 хвилини менше, ніж рік тому, але як і раніше складає більше 100 днів на користувача в рік. Якщо залишити близько 8 годин на добу на сон, це означає, що зараз більше 40 % часу люди проводять в Інтернеті, і більшість часу припадає саме на різні соціальні мережі.

Якщо розглядати позитивні функції впливу соціальних мереж на індивіда, то мабуть слід виділити такі:

- інформаційна – спілкуючись в соціальних мережах, люди обмінюються різною інформацією, яка може містити як елементи особистого характеру (персональні дані, особисті успіхи і досягнення, фотографії), так і елементи пізнавального, повчального характеру;
- комунікаційна – використовуючи соціальні мережі, люди взаємодіють один з одним, встановлюючи різні контакти: дружні, ділові, професійні;
- розважальна - багато соціальних мереж надають різні послуги: користувач може проглянути будь-який вподобаний йому фільм або телепередачу, знайти музику за своїм смаком тощо;
- ідентифікаційна - соціальні мережі дозволяю учасникам варіювати міру своєї анонімності [6].

Проте соціальні мережі також мають і негативні сторони впливу. Так, наприклад, розміщуючи свої персональні дані, викладаючи свої всілякі фотографії, користувачі повинні пам'ятати про те, що цією інформацією можуть зацікавитися не лише родичі і друзі, а будь-яка людина, що має доступ до його особистої сторінки. Це можуть бути і працевластувачі, контролюючи своїх співробітників, і судові пристави, що розшукують неплатників, і різні шахраї. Усі ці групи можуть використати конфіденційну інформацію про користувача у своїх інтересах. Також сьогодні з'являється дуже багато інформації з проханням допомоги, але дана інформація практично ніяк не перевіряється, а тому користувач перераховуючи кошти не має жодної впевненості на які цілі буде використано ці кошти.

Висновки. Соціальні мережі відіграють велику роль в соціальній і духовній сфері громадського життя, формують нові структури взаємодій, утворюють новий особливий

соціальний інститут. Взаємодія соціального середовища і освіти сприяє створенню соціальних мереж. Адаже багато соціальних мереж, спочатку призначених для спілкування колег (Twitter) або студентів (Facebook), стають доступними для величезної кількості людей у всьому світі. Соціальні мережі допомагають людям встановлювати один з одним різноманітні контакти (дружні, споріднені, професійні); розширюють вільний обмін інформацією, допомагають самореалізації.

Література.

1. Коган К.М. Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2014. Вип. 16. С. 61-71.
2. Залізник Ю. Роль соціальних мереж у контексті суспільних трансформацій. Вісник Львівського університету. Серія журналістика. 2012. Вип. 36. С. 137-143.
3. Панченко И.М. Социология технологий и научных учреждений. Социология науки и технологий. 2018. № 2. С. 86-94.
4. Батюк Л.А., Бабко Н.М. Транснаціоналізація національних економічних систем в умовах глобалізації. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. Харків: ХНТУСГ. 2018. Вип. 200. С. 95-103.
5. Квятко Т.М. Співвідношення категорій «ефективність» та «конкурентоспроможність»: теоретичні засади досліджень, загальні риси та особливості. Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». Харків: ХНАУ, 2014. № 3. С. 157-162.
6. Романюк І.О., Нікітіна О.М. PR-маркетинг як один з інструментів підвищення конкурентоспроможності підприємств. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. Харків: ХНТУСГ. 2016. Вип. 177. С. 160-166.

УДК:339.138

НЕЙРОМАРКЕТИНГ: ВПЛИВ НА СУЧАСНИЙ БІЗНЕС

NEUROMARKETING: IMPACT ON MODERN BUSINESS

ПОРОНІКОВА А.О., студентка*

**Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка**

У статті розглянуто сучасний вплив нейромаркетингу на свідомість споживача. Встановлено, що нейромаркетинг є основним інструментом впливу при позиціонуванні товару. Визначено та охарактеризовано основні методи нейромаркетингу за допомогою яких маркетингологи створюють товари, які привертають до себе увагу покупця. Також визначено сфери в яких найчастіше використовують нейромаркетинг.

Ключові слова: нейромаркетинг, споживачі, товар, ринок, свідомість.

In the article is considered modern influence of neuromarketing on consciousness of consumer. It is set that neuromarketing is the basic instrument of influence at positioning of commodity. Certainly and the basic methods of neuromarketing are described by means of that marketing specialists create commodities that bring over to itself attention of customer. Spheres are also certain in that mostly use neuromarketing.

Key words: Neuromarketing, consumers, commodity, market, consciousness.

* Науковий керівник – Квятко Т.М., к.е.н., доцент

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підприємства використовують різні маркетингові способи просування товарів і послуг на ринок. Але вони не завжди є ефективними та діючими, споживачеві сьогодні не достатньо відеороликів по телевізору або ж реклами в газеті. Тому виробники впроваджують нові маркетингові підходи, вивчають потреби своїх покупців з різних сторін, намагаються показати максимальну користь безпосередньо для споживача [1]. Сучасні проблеми потребують сучасних рішень. Таким чином з'являється потреба використовувати не тільки класичний маркетинг. Є гостра необхідність в чомусь новому, а саме в нейромаркетингу. Значна кількість досліджень, проведених у цій галузі, вказує на те, що нейровізуалізація – інструмент майбутнього, який відкриває широкі можливості перед маркетингологами. Його головна перевага полягає у тому, що він дає доступ до інформації, яка недоступна через звичні способи. Цей вид маркетингу користується великою популярністю серед провідних іноземних компаній. В Україні ж він віднедавна теж став активно використовуватися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нейромаркетинг дуже докладно почали вивчати тільки в кінці XX століття. Це відносно новий напрямок у маркетинзі, який складається з неврології та традиційного маркетингу. Даний напрямок є дуже популярним серед зарубіжних вчених, його вивчали: М. Ліндстром, А. Трайнал, Е. Плессі, П. Глімчер, Р. Солсо, Р. Дулі та ін. Серед вітчизняні вчених – О.Д. Бойко, О.В. Босак, А.А. Копейко, Е.Ю. Кан та ін. Науковці присвятили свої дослідження вивченню психологічних механізмів поведінки споживачів.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є визначення впливу нейромаркетингу на свідомість споживачів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Поняття «нейромаркетинг» являє собою злиття слів «нейробиологія» (наука про будову, функціонування і розвитку нервової системи) і «маркетинг». Термін «нейромаркетинг» був офіційно введений у 2002 році Е. Смітсом. Нейромаркетинг – це нейробиологія і технологія нейровізуалізації у комерційному застосуванні. Його основна мета – розуміння споживача та його реакції на маркетингові подразники шляхом прямого вимірювання процесів у мозку. Е. Смітс, вважає, що нейромаркетинг дозволяє «краще зрозуміти споживача і його реакцію на маркетингові подразники шляхом прямого вимірювання процесів в мозку» і підвищити «ефективність методів маркетингу, вивчаючи реакцію мозку» [2]. Варто зауважити, що нейромаркетинг на відміну від класичного маркетингу може дати точну інформацію про рекламу, яка буде працювати, а яка буде просто подобатися [3]. Нейромаркетинг вивчає споживчу поведінку: мислення, пізнання, пам'ять, емоційні реакції і т. д., ставлячи за мету прогнозування споживчого вибору індивідів.

Основою нейромаркетингу є психологічні дослідження, спираючись на які, можна зробити висновок, що вся пізнавальна діяльність, включаючи мислення і емоції людини спираються на підсвідомість. В даному випадку основним завданням маркетингологів є розробка ефективних підходів, які дозволять маніпулювати людською підсвідомістю.

Нейромаркетинг використовує величезну кількість різноманітних методів, щоб зрозуміти і виявити ставлення своїх споживачів, до дизайну, подачі реклами, продукції і т.д. Сучасні методи нейромаркетингу для дослідження поведінки споживачів представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Методи нейромаркетингу

Методи	Характеристика
фМРТ	Аналіз реакції мозку на ті чи інші подразники
ЕЕГ	Аналіз реакції мозку на ті чи інші подразники
Вимірювання електричного опору шкіри	Для виявлення підвищеного потовиділення
Скорочення м'язів обличчя	Для аналізування конкретних емоцій
Айтрекінг	Аналіз руху очей

У подальшому більш детально розглянемо дані методи.

1. фМРТ – функціональна магнітно-резонансна томографія, за допомогою якої можна отримати дані активності мозку в момент контакту з подразником. За допомогою цих даних

маркетологи можуть розробити максимально ефективні рекламні звернення, які будуть апелювати до потрібних почуттів клієнтів та викликати правильні емоції.

2. ЕЕГ – електроенцефалографія (вимір ритмів активності нейронів мозку внаслідок зміни уваги, емоційного стану).

3. Вимірювання частоти дихання, серцебиття та електричного опору шкіри в момент контакту з подразником у конкретних умовах.

4. Реєстрація скорочення м'язів обличчя за допомогою камери високої роздільної здатності (допомагає аналізувати емоції: здивування, роздратування, радість, страх та ін.).

5. Айттрекінг – аналіз руху очей (відстеження точок фокусування погляду людини, розмір зіниці та час затримки погляду).

До цих методів нейромаркетингу маркетологи звертаються під час розробки нового продукту, плануванням послуг або рекламної кампанії. Так як вони дуже точно можуть описати який саме дизайн, упаковка або колір приверне більшу увагу споживача [4].

Як правило, нейромаркетинг використовують у:

1. Брендінгу. Головна умова створення успішного бренду – це тісна взаємодія компанії з клієнтами на всіх рівнях споживчого сприйняття. Завдяки методам нейромаркетингу можна визначати почуття й емоції, які викликаються у клієнтів під час взаємодії з брендом або продукцією компанії.

2. Продуктовому дизайну та інноваціях. За допомогою методів нейромаркетингу можна виміряти реакції покупців на нововведення, що стосуються товару (наприклад, оновлений дизайн). Такі реакції можна побачити в результаті отримання емоцій, що знаходяться за межею логічних прогнозів маркетологів [5].

3. Рекламі. Реклама впливає на підсвідомість клієнта, так, що людина часто не усвідомлює свої реакції. Нейромаркетинг дає змогу побачити, як саме це відбувається.

4. Впливі на рішення про покупку. Нейромаркетинг вивчає те, що саме впливає на рішення споживача про покупку: згідно з дослідженнями, людина приймає рішення про покупку під впливом безлічі факторів (наприклад, атмосфера в магазині), і часто його неможливо пояснити логічно.

5. Онлайн-бізнесі. Нейромаркетинг допомагає грамотно будувати, вести і розвивати Інтернет-бізнес, даючи змогу тонко впливати на споживчу активність Інтернет користувачів.

6. Розвагах. Смаки, погляди й уподобання сучасних покупців багато в чому зумовлені тим досвідом, який вони отримують від сучасних видів розваг.

Висновки. Нейромаркетинг є сучасним і доволі ефективним методом просування в усьому світі. Він передбачає застосування методів неврології, які дають змогу визначити особливості споживчої поведінки людини у відповідь на різноманітні маркетингові стимули. Метою нейромаркетингових досліджень є отримання об'єктивних відомостей про особисті споживацькі вподобання без звернення до суб'єктивних даних, одержуваних традиційними маркетинговими засобами.

Література.

1. Вітковський Ю.П. Агромаркетинг в Україні: аспекти розвитку. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. 2019. Вип. 206. С. 193-201.

2. Романюк І.О., Нікітіна О.М. PR-маркетинг як один з інструментів підвищення конкурентоспроможності підприємств. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. Харків: ХНТУСГ. 2016. Вип. 177. С. 160-166.

3. Бабко Н.М., Микитась А.В., Науменко І.В. Механізм формування ідеї для стратегічного маркетингу суб'єктів агробізнесу. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. Харків: ХНТУСГ. 2019. Вип. 206. С. 298-305.

4. Все, что вы не знали о нейромаркетинге. URL: <http://kirulanov.com/vse-chto-vy-ne-znali-o-nejromarketinge-metody/>

5. Нейромаркетинг: за и против. URL: <https://ubr.ua/businesspractice/own-business/neiromarketing-za-i-protiv-349952>

УДК: 658.8

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ

FEATURES OF MARKETING DEVELOPMENT

ОНОПРИЄНКО К.С., студентка*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розглянуто особливості розвитку маркетингу в сучасних умовах. Визначено, що для ефективного розвитку своєї діяльності керівники підприємств повинні в практичній діяльності реалізовувати не часткові елементи маркетингу, а його комплекс. Також визначено основні цілі та функції маркетингу на підприємстві.

Ключові слова: маркетинг, підприємство, ринок, продукція.

The article considers the peculiarities of marketing development in modern conditions. It is determined that for the effective development of their activities, business leaders must implement in practice not partial elements of marketing, and its complex. The main goals and functions of marketing at the enterprise are also defined.

Key words: marketing, enterprise, market, products.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Маркетинг в сучасному світі - це більше, ніж просто маркетинг. В умовах посткризової економіки і жорстокої конкуренції виживає найсильніший, тому послуги маркетингового агентства коштують хороших грошей. На даному етапі життя, жодне підприємство не зможе існувати без маркетингового втручання в розвиток підприємницької діяльності. Маркетинг – це діяльність, яка пов'язана з вивченням споживачів та інших ринкових факторів, а також розробкою й реалізацією відповідних заходів, що сприяють досягненню ринкових цілей підприємства. Сьогодні першочерговими є ті питання, які практично не порушувалися в умовах централізованої системи державних закупівель продукції, планової системи розподілу ресурсів. У зв'язку з цим, вивчення змісту, сутності та особливостей маркетингу є однією з основних складових частин ринкових досліджень, адже це в подальшому створює надійну основу для розробки ефективної стратегії діяльності підприємств, а як наслідок, досягнення високого рівня прибутку від здійснення діяльності на певному сегменті цільового ринку [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці вивченням проблем маркетингу займалися Андрощук І.М., Балановська Т.І., Дудар Т.Г., Ільченко Т.В., Козуб Н., Островський П.І., Писаренко В.В, Сорока Л., Фоменко Л., Якубовська Н.В. та інші. Однак, вченими так і не було досягнуто єдності у питаннях категоріального апарату, методики оцінювання ефективності впливу маркетингу на діяльність суб'єкта економічних відносин. Наявність цих та інших питань, що не знайшли належного висвітлення на теоретичному рівні актуалізує продовження досліджень у даному напрямку.

Формулювання цілей статті. Метою даної статі є визначення ролі та впливу маркетингу на сучасний стан розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб досягти максимальних потреб споживачів потрібно застосовувати низку маркетингових стратегій. Маркетингова стратегія – це довгострокова програма маркетингової діяльності фірми на цільових ринках для досягнення стратегічних маркетингових цілей, яка визначає принципові рішення щодо створення стійких конкурентних переваг [2]. На рис. 1. представлено етапи розроблення і формулювання маркетингової стратегії.

* Науковий керівник - Квятко Т.М., к.е.н., доцент

У нинішніх складних економічних умовах основною проблемою на підприємствах є збут продукції і його стійкість. Створення розгалуженої системи маркетингу на підприємстві дозволяє вирішити багато питань. Маркетингова діяльність має велику роль і впливає на підвищення ефективності фірми. Цьому сприяє робота маркетингових служб, які працюють у таких напрямках: по-перше, маркетингові служби досліджують різні сторони ринку, з якими стикається підприємство в процесі функціонування, по-друге, розробляє і здійснює тактику поведінки фірми на ринку [3]. Особливо важлива роль маркетингу на підприємстві, так як від цього залежить товарна політика підприємства, як товар буде розвиватись, зовнішній вигляд, його ціна, та т.д.

Товарна політика – це формування товарного асортименту, модифікація існуючих виробів, зняття з виробництва застарілих, розроблення і запуск у виробництво нових товарів, забезпечення належного рівня їх якості і конкурентоспроможності.

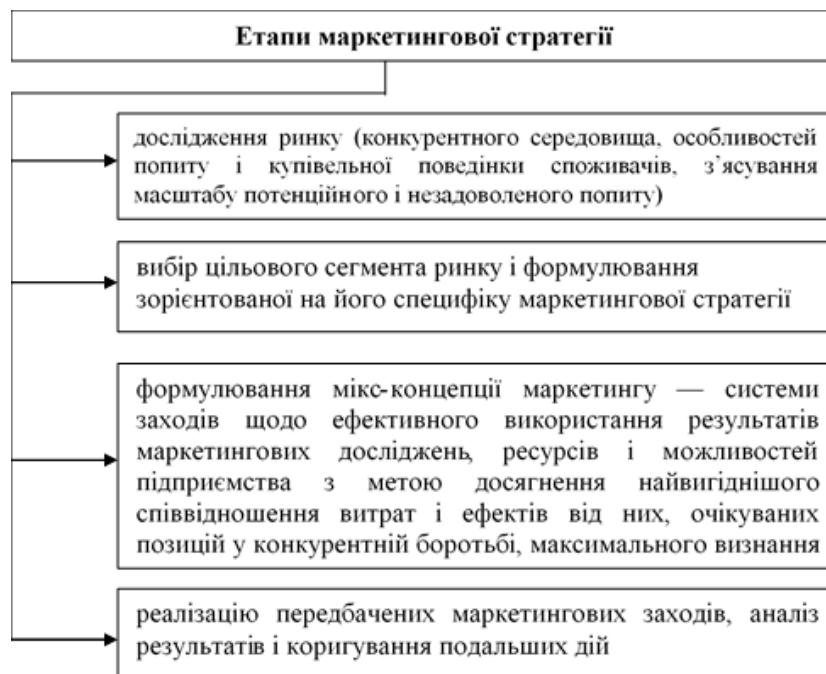

Рис. 1. Етапи маркетингової стратегії

Для того щоб товарна політика мала успіх, вона повинна відповідати певним умовам, а саме:

1. Організація повинна чітко уявляти собі подальший розвиток виробництва і збуту, які повинні бути стратегічні цілі і яка місія.
2. Для виживання в довгостроковій перспективі фірма повинна мати корпоративну стратегію дій.
3. Для ефективності розвитку і успішного просування товару на ринку фірма повинна бути добре ознайомена з тим сегментом ринку, на якому працює, з його вимогами і перспективами.
4. Здійснюючи будь-яку діяльність, організація повинна мати чітке уявлення про свої можливості, ресурси, що є в її розпорядженні. Таким чином, слід мати стратегічний підхід до вирішення завдань товарної політики на будь-якому господарському рівні. Це означає, що всі рішення повинні прийматися не тільки з урахуванням поточних короткострокових інтересів [4], а й з точки зору їх ефективності при досягненні кінцевих цілей.

На підприємстві виділяють такі основні цілі:

- максимізація прибутку;
- зайняття лідируючих позицій на ринку;
- максимальне задоволення потреб споживачів;
- вибір висококваліфікованих працівників.

На рис. 2 представлені функції маркетингу підприємства.

За останній час роль маркетингу зростає в сучасному світі на базі широкого впровадження інформаційних технологій. Сучасні тенденції розвитку суспільства, зміни способу та стилю життя людей призводять до того, що споживач став іншим. Вік інформації та інформатизації призвів до двох основних наслідків: зросла «ринкова грамотність» споживача і в той же час знизилася ефективність традиційних видів маркетингових комунікацій. В той же час зростає конкуренція в якій беруть участь не тільки товари і їх технології, але і типи менеджменту і їх елементи: системи планування, реклама, інформаційні технології, системи комунікацій, мотивація, стимулювання, професіоналізм кадрів [5]. Конкуренція – це процес управління суб'єктом своїми конкурентними перевагами на конкретному ринку (території) для отримання перемоги або досягнення інших цілей у боротьбі з конкурентами за задоволення об'єктивних або суб'єктивних потреб у рамках законодавства або в природних умовах.

Рис. 2. Функції маркетингу на підприємстві

Основною передумовою успіху підприємства є володіння знаннями про кон'юнктуру ринку, потенціал його зростання, про існуючих та потенційних споживачів продукції підприємства, про основних конкурентів та особливості їхньої поведінки на ринку. Саме тому маркетингові дослідження є надзвичайно важливою передумовою розробки ефективної виробничої програми, оскільки надають підприємству шанс за умов жорсткої конкурентної боротьби найбільш раціонально реалізувати власний виробничий потенціал та досягти кінцевої мети: забезпечення прибутковості підприємства та його розвитку [6]. На основі одержаної в результаті маркетингових досліджень інформації можна виявити високоприбуткові напрямки виробництва та галузі економіки, в які доцільно спрямувати фінансові інвестиції, визначити види продукції, на які варто орієнтуватися при розробці плану виробництва, а також обрати вигідне географічне розташування для нового підприємства.

Висновки. Маркетинг зачіпає життя кожного з нас. Це процес, в ході якого розробляються і надаються в розпорядження людей товари і послуги, що забезпечують певний рівень життя. Маркетинг включає в себе безліч найрізноманітніших видів діяльності, в тому числі маркетингові дослідження, розробку товару, організацію його розповсюдження, встановлення цін, рекламу і особистий продаж. Багато хто плутає маркетинг з комерційними зусиллями по збуту, тоді як і насправді він поєднує в собі кілька видів діяльності, спрямованих на виявлення, обслуговування, задоволення споживчих потреб для вирішення цілей, що стоять перед організацією.

Література.

1. Вітковський Ю.П. Агромакетинг в Україні: аспекти розвитку. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. 2019. Вип. 206. С. 193-201.
2. Бабко Н.М., Микитась А.В., Науменко І.В. Механізм формування ідеї для стратегічного маркетингу суб'єктів агробізнесу. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. Харків: ХНТУСГ. 2019. Вип. 206. С. 298-305.
3. Квятко Т.М. Агромакетинг як складова підвищення ефективності діяльності вітчизняних сільгосп підприємств. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені СЗ Гжицького, 2014. Вип. 1(58). С. 213-218.
4. Романюк І.О., Нікітіна О.М. PR-маркетинг як один з інструментів підвищення конкурентоспроможності підприємств. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. Харків: ХНТУСГ. 2016. Вип. 177. С. 160-166.
5. Бабко Н. М., Калініченко С. М., Микитась А. В. Харчевнікова А. С. Маркетингове управління: особливості імплементації в систему менеджменту аграрних підприємств. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. Харків: ХНТУСГ. 2019. Вип. 202. С. 299-307.
6. Нікітіна О.М. Особливості впровадження маркетингових комунікацій в туристичні послуги. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. Харків: ХНТУСГ. 2016. Вип. 174. С. 212-218.

УДК 331.5

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF UNEMPLOYMENT IN UKRAINE

СТРЕНАДКО В.Р., студентка *
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті означено, що для аналізу рівня безробіття використовують два показники – рівень безробіття і рівень зареєстрованого безробіття. На безробіття впливає сезонний характер і регіональна диференціація. Розкрито соціальні і економічні причини безробіття. Охарактеризовано напрямки регулювання зайнятості населення.

Ключові слова: безробіття, зайнятість, рівень безробіття.

The article states that two indicators are used to analyze the unemployment rate - the unemployment rate and the level of registered unemployment. Unemployment is affected by seasonal nature and regional differentiation. The social and economic causes of unemployment are revealed. The directions of employment regulation are characterized.

Key words: unemployment, employment, unemployment rate.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з корінних соціально-економічних проблем сучасного етапу розвитку українського суспільства є проблема безробіття. Безробіття тягне за собою марнування у величезних масштабах його головної продуктивної сили - робочої сили, значні витрати на виплату допомоги по безробіттю, перекваліфікацію безробітних та їх працевлаштування. Очевидно, що при неповному використанні наявних ресурсів робочої сили економічна система працює, не досягаючи меж своїх виробничих можливостей, і ні про який підйом економіки в країні не може бути й мови.

* Науковий керівник – Луценко О.А., к.е.н., доцент

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми, показав, що такі науковці, як: Л. Гальків, І. Моцін, М. Папієв, О., С.Слюсар, В. Кифяк, Міклош, В. Фелоренко та інші присвятили різним аспектами проблеми безробіття багато уваги. Проте, глибоке вивчення і аналіз проблеми безробіття і шляхів її подолання, виявлення можливостей підвищення рівня зайнятості на ринку праці України потребують подальших досліджень, особливо для розробки та реалізації ефективної економічної та соціальної політики, спрямованої на забезпечення зайнятості працездатного населення країни, зниження безробіття до мінімального, соціально допустимого рівня.

Формулювання цілей статті полягає у дослідженні сучасного стану безробіття в Україні і визначенні його основних проблем і напрямів скорочення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на початок 2019 року, в Україні офіційно було зареєстровано 287 тис. безробітних. У порівнянні з 2018 роком цей показник зменшився на 24%, що є достатньо позитивним явищем. До того ж, безробітні становили 1,1% від усього працездатного населення країни.

Загальновідомо, що Державна служба статистики України для характеристики рівня безробіття використовує два показники, а саме: рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці) та рівень зареєстрованого безробіття.

Слід зауважити, що поняття «рівень безробіття» та «рівень зареєстрованого безробіття» не є тотожними. Через те, що лише 22% усіх безробітних звертаються за послугами до Державної служби зайнятості статус зареєстрованого безробітного має тільки кожен 5-й безробітний українець, а відтак кількість безробітних є значно більшою за кількість зареєстрованих безробітних. Більш коректно відображає реальну ситуацію на ринку праці показник рівня безробіття за МОП. Так, за 9 місяців 2019 року рівень безробіття знизився до 8,1% (у порівнянні з аналогічним періодом 2018р., коли рівень становив 8,6%).

Аналіз даних офіційної статистики свідчить, що на ринку праці України тривають позитивні тенденції щодо зростання зайнятості та скорочення безробіття, продовжується зниження рівня неформальної зайнятості, збільшується чисельність економічно активного населення у віці від 15 до 70 років на 0,2%, а працездатного віку – на 1,3%. Середньорічна кількість зареєстрованих безробітних зменшилась з 460,2 тис. осіб у 2015 році до 306,8 тис. осіб у 2019 році [2].

Проте, особливо гостро стоїть проблема безробіття у галузях промисловості і сільського господарства, що пов'язано зі зміною галузевої структури зайнятості (зменшенням числа працюючих у галузях обробної промисловості, машинобудуванні, легкій промисловості) і загостренням регіональних проблем зайнятості.

Так, у сільськогосподарському виробництві України зайнято 5,6 млн. чол., або 24,4% від загальної чисельності. Серед економічно активного населення сільська безробітна молодь у віці 15–35 років становить 1,6 млн [1]. Також у сільському господарстві на рівень безробіття значно впливає сезонний фактор. Так, кількість зареєстрованих безробітних у грудні порівняно з листопадом збільшується у середньому на 17%.

Більшість дослідників, до думки яких ми приєднуємося вважають, що головними чинниками неповного використання трудового потенціалу молоді в сільському господарстві є такі: скорочення кількості підприємств, які займаються виробництвом та реалізацією сільськогосподарської продукції; сезонність робіт в аграрному секторі; низький рівень професійних якостей молодих спеціалістів; невідповідність кваліфікації сільських спеціалістів потребам аграрного комплексу; збереження низької заробітної платні та заборгованість з її виплати.

Слід зауважити, що найважче працевлаштуватися на селі молоді після отримання середньої і вищої освіти. Серед професійних груп сільського населення найбільшу частку в загальному обсязі безробітних становлять фахівці, кваліфіковані робітники, оператори машин.

Проте, у напрямі подолання безробіття серед сільської молоді вже є певні позитивні зрушення, пов'язані зі становленням фермерства на селі та розвитком інфраструктури зеленого туризму. Проте, вони знаходяться в стадії розвитку та потребують розробки й прийняття на

регіональному й державному рівнях програм, спрямованих на визначення правового статусу цих сфер діяльності, забезпечення умов початкового кредитування, встановлення пільгових податкових періодів, але першочерговим є вирішення земельних питань.

Механізмами забезпечення сільської молоді робочими місцями є: цілеспрямована профорієнтаційна робота серед сільської молоді шкільного віку з урахуванням регіональної специфіки; вирішення питання транспортної розв'язки сільської місцевості з містом; впровадження на державному рівні гарантованого робочого місця в аграрному секторі із забезпеченням рівня середньої заробітної плати у відповідному регіоні.

Отже, розвиток безробіття в Україні на сучасному етапі істотно відрізняється від загальносвітових закономірностей. При різкому скороченні обсягів виробництва (більш ніж у 2 рази) рівень безробіття з обліком незареєстрованих безробітних не перевищує 10%.

Істотними виявилися і соціальні і економічні причини. Кількість зареєстрованих безробітних за статтю та місцем проживання у 2019 році складає 3,3 млн чоловік. З них: міського населення-1,7 млн, сільського- 1,6 млн. За статевими ознаками безробітних жінок більше, ніж чоловіків на 16,4тис. Частка міського безробітного населення перевищує сільське на 14 тис[1].

Серед зареєстрованих безробітних 45% мають вищу освіту, 35% – професійно-технічну, 20% – середню освіту.

Розвиток ситуації із зайнятістю в Україні має різноспрямовані тенденції. З одного боку, скорочується кількість претендентів за рахунок введення безвізового режиму, а з іншого, – продовжиться скорочення зайнятих осіб за рахунок закриття підприємницької діяльності. Безумовно, введення безвізового режиму не передбачає працевлаштування українських громадян. Але відкриті кордони мають сприяти відтоку працездатного населення України, яке в пошуках кращих умов для життя буде використовувати безвізовий режим і для мети працевлаштування

Сьогодні за даними державної служби статистики приблизно 2–7 млн. українців перебувають на заробітках. Якщо вважати трудовими мігрантами громадян, які виїхали з України з метою працевлаштування, проте перебувають за межами держави впродовж 10 і більше років, то разом із сезонними та миятниковими робітниками їх чисельність може сягати 5 млн. Якщо ж осіб, які фактично проживають за межами держави постійно (хоча офіційно в Україні це не зафіксовано), розглядати як емігрантів, то чисельність трудових мігрантів, тобто громадян, які працевлаштовуються за кордоном, проте не розірвали тісні зв'язки з Батьківщиною, буде значно меншою.

Найбільший відтік мігрантів відбувається у західних регіонах України: з Волинської, Житомирської, Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської, Луганської, Чернівецької та Львівської областей, де трудова міграція отримала найбільше розповсюдження порівняно з іншими регіонами (кожна п'ята сім'я має або мала раніше свого представника, що тимчасово працює в іншій державі).

Основною сферою зайнятості українців за кордоном є галузь будівництва, в якій працює понад половину мігрантів – 51,6%. Друге місце посідає робота домашньою прислугою, питома вага якої становить 16,3 %, решта приходить на галузь сільське господарство - 8,5%, торгівля - 8,1%, промисловість - 5,4% [3]. Також, варто зазначити, що значна частина трудових мігрантів з України працюють за кордоном без належних дозволів, тобто нелегально.

Основним напрямом регулювання зайнятості має перш за все, стати налагодження та реалізація напрямків та заходів соціальної політики, а саме:

- сприяння повній та продуктивній зайнятості;
- підвищення рівня грошових доходів за допомогою докорінного реформування оплати праці та пенсійного забезпечення;
- створення сприятливих умов для соціального захисту від безробіття. За допомогою таких заходів активної політики, як профорієнтація, професійне навчання та перекваліфікація тимчасово незайнятого населення, послуги з працевлаштування (як центрами зайнятості, так і приватними кадровими агентствами), організація оплачуваних громадських робіт, а також пасивної політики зайнятості;

– стабілізація кількості економічно доцільних і створення нових робочих місць для запобігання масовим звільненням; використання гнучких форм роботи і режимів робочого часу, що дозволить розширити можливості для зайнятості без збільшення кількості робочих місць;

– глибоке вивчення потреб регіональних ринків праці для визначення напрямків підготовки спеціалістів;

– розроблення системи кредитного стимулювання і пільгового оподаткування для нових ефективних робочих місць (але слід зважати на те, що такі заходи не повинні стати перепорою для раціональної зайнятості);

– оптимізація параметрів заробітної плати через поєднання ринкового саморегулювання, державного та договірної регулювання і їхнє узгодження;

– з метою підвищення значення державно-договірної регулювання та ринкового саморегулювання заробітної плати й досягнення середньої зарплати, на основі співвідношення попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці, необхідно юридично закріпити широкий зміст угод і договорів, які укладають на державному, галузевому, регіональному і виробничому рівнях; встановити послідовність їхнього укладання; визначити сферу чинності й уточнити функції держави, профспілок і роботодавців щодо підпорядкованості норм різних угод і договорів та регулювання оплати праці;

– заходи щодо забезпечення умов екологічної безпеки, охорони здоров'я та життєдіяльності населення.

Соціально-економічні наслідки безробіття можна сформулювати таким чином: відбувається знецінення, недовикористання людського потенціалу суспільства, погіршується якість життя безробітних та їх членів родини, підсилюється тиск на розмір заробітної плати зайнятих із боку конкуруючих на ринку праці, збільшуються витрати суспільства й індивіда на відновлення чи зміну професійного статусу і рівня продуктивності праці, формуються категорії осіб із девіантною поведінкою, схильних до вчинків, що суперечать прийнятим соціальним нормам і цінностям.

Масове безробіття призводить до значних соціальних і політичних змін, часто у формі дуже гострих соціальних конфліктів. Розвинуті країни світу намагаються не допускати високого рівня безробіття

Висновки. На ринку праці України тривають позитивні тенденції щодо зростання зайнятості та скорочення безробіття, але продовжується зниження рівня неформальної зайнятості. У причин безробіття існує значна регіональна диференціація і сезонний фактор. Істотними для безробіття є соціальні і економічні причини. Основним напрямом регулювання зайнятості має стати налагодження та реалізація напрямків та заходів соціальної політики.

Література.

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

3. Слюсар С.Т. Аналіз рівня безробіття в Україні: проблеми і шляхи його подолання / С.Т. Слюсар // Економіка АПК. - 2018.- № 5., с. 85.

4. Єдина інформаційно-аналітична система державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/pages._asp?id=76.

5. Кифяк В.І. Соціально-економічний аналіз безробіття в Україні / В.І. Кифяк // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2019/19.pdf

УДК 657

РОЛЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОБЛІКУ

THE ROLE OF OWN CAPITAL IN THE ACTIVITY OF THE ENTERPRISE AND FEATURES OF ITS ACCOUNTING

ВОЛОШИНА В.О., студентка*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Метою статті є обґрунтування ролі власного капіталу та особливостей обліку його складових за національними та міжнародними стандартами.

В статті розглянуто та досліджено значення та порядок обліку складових власного капіталу підприємства, представлено характеристику основних рахунків, визначено проблеми в обліку та важливість власного капіталу як окремої категорії. Зроблено висновок, що досконала система складання фінансової звітності повинна базуватись на достатньо деталізованій інформації по рахунках капіталу, для чого необхідним є застосування додаткових субрахунків або аналітики, пристосованої до особливостей діяльності підприємства. Необхідними елементами забезпечення формування достовірних даних для фінансової звітності є погодження розділів облікової політики відносно власного капіталу з іншими розділами.

Ключові слова: власний капітал, зареєстрований капітал, неоплачений капітал, додатковий капітал, капітал в дооцінках, резервний капітал, вилучений капітал, нерозподілений прибуток, непокритий збиток, звітність.

The purpose of the article is to substantiate the role of equity and the peculiarities of accounting for its components according to national and international standards.

The article considers and investigates the importance and procedure for accounting for equity components of the enterprise, presents the characteristics of the main accounts, identifies problems in accounting and the importance of equity as a separate category. It is concluded that a perfect system of financial reporting should be based on sufficiently detailed information on capital accounts, which requires the use of additional sub-accounts or analytics, adapted to the specifics of the enterprise. Necessary elements to ensure the formation of reliable data for financial reporting are the coordination of sections of accounting policies for equity with other sections.

Key words: equity, registered capital, unpaid capital, additional capital, capital in revaluations, reserve capital, withdrawn capital, retained earnings, uncovered loss, reporting.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес функціонування будь-якого підприємства залежить від ефективного управління власним капіталом та його структури. Сформований власний капітал – це фінансова основа діяльності кожного підприємства. Він являється одним із найважливіших фінансових показників, адже є безстроковою та початковою основою фінансування діяльності підприємства, крім того джерелом погашення збитків. Власний капітал характеризує ступінь фінансової самостійності, фінансової потужності, а також ступінь кредитоспроможності підприємства. Управління власним капіталом сприяє ефективній діяльності підприємства, збільшення прибутку та підвищення конкурентних переваг підприємства.

Процес інвестування власного капіталу та залучення позикових коштів для отримання прибутку лежить в основі фінансової діяльності усіх суб'єктів підприємництва. Структура та ефективність використання власного капіталу підприємства безпосередньо впливають на

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор

формування добробуту його власників. Адже власний капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку власного капіталу досліджували такі вчені-економісти як: Голов С.Ф. [5], Скирпан О.П., Палюх М.С. [4], Скоробагатова Н.Є. [3], Давидюк Т.В. [6], Шара Є.Ю. [7], Акімова Н.С. [8] та інші. Незважаючи на те, що власний капітал як економічна категорія використовується досить часто, багато питань методики його обліку залишаються дискусійними. Актуальним є дослідження порядку обліку власного капіталу підприємства за П(С)БО та МСФЗ й усунення недоліків в його організації.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування ролі власного капіталу та особливостей обліку його складових за національними та міжнародними стандартами.

Викладення матеріалу. Роль власного капіталу була вагомою ще більше 2000 років тому. Перший науковий аналіз капіталу зробив давньогрецький мислитель Арістотель, який розглядав капітал через призму багатства та, аналізуючи його сутнісні ознаки, зробив висновок, що ця категорія поділяється на два види.

Сьогодні ж, відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», власний капітал – це частина в активах підприємства, що лишається після вирахування його зобов'язань [1].

Українські стандарти передбачають обчислення власного капіталу шляхом зменшення вартості активів на суму зобов'язань підприємства на звітну дату. Загалом така послідовність відповідає МСФЗ, оскільки згідно з п. 4.4 Концептуальної основи капітал визначається як частка в активах підприємства, яка залишається після того, як будуть погашені всі його зобов'язання. Проте, на відміну від П(С)БО, міжнародні стандарти трактують власний капітал як чистий капітал або чисті активи суб'єкта господарювання, адже вони є базовим джерелом фінансування.

Власний капітал – це основа для початку діяльності підприємства й подальших господарських і виробничих процесів, а також один з найбільш істотних і найважливіших показників. Джерелами утворення власного капіталу є внески власників підприємства у вигляді грошових коштів і інших активів та нерозподілений прибуток.

До складу власного капіталу включаються (п. 4.20-4.23 Концептуальної основи):

- кошти, унесені акціонерами (zareestrovaniy або statutniy kapital);
- нерозподілений прибуток;
- резерви, які відображають асигнування нерозподіленого прибутку.

В міжнародній практиці виділяють нормативні резерви, тобто передбачені законодавством (в Україні таким є, наприклад, резервний капітал) та ненормативні (створені на основі рішення власників підприємства, наприклад, фонди соціального чи виробничого розвитку підприємства), а також резерви, які відображають коригування збереження капіталу (до них можуть належати суми дооцінок або сума емісійного доходу) [2].

До власного капіталу належать статутний капітал, капітал в дооцінках, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал. Зміст цих складових власного капіталу представлено в табл.

Для обліку власного капіталу призначені рахунки 4 класу.

Zareestrovaniy kapital – це сукупність вкладів (у грошовому виразі) учасників у майно при створенні підприємства для забезпечення його діяльності в розмірах, визначених установчими документами [4, с.215]. Для обліку та узагальнення інформації про стан і рух статутного та іншого zareestrovanoogo kapitalu, pайового kapitalu підприємства, а також внесків до оголошеного, але ще не zareestrovanoogo statutnogo kapitalu призначено пасивний рахунок 40 «Zareestrovaniy (pайовий) kapital» [3, с.150]. За кредитом рахунку 40 «Zareestrovaniy (pайовий) kapital» відображається збільшення zareestrovanoogo і pайового kapitalu, а також надходження внесків до оголошеного, але ще не zareestrovanoogo statutnogo kapitalu, за дебетом – його зменшення (вилучення).

Структура і зміст власного капіталу

№ з/п	Стаття власного капіталу	Зміст
1	Зареєстрований (пайовий) капітал	– Зареєстрована вартість акцій для акціонерних товариств або сума оголошеного статутного капіталу для інших підприємств, що зафіксована у статутних документах; – сума пайових внесків фізичних і юридичних осіб, якщо це передбачено статутними документами; – інший зареєстрований капітал; – внески до незареєстрованого капіталу
2	Капітал в дооцінках	Сума дооцінки (уцінки) необоротних активів та фінансових інструментів
3	Додатковий капітал	– Сума перевищення вартості продажу акцій над їх номінальною вартістю (емісійний дохід); – додаткові внески засновників без прийняття рішення про зміни розміру статутного капіталу; – накопичені курсові різниці; – вартість активів, безоплатно отриманих підприємством від фізичних або юридичних осіб; – інші види додаткового капіталу
4	Резервний капітал	Сума резервів, створених підприємством відповідно до чинного законодавства або статутних документів за рахунок нерозподіленого прибутку
5	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Сума нерозподіленого прибутку поточного і минулих років, а також використаного у звітному році прибутку; сума непокритих збитків поточного і минулих років
6	Неоплачений капітал	Заборгованість власників (учасників) за внесками до зареєстрованого капіталу
7	Вилучений капітал	Вартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у своїх акціонерів, учасників

Капітал у дооцінках – це суми дооцінки активів підприємства. Облік і узагальнення інформації про дооцінки (уцінки) необоротних активів і фінансових інструментів, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу і розкриваються у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід) призначено пасивний рахунок 41 «Капітал у дооцінках». Залишок на цьому рахунку зменшується у разі уцінки та вибуття зазначених активів, зменшення їх корисності тощо. Збільшення капіталу в дооцінках відображається за кредитом цього рахунку. Залишок на ньому лише кредитовий. Він зменшується у разі уцінки та вибуття активів або зниження їх корисності.

Додатковий капітал – це сума внесків засновників понад зареєстровану частину, які пов'язані з придбанням корпоративних прав. Узагальнення інформації про суми, на які вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, а також про суми дооцінки активів; вартість необоротних активів отриманих безкоштовно та інші види додаткового капіталу здійснюється на пасивному рахунку 42 «Додатковий капітал» [8, с.241]. За кредитом рахунка 42 відображається збільшення додаткового капіталу, за дебетом – його зменшення.

Резервний капітал – сума резервів, створених, відповідно до чинного законодавства або установчих документів, за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства [7, с.204]. Для обліку резервного капіталу призначений пасивний рахунок 43 «Резервний капітал», на якому за кредитом відображають створення резервного капіталу, а за дебетом – використання створених резервів для покриття непередбачених витрат, збитків, для оплати боргів підприємства у разі його ліквідації. Рахунок призначений для узагальнення інформації про стан та рух резервного капіталу підприємства, створеного відповідно до чинного законодавства та установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку [8, с.253].

Нерозподілений прибуток – це накопичена сума чистого прибутку за вирахуванням всіх збитків та дивідендів, виплачених акціонерам. Непокритий збиток – це сума непокритого збитку

поточного року минулих років. Рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» використовують для обліку нерозподілених прибутків чи непокритих збитків поточного та минулих років, а також використаного в поточному році прибутку. Цей рахунок є активно-пасивним. За кредитом рахунку відображається збільшення прибутку від усіх видів діяльності, а за дебетом – збитки та використання прибутку [6, с.279].

Вилучений капітал – це вартість акцій власної емісії, викуплених товариством у своїх акціонерів, або частки, викуплені товариством у його учасників. Викуплені власні акції обліковуються за фактичною собівартістю їх придбання [5, с.341]. На рахунку 45 «Вилучений капітал» здійснюється облік вилученого капіталу при викупі власних акцій (часток) у акціонерів з метою їх перепродажу, анулювання (зменшення статутного капіталу) тощо. Цей рахунок є активним, за дебетом відображається фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його учасників, за кредитом – вартість анульованих або перепроданих акцій або часток [3, с.156].

Неоплачений капітал – це сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Рахунок 46 «Неоплачений капітал» призначено для узагальнення інформації про зміни у складі неоплаченого капіталу підприємства. Він – активний рахунок. За дебетом цього рахунку відображається заборгованість засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, за кредитом – погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу. Після здійснення всіх внесків учасниками сальдо на рахунку 46 не залишиться [9].

Власний капітал є дуже важливою категорією на будь-якому підприємстві, оскільки необхідною умовою діяльності підприємства є саме наявність початкового капіталу. Найскладнішим завданням, яке здійснюється у процесі прийняття фінансових рішень є вибір оптимізаційної структури власного капіталу, яка передбачає оптимальне співвідношення власних і залучених джерел підприємства. Спостерігаючи організацію обліку власного капіталу, можна зауважити, що є певні недоліки, зокрема:

- 1) відсутній пункт про облік власного капіталу в наказі про облікову політику;
- 2) відсутність окремого нормативного документу (стандарту) для обліку власного капіталу;
- 3) відсутній рівень співвідношення величини складових власного капіталу;
- 4) відсутність нормативно-методичних рекомендацій щодо обліку власного капіталу.

Найкращим вважається такий фінансовий стан підприємства, коли в його структурі перевищує частка власного оборотного капіталу.

Інформація про капітал наводиться у Балансі та Звіті про власний капітал. У першому розділі пасиву Балансу відображаються складові капіталу в класифікації НП(С)БО 1 станом на кінець звітного періоду. Більш детальна інформація про складові капіталу та рух окремих його частин наводиться у Звіті про власний капітал

Досконала система складання фінансової звітності повинна базуватись на достатньо деталізованій інформації по рахунках капіталу, для чого необхідним є застосування додаткових субрахунків або аналітики, пристосованої до особливостей діяльності підприємства. Необхідними елементами забезпечення формування достовірних даних для фінансової звітності є погодження розділів облікової політики відносно власного капіталу з іншими розділами.

Висновки. Отже, власний капітал – це власні джерела підприємства, внесені його засновниками, або суми реінвестованого чистого прибутку, які використовуються для формування активів підприємства у грошовій або матеріальній формі. Облік власного капіталу на підприємствах різної організаційно-правової форми має свої особливості. Дослідження таких особливостей є важливим елементом удосконалення методології обліку власного капіталу. Система обліку власного капіталу, що існує в Україні на даному етапі, має недоліки. Нормативно-правові акти, які регулюють операції з власним капіталом, мають законодавчі прогалини у своїй структурі. Виходячи із вищевикладеного, можна зробити висновок, що проблеми формування та обліку власного капіталу є дуже актуальними і потребують подальшого дослідження.

Література.

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.2013 р. за № 336/22868.
2. Концептуальна основа фінансової звітності документ 929_009, прийняття від 01.09.2010 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009
3. Скоробагатова Н.Є. Бухгалтерський облік: [Навч. посіб.]. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. 248с.
4. Сकिрипан О.П., Палюх М.С. Фінансовий облік: [Навч. посіб.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 407 с.
5. Голов С.Ф., Костюченко В.М., Кравченко І.Ю., Ямборко Г.А. Фінансовий облік: [Підручник]. К.: Лібра, 2005. 976 с.
6. Давидюк Т.В., Манойленко О.В., Ломаченко Т.І., Резніченко А.В. Бухгалтерський облік : [Навч. посіб.]. Харків, Видавничий дім «Гельветика», 2016. 392 с.
7. Шара Є. Ю., Соколовська-Гонтаренко І. Є. Фінансовий облік II. [Навч. посіб.]. К.: «Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 308 с.
8. Акімова Н.С., Топоркова О.В., Наумова Т.А., Ковалевська Н.С., Янчева І.В., Янчев В.В. Бухгалтерський облік: [Навч. посіб.]. Х. : «Видавництво «Форт», 2016. 447 с.
9. Облік зареєстрованого (пайового) капіталу, неоплаченого та виученого капіталу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://obikstbo3k.wordpress.com/теоретичний-матеріал/модуль-6/т-10-обліквласного-капіту/л-1-облік-зареєстрованого-пайовогокап/>

УДК 35.088

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ

ORGANIZATIONAL CULTURE AS A MEANS OF FORMING THE IMAGE OF A STATE INSTITUTION

БОНДАРЕНКО Б.О., ЮЖНА В.І., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті наведені теоретичні узагальнення змісту організаційної культури, аналіз організаційної культури як засобу формування іміджу державної установи, визначення проблемних питань та розробка системи заходів щодо їх удосконалення. Висвітлено фактори впливу на формування організаційної культури державної установи. Запропоновано розробити інструментарій організаційної культури, яка б забезпечила формування позитивного іміджу державної установи.

Ключові слова: організаційна культура, імідж, державна установа, моральні цінності, етичні норми.

The article presents theoretical generalizations of the content of organizational culture, analysis of organizational culture as a means of forming the image of a state institution, identifying problematic issues and developing a system of measures to improve them. Factors influencing the formation of organizational culture of a state institution. It is proposed to develop a toolkit of organizational culture, which would ensure the formation of a positive image of the state institution.

Key words: organizational culture, image, state institution, moral values, ethical norms.

* Науковий керівник – Подольська О.В., к.е.н., доцент

Постановка проблеми у загальному вигляді. Як предмет теоретичних і прикладних досліджень організаційна культура виникла недавно. На сучасному етапі розвитку суспільства можна виділити декілька причин підвищення уваги спеціалістів у галузі політології, соціології, психології та іміджології тощо до цього явища.

Більшість людей відчують свою безпосередню причетність до певної культури, а також визнають існування інших культур. Природа таких культурних відмінностей полягає в комплексі базових уявлень, відповідно до яких кожна особистість будує свої взаємовідносини з іншими індивідами. Подібні уявлення є досить потужною силою, що формує нашу поведінку в суспільстві, а також зумовлює успіх ділових стосунків. Саме тому природним є факт, що культура організації повинна співвідноситись з її загальною місією, у результаті чого вона може стати одним з визначальних факторів організаційної ефективності та мати істотний вплив на її структуру, стратегію й, безумовно, імідж [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел, присвячених даній проблемі, свідчить про дещо спрощений підхід до регулятивної функції культури, яка полягає в адаптуванні людини до тих мінливих умов, в яких вона вимушена знаходитись протягом майже всього свого існування. Проблемою формування організаційної культури займалися такі науковці: Е. Шейн, Р. Дафт, Е. Гідденс, М. Магур, В. Шпаликевський, В. Томілов, О. Виханський, О. Наумов, та ін.

Разом з тим, важливе значення для з'ясування науково-теоретичних і прикладних засад адміністративної культури державних службовців мають дослідження вітчизняних учених В. Князева, М. Логунової, В. Лугового, Т. Мотренка, Н. Нижник, О. Оболенського [2] та інших.

Формулювання цілей статті. Головною метою і завданням дослідження є розкриття змісту організаційної культури, аналіз організаційної культури як засобу формування іміджу державної установи, визначення проблемних питань та розробка системи заходів щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті загального процесу формування іміджу державної установи організаційна культура відіграє значну роль. По-перше, вона формує внутрішній каркас, який складається з переконань і цінностей персоналу, а отже, сприяє виробленню єдиної моделі поведінки. По-друге, вона виступає як важлива інтегративна характеристика організації, яка визначає взаємовідносини не тільки з внутрішнім, але й із зовнішнім середовищем. По-третє, організаційна культура є невід'ємним складником нормального функціонування та розвитку установи, врахування якого буде передумовою отримання позитивних результатів у разі необхідності зміни іміджу. Аспекти впливу організаційної культури на діяльність установи не обмежуються переліченими позиціями [2].

На формування організаційної культури, її змісту та специфіки впливає низка факторів зовнішнього та внутрішнього оточення, але на всіх стадіях розвитку організації особиста культура її керівника в більшості аспектів визначає культуру установи залежно від двох особистісних факторів. Кожна людина має певний набір переконань і моральних цінностей, які є основою створення моделі поведінки. Особисті етичні норми та засоби моральної оцінки, які перетворюють ці норми у відповідні дії, - важливий аспект прийняття етичних рішень в установі. У зв'язку з цим виховання та духовні цінності керівника установи лежать в основі принципів, відповідно до яких вони ведуть справу. Окрім того, кожна людина у своєму моральному розвитку проходить крізь декілька послідовних стадій, і те, на якій з цих стадій вона знаходиться у відповідний момент, чинить значний вплив на здібність перетворювати власні цінності в дії та втілювати їх у життя.

Так, найближча стадія характеризується побудовою поведінки залежно від принципу уникнення покарання або навпаки одержання винагороди. Властивістю середньої стадії можна вважати досягнення людиною певного рівня особистої культури, яка в більшості аспектів співпадає із цінностями оточення та відповідає загальноприйнятим нормам і правилам. Саме на цьому етапі знаходиться більшість сучасних керівників. На найвищому рівні морального розвитку знаходяться люди, котрі створили власну систему стандартів, які для них є більш важливими у процесі управління та прийняття рішень, ніж зовнішні очікування. Керівник, який досяг цього рівня, у певних ситуаціях може нехтувати формальними законами, якщо це

необхідно для збереження більш вагомих внутрішніх принципів. У такому випадку порушення вважатиметься сприйнятливим.

Інший особистісний фактор керівника, який визначає культуру установи, наявність певної етичної схеми, яка є своєрідним орієнтиром у прийнятті рішень як самого керівника, так і підлеглих. В англomовній літературі функціонує широке розуміння управлінської етики, яка охоплює: етичне право, професійну етику (деонтологію), етику організаційну та громадську, а також особисту моральність державних службовців. Етична проблематика торкається всіх аспектів діяльності держслужби, становить елемент фундаменту кожного кроку та дії. Дуже рідко етичність чи неетичність ділової практики установи можна пояснити виключно особистими етичними принципами конкретного індивідуума, оскільки саме ділова практика віддзеркалює цінності, відносини та шаблони поведінки, властиві культурі установи, її етичність здебільшого характеризує організацію в цілому, ніж окремих її представників. Саме для того, щоб етична поведінка на робочому місці стала нормою для працівників, керівнику необхідно зробити етику невід'ємною частиною організаційної культури. На цьому етапі потрібно враховувати існування великої кількості факторів, які впливають на її формування. Інакше кажучи, усередині кожної установи можна віднайти наявність субкультур. Наприклад, погляд на організацію у відділі зв'язків з громадськістю, скоріше за все, буде відрізнятися від погляду працівників, що представляють відділ кадрів. Для того, щоб корпоративні субкультури були у змозі згуртовано впливати на цілісний імідж і репутацію, до яких прагне установа, вони повинні поділяти базові цінності. Одним із засобів досягнення подібної інтеграції є використання корпоративного бачення. Зміст цього поняття полягає в уявленні ідеалу, що вбирає та уособлює загальні цінності, до яких прагне установа. Воно не має обмежень щодо часу формування чи використання і має бути однаково привабливе як для внутрішньої, так і для зовнішньої аудиторії. Бачення також повинно сприяти створенню доброзичливої атмосфери та досягненню успіху.

Отже, наведені складові іміджу державної установи можуть вміщувати такі елементи бачення [3]:

- керівника - відповідальність, відданість справі, чесність, порядність, справедливість;
- персоналу - професіоналізм, взаємодопомога, висока етична культура;
- послуг, які надає державна установа, - якість, своєчасність, безпечність, впевненість;
- загальної діяльності - організованість, пунктуальність, професіоналізм;
- приміщення - естетичність, охайність, відповідність напрямку діяльності.

Дослідження основних напрямів формування іміджу на ґрунті теорії державного управління з питань ефективності діяльності владного органу дало змогу виділити основні фактори, що впливають на побудову іміджу. Допомогати органам державного управління у формуванні позитивної суспільної думки, а також сприяти встановленню ефективного зворотного зв'язку з громадськістю покликані засоби масової інформації. Саме тому важливою є оцінка їх ролі на підставі докладної характеристики друкованих матеріалів, що безпосередньо чи опосередковано стосуються іміджу різних державних установ. У зв'язку з тим, що імідж установи певною мірою є персоніфікованим, істотного значення набуває розгляд такого критерію ефективності діяльності державної установи, як високий рівень професіоналізму працівників. У цьому сенсі важливим фактором формування іміджу є кадрова політика з точки зору системи професійного кадрового забезпечення, бо саме вона є засобом втілення тих особливостей, на яких засноване сприйняття громадськістю державної установи. Виходячи з факту існування внутрішньої форми іміджу, її проявом можна вважати моральні якості службовця, що обумовлює необхідність аналізу організаційної культури [4-5].

Висновки. Отже, правильно сформульовану та побудовану організаційну культуру підприємства слід розглядати як потужний стратегічний інструмент, що дозволяє координувати всі структурні підрозділи та окремих членів колективу на досягнення поставлених цілей у рамках вибраної місії. Тому виникає нагальна необхідність розробки інструментарію організаційної культури, яка б забезпечила пристосування працівників до змін, що мають місце на підприємстві та створила умови для їх прийняття та як потужного засобу формування позитивного іміджу державної установи.

Література.

1. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики // За заг. ред. В.Б.Авер'янова. - К.: Факт, 2003. - 384 с.
2. Державне управління: Навч. Пісб.// А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, А.Ю. Гордієнко; За ред. А.Ф. Мельник. - К.: Знання - Прес, 2003. - 343 с.
3. Падает Ю.Г. Хомуленко Т.Б. Організаційна культура як фактор формування іміджу державної установи/УАктуальні проблеми державного управління: 36. наук. Праць. - Х., Вид-во ХарПІНАДУ"Магістр», 2004.- №2 -21 с.
4. Подольська О.В. Організаційні механізми удосконалення системи мотивації посадових осіб органів публічного адміністрування / О.В. Подольська, К.С. Богомолова // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. Випуск 191 – Харків: ХНТУСГ. – 2018. – С. 171-178.
5. Подольська О.В. Процес адаптації персоналу на підприємстві / О.В. Подольська, В.В. Оберемок // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. Випуск 200 – Харків: ХНТУСГ. – 2019. – С. 283-291.

УДК 338.3:631.11

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

AGRICULTURAL PRODUCT QUALITY MANAGEMENT

КРИЦЯК К.В., СУХОВЄЄВА Ю.А., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглянуто поняття якості продукції, показники, що характеризують якість продукції, особливості якості сільськогосподарської продукції. Проаналізовано проблеми та завдання управління якістю сільськогосподарської продукції, а також взаємозв'язок якості, стандартизації та сертифікації, визначені сучасні вимоги до управління якістю сільськогосподарською продукцією.

Ключові слова: *якість продукції, показники якості продукції, стандартизація, сертифікація, сільське господарство.*

The article considers the concept of product quality, indicators that characterize product quality, features of agricultural product quality. The problems and tasks of agricultural product quality management, as well as the relationship of quality, standardization and certification, analyzed the modern requirements for agricultural product quality management.

Key words: *product quality, product quality indicators, standardization, certification, agriculture.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств починається із перегляду підходів до забезпечення якості продукції, що виробляється.

Однією з важливих функцій системи управління сільськогосподарськими підприємствами є управління якістю виробленої продукції, яка комплексно характеризує рівень її відповідності вимогам ринку. На відміну від цін, що можуть швидко змінюватися під впливом ринкової кон'юнктури, якість продукції являє собою сукупність її властивостей, яка є стабільною протягом

* Науковий керівник – Кравченко Ю.М., к.е.н., старший викладач ЗВО

відносно тривалого періоду. Завдяки цим властивостям продукція здатна забезпечувати потреби споживачів, користуватися попитом у суспільстві, що дозволяє їй виробникам отримувати переваги у конкурентній боротьбі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних аспектів та практики управління якістю продукції висвітлені в працях вітчизняних і зарубіжних науковців: Андрійчук В.Г., Скуртол С.Д., Биба В.В., Теницька Н.Б., Мокій М.С., Азоева О.В., Івановський В.С., Савіцький А.В.

Формулювання цілей статті. Аналіз особливостей управління якістю в аграрному секторі та пошук резервів його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якість продукції – це сукупність її властивостей, що характеризують міру спроможності даної продукції задовольняти потреби споживачів згідно з її цільовим призначенням. Як переконує світовий досвід, якість продукції є функцією від рівня розвитку науково-технічного прогресу і ступеню реалізації його результатів у виробництві. Чим вища якість продукції, тим повніше задовольняються потреби споживачів і ефективніше вирішуються соціально-економічні проблеми розвитку суспільства [1].

Управління якістю – це управління тими чинниками та умовами, що найсуттєвіше впливають на рівень якості продукції (послуг), або ж як сукупності організаційної структури, методик, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення загального керівництва. Універсальна структура системи управління якістю продукції визначається як сукупність її компонентів і внутрішніх зв'язків, які забезпечують ефективне функціонування цієї системи.

Систему управління якістю необхідно розглядати як цільову підсистему системи управління організації. [2, с. 7]

Сільськогосподарська продукція має різне цільове призначення. Згідно з цим критерієм вона поділяється на три типи: кінцевого споживання, проміжну і сировину. До продукції кінцевого споживання відносять ту продукцію, яка завдяки своїм біологічним якісним характеристикам безпосередньо використовується для особистого споживання (свіжі овочі, фрукти, ягоди, незбиране молоко тощо). Продукція, призначена для подальшого використання в сільськогосподарському виробництві в наступних циклах відтворення, називається проміжною (насіння, садивний матеріал, корми). Сільськогосподарська сировина (сировинні ресурси) представлена тими видами продукції, які використовуються для промислової переробки (цукровий буряк, технічні сорти картоплі, значна частка зерна, льонопродукція, соняшник тощо) [1].

Кожному з цих типів продукції притаманні свої показники якості.

Кількісна характеристика однієї або кількох властивостей продукції (що складають її якість), яка розглядається до певних умов її створення та експлуатації або споживання, називається показником якості. Вибір показників якості встановлює перелік найменувань кількісних характеристик властивостей продукції, що входять до складу її якості та забезпечують оцінку рівня якості продукції.

При обґрунтуванні показників якості й встановленні їх конкретних рівнів за певними видами продукції потрібне комплексне врахування таких чотирьох факторів:

- вимог (бажань) безпосередніх споживачів: населення, переробних підприємств, аграрних підприємств, що використовують проміжну продукцію;
- реальних можливостей досягнення встановлених показників якості за даного рівня розвитку продуктивних сил (техніки, технології, кваліфікації кадрів);
- наявності розроблених методик, способів, прийомів визначення показників якості й контролю за їх формуванням;
- забезпечення матеріального стимулювання виробників за досягнення кращих показників якості та встановлення матеріальної відповідальності за їх зниження.

У вітчизняній економічній літературі й практиці господарської діяльності розрізняють такі показники якості.

Біологічні показники характеризують придатність сільськогосподарської продукції до споживання в їжу.

Показники технологічності характеризують такі властивості сільськогосподарської продукції, які є необхідними і водночас надто важливими для її ефективної промислової переробки або для виробничого використання в наступних циклах сільськогосподарського виробництва.

Показники транспортабельності важливі для всіх трьох типів сільськогосподарської продукції — кінцевого споживання, проміжної, сировини, оскільки характеризують ступінь її придатності до перевезення і до вантажно-розвантажувальних робіт відповідними засобами і способами.

Показники надійності важливі на всіх етапах руху продукції до споживання — особистого чи виробничого. Вони свідчать про придатність продукції до збереження біологічних і ряду технологічних показників якості при її зберіганні і транспортуванні.

Показники екологічності дають змогу судити про екологічну чистоту продукції та її придатність до споживання в їжу людьми або для годівлі тварин з точки зору нешкідливості їх впливу на стан живого організму.

Показники безпеки представлені тими особливостями або властивостями сільськогосподарської сировини, що характеризують ступінь безпеки працівників у процесі її виробництва і виробничого використання.

Економічні показники характеризують ступінь економічної вигоди виробництва сільськогосподарським товаровиробником продукції (товару) відповідної якості.

Естетичні показники мають особливе значення для кінцевої продукції, що споживається у свіжому вигляді, і для товарів широкого вжитку. Вони характеризують товарний вигляд продукції (наявність тургору, розмір, колір, а для товарів широкого вжитку ще й цілісність композиції, досконалість виробничого виконання продукції, раціональність форми тощо).

Патентно-правові показники притаманні тим видам продукції, які захищені патентом. Вони описують якість нових винаходів, утілених у товар, їх вагомість. Водночас патентно-правові показники характеризують і патентну чистоту товару, тобто можливість безперешкодної реалізації його на внутрішньому і зовнішньому ринках [1].

На рівень якості продукції впливає значна кількість чинників, які діють як самостійно, так і у взаємозв'язку, як на окремих етапах життєвого циклу продукції, так і на декількох. Усі ці чинники можна об'єднати в чотири групи: технічні, організаційні, економічні та суб'єктивні [3].

Головними інструментами здійснення контролю якості продукції є стандартизація та сертифікація продукції.

Стандарт — це документ, в якому встановлюються характеристики продукції, правила здійснення і характеристики процесів виробництва, експлуатації, зберігання, перевезення, реалізації та утилізації, виконання робіт або надання послуг. Стандарт може містити вимоги до термінології, символіки, пакування, маркування або етикеток і правилам їх нанесення.

Стандартизація - нормотворча діяльність, яка закріплює вимоги до продукції в нормативних документах типу стандарту, інструкції, методики тощо

Головне завдання стандартизації - створення системи нормативно-технічної документації, яка визначає набір вимог до продукції, а також контроль правильності використання цієї документації [4].

Основні принципи менеджменту якості сформульовані Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) і покладені в основу серії стандартів 9000 версії 2000 року. Таких принципів вісім:

- 1) орієнтація на споживача — урахування теперішніх і майбутніх його потреб;
- 2) лідерство — визначення лідерами напряму дій і створення середовища для досягнення людьми поставлених цілей;
- 3) залучення персоналу — повне залучення можливостей людей (персоналу) як основи організації до діяльності фірми, що сприяє досягненню цілей;
- 4) процесний підхід — система управління організацією будується на основі управління мережею процесів;
- 5) системний підхід — означає ідентифікацію, розуміння та керування системою взаємозалежних процесів за їхніми внесками в досягнення поставлених цілей;

- 6) постійне поліпшення – стратегічна мета організації;
- 7) прийняття рішень на основі фактів – забезпечує їх ефективність завдяки використанню, аналізу й оцінці об'єктивної достатньої повної інформації;
- 8) взаємовигідні відносини з постачальниками – посилюють можливості обох сторін у досягненні поставлених ними цілей [1].

Тому, на думку Савіцького А.В, коли політика керівництва включає перераховані принципи TQM, що дозволяють співробітникам успішно працювати в майбутньому і об'єднувати всіх зацікавлених осіб єдиною метою — підприємство здатне ефективно функціонувати в конкурентному середовищі, тому що головна цільова настанова систем якості, побудованих на основі стандартів ISO 9000, — це забезпечення якості продукції, що потребує замовник, і надання йому доказів у здатності підприємства зробити це. Дані зміни вже активно функціонують на промислових підприємствах і частково використовуються на сільськогосподарських [5].

Сучасне управління повинне відповідати таким вимогам:

- гнучкість та адаптивність до постійно мінливих умов ринку;
- націленість на скорочення матеріальних та енергетичних ресурсів;
- орієнтація на підвищення ролі інформаційних ресурсів;
- відповідальність управлінського персоналу разом з органами державної влади за соціальну стійкість як своїх колективів, так і регіону, на ринках якого вони функціонують.

У сучасних умовах переваги виробників забезпечує система управління якістю, оскільки на зміну економічній конкуренції приходять стратегії розвитку на основі систем забезпечення якості товарів та послуг. Впровадження систем управління якістю дозволяє чітко розмежувати функції виконавців, оперативно виявляти та усувати помилки та їх причини, збільшити зацікавленість працівників у результатах виконаної роботи.

Висновки. Завдяки поліпшенню якості і раціональному використанню інших нецінових факторів підприємство може одержати не тимчасові переваги над конкурентами, як при зниженні ціни, а довготривалі, оскільки останнім потрібно досить багато часу, щоб удосконалити товар і внести необхідні зміни в технологію його виробництва. Системи якості, безпеки та екологічного менеджменту на підприємствах потребує постійного вдосконалення, регулювання та перегляду цілей і завдань, для чого необхідно визначити структуру процесів та документації, покращити умови роботи персоналу та мотивувати його до вдосконалення.

Література.

1. Андрийчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2002. 624 с.
2. Скуртол С. Д. Управління якістю продукції молокопереробних підприємств: автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. ПП «Рута». 2012. 18 с.
3. Биба В.В., Теницька Н.Б. Якість продукції як чинник конкурентоспроможності підприємства. Економіка та суспільство. 2017. № 12. URL: <http://economyandsociety.in.ua>
4. Мокий М. С., Азоева О. В., Ивановский В. С. Экономика организации: учебник и практикум/ под ред. М. С. Мокія. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2015. 334 с.
5. Савіцький А. В. Проблеми та сучасний стан управління якістю продукції промислових підприємств. Економіка та менеджмент. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2012. С. 65-66.
6. Кравченко Ю.М. Антощенкова В.В. Екологічна безпечність та якість сільськогосподарської продукції та її конкурентоспроможність в умовах міжнародної інтеграції. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка. Сер. Економічні науки. 2019. Вип. 202. С. 84-92.

УДК 332.146

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПРИБУТКОВІСТЬ»

SYSTEMATIZATION OF APPROACHES TO THE DEFINITION OF THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF "PROFITABILITY"

ГЛЯНЬ Т.І., студентка*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті систематизовано підходи до визначення сутності поняття «прибутковість». Розглянуто проблеми досягнення прибутковості підприємства. Обґрунтовано, що основою ефективного функціонування та організації виробництва є отримання доходу, достатнього для економічного, соціального та технологічного розвитку. Прибутковість діяльності підприємства, незалежно від організаційно-правової форми господарювання чи розміру і є тією категорією, яка найповніше відображає фінансові можливості підприємства та його здатність до розширення виробничої діяльності підприємства.

Ключові слова: прибутковість, фактори прибутковості, ефективність, прибуток.

The article systematizes the approaches to defining the essence of the concept of «profitability». The problems of achieving the profitability of the enterprise are considered. It is substantiated that the basis of effective functioning and organization of production is to obtain income sufficient for economic, social and technological development. Profitability of the enterprise, regardless of the organizational and legal form of management or size and is the category that most fully reflects the financial capabilities of the enterprise and its ability to expand the production activities of the enterprise.

Key words: profitability, profitability factors, efficiency, profit.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основою ефективного функціонування та організації виробництва є отримання доходу, достатнього для економічного, соціального та технологічного розвитку. Прибутковість діяльності підприємства, незалежно від організаційно-правової форми господарювання чи розміру і є тією категорією, яка найповніше відображає фінансові можливості підприємства та його здатність до розширення виробничої діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сільськогосподарські підприємства сьогодні не повністю використовують свої можливості для збільшення виробництва сільськогосподарської продукції і поліпшення її якості. При цьому виробничі ресурси в багатьох господарствах використовуються не досить ефективно. Дослідження та систематизація підходів до визначення сутності поняття «прибутковість» знайшла своє відображення в працях багатьох науковців, зокрема особливої уваги заслуговують роботи С.В. Мочерного, Р.Р. Антонюк, І.Ю. Єпіфанової, Філімоненкова О.С та інших вчених.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження систематизації підходів до визначення сутності поняття «прибутковість».

Виклад основного матеріалу дослідження. Для успішного розвитку сільського господарства необхідно забезпечити його відповідними ресурсами і створити умови для їх раціонального використання на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Фактори прибутковості можна розділити на дві групи: внутрішні фактори та зовнішні фактори. Внутрішні фактори залежать від виробника, наприклад кількість виробленої та реалізованої продукції, її якість, витрати виробництва. Однак звичайно наприклад при виробництві сільськогосподарської продукції, враховуючи погодні фактори, природно-кліматичні умови, багато чинників стають практично невідконтрольними виробникам, незважаючи на значний науково-технічний прогрес чи на наслідки «зеленої революції». Фактори прибутковості можуть

* Науковий керівник – Антощенко В.В., к.е.н., доцент

мати екстенсивну чи інтенсивну характеристику. Екстенсивна проявляється в результаті зміни обсягів реалізованої продукції, а от інтенсивна проявляється в результаті зростання середньої ціни реалізації чи зниження собівартості продукції.

Трактування «прибутку», а точніше концепції формування терміну «прибуток» витримало значний історичний проміжок свого формування та трансформацію. Можна виділити наступні теоретичні концепції, які не виключають, а доповнюють одна одну: теорія, що визначає прибуток як результат ринкової нерівноваги; теорія, що визначає прибуток як прояв монопольної влади; теорія, що визначає прибуток як результат четвертого фактора виробництва – «підприємницького таланту», і відповідно до наявності доходу у власника даного фактора – підприємницького прибутку; теорія прибутку як результат здійснення нововведень. Дослідження сучасних науковців-економістів ґрунтується на теорії прибутку економістів ХІХ – початку ХХ століття, враховуючи відповідні умови формування, розвитку, економічну систему, виробничі та економічні відносини. Недаремно філософією бізнесу є вислів: «прибуток є – ваша поведінка «істинна», а прибуток відсутній – «помилкова». Прибутковість є узагальнюючим показником, який визначає економічну ефективність діяльності (виробництва), ефективність використання трудових, земельних, матеріальних ресурсів.

Є значна кількість трактувань сутності терміну «прибутковість» і полеміка стосовно самого процесу прибутковості надзвичайно гостра і наразі дуже актуальна. Прибутковість – це показник, який характеризує ефективність діяльності підприємства з точки зору здатності його приносити прибуток та забезпечувати ефективне відтворення використаних ресурсів. Прибутковість підприємства характеризують два показники: прибуток та рентабельність.

Мочерний С.В. [2] вказує, що прибутковість суб'єкта треба розглядати з двох аспектів: по-перше, як прибутковість усього підприємства щодо всього авансованого капіталу, яка визначається нормою прибутку: відношенням річного прибутку до авансованого капіталу; по-друге, як прибутковість виготовлення окремої партії товарів, яка вимірюється відношенням прибутку до собівартості товарів стан підприємства, що вказує на його здатність здійснювати рентабельну діяльність, забезпечувати платоспроможність, генерувати прибуток, на основі чого забезпечувати стабільність зростання та майбутній інноваційно-інвестиційний розвиток аж джерело розширеного відтворення.

Таблиця 1

Систематизація підходів науковців до визначення сутності поняття «прибутковість»

<i>Автор</i>	<i>Прибутковість – це</i>
Мочерний С. В. [1]	прибутковість суб'єкта треба розглядати з двох аспектів: по-перше, як прибутковість усього підприємства щодо всього авансованого капіталу, яка визначається нормою прибутку: відношенням річного прибутку до авансованого капіталу; по-друге, як прибутковість виготовлення окремої партії товарів, яка вимірюється відношенням прибутку до собівартості товарів
Антонюк Р.Р. [2]	стійке економічне явище, що проявляється як підтверджена здатність підприємства генерувати позитивний фінансовий результат від здійснення як основної, так і всієї господарської діяльності, що полягає в перевищенні доходу над здійсненими витратами в розмірі достатньому для ефективного подальшого функціонування
Єпіфанова І.Ю. [3]	показник, який характеризує ефективність діяльності підприємства з точки зору здатності його приносити прибуток та забезпечувати ефективне відтворення використаних ресурсів
Філімоненков О.С. [4]	це дохідність, окупність вкладених витрат і використаного майна, кінцевий результат діяльності підприємства, що характеризується сумою отриманого прибутку на одиницю відповідних складових процесу виробництва або сукупних витрат підприємства
Мелень О.В. [5]	стійке економічне явище, що проявляється як підтверджена здатність підприємства генерувати позитивний фінансовий результат від здійснення як основної, так і всієї господарської діяльності, що полягає в перевищенні доходу над здійсненими витратами в розмірі достатньому для ефективного подальшого функціонування

На нашу думку прибутковість і є тим фокусом, на який націлені всі показники ефективного виробництва.

Український агропромисловий комплекс формує 10% ВВП країни і відправляє на експорт 40 % від загального обсягу товарів. Галузь як і раніше має великий потенціал, який поступово реалізує. У 2018-2019 маркетинговому році Україна залишалася лідером з експорту (в натуральному вираженні) соняшникової олії і зайняла перше місце по постачаннях на світовий ринок соняшникової проту. Також країна піднялася з третьої на другу сходинку з реалізації ріпаку на зовнішньому ринку і увійшла до трійки лідерів з експорту волоських горіхів. Зокрема, з продукції рослинництва в ТОП-5 культур з експорту залишаються кукурудза, пшениця, ріпак, соя, ячмінь.

До слова, за останні чотири роки Україна збільшила на 16% зовнішні поставки ріпаку і на 18% – сої. З продуктів переробки лідерство як і раніше утримує соняшникову олію, експорт якого за останні 4 роки виріс на 16%. З кожним роком учасники ринку прагнуть працювати більш ефективно. Так, в 2018 році рентабельність виробництва сільгосппродукції була 13%, тоді як на підприємствах інших галузей цей показник становить в середньому 4,5%.

Обсяги прямих інвестицій, які залучає аграрний сектор, за останні три роки трохи скорочуються. Така ситуація – наслідок того, що за цей період не з'явилися передумови для поліпшення інвестиційного клімату в країні. Як очікується, з відкриттям ринку землі в Україні ситуація зміниться.

Висновки. Беззаперечно, прибутковість виконує саме вимірювальну функцію прибутку, виступаючи узагальнюючим показником економічної ефективності. Прибуток також виконує розподільчу та стимулюючу функції, розподіляючи добавлену вартість та формуючи засоби та фонди економічного стимулювання. Однак підводячи підсумок різних трактувань можна впевнено констатувати, що «прибутковість» – це економічна категорія, що характеризує економічну ефективність, за якої підприємство за рахунок грошової виручки від реалізації продукції повністю відшкодовує витрати на її виробництво та реалізацію й одержує прибуток достатній для ефективного подальшого функціонування підприємства.

Література.

1. Мочерний С.В., Мочерна Я.С.. Політична економія : [навч. посібник]. 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 684 с.
2. Антонюк Р.Р. Прибутковість сільськогосподарських підприємств: природа категорії. Вісник ХНТУСГ. Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 2012. Вип. 126. С. 50–55.
3. Єпіфанова І.Ю., Гуменюк В.С. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності.
4. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: МАУП, 2004. 328 с.
5. Мелень О. В., Холодач Ю. Ю. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків: НТУ «ХПІ». 2015. № 25 (1134). С. 123-126.
6. Кравченко Ю.М., Антощенкова В.В. Фактори сталого розвитку економіки аграрного сектору. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Сер. Економічні науки. 2019. Вип. 200. С.174-183.

СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

THE ESSENCE OF PERSONNEL MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

МАЛЬНЄВА В.Л., студентка*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті систематизовано підходи до визначення сутності поняття «управління персоналом». Встановлено, що ефективне управління полягає в розширенні повноважень працівників, спільному ухваленні господарських рішень, створенні атмосфери довіри, розвитку механізмів стимулювання праці та створення умов для само менеджменту, підвищення якості трудового життя. Інвестиції у персонал варто розглядати, як вигідна форма вкладення капіталу, яка приносить найбільший дохід і забезпечує зростання національної економіки в цілому.

Ключові слова: персонал, управління персоналом, мотивація.

The article systematizes the approaches to defining the essence of the concept of "personnel management". It is established that effective management is to expand the powers of employees, joint decision-making, creating an atmosphere of trust, developing mechanisms to stimulate labor and creating conditions for self-management, improving the quality of working life. Investment in staff should be seen as a profitable form of investment that brings the most income and ensures the growth of the national economy as a whole.

Key words: staff, personnel management, motivation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток ринкової економіки в Україні передбачає формування нової системи стосунків управління персоналом. Це є одним з найважливіших напрямів реалізації соціально-економічної політики держави. Організаційно-економічний рівень виробництва, імідж та конкурентоздатність підприємства виступає залежним від наявності кваліфікованих кадрів та оптимального їх використання. Питання розвитку управління персоналу на сьогодні надзвичайно актуальне, а необхідність його вирішення та реалізації вже ні в кого не викликає сумнівів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади управління розвитком персоналу досліджували наступні науковці-теоретики та практики: Мочерний С.В. [1, с. 118], Грішнова О.А. [2, с.16], Марр Р. та Фліастер А. [3, с.127], Крушельницька О.В. та Мельничук Д.П. [4, с.16], Щекин Г.В [5, с.271] та багато інших. Незважаючи на численні наукові дослідження, залишається багато невирішених та дискусійних питань щодо сутності управління персоналу підприємств, що відповідно й обумовлює актуальність теми дослідження.

Формулювання цілей статті. Дослідити сутність управління персоналом, систематизувати теоретико-методичні положення щодо сутності понять «персонал», «управління персоналом» підприємств.

Виклад основного матеріалу. Людина, з одного боку, є не тільки і не тільки споживачем економічних ресурсів, скільки їх активним творцем. Вона не тільки відтворює себе завдяки навколишньому світу, а й творить довкілля у доступних межах і формах. Цей ресурс не зношується, його ціна не знижується, він навіть не схильний до інфляції – ось наскільки це цінний ресурс. Людина є ключем до всіх інших ресурсів – грошей, інших людей, товарів і послуг. Оскільки люди живуть скрізь, усіх знають і все роблять, потенціал їх ресурсів необмежений. Завдання в тому, щоб визначити, яким чином використовувати якомога більше людей в якнайкращому поєднанні для якнайбільшої користі суспільству.

* Науковий керівник – Антощенкова В.В., к.е.н., доцент

Загальновідомою є істина про те, що першопричиною процвітання чи, навпаки, занепаду як держави в цілому, так і кожної організації зокрема, є, відповідно, майстерне чи бездарне управління персоналом. Персонал, як ресурс підприємства, – не типовий у системі управління. Причиною того, чому працівники є особливими, полягає в тому, що головним елементом системи управління персоналом є людина – власник робочої сили, людського потенціалу на різних стадіях життєвого циклу.

Персонал – це весь особовий склад підприємства, організації або частина цього складу, включаючи тимчасових, сезонних, позаштатних працівників та працівників за сумісництвом, а також власників підприємства. Багато науковці, ототожнюють такі категорії, як «кадри» та «персонал». Але поняття «кадри» застосовують, як правило, лише до характеристики штатних працівників підприємства, у той час, як «персонал» охоплює повністю усіх працюючих (штатних, нештатних, сезонних тощо). Таким чином, «персонал» є ширшим поняттям, ніж кадри. На відміну від кадрів персонал – це частина кадрів і позаштатні працівники, що знаходяться в оперативному управлінні, становлять об'єкт управління [1].

За час набуття Україною незалежності та проголошення її курсу на формування соціально-орієнтованої ринкової економіки, держава значною мірою відійшла від ролі організатора та координатора розвитку багатьох соціальних і економічних процесів, зокрема, у процесах формування та підтримки персоналу. Як результат: погіршення демографічної ситуації, особливо в сільських регіонах; падіння відносної ціни робочої сили (неможливість простого відтворення робочої сили за рахунок оплати праці на основному місці роботи та пошук допоміжних джерел фінансування); зростання рівня безробіття; «відтік» висококваліфікованих спеціалістів; негативна практика невчасної виплати заробітної плати; приховані трудові відносини – виплата зарплати в конвертах; уникнення від сплати обов'язкових платежів; звільнення працівників через два-три місяці без виплати нібито тому, що вони не пройшли випробувальний термін; «окозамилування» у звітності; різко знизився загальний рівень якості праці; розпався єдиний національний ринок праці, пов'язаний з вільним перерозподілом персоналу; різко зросла диференціація середньої заробітної плати в регіонах та сферах діяльності; значно знизилася заробітна плата та доходи сільського населення; різко погіршилися умови праці (загально розповсюдженими стали роботи понад урочний час без додаткової оплати, мізерний рівень середньої заробітної плати, погіршилися умови соціального забезпечення). В табл.1 подано різні підходи науковців до визначення сутності поняття «управління персоналом».

Таблиця 1

Підходи науковців до визначення сутності поняття « управління персоналом»

Автор	Управління персоналом – це
Мочерний С.В. [1, с. 118]	специфічний вид управлінської діяльності, об'єктом якої є колектив працівників підприємства
Грішнова О.А. [2, с.16]	сукупність всіх організаційно-економічних заходів підприємства у сфері навчання персоналу, його перепідготовки і перекваліфікації
Марр Р. та Фліастер А. [3, с.127]	сфера діяльності, найважливішими елементами якої є визначення потреби у персоналі, залучення працівників, організація їх діяльності, вивільнення, розвиток, контролінг персоналу, а також структурування робіт, політика винагород, соціальних послуг та участі в прибутках, управління витратами на персонал тощо.
Крушельницька О.В. та Мельничук Д.П. [4, с.16]	цілеспрямована діяльність керівного складу організації, спрямована на розробку концепцій, стратегій кадрової політики і методів управління людськими ресурсами
Щекин Г.В [5, с.271]	процес забезпечення співробітництва між усіма членами трудового колективу для досягнення поставленої мети, з використанням елементів навчання, мотивації та інформування працівників.

На нашу думку, «персонал» – це сукупність постійних, тимчасових та позаплатних працівників, що перебувають у взаємодії та виконують окремі функції, які мають необхідний фізичний розвиток, знання, практичні навички та відповідають кваліфікаційному рівню для управління підприємством, якісного і своєчасного виконання робіт у сфері агропромислового виробництва для досягнення визначених тактичних та стратегічних цілей організації і є тим фокусом, на який націлені всі показники ефективного виробництва.

Відповідно до досліджень Крушельницької О.В. та Мельничука Д.П. управління персоналом передбачає системний плановірно організований вплив через систему взаємопов'язаних організаційно-економічних і соціальних заходів, спрямованих на створення умов нормального розвитку й використання потенціалу робочої сили на рівні підприємства [4, с. 16].

Науковець Щекин Г.В. також трактує «управління персоналом», як діяльність, що виконується усіма керівниками, а також спеціалізованими структурними підрозділами організації (підприємства, фірми, установи), яка сприяє найбільш ефективному використанню людей (працівників) для досягнення цілей організації і особистих цілей кожного з них [5, с. 271-272].

Розвиток персоналу також охоплює питання професійної адаптації, оцінки кандидатів на вакантні посади, поточного періодичного оцінювання персоналу, планування ділової кар'єри, службово-професійного просування та багато інших [2, с.16].

На протигау підходу, згідно якого персонал розглядається тільки як витрати, що потрібно скорочувати, ми підтримуємо підхід, відповідно до якого, персонал є важливим ресурсом підприємства, яким треба вміло та грамотно управляти, створювати соціально-економічні умови для його розвитку, вкладати в нього кошти. Про важливість питання правильного формування, планування та використання персоналу говорить і той факт, що більшість європейських фінансових інститутів інвестування, навіть не розглядають ті бізнес-плани, в яких частина обліку людських ресурсів недосконало описана, а також ті проекти, де для реалізації дій не підібрана оптимальна команда. Отже, люди – це важливий ресурс організації, який визначає її конкурентоздатність.

Висновки. Отже, основними недоліками в управлінні персоналом є в першу чергу слабка орієнтація на формування іміджу працівників підприємства; неадекватна горизонтальна інтеграція найважливіших функцій управління, таких як набір, оцінка, винагорода і розвиток співробітників; недостатнє залучення лінійних керівників і співробітників до розробки та реалізації стратегічного розвитку управління; неадекватна оцінка успіхів, що гасить ініціативу фахівців з кадрових питань; ігнорування змін в ціннісних орієнтаціях людей, байдуже ставлення до цілей діяльності різних груп і засобів їх досягнення (матеріальне благополуччя, влада, слава; творчість, знання; духовне зростання); слабе поширення управління персоналом, орієнтованого на перспективу і інтеграцію, а також надання саморозвитку своїм працівникам.

Література.

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 848 с
2. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2001. – 254 с.
3. Крушельницька О.В., Мельничук Д.П.. Управління персоналом : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2006. 292 с.
4. Марр Р., Флиастер А.. Словарь. Москва: Человек и труд. 1994. Том 1. 127 с..
5. Мелень О. В., Холондач Ю. Ю. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХП»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків: НТУ «ХП». 2015. № 25 (1134). С. 123-126.
6. Щекин Г.В. Теория и практика управления персоналом : учеб.-метод. пособ. 2-е изд., стереотип. Киев : МАУП, 2003. 280 с.

УДК 332.2.021

DYNAMICS OF EFFICIENCY OF AGRICULTURAL LAND IN UKRAINE

ДИНАМІКА ЕФЕКТИВНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

OLIYNYK A., master student*

Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

The article analyses the economic efficiency of agricultural land in Ukraine. It is proved that Ukrainians can be caring, successful masters in their own land, but the country lacks a «comprehensive self-management», ie, the ability to create the conditions for effective self-development with a view to the overall social and economic benefits. The land market in Ukraine to introduce necessary. First, you need to create an effective legislative and regulatory framework that is able to protect the rights of land owners, to create mechanisms that will prevent the concentration of land in one hand and protect the interests of the village and its inhabitants.

Key words: land market, agricultural land, agricultural policy, economic efficiency.

У статті проаналізовано економічну ефективність використання сільськогосподарських земель в Україні. Доведено, що українці можуть бути дбайливими, успішними господарями на своїй землі, але країні бракує «всебічного самоуправління», тобто здатності створювати умови для ефективного саморозвитку з огляду на загальний соціальний та економічний характер переваги. Ринок землі в Україні запровадити необхідно. Але спочатку потрібно створити ефективну законодавчу та нормативно-правову базу, яка здатна захистити права власників земель, створити механізми, які перешкоджатимуть концентрації земель в одних руках та захищатимуть інтереси села та його мешканців.

Ключові слова: ринок землі, сільськогосподарські угіддя, сільськогосподарська політика, економічна ефективність.

Formulation of the problem. Earth acts as an essential and irreplaceable source of national wealth of Ukraine means to meet economic and social needs of humanity and is the main means of production in agriculture. Ukraine has significant land and resource qualitative and quantitative potential. As of January 1, 2018 the land fund of Ukraine amounted to 603,5 thsd.km² or about 6% of the territory of Europe. Agricultural land accounted for about 0.9% of the world area, including arable land - about 2.4%. about 6.5 million hectares of Ukrainian soils are no longer suitable for agricultural work. In total, there are about 800 soil types in Ukraine, with over 60% of the country's land stock being unique black earth soils. However, according to land experts and scientists, the modern use of land resources in Ukraine does not meet the requirements of rational use of nature.

Analysis of recent research and publications. Increasing the area of land under grain crops, which are the staple food for the majority of humanity. Over the past 50 years, the area under cereals increased by almost 2 times, and the arable land in the calculation for 1 person on the planet fell catastrophically. According to experts, many countries are experiencing a shortage of arable land. In Ukraine cropland more than enough (especially with respect to one person). Given the high resource potential of Ukraine, which includes fertile land and biological productivity, we can provide a much larger number of people. Currently, the most urgent problem for Ukrainian agricultural production is the introduction of the land market, consequences and prospects for all market participants. In recent decades, economic efficiency of agricultural land in Ukraine researched by such scientists: Tomchuk O.F., Kozhuhar V.V., Nizalov D., Yaremko V. and many others.

The purpose of the article. The article is to study dynamics of economic efficiency of agricultural land in Ukraine.

* Supervisor - Antoschenkova V.V., Ph.D., Associate Professor

Main results of the study. Arable land in Ukraine is the highest in the world, reaching 57% of the country's territory and nearly 80% of agricultural land. Intensive agricultural land use has the effect of reducing the fertility of soils due to their densification, destruction of structure, water permeability and aeration ability with all environmental consequences.

Index of agricultural land per person is currently one of the highest among the countries of the world and is more than 0.98 hectares, including 0.77 hectares of arable land (the average for the world 0.63 and 0.18 hectares on one person, respectively).

Table 1

Agricultural land in Ukraine (at end of year; thousands hectares)

	2000 p.	2005 p.	2010 p.	2015 p.	2016 p.	2017 p.
Agricultural land	41827,0	41722,2	41576,0	41507,9	41504,9	41489,3
of which – arable land	32563,6	32451,9	32476,5	32541,3	32543,4	32544,3
– hayfields	2388,6	2429,2	5481,9	2406,4	2402,9	2399,4
– pastures	5521,3	5521,3	2410,9	5434,1	5430,9	5421,5
– conversions	421,6	419,3	310,2	233,7	230,6	229,3
– perennial plantations	931,9	900,5	896,5	892,4	897,1	894,8

Data the State Service on Geodesy, Cartography and Cadaster of Ukraine.

Agricultural land is defined as land systematically used to produce agricultural products. They include arable land (including bare fallow), fallow, permanent crops, hayfields and pastures. Arable land – land plots that are permanently cultivated and used for agricultural crops including permanent grasses and clean fallow, areas of hothouses and greenhouses.

Arable land doesn't include hayfields and pastures ploughed up for full improvement and when they are permanently used under grass fodder crops for hay-mowing and livestock grazing as well as inter-row spaces in orchards used for sowing. Land reform, unlike many others, gives tangible results in the first years, and therefore depends on the correct vector direction of social and economic development of the state in the near future. The introduction of the land market ensures the achievement of both economic and social goals [3].

Sown agricultural area – part of arable land or other ploughed land on which sowing has been actually carried out: winter crops sowed in autumn last year and preserved till the end of spring sowing as well as spring crops for this year's harvest. Sown area in the yearbook refers to the adjusted sown agricultural area – the area actually occupied by the crops in spring (the area of winter crops that have been preserved and the area of spring crops), taking into account the crops of the late crops for the current year (summer plantings), as well as changes in the economic use of crops (conversion of crops from one production group to another, such as grain, green fodder, hay, etc.).

Table 2

Dynamics of economic efficiency use of agricultural land in Ukraine

	2005	2010	2015	2016	2017	2018
<i>Sown area under agricultural crops, thousands hectares</i>						
Agricultural crops	28472	28417	26902	27026	27585	27699
Grain and leguminous crops	15005	15090	14739	14401	14624	14839
factory sugar beets	652	501	237	292	316	276
sunflower	3743	4572	5105	6073	6034	6117
potatoes	1514	1408	1291	1312	1323	1319
vegetables grown in the open (without plants transplanted for seeds)	465	462	440	442	439	433
Fruits and berries	265,5	223,2	206,0	196,7	198,5	200,0

<i>Yield of agricultural crops, centners per hectare of the harvested area:</i>						
Grain and leguminous crops	26,0	26,9	41,1	46,1	42,5	47,4
Factory sugar beet	248	279	435,8	481,5	474,9	508,5
Sunflower	12,8	15,0	21,6	22,4	20,2	23,0
Potatoes	128	132	161,4	165,8	167,8	170,5
Vegetables	157	174	206,1	210,5	207,9	214,3
Fruits and berries	63,7	78,2	104,5	101,9	103,1	128,4
<i>Production of agricultural crops per capita, kilograms:</i>						
Grain and leguminous crops	807	856	1412	1460	1467	1657
Factory sugar beet	328	300	243	351	353	330
Sunflower	100	148	263	288	290	335
Potatoes	413	408	489	524	526	532
Vegetables	155	177	216	219	220	223
Fruits and berries	36	38	50	47	48	61

Data the Statistical Yearbook «Agriculture of Ukraine» for 2018.
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/Zb_sg_2018%20.pdf

Yield of agricultural crops per 1 ha of the harvested area is calculated as the ratio of the crop gross harvest gathered from principal, secondary, inter-row spaces sowings and the actual harvested area of the crop.

Production (gross harvest) of agricultural crops – total production of annual and biennial crops, gathered from principal, secondary, inter-row spaces sowings. Production of grain and leguminous crops and sunflower is shown in weight after cleaning and drying, sugar beet (factory) – in weight without soil and admixtures, vegetables crops – including production of the close ground. At the present stage, there is a steady tendency to increase the efficiency of land use at both regional and state levels. The generalized data on indicators of economic efficiency of agricultural land use in Ukraine are given in Tables 3.

Table 3

Production of agricultural crops in 1940-2018

Years	Grain and leguminous crops	Factory sugar beet	Sunflower	Potatoes	Vegetables	Fruits and berries
1940	26419,7	13052,3	946,5	20663,8	5485,7	789,9
1945	12126,0	3039,0	399,8	13769,7	2834,9	332,0
1950	20447,7	13924,9	702,8	20328,7	2318,0	764,7
1989	51212,2	51916,6	2748,4	19308,1	7443,4	2500,3
1999	24580,6	140638	2794,4	12722,8	5323,9	766,0
2018	70056,5	13967,7	14165,2	22504,0	9440,2	2571,3

Data the State Statistics Service of Ukraine. The Statistical Yearbook "Agriculture of Ukraine" for 2018.
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/Zb_sg_2018%20.pdf

Therefore, the problem of land relations, and especially the social aspects of the land market is very relevant for Ukraine. On November 13, 2019, the Parliament of Ukraine previously upheld the land market law. According to the bill, the land market is proposed to open from October 1, 2020. The project established a rule that until January 1, 2024, the purchase of land by legal entities, beneficial owners of which are foreigners and stateless persons. The issue of sale of agricultural land to foreign citizens is planned to be resolved in an all-Ukrainian referendum [4].

In order for EU funds to come to Ukraine, the Ukrainian government must sign this agreement with EU representatives.

The minimum cost of one hectare of agricultural land after opening the market in Ukraine will be 25-30 thousand UAH per hectare. In addition, the purchase of land will be allowed only cashless, and the sale of land in the 50-km zone of the state border will be prohibited.

Now in Ukraine there are many fears about the land market [5]. First, the rural population fears that the price of land will be low and there will be speculation that in the face of declining purchasing power will lead to the fact that the peasant will remain without land, without money. In this case, large agricultural holdings monopolize the land, because they are long and are the largest landowners Ukraine. It is worth noting that the price of land is not formed in the market, and based on regulatory and monetary valuation, to which many questions from the standpoint of speculative component. Too low price has led to an increase in the number of landowners in the country, which led to the concentration of large land holdings in agricultural holdings. After all, large agricultural holdings is much more profitable to lease land at low rents, you buy at the market price or pay rent based on the market value of the land. Today, many foreigners to lease land in Ukraine. The farmers fear that in the case of lifting the moratorium, the land will massively buy foreign. It should be noted that the Land Law of Ukraine limits the number of buyers of agricultural land by citizens and legal entities of Ukraine, who are engaged in agricultural production. However, in the Ukrainian realities and this status is not difficult to obtain. Ukraine - it is the only democratic country where landowners do not have the right to freely dispose of their property. In addressing this question, it is necessary to take into account three aspects: political, economic and social. The political aspect is that the people own the land, so the government should be a key player in the land market for agricultural purposes and must have a significant amount of its rights to regulate circulation. It is responsible for creating the current legal framework to protect the common national interests and not the interests of individual citizens.

The land market should be developed in an evolutionary way in pursuit of the goal of achieving economic and social effect. The economic aspect is to choose a version of the completion of land reform, which would create conditions for increasing agricultural production, improving its competitiveness and increase land productivity.

The social aspect of a goal is not just to preserve and revive the village and support the rural population. The reform should be carried out in the interests of rural residents, farmers. The land must belong to those who work it. In addition, the private ownership of land is inherently absolute and due to the interests of the people, realized through the state (political decisions). It is therefore necessary to improve the institution of private ownership of land. Only if private ownership of land will be socially equitable and provide incentives to the effective management of the owner.

Conclusions. According to UN projections, by 2100 the planet Earth will be live from 9.5 to 13.3 billion. Statistics show that the problems are growing much more intense, and as long as we solve them as they become available, they are only compounded. Obviously, population growth leads to many problems such as environmental pollution, shortages of food, drinking water and the spread of disease mutation, political, environmental, economic and social instability, and more. One of the main problems is the catastrophic pollution, the lack of willingness and capacity of many countries to implement effective waste management system, implement a social policy education of citizens about the importance of saving food and the need to sort garbage. But now more pressing issue is the food shortage. As the number of people in the world are increasing and their needs, especially food.

References.

1. Vasil Kasil. Doing agribusiness in Ukraine: Legal guidance for foreign investors. Ukrainian Agribusiness Club. 2017. Available online: https://www.usubc.org/files/Doing_Agrobusiness_Report_Min_Ag_VK_2018.pdf
2. State Statistics Service of Ukraine [online]. Available online: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Антощенко В.В., Кравченко Ю.М. Земельна реформа, досвід, тенденції та перспективи. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2018. Вип. 193. С.94-102.
4. Томчук О. Ф., Кожухар В. В. Аналіз ефективності використання земельних ресурсів. Агросвіт. 2019. № 19. С. 38-46.
5. Нізалов Д., Яремко В. Оцінка стану земельних відносин для міст та районів України. Проєкт «Підтримка реформ у сільському господарстві та земельних відносинах в Україні». Режим доступу: <http://www.kse.org.ua/download.php?downloadid=813>.

УДК 657

WAYS TO IMPROVE AND REFORM THE REGULATORY BASIS OF ACCOUNTING

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

PATSIUK O.O., student*

Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

In order to build a perfect system of state regulation of the accounting regulatory framework, it is necessary to analyze the changes in the legislative framework and the bodies that make these changes. The existing problems of inconsistency and imperfection of the legal base indicate that the regulation of the legislative base is far from ideal.

Despite the large number of works devoted to the study of state regulation of accounting, it should be noted that a clear algorithm for the sequence of amendments to regulations has not been formed.

Keywords: *state regulation of accounting, hierarchy in accounting, normative legal support of accounting, norm in accounting.*

Для того, щоб побудувати досконалу систему державного регулювання нормативної бази з бухгалтерського обліку необхідно провести аналіз змін законодавчої бази та органів, які ці змін вносять. Існуючі проблеми невідповідності та недосконалості нормативно-правової бази вказують на те, що регулювання законодавчої бази досить далеко від ідеалу. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених дослідженню державного регулювання бухгалтерського обліку, чіткого алгоритму послідовності внесення змін до нормативних актів так і не сформовано.

Ключові слова: *державне регулювання бухгалтерського обліку, ієрархія в бухгалтерському обліку, нормативно-правове забезпечення обліку, норма у бухгалтерському обліку.*

Formulation of the problem in general. Nowadays, the state gives enterprises more freedom to carry out their activities according to specific organizational and legal norms. The enterprise is able to decide on its own accounting policies, development of accounting systems and forms, the formation of production programs and plans, and development strategies.

At the same time, there are difficulties due to the fact that the legislation in Ukraine is far from sustainable. The accounting framework is being rapidly updated, which contributes to the development of economic entities, the state and its economy, and causes many processes to suffer from constant change.

Analysis of recent research and publications. Such scientists as Belukha M.T., Butinets F.F., Golov S.F., Zhuk V.M., Zadorozhnyi Z.V., Kindratska L.M., Kuzminsky A.M., Sopko V.V., Suk L.K., Chumachenko M.G. etc. were engaged in the issues of accounting development in Ukraine [1,2]. Today, the accounting regulatory framework is changing scientists with a modern view of the problem, based on the accumulated domestic and foreign experience and from the standpoint of their own scientific views determine the prospects for future accounting development, directly linking it with the effective management of the enterprise. It is worth paying attention to the research of such scientists as Zasadny B.A., Pushkar M.S., Shekhovtsova V.V. etc. [3].

Formulation of the goals of the article. The main purpose of this article is defining the conditions for eliminating the shortcomings of the state regulation of the legal framework on accounting.

Presentation of the main research material. The transformation of the economic environment, the widespread introduction of market relations, the course for the international integration of the Ukrainian economy make it necessary to reform the accounting and reporting system.

* Supervisor – Polyvana L.A., Ph.D., Associate Professor

One of the main tasks of reforming accounting and reporting is to create a system of legislative and regulatory regulation, which is designed to create the necessary conditions for the formation of objective, complete, timely and relevant economic information about the financial and financial status and performance of economic entities. The main purpose of modern accounting regulation is to provide objective and reliable information about the financial position and performance of businesses of all interested users. The process of globalization of the world economy, strengthening of protection of investors' rights and ensuring transparency of functioning of international capital markets have led to new approaches to accounting reform. In these circumstances, the issue of improving government regulation in the field of accounting, taking into account the requirements of international standards and legislation of the European Union, is urgent.

In order to provide methodological and organizational support for the application of IFRS and uniform methodological principles for accounting, it is advisable to improve the mechanism of state regulation by all entities, in particular to carry out: control over the implementation of state accounting policy; monitoring compliance with accounting regulations; control over the quality of financial statements; control over the use of the mechanism of approval and application of IFRS in Ukraine, implementation of scientific developments on the reform of accounting system, introduction of state certification of professional accountants [4].

It should be noted that the regulatory framework and the provision of accounting and financial reporting in Ukraine is an important link in the regulation of accounting and financial reporting in Ukraine. This regulation is carried out in the form of accounting policies of both the state and the business entity [3].

Therefore, in the course of the study, we were faced with the problem of the inconsistency of one regulatory act with another. Therefore, we consider it necessary to propose, for the first time, as one of the ways to improve the regulation of the regulatory framework on accounting for the creation of a special state body. The name of the body will be the State Regulatory Agency.

The objectives of the proposed service will be:

- 1) keep track of changes in organization and accounting;
- 2) control over the correctness of editing and amendments to the legislative framework.

It would also be advisable to create a position at the enterprise level, which will be responsible for monitoring changes in legislation. We are also invited to add to the Classifier of Occupations, for the first time, the position of Accountant in the field of accounting law[5]. This will greatly facilitate and accelerate the work of accountants in the enterprise. Accountants will not need to start their work day by checking for new legislative changes in accounting, which will greatly increase their productivity.

Conclusions. The purpose of accounting is to provide useful and, above all, reliable information to users, to provide trust and understanding of information communications. One of the major shortcomings of accounting is the problem of its state regulation. After all, today the rights of enterprises have expanded and their economic activity has become freer, at the same time, the sphere of state regulation of accounting has narrowed. This means that businesses have the right to solve a number of accounting problems themselves.

The state does not have a clear definition of the entity in charge of accounting. The issue of accounting regulation is not a priority in the work of the Ministry of Finance of Ukraine. Collects and processes financial statements The State Statistics Service of Ukraine, defines the methodology of accounting and reporting - Ministry of Finance. The limited capabilities and uncertain status of the Accounting Methodological Board also do not contribute to solving the problems that have arisen. Due to this deficiency, there are problems of unreliability and non-compliance of normative legal acts. Changes to regulations should be made from the lowest level of regulation to the highest. This is the only way to ensure compliance with the accounting framework.

Therefore, in order to remedy this shortcoming, we propose to establish at the state as well as at the enterprise level a special service (position), which will be responsible for the correctness of changes and editing of the legislative and regulatory framework.

References.

1. Kindratska L.M. Finansovyi ta upravlinskyi oblik u bankakh: pidruchnyk. Kyiv: KNEU, 2008. 816 s. Data zvernennia: 24.03.2020.
2. Suk L.K., Suk P.L., Stasyshen M.S. Bukhhalterskyi oblik u haluziakh ekonomiky: navch. posib. Kyiv: Karavela, 2008. 208 s. Data zvernennia: 24.03.2020.
3. Shekhovtsova V.V. Znachennia normatyvno-pravovykh reform oblikovoho protsesu na pidpriemstvakh Ukrainy. Pravovy chasopys Donbasu. 2019. №2. S.72–77. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2019_2_12.
4. Herasymenko O.M. Oblikova polityka shchodo aktyviv spadshchyny yak element derzhavnoho rehuliuвання yikh bukhalterskoho obliku. Naukovi pratsi NDFI. 2018. Vypusk 1 (82). S. 144-157. Data zvernennia 26.03.2020.
5. Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy. Klasyfikator profesii DK 003:2010, zatverdzhenyi nakazom Derzhspozhyvstandartu Ukrainy vid 28.07.2010 №327. Data zvernennia: 12.04.2020.

УДК 339.138

КРЕАТИВНІСТЬ ТА ІННОВАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЯХ МАРКЕТОЛОГА

CREATIVITY AND INNOVATION IN THE PROFESSIONAL COMPETENCES OF A MARKETOLOGIST

ГОРЧАК Д.С., студент магістратури*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Креативність та інновації - це дії, за допомогою яких компанія прагне до успіху на ринку, і в той же час це компоненти професійних компетенцій, які підвищують ефективність маркетолога в умовах динамічно мінливого середовища. Творчість сприймається як необхідна умова для інновацій. З іншого боку, інноваційність можна визначити як реалізацію творчості. Проінноваційний підхід - це особливий зв'язок між творчістю та інноваціями, тобто реальний інтерес до реалізації креативних ідей в маркетингу в поєднанні з бажанням взяти на себе відповідальність за реалізацію проекту. Як показують результати дослідження, існує зв'язок між творчістю та інноваціями маркетологів і інноваціями організацій. У статті представлені креативність та інновації як складові компетенцій маркетолога в процесі ефективного управління маркетинговими проектами в умовах мінливого середовища. Зміст статті свідчить про те, що компанії при пошуку людини на вакантну посаду пов'язану з маркетингом, повинні ключовий компетентністю вважати саме креативність. Саме ця якість дозволяє людині створювати в банальних темах рекламні шедеври з недосяжною економічною і соціальною ефективністю. Отримані результати дослідження дозволять обґрунтувати причини введення в професійне навчання маркетингу предмети, пов'язані з креативним мисленням.

Ключові слова: *маркетолог, компетенції, професійні компетенції, креативність, інновація, творчість, таргетолог, директолог, менеджер соціальних мереж, професійне робочий простір, здібності, творчі люди, проінноваційний підхід, креативні ідеї, креативне мислення, творчий процес.*

Creativity and innovation are the actions by which a company strives for success in the market, and at the same time, these are components of professional competencies that increase marketer's effectiveness in a dynamically changing environment. Creativity is perceived as a prerequisite for innovation. On the other hand, innovation can be defined as the realization of creativity. The pro-innovation approach is a special connection between creativity and innovation, that is, a real interest in the implementation of creative ideas in marketing, combined with the desire to take responsibility for the

* Науковий керівник – Бабко Н.М., к.е.н., доцент

implementation of the project. As the results of the study show, there is a link between creativity and innovations of marketers and innovations of an organization. The article presents creativity and innovations as components of marketer's skills in the process of effective management of marketing projects in a changing environment. The content of the article suggests that companies when searching for a person for a vacant position related to marketing should consider creativity as the key competence. This quality allows a person to create in banal themes advertising masterpieces with inaccessible economic and social efficiency. The results of the study will justify the reasons for introducing into the vocational training marketing subjects related to creative thinking.

Key words: *marketing specialist, competence, professional competence, creativity, innovation, creativity, targeter, director, social networking manager, professional workspace, abilities, creative people, innovative approach, creative ideas, creative thinking, creative process.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зміни, які відчувають компанії в умовах високої конкуренції, часто бувають несподіваними і радикальними. Тому необхідна діяльність, що вимагає уяви і творчості з боку менеджерів з маркетингу. Інноваційні компанії приділяють особливу увагу творчості та інноваціям: підтримка співробітників, які прагнуть реалізувати нові ідеї, терпимість до їх помилок, гнучкість, заохочення, а також довіру і заохочення самостійності. Потенціал інновацій в компанії є джерелом творчості і креативності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відносини між креативністю та інноваціями стали виникати в період насичення ринків товарами, підкреслюючи важливість створення міждисциплінарних моделей, що описують соціальну реальність. Компанії стали відмовлятися від реконструктивного поводження з індивідом на користь розширення його здібностей і їх активізації. Наслідком визнання концепцій глобалізації та інтелектуального капіталу став відхід від вузького індивідуалізованого підходу до творчості як до індивідуальної особливості на користь більш широкого контексту – творчої компанії і факторів проінноваційного розвитку.

В основі такого розуміння творчості лежить класична теорія Маслоу, де він трактує творчість як потребу людини і вираз самореалізації. Сьогодні відбувається зміна структури зайнятості - відбувається перехід від синіх і білих комірців до відсутності комірців, тобто розвивається «творчий клас». З'являються люди, чия робота заснована на генеруванні нових знань і створенні інформації. Ця робота поєднує в собі велику автономію прийнятих дій і значну свободу дій. У цей клас в компанії входять всі вузькі фахівці (таргетолог, директолог, менеджер соціальних мереж і т.д.) в рамках спеціальності маркетинг. Їх взаємодія в рамках краудсорсінг-проектів є застосування колективного розуму для пошуку оптимального вирішення поставлених завдань.

Формулювання цілей статті. Виходячи з вищезазначеного, мета статті полягає у виявленні та обґрунтуванні креативності та інновацій у професійних компетенціях маркетолога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інновації сприймаються по-різному - не тільки з боку їхніх відчутних ефектів, але також з урахуванням особистих компетенцій їх творців. Посилення інноваційної діяльності в маркетингу може бути досягнуто шляхом посилення креативності у фахівця в даній області.

Інновації супроводжуються змінами, створеними і впровадженими творчими та інноваційними людьми. Їх спонтанність є результатом природної цікавості людей, творчого підходу, оригінальності мислення, уяви, гнучкості, самокритики, сміливості, наполегливості, цілеспрямованості, здатності дивитися за межі і встановлювати міждисциплінарні зв'язки.

Креативність є головною цінністю у маркетолога або навіть однією з необхідних для реалізації себе в цій професії. У деяких суто маркетингових бізнесах («The Coca-Cola Company», «The Procter & Gamble Company», Google) відкритість, необмежена креативність і винахідливість виявилися основою, на якій вони були побудовані.

Особлива компетенція маркетолога, яка полягає в тому, щоб при розробці маркетингової політики компанії шукати нетрадиційні рішення, визначати проблеми, сприймати можливості і ринкові ніші - це окрема особливість і в значній мірі залежить від середовища, в якому знаходиться особистість. Ця особливість може розвиватися, але при несприятливих обставинах вона буде послаблюватися. Завдання для начальників відділів маркетингу полягає в тому, щоб створити такі умови праці і способи управління менеджерами по маркетингу, щоб їх потенціал для творчого мислення став повністю корисним для компанії ресурсом.

Концепція творчості включає в себе не тільки особливості інтелекту, але і мотиваційні аспекти і риси особистості. Концепція креативності, тобто здатність генерувати оригінальні і в той же час цінні ідеї з точки зору естетичних, прагматичних або етичних рішень як на макро-, так і на мікро - рівні належить, в основному, творчим працівникам. Креативне мислення можна розуміти як об'єднання в єдине ціле ідей, які раніше не були визнані. Творчість проявляється в готовності і здатності застосовувати знання для вирішення нових проблем, створення нових ідей і пошуку оригінальних рішень. Це творчий і інноваційний підхід до вирішення проблем. Дії маркетолога не можуть бути схематичними, тому креативність особливо необхідна серед навичок сучасного маркетолога.

Творчість – це здатність застосовувати свої знання для вирішення нових завдань. Це не абстрактний процес або унікальна особливість, яка характерна тільки для декількох осіб. Будь-хто може вчитися і свідомо будувати і розвивати свої компетенції в цій галузі. Креативність допомагає створювати інноваційні рішення в маркетинговій діяльності, дозволяє генерувати нестандартні методи роботи.

Впровадження інновацій стало одним із способів пошуку нових джерел забезпечення конкурентних переваг у малих і середніх компаній. Маркетинг інновацій став системною інтеграцією повного інноваційного циклу: від вивчення кон'юнктури ринку інноваційних товарів та до отримання доходу. Компанії все частіше бачать необхідність розробляти і впроваджувати інновації, обумовлені скороченням життєвого циклу продуктів. Дослідження підтверджують, що компанії, які ефективно впроваджують інновації та управляють ними, досягають більш високих доходів і кращих фінансових результатів, ніж їх конкуренти. Однак умовою успіху є новаторство, яке розуміється не як випадкова подія, а як розвиток нових компетенцій та здійснення нових видів діяльності в довгостроковій перспективі. Інновації не трапляються «випадково», вони є результатом систематичного та організованого процесу управління змінами.

Професійний робочий простір є важливим середовищем навчання для маркетологів. Тому від їх компетенції і «інноваційного інтелекту» залежить, чи буде проект, яким вони керують інноваційним чи ні.

Інноваційного маркетолога характеризують відкритість, широкий погляд на проблеми, вміння «заразити ідеєю колектив», здатність творчо вирішувати проблеми і конфлікти, стежити за змінами. Інноваційний маркетолог – це той, хто постійно шукає, постійно вносить зміни і поліпшення, товариський і легко налагоджує контакти з людьми, здатний надихати підлеглих, прислухатися до їхньої думки і бачити хороші ідеї. Він орієнтований на те, щоб зробити кардинальну зміну в загальному продукті.

Двома основними факторами, що впливають на формування інноваційних компетенцій, є: суб'єктивні умови (схильності, риси характеру, здібності, тип особистості, особисті і соціальні компетенції), які раніше вважалися найбільш важливими, і професійне середовище.

Креативність та інновації – це дії, якими компанія прагне до успіху на ринку, і в той же час компоненти управлінських компетенцій, які підвищують ефективність маркетологів в умовах динамічно мінливого онлайн-середовища.

Висновки. Вміле використання креативності, її стимулювання та розвиток запускає додатковий потенціал компанії і створює нові ідеї, які перетворюються в продукти, послуги та технології. Однак для цього потрібно, щоб компанія відмовилася від звичайних методів управління та перейшла до тих, при яких співробітники є рівноправними членами спільноти, чий голос важливий і враховується керівництвом. Сьогоднішні компанії, якщо вони хочуть розвиватися, повинні підтримувати творчість і інновації, а також більш активну участь своїх співробітників у вирішенні різних питань. Все частіше компанії формують кадровий резерв і займаються виявленням талантів у межах не тільки однієї компанії, але і в рамках корпорацій. Їм потрібен постійний потік нових ідей, які будуть перетворені у створення нових цінностей у вигляді інноваційних продуктів, послуг і технологій. Для компаній вкрай важливо перенести творчий потенціал з рівня особистості на рівень організації і, таким чином, створити в своїй структурі такі інституційні, соціальні, культурні та технічні умови, які стимулюють творчі мислення і поведінку.

Сьогодні, коли зміни є постійним елементом бізнесу, креативність та інновації стають вимогою, а не привілеєм. Вони є необхідною, але недостатньою умовою для успіху. Творчі люди краще справляються з роботою, бачать нові можливості та здатні творчо перетворювати дійсність і самих себе.

Література.

1. Вачевський М.В. Маркетинг. Формування професійної компетенції: Підручник // М. Вачевський. – К.: Професіонал, 2005. – 512 с.
2. Ромащенко І.В. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з маркетингу сфери управління у процесі вивчення фахових дисциплін. Монографія. І. Ромащенко. – Дрогобич, ДДПУ, 2010. – 197 с.
3. Реалізація Європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України. Матеріали методичного семінару // В. Кремень, В. Мадзігон, В. Луговий та ін. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 360 с.

УДК 338.43

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

MAIN ASPECTS OF INNOVATION AND INVESTMENT SUPPORT OF ECONOMIC DEVELOPMENT

РОМАНАШЕНКО І.О., РОМАНАШЕНКО М.О., КОРСУН І.Б. студентки*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Стаття направлена на висвітлення основних аспектів інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку економіки країни. Методологічною основою дослідження виступили вчення про сутність інновацій, інвестицій та принципів їх залучення як соціально-економічні стимули розвитку економіки. Встановлено, що основною запорукою успішного розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу країни, якому передують взаємозгоджена політика управління, є нормативно-правова регламентація економічних відносин, які сформовані в результаті нарощення інноваційно-інвестиційних зв'язків.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інноваційно-інвестиційне забезпечення, розвиток.

The article is aimed at highlighting the main aspects of innovation and investment support for the country's economy. The methodological basis of the study were the doctrine of the essence of innovation, investment and the principles of their involvement as socio-economic incentives for economic development. It is established that the main guarantee of successful development of innovation and investment potential of the country, which is preceded by a mutually agreed management policy, is the legal regulation of economic relations, which are formed as a result of increasing innovation and investment ties.

Key words: innovations, investments, innovation and investment support, development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні актуальними залишаються питання стійкого економічного розвитку всіх соціально-важливих сфер життєдіяльності країни. Великого значення набуває дослідження стану інноваційно-інвестиційного забезпечення такого

* Науковий керівник – Крутько М.А., к.е.н., доцент

розвитку в сучасних умовах. Важливу роль в формуванні сприятливого соціально-економічного середовища відіграє взаємодія з іншими країнами на основі налагодження міжнародних інноваційно-інвестиційних зв'язків. Пошук та розробка шляхів і механізмів реалізації такої взаємодії являється одним із основних завдань в реалізації інтеграційної стратегії, якої придержується Україна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питань щодо сутності та основних аспектів інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку економіки знайшли своє відображення в працях відомих вчених: Т. Майорова, Л. Антонюк, В. Вергун, О. Мозговий, В. Крук, Я. Шевчук В. Лагодієнко та ін.

Формування цілей статті. Метою проведення даного дослідження виступає аналіз основних теоретико-методологічних аспектів інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку економіки за рахунок вивчення тенденцій та їх впливу на стан інвестицій в сучасних умовах розвитку соціально-економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковець Д.Є. Нікон стверджує, що інвестиційно-інноваційні процеси є основними та відіграють важливу, визначальну роль в формуванні сталого економічного росту. Інвестиційна діяльність як макроекономічний елемент є процесом закладки майбутнього економіки країни. Практика показує, що чим більші обсяги інвестицій сьогодні, тим більший обсяг валового внутрішнього продукту країни завтра. Перехід до інноваційного типу розвитку країни та регіонів неможливий без залучення інвестицій. Інноваційна діяльність неодмінно вимагає інвестиційного підґрунтя, в той же час інвестиційна діяльність визнає ріст ефективності виробництва через запровадження удосконалених або нових методів управління, нової техніки та технології, вкладення в людський капітал. Тільки розвиток інвестиційно-інноваційних процесів стають універсальною ефективною стратегією розвитку країни та регіонів [1, с.26].

Науковець Р.С. Білик в своїх працях зазначає, що «відсутність дієвих механізмів фінансової підтримки інноваційної діяльності ускладнює процес перетворення унікальних ідей на конкурентоздатний продукт, а відтак, – автоматично відсторонює від інноваційної діяльності значний відсоток інноваційних підприємств, що не здатні до самофінансування» [2, с. 26].

На думку Н.П. Юрчук, В.Ю. Вовк, Р.П. Топіної, які стверджують, що «сучасна економіка України потребує розвитку радикальних структурних змін за рахунок формування та запровадження інноваційної моделі розвитку вітчизняних підприємств, економічне відродження та прискорений інноваційний розвиток яких можливий лише при значних капіталовкладеннях у стратегічні напрями їх діяльності. Саме тому інвестиційна база є важливим фактором інноваційно-інвестиційного розвитку та основою досягнення сталого розвитку економіки країни. Водночас головною причиною гальмування економічного зростання вітчизняної економіки є дефіцит інвестиційних ресурсів» [3, с. 54].

Державна служба статистики опублікувала список найбільших країн-інвесторів в Україну станом на 1 жовтня 2019 року. В рахунок йде акціонерний капітал іноземних резидентів в економіці. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій з початку року – \$ 1,81 млрд. Найбільші інвестори в Україну за 2019 рік:

- Кіпр – \$ 761 млн;
- Нідерланди – \$ 438 млн;
- Швейцарія – \$ 133 млн;
- Німеччина – \$ 89,9 млн.

Всього за даними державної служби статистики було направлено \$ 34,7 млрд іноземних інвестицій в економіку України. З них 78% або \$ 27,2 млрд припадає на країни ЄС. До найбільш інвестиційно привабливих сфер, куди інвестують іноземці в нашої країні належать: промисловість – 32,9%; оптова та роздрібна торгівля – 16,2%; фінансова та страхова діяльність – 12,9%; операції з нерухомістю – 12,9%; професійна, наукова та технічна діяльність – 6,5%. Якщо говорити про ІТ-сферу то в розвиток напрямку «Інформації і телекомунікацій» за 2019 рік інвестували \$ 22 млн, а за весь час – \$ 2,2 млрд або 6,5% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій [4].

Основними векторами інноваційно-інвестиційного розвитку економіки країни мають стати науково-технічні розробки, проекти та ідеї, які потенційно можуть гарантувати настання економічного, соціально та інших ефектів для формування успішної системи реалізації стратегії розвитку. З погляду Н. В. Іванової, яка вважає, що першочергове значення мають «...пріоритетні напрями реалізації сучасної інноваційної політики: освоєння новітніх інформаційних технологій; випереджувачий розвиток біотехнологій, зокрема, генної інженерії та інших напрямів мікробіологічних досліджень; прогрес нових мікроелектронних технологій і сучасних засобів автоматизації; розвиток космічних технологій; розвиток технологій ядерного циклу; розгортання інформаційної інфраструктури на основі сучасних систем супутникового й оптоволоконного зв'язку; оздоровлення навколишнього середовища за допомогою екологічно чистих технологій тощо» [5].

Висновки. Отже, в сучасних умовах інвестиційний клімат в рамках якого відбувається формування інноваційного потенціалу країни відіграє виняткову роль. Встановлено, що основною запорукою успішного розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу країни, якому передусє взаємоузгоджена політика управління, є нормативно-правова регламентація економічних відносин, які сформовані в результаті нарощення інноваційно-інвестиційних зв'язків.

Література.

1. Нікон Д.Є. Активізація регіональних інвестиційно-інноваційних процесів в умовах рецесії : дис. ... к.е.н. : 08.00.05. Одеса, 2019. 191 с.
2. Білик Р.С. Фінансові методи впливу на інноваційну модернізацію економіки в контексті світового досвіду. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. № 25(1). С. 24-29.
3. Юрчук Н.П., Вовк В.Ю., Топіна Р.П. Інноваційно-інвестиційна діяльність як основа реалізації концепції сталого розвитку економіки України. Агросвіт. 2019. № 3. С. 53-61.
4. Найбільші інвестори в Україну за 2019 рік. URL: <https://cutt.ly/tupUEMO>
5. Іванова Н.В. Інвестиційна складова реалізації моделі інноваційного розвитку економіки України. Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3005>.

УДК 331.101

ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

ENTERPRISE MANAGEMENT TOOLS

ЄСАУЛЕНКО В.А., АКСЮТА Р.В., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Важливою умовою ефективного функціонування підприємства та основою його стабільного розвитку в конкурентному середовищі є забезпечення високого рівня його ефективності. Стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу підприємства в умовах нестабільної економіки залежить від наявності надійної системи управління. При цьому, важливим етапом в формуванні перспективних шляхів розвитку та ефективного управлінні підприємством, яке дозволяє зменшити негативний вплив нестабільного макросередовища, є комплексна оцінка рівня розвитку та визначення рівня надійності та ефективності системи управління.

Ключові слова: управління, система управління, інструменти управління, проблеми управління.

* Науковий керівник – Краля В.Г., к.е.н., доцент

An important condition for the effective functioning of the enterprise and the basis for its stable development in a competitive environment is to ensure a high level of its efficiency. Stable functioning, growth of the economic potential of an enterprise in an unstable economy depends on the availability of a reliable management system. At the same time, an important stage in the formation of perspective ways of development and effective management of the enterprise that reduces the negative impact of an unstable macro environment is the complex judgement of the level of development and determination of the level of reliability and efficiency of the management system.

Key words: *management, management system, management tools, management problems.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні умови функціонування компаній призвели до кардинальної зміни парадигми ведення бізнесу. Трансформація діяльності підприємств вплинула на всі елементи системи менеджменту і зумовила об'єктивну необхідність впровадження управлінських інновацій, які дозволяють оперативно адаптувати підприємства до змін зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Управління підприємством – це економічна категорія, яка представляє особливу форму економічних відносин, що впливають на процеси, об'єкт чи систему, аби зберегти її стійкість, або перевести в інший стан відповідно до поставлених цілей. Управління виникає тоді, коли керівник приймає рішення, коли розробляється новий порядок відносин між елементами системи для подолання проблемної ситуації, коли встановлюються нові зв'язки між структурними підрозділами, пов'язані з модифікацією організаційної структури [1].

Основною метою діяльності підприємства має бути задоволення потреб споживача при раціональному, ефективному використанні ресурсів з метою отримання максимального прибутку, процвітання підприємства шляхом просування своєї продукції. Однак більшість керівників протягом останніх років характеризують процес функціонування свого підприємства як виживання, наголошуючи, що економічні труднощі і невизначеність майбутнього не дозволяють здійснювати довгостроковий прогноз розвитку підприємства та формування моделі його функціонування [2, с. 96].

Головною особливістю управління підприємством за сучасних умов є те, що ефективна система управління – це, перш за все, система, що здатна забезпечити швидку адаптацію підприємства до змін його бізнес-середовища за умов максимально можливого врахування запитів і задоволення потреб потенційних споживачів. Отримання прибутку має розглядатися виключно як результат ефективного функціонування такої управлінської системи.

Діяльність кожного суб'єкта господарювання здійснюється в умовах невизначеності та ризику і залежить від впливу як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Зміни у зовнішньому середовищі носять непередбачуваний або недостатньо прогнозований характер. Така ситуація змушує підприємства приймати рішення, які могли б зменшити негативний вплив факторів зовнішнього середовища на результати діяльності підприємства [3, с. 178]. Сьогодні стан розвитку економіки характеризується необхідністю дослідження системи управління суб'єктами господарювання та, обов'язково, причин, що обумовлюють внутрішні зміни.

Важливою умовою ефективного функціонування будь-якого підприємства та основою його стабільного розвитку в конкурентному середовищі є забезпечення високого рівня його ефективності. Стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу підприємства в умовах нестабільної економіки залежить від наявності надійної системи управління. При цьому, важливим етапом в формуванні перспективних шляхів розвитку та ефективному управлінні підприємством, яке дозволяє зменшити негативний вплив нестабільного макросередовища, є комплексна оцінка рівня розвитку та визначення рівня надійності та ефективності системи управління [4, с. 56]. Це пов'язано з тим, що у ринкових умовах підприємство самостійно має розробляти стратегію своєї діяльності та розвитку, знаходити необхідні для її реалізації ресурси, що вимагає значного розширення сфери управління, зростання відповідальності управлінців за результати діяльності підприємства, за якість і своєчасність ухвалення необхідних рішень.

Система менеджменту підприємства демонструє високу ефективність не тільки тоді, коли керівники підприємств, які приймають управлінські рішення та встановлюють форми та види контролю, і працівники, які беруть на себе відповідальність за виконання рішень, діють злагоджено, але і тоді, коли між рівнями управління налагоджений зрозумілий і чіткий алгоритм взаємовідносин. Відсутність такого механізму між рівнями управління підприємство знижує

управлінську ефективність. Це пов'язано з тим, що за нових реалій ведення бізнесу, значна частка створеної підприємством вартості генерується нематеріальними активами, а неефективність системи управління призводить до автоматичного зниження потенціалу підприємства генерувати додану вартість.

Основні можливості для вдосконалення управлінської системи необхідно шукати не в спробах модернізації існуючої системи та не у використанні поліпшувачих інновацій, а в упровадженні нововведень та інноваційних підходів до управління діяльністю підприємства. Шляхи вдосконалення управлінської діяльності повинні включати всі аспекти діяльності підприємства. Вдосконалення управління підприємством можна через такий аспект його діяльності, як управління витратами. Ми пропонуємо здійснювати управління витратами на підприємствах наступним чином [5]:

- виділяти основні поняття і процедури, системи управління витратами;
- виявляти існуючі проблеми формування та контролю витрат на підприємстві;
- формувати моделі управління витратами з урахуванням особливостей галузі та підприємства;
- створювати та вдосконалювати інформаційної системи;
- адаптувати процес документообігу до обраної інформаційної системи;
- розподіляти відповідальність за формування витрат та створення механізму мотивації і стимулювання їх зниження.

Доцільно також поліпшити систему планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства можна за допомогою впровадження ефективної системи внутрішнього контролю, широкого і всебічного впровадження обчислювальної техніки, розвитку комп'ютерних мереж зв'язку, застосування сучасних програмних засобів: технологій управління та інформаційних технологій [6, с.45]. Насамперед це стосується системи організації фінансового менеджменту, бюджетування, управління фінансовими потоками та витратами.

Формування моделі підприємства відбувається у 4 етапи:

- на першому необхідно визначити, наскільки модель відповідатиме пріоритетам споживачів, та тип ринку, на якому діятиме підприємство;
- другим важливим кроком є створення ціннісної пропозиції для споживачів, яка формується з унікального набору елементів, здатних задовольнити їх потреби;
- на третьому етапі потрібно сформувати ланцюг цінності – відобразити всі види діяльності, здійснювані в процесі створення ціннісної пропозиції;
- четвертий етап є необхідним для захисту бізнес-моделі від конкурентів і передбачає вживання таких заходів, як виявлення стратегічних точок захисту та патентування об'єктів інтелектуальної власності.

Побудована за таким алгоритмом модель дозволить підприємству сформувати успішний механізм його діяльності. При цьому необхідно забезпечити життєздатність -моделі, в поєднання внутрішніх факторів та адаптацію до мінливих умов навколишнього середовища. Вирішення цього завдання є можливим за умови застосування кібернетичних законів в управлінні організацією, які передбачають здатність організації до "навчання" на основі досвіду та можливість пристосування до економічного, соціального, політичного, екологічного та іншого оточення. Заходи щодо вдосконалення управління підприємством дозволять значно скоротити апарат управління шляхом поліпшення його організаційної структури, визначити відповідальність працівників, чітко визначити організаційну та виробничу структуру підприємства.

Основними напрямками удосконалення системи управління підприємством є:

- перегляд та зміна організаційної структури управління підприємством ;
- оптимізація організації менеджменту і бізнес-процесів через поліпшення системи планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства;
- удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами;
- підвищення ефективності управління інноваційними процесами на підприємстві, поліпшення якості продукції.

Тому, з огляду на вище зазначені особливості, для більш ефективного функціонування вітчизняним підприємствам в сучасних умовах, при побудові системи управління слід

враховувати наступні фактори:

- виробничий процес має бути достатньо гнучким, що дозволить швидко змінювати асортимент продукції. Це фактор, насамперед, зумовлений застосуванням у виробництві нової техніки, впровадження прогресивних технологій виробництва та охорони навколишнього середовища;

- бути адекватною, складною технологією виробництва, яка вимагає більш нових форм контролю, організації та розподілу праці;

- враховувати серйозну конкуренцію як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку продукції та покращувати якість продукції, що надається;

- приймати до уваги необхідність врахування невизначеності зовнішнього середовища;

- враховувати вимоги до рівня якості обслуговування споживачів та часу виконання договорів, які регулярно підвищують вимоги по умовам упаковки, транспортування, а також більш вигідні бази поставки;

- враховувати зміну структури попиту;

Беручи до уваги велику кількість шляхів вдосконалення управлінської системи українських підприємств, існує ряд перешкод, що заважають їх впровадженню в діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, таких як:

- складність одержати високо кваліфіковану допомогу і консультації, та висока вартість таких послуг;

- недостатність фінансових можливостей для формування якісного управлінського потенціалу;

- низький рівень розвитку фінансового ринку;

- невисокий рівень підготовки персоналу;

- неготовність персоналу та керівництва до змін;

- високий рівень бюрократичних процедур;

- складність отримання інформації про нововведення у сфері управління.

Висновки. Для ефективного функціонування сучасної системи управління підприємством потрібно застосовувати сучасні засоби і методи керування в межах обраної концепції управління, зосередитись на цілях розвитку і порядку удосконалення комплексної системи управління підприємством і його складовими частинами для забезпечення прийняття ефективних рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень; удосконалювати організаційну структуру підприємства; покращення інформаційної системи управління підприємством, для можливості швидкого доведення рішень до виконання; використовувати світовий досвід, а також шукати шляхи співпраці всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи управління на підприємстві.

Література.

1. Бугров Д. Метрика эффективности / Д. Бугров [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestnikmckinsey.ru>.

2. Духонина О. Управление предприятиями в современных условиях / О. Духонина, П. Горянский // Финансовая газета. Региональный выпуск. – 2015. – № 10. – С. 96-99.

3. Мазур В.С. Нові підходи і форми менеджменту, як особливого типу управління / В.С. Мазур // Пріоритети економічного розвитку України: історія та сьогодення. – Вінниця, 2016. – С. 178-183.

4. Небава М.І., Ратушняк О.Г. Менеджмент організацій і адміністрування: навчальний посібник. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 108 с.

5. Поплавська Ж.В. Зміна парадигми стратегічного управління на підприємстві в умовах сучасного розвитку / Ж.В. Поплавська, А.С. Полянська [Електронний ресурс]. – <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26244/1/16.109.116.pdf>

6. Скібіцька Л. І. Менеджмент : навчальний посібник / Л.І. Скібіцька, О. М. Скібіцький. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 416 с

УДК 658.512

РЕІНЖИНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ

BUSINESS PROCESS REENGINEERING AS A WAY TO IMPROVE MANAGEMENT EFFICIENCY

ПАШКО В.В., ІЛЬІН О.А, студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В умовах обмеженості ресурсів стратегічно важливими стають оптимізація витрат, пошук шляхів підвищення ефективності та продуктивності праці персоналу, зниження собівартості продукції, збільшення кількості споживачів.

Мета статті є розкриття ролі реінжинірингу в удосконаленні діяльності та процесів управління підприємством, визначення його місця серед методів ведення бізнесу. В статті автори виділяють три типи підприємств, для яких реінжиніринг необхідний і доцільний. Представлені помилки при використанні реінжинірингу в межах антикризового управління.

Ключові слова: реінжиніринг, бізнес-процеси, інновації, антикризове управління.

In conditions of limited resources, cost optimization, finding ways to increase the efficiency and productivity of staff, reduce production costs, increase the number of consumers become strategically important.

The purpose of the article is to reveal the role of reengineering in improving the activities and processes of enterprise management, determining its place among the methods of doing business. In the article, the authors identify three types of enterprises for which reengineering is necessary and appropriate. Errors in the use of reengineering within crisis management are presented.

Key words: reengineering, business processes, innovations, crisis management.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні розвиток будь-якої організації асоціюється з інноваціями та, відповідно, їх оперативним застосуванням та впровадженням в процеси організаційної діяльності. В умовах постійної конкуренції й боротьби за лідерство на ринку великого значення набуває здатність підприємств швидко адаптуватися до змін навколишнього середовища, яке невідмінно рухається вперед. Така адаптація може вимагати як радикальної перебудови механізмів ведення наявного бізнесу, так і переходу на принципово нові види діяльності. Як показує практика, вже зовсім скоро вміння швидко перебудовуватися не вважатиметься просто як позитивна риса суб'єкта ринку, це стане першочерговою умовою для існування і прояву своєї конкурентоспроможності. За допомогою постійного аналізу ситуації на ринку і потреб споживачів можна прослідкувати за змінами багатьох тенденцій. Швидка переорієнтація на них і формування актуальної пропозиції вирізнятиме успішні компанії серед інших.

В умовах обмеженості ресурсів стратегічно важливими стають оптимізація витрат, пошук шляхів підвищення ефективності та продуктивності праці персоналу, зниження собівартості продукції, збільшення кількості споживачів. Виходячи з цього, управління підприємством повинно бути антикризовим, тобто спрямованим на попередження обставин і виключення ризиків, які можуть призвести до банкрутства підприємства. За умови економічної кризи та загальної нестабільності особливо великого значення набуває пошук варіантів ефективних антикризових інструментів управління ним. Виникає потреба застосування реінжинірингу.

Всі ці перелічені аспекти підкреслюють актуальність і безальтернативність теми реінжинірингу як основного інструменту задля фундаментального переосмислення і всебічного

* Науковий керівник - Богомолова К.С., к.е.н, доцент

перепроєктування бізнес-процесів з метою досягнення максимального ефекту виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Родоначальником терміну «реінжиніринг» вважається американський вчений Майкл Хаммер. Також Дослідженням питань вдосконалення бізнес-процесів та, зокрема, реінжинірингу присвячено наукові праці багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як Д. Чампі, О. Костіна, Н. Волгіна, С. Грибан, А. Шморгун, А. Лизанець, А. Ковальов.

Формулювання цілей статті. Основною ціллю статті є розкриття ролі реінжинірингу в удосконаленні діяльності та процесів управління підприємством, визначення його місця серед методів удосконалення ведення бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реінжиніринг передбачає розробку нових ділових процесів у фірмі або підприємстві шляхом радикального перепроєктування існуючих процесів, зазвичай на основі інтенсивного використання у нових процесах електронних систем, зміни умов ведення бізнесу, що у свою чергу дає можливість отримання додаткових конкурентних переваг.

Згідно з визначенням М. Хаммера, під реінжинірингом розуміють принципове переосмислення та радикальну перебудову бізнес-процесів для досягнення кардинальних поліпшень сучасних показників ефективності: вартості, якості, сервісу та оперативності [1].

До реінжинірингу не відноситься коригування вже існуючого та поступові зміни, що не змінюють основних структур. Реінжиніринг – це відмова від усталених процедур, свіжий погляд на роботу по створенню продукту або послуги та надання цінності клієнту.

Як науково-практичний напрям реінжиніринг бізнес-процесів виник у США в 90-х роках і швидко перетворився на одну з провідних галузей. Досвід практичного застосування реінжинірингу в закордонних країнах переконує, що цей підхід необхідний для нашої країни в умовах проведення глобальної економічної реформи й активного просування України у світову економічну систему [2].

В основу реінжинірингу бізнес-процесів покладені такі базові принципи[3]:

- декілька робочих процедур об'єднуються в одну, тобто відбувається горизонтальне стиснення процесів, що за наявними оцінками прискорює виконання процесу приблизно в 10 разів;

- виконавці приймають самостійні рішення, тобто здійснюють не лише горизонтальне, а й вертикальне стискування процесів (наділення співробітників великими повноваженнями і зростання ролі кожного з них приводить до значного підвищення їх віддачі);

- кроки процесу виконуються в природному порядку;

- процеси мають різні варіанти виконання (той чи інший варіант вибирається залежно від конкретної ситуації, стану та ін.);

- робота виконується в тому місці, підрозділі, відділі, де це доцільно (усувається зайва інтеграція, що сприяє підвищенню ефективності процесу в цілому);

- зменшується кількість перевірок та управлінських впливів;

- мінімізується кількість узгоджень шляхом скорочення зовнішніх точок контакту;

- єдина точка контакту забезпечується уповноваженим менеджером (тоді, коли кроки просування або складні, або розподілені так, що їх не вдається об'єднати зусиллями невеликої команди).

Реінжиніринг – це не реструктуризація і не скорочення штату працівників. Ці терміни вказують на зменшення виробничих потужностей для задоволення зниженого попиту. Скорочення персоналу та реструктуризація означають тільки те, що менше досягається меншими ресурсами. А реінжиніринг допомагає досягти більшого меншими засобами.

Також зазначимо, що реінжиніринг не те ж саме, що реорганізація або видалення рівнів організації (хоча в підсумку він дійсно може скоротити їх кількість). На проблеми організації лише частково впливає організаційна структура, в більшою мірою проблеми викликані структурою їх процесів. Організаційну структуру можна змінити, проте старі бізнес-процеси будуть гальмувати і протидіяти змінам [4].

На шляху до впровадження реінжинірингу першим кроком є переосмислення організації діяльності фірми, коли центр уваги менеджменту зміщується не на вузько окреслені та розподілені за функціональними відділами робочі завдання, а на процеси, що відбуваються в горизонтальній площині й охоплюють (у формі команд) усіх працівників або майже всі департаменти (стрижневі процеси).

Виділяють три типи підприємств, для яких реінжиніринг необхідний і доцільний [5; 6]:

1. Підприємства, що знаходяться на межі банкрутства і потребують впровадження швидких, радикальних перетворень і змін у діяльності.

2. Підприємства, що не мають труднощів у поточній діяльності, але передбачають неминуче виникнення кризових ситуацій, пов'язаних, наприклад, з появою нових конкурентів, зміною вимог клієнтів, зміною економічного оточення тощо.

3. Підприємства, які не мають проблем у поточній діяльності та не прогнозують їх у найближчому майбутньому. Це компанії-лідери, які проводять агресивну маркетингову політику і бажають за допомогою реінжинірингу досягти кращих результатів господарювання.

Відповідно до запропонованої класифікації виділяють два основні напрями застосування реінжинірингу: реінжиніринг розвитку і кризовий реінжиніринг [5; 6]. Перший вид передбачає використання інструментів реінжинірингу при еволюційному становленні та розвитку підприємства для налагодження внутрішніх процесів і збереження позитивної динаміки розвитку. Другий вид реінжинірингу використовується, якщо організація на поточному етапі свого існування вже опинилася в кризовій ситуації. Якщо організація своєчасно не використовує реінжиніринг розвитку, то, в кінцевому результаті, їй доведеться застосувати кризовий реінжиніринг як інструмент виходу зі складної економічної ситуації.

Типові помилки при використанні реінжинірингу в межах антикризового управління полягають у наступному [5; 6, 7]:

- керівники підприємства намагаються покращувати чинний бізнес-процес замість того, щоб перепроєктувати його;
- не концентрується достатньо зусиль і ресурсів на бізнес-процесах;
- підприємство орієнтується тільки на перепроєктування бізнес-процесів, не звертаючи уваги на необхідність проведення інших змін;
- недооцінка ролі культурних традицій, організаційного клімату, переконань виконавців, що веде до неадекватної оцінки готовності персоналу активно брати участь у змінах, передбачуваних реінжинірингом;
- недооцінка стратегічних перспектив змін і прагнення обмежитися локальним успіхом;
- керівництво передчасно завершує процес реінжинірингу при появі труднощів;
- керівником команди реінжинірингу призначається менеджер, який погано розбирається в суті і шляхах застосування методу;
- на проведення реінжинірингу виділяється недостатня кількість ресурсів;
- керівництво концентрується виключно на задумах, в той час як необхідно забезпечити їх реалізацію.

Висновки. Отже, реінжиніринг означає новий старт, відмову від уявлень про те, як виконувалися завдання раніше, і перехід до нових ефективних методів, що потребує знань про вимоги клієнтів, розробки бізнес-процесів і добір співробітників, здатних задовольнити нові організаційні потреби. Таким чином, ефективне використання інструментів системного реінжинірингу дозволить зробити організацію більш гнучкою до змін зовнішнього середовища і більш стійкою в умовах жорсткої конкурентної боротьби.

Література.

1. Хаммер М., Чампи Дж. Реинжиниринг корпорации. Манифест революции в бизнесе. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2011. 288 с.
2. Костіна О. М. Реінжиніринг бізнес-процесів як інструмент антикризового управління підприємством. Інтелект XXI. 2018. № 3. С. 158-164. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2018_3_35. (дата звернення 28.05.2020).

3. Шморгун А.Г. Менеджмент організацій: навчальний посібник. К. : Знання, 2010. 452 с.
4. Лизанець А. Г., Роман С.А. Реінжиніринг бізнес-процесів як метод вдосконалення ведення бізнесу. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. 2018. №. 2. С. 54-59. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2018_2_10. (дата звернення 28.05.2020).
5. Грибан С. В. Оцінка ефективності реінжинірингу бізнес-процесів як інструмента URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2015_2_11. (дата звернення 30.05.2020).
6. Волгіна Н.О., Куш А.В. Реінжиніринг як антикризовий інструмент управління підприємством в умовах турбулентної економіки. Вісник ХДУ. Серія Економічні науки. 2014. № 7. С. 340-348.
7. Ковальов А. І. Підвищення ефективності антикризового управління в корпоративному секторі на основі реінжинірингу бізнес-процесів. Вісник соціально-економічних досліджень. 2014. Вип. 3. С. 124-130. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_3_21. (дата звернення 27.05.2020).

УДК 657.371

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК МЕТОД ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

INVENTORY AS A METHOD OF INTERNAL CONTROL AT THE ENTERPRISE

ЛУК'ЯНОВ П.О., ЗАГЛАДА К.А., БОРЗЕНКО І.А., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розкрито значення інвентаризації як основного процесу внутрішнього контролю організації. Сформульовано основні об'єкти інвентаризації та необхідні умови її проведення. Проаналізовано процес проведення інвентаризації та оформлення її результатів. В роботі робиться висновок про те, що проведення інвентаризації є невід'ємною частиною функціонування підприємства.

Ключові слова: інвентаризація, майно, бухгалтерський облік, внутрішній контроль.

The article reveals the importance of inventory as the main process of internal control of the organization. The main objects of the inventory and the necessary conditions for its implementation are formulated. The process of conducting an inventory and registration of its results is analyzed. The paper concludes that the inventory is an integral part of the operation of the enterprise.

Key words: inventory, property, accounting, internal control.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективна система внутрішнього контролю займає одне з провідних місць в системі управління підприємством. В умовах ринкової економіки система внутрішнього контролю повинна забезпечувати стабільність розвитку суб'єкта господарювання, сприяти досягненню стратегічних цілей і вирішенню поточних завдань, гарантувати повноту і підтримувати надійність системи внутрішньої звітності, а також дотримання чинного законодавства та нормативних вимог різного рівня, знижувати ризик можливих негативних фінансових наслідків.

* Науковий керівник – Бірченко Н.О., к.е.н., доцент

Одним з найбільш важливих засобів внутрішнього контролю за збереженням матеріальних ресурсів є інвентаризація, в процесі якої перевіряється схоронність цінностей та порівнюється фактична їх наявність з даними бухгалтерського обліку. Інвентаризація майна і зобов'язань компанії є не тільки однією з необхідних процедур системи внутрішнього контролю, а й обов'язковим елементом облікової політики підприємства.

Інвентаризація дає можливість проконтролювати виконання правил та умов зберігання матеріальних цінностей, грошових коштів, ведення складського господарства, достовірності даних обліку, утримання та експлуатації машин, устаткування, інших об'єктів основних засобів підприємства, а також запобігає розкраденню майна підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації інвентаризації на підприємстві неодноразово розглядали у своїх працях такі вчені, як О.В. Круковська [1], Л.І. Марущак [2], С.О. Олійник [3], О.Ю. Приймак [4], А.В. Шульга, О.А. Топоркова [5] та інші.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз теоретичних засад проведення інвентаризації та оформлення її результатів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» підприємства для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються й документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка [6].

Інвентаризація – елемент методу бухгалтерського обліку, а при проведенні документальних ревізій – прийом фактичного контролю.

Під час інвентаризації активів і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка. При цьому забезпечуються:

- виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів;
- установа липку або нестачі активів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку;
- виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних та нематеріальних активів, що не використовуються, невикористаних сум забезпечення;
- виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання [7].

Принципами інвентаризації є: раптовість; порівнянність одиниць виміру; плановість; об'єктивність; юридична правомочність результатів; безперервність; повнота охоплення об'єктів; виховний вплив і матеріальна відповідальність; оперативність і економічність; гласність.

Інвентаризація як засіб контролю за збереженням товарно-матеріальних цінностей і перевірки організації матеріальної відповідальності класифікується за різними ознаками.

Залежно від часу проведення та ролі в господарському процесі розрізняють планові і позапланові інвентаризації. Планові інвентаризації проводять періодично згідно плану (графіка) в заздалегідь визначений термін. Позапланові інвентаризації проводяться за розпорядженням керівників підприємств або вище стоячих організацій, слідчих органів та інших контролюючих органів у випадках особливої необхідності (переоцінка, передача, встановлення фактів розкрадань, документальна ревізія і т. д.).

По повноті охоплення об'єктів інвентаризації поділяють на повні, часткові, вибіркові і суцільні. Повна інвентаризація здійснюється в передбачені терміни, при цьому інвентаризує не тільки товарно-матеріальні цінності та грошові кошти підприємства, а й правильність розрахунків з іншими підприємствами і організаціями, вивіряється сальдо по основних статтях балансу. При частковій інвентаризації перевіряють окремі види засобів, наприклад виробничі запаси, товари, готівкові гроші, основні засоби. Вибіркові інвентаризації є різновидом часткових.

Л.І. Марущак зазначає, що інвентаризація містить в собі два види перевірок: документальну і натуральну. Документальна перевірка може застосовуватись для матеріалів, переданих у переробку на сторону, а натуральна полягає у спостереженні та визначенні кількості об'єктів шляхом підрахунку, зважування та вимірювання [2].

Об'єкти і періодичність проведення інвентаризації визначаються власником (керівником) підприємства, крім випадків, коли її проведення є обов'язковим згідно законодавства, а це: зміна статусу держвласності; зміна матеріально-відповідальних осіб; встановлення фактів крадіжок або зловживань; псування цінностей; за розпорядженням судово-слідчих органів; у випадку пожежі чи стихійного лиха; при зміні керівника колективу; при вибутті більше половини членів бригади при колективній матеріальній відповідальності [4].

Інвентаризація проводиться на підставі письмового наказу керівника підприємства, який складається не менше ніж за 10 днів до початку проведення перевірки.

Порядок проведення інвентаризації на підприємстві оформляється у вигляді додатку до наказу про облікову політику, який включає в себе:

- графік проведення планових та позапланових інвентаризацій у звітному році;
- перелік зобов'язань і майна, що перевіряється.

Для проведення інвентаризації на підприємстві формується інвентаризаційна комісія. Інвентаризаційна комісія – це колективний орган, що формується з групи осіб, наділених певними правами для встановлення фактичної наявності та стану майна, фінансових зобов'язань організації, прийняття рішень за результатами проведеної інвентаризації.

До початку інвентаризації комісія повинна:

- отримати облікові дані по об'єктах, що перевіряються, у бухгалтерії,
- опечатати місця зберігання об'єктів перевірки,
- перевірити вимірвальне обладнання,
- взяти у матеріально-відповідальної особи розписку про готовність до порівняння залишків.

Результати інвентаризації оформляються в інвентаризаційних описах. Інформація про розбіжності даних обліку та фактичною наявністю заносяться до протоколу, який готується у довільній формі. Зокрема, до протоколу включають:

- причини відхилень фактичної наявності від даних обліку із зазначенням матеріально-відповідальних осіб і їх письмовими поясненнями;
- оцінку фактичного стану об'єкта;
- інформацію про справедливую вартість об'єктів;
- пропозиції щодо виведення об'єктів з експлуатації, їх відновлення, переоцінки, а також заходів, спрямованих на усунення виявлення порушень тощо.

Підставою для відображення результатів інвентаризації в обліку служить порівняльна відомість результатів інвентаризації.

Результатами інвентаризації можуть бути:

- надлишки цінностей – оприбутковуються і зараховуються до складу доходів підприємства);
- нестачі цінностей в межах норм природніх втрат – списуються на витрати підприємства);
- понаднормовані нестачі цінностей, втрати від псування цінностей – відносяться на винних осіб (якщо винуватців не встановлено або у стягненні з винних осіб відмовлено судом, списуються на витрати підприємства);
- пересортиця цінностей – проводиться взаємозалік.

Висновки. Отже, систематичне проведення інвентаризації матеріальних ресурсів сприяє забезпеченню їх збереження, своєчасному виявленню винних у допущенні нестач, втрат і псування, а також створює основи для відшкодування понесених збитків підприємством. Таким чином, інвентаризація є важливим заходом, у проведенні якого повинні бути зацікавлені власник, керівник, головний бухгалтер підприємства і при певних обставинах матеріально-відповідальна особа.

Література.

1. Круковська О.В. Удосконалення обліку, інвентаризації та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. № 7. 2018. С. 58-61. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/13.pdf

2. Марущак Л.І. Сутність і вдосконалення методичних прийомів інвентаризації на підприємствах нафтопереробної промисловості. Вісник ЖДТУ: Економічні науки. № 1 (39). С. 135-138.

3. Олійник С.О. Проблеми на напрямі вдосконалення інвентаризації на підприємствах. Науковий огляд № 6 (27). 2016. URL: <http://oaji.net/articles/2016/797-1471364342.pdf>

4. Приймак О.Ю. Інвентаризація запасів: сучасні проблеми методики та практики. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78513043.pdf>

5. Шульга А.В., Топоркова О.А. Організація служби внутрішнього аудиту і методика його проведення. Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. 2012. Вип. 42. С. 341-346.

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

7. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: затв. наказом М-ва фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>.

УДК 379.8

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ТУРИЗМУ

SOCIAL ASPECTS OF TOURISM

ДАВИДОВА М., СЕРДЮК А., студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розкриті соціальні аспекти туризму як важливої галузі світового господарства. З'ясована сутність туризму, як суспільного явища, його значення для розвитку і формування особистості. Узагальнено основні напрями впливу туризму та результатів туристичної діяльності на суспільний розвиток.

Ключові слова: соціальні аспекти, туризм, суспільство.

The article reveals the social aspects of tourism, as an important industry in the world economy. The essence of tourism, as a social phenomenon, its significance for the development and formation of the individual, is clarified. The main directions of the impact of tourism and the results of tourism activities on social development are generalized.

Key words: social aspects, tourism, society.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туризм сьогодні є невід'ємним компонентом економічного потенціалу в Україні і світі та сприяє позитивним змінам у соціально-економічному житті, він розширює можливості людського розвитку, вирішення соціальних проблем населення. В соціальному аспекті туризм є індикатором рівня життя населення, сприяє на людський розвиток, забезпечення оздоровлення та відпочинку населення, проведення змістовного дозвілля, збереженню культурної спадщини та історичних цінностей, формуванню взаємного інтересу людей різних національностей, веде до зростання толерантності та поваги між ними, стабілізації міжнародних відносин. Тому, дослідження соціальних аспектів туризму як вагомого елементу світового господарства, визначення заходів щодо удосконалення функціонування та перспектив розвитку туризму, підвищення соціальної ефективності туризму в Україні і світі є однією з найважливіших актуальних проблем сучасної економічної науки.

* Науковий керівник – Сафронська І.М., к.е.н., доцент

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток питань соціального характеру туризму, зробили такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як: О. Бейдик, В. Герасименко, В. Кифяк, В. Кравців, В. Лобас, О. Любіцева, Т. Ткаченко, С. Харічков, А. Чечель, А. Ковальчик, Ф. Котлер, Е. Коен, Д. Маккенел, М. Мироненко, В. Преображенський, В. Ханзікер, А. Оло, Дж. Хокленд, Л. Міннаерт, Р. Майтланд, Г. Міллер, В. Сміт, Х. Хуге, Ф. Хіггінс-Десбіолес, К. Гріффін та інші.

Однак, зміна соціокультурних пріоритетів у мотивації подорожей окремих груп населення обумовлюють необхідність його аналізу, як одного з найважливіших показників становлення сучасного суспільства.

Формулювання цілей статті. Розкриття соціальних аспектів туризму як важливої галузі світового господарства. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: з'ясування сутності туризму, як суспільного явища; узагальнення основних напрямів впливу туризму та результатів туристичної діяльності на суспільний розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роль туризму в сучасному світі визначається передусім тим, що він є частиною соціальної сфери, виконуючи функції соціального характеру: 1) туризм являє собою вид відпочинку, сприяє відновленню сил і працездатності людини і відповідно психофізіологічних ресурсів суспільства; 2) туризм сприяє раціональному використанню вільного часу людини; 3) важливу роль туризм виконує у сфері зайнятості й підвищення життєвого рівня місцевого населення; 4) туризм можна вважати екологічно безпечною сферою діяльності людини; 5) туризм збагачує соціально-економічну інфраструктуру і міжрегіональну співпрацю країн, держав і народів[1].

Соціальні аспекти туризму яскраво проявляються вираження його сутності, як суспільного явища. Туризм, відповідає ознакам соціального явища: він є соціальною реальністю, виявляє себе у виконанні соціальних функцій (відновлення працездатності населення, раціональне використання робочого часу, забезпечення зайнятості та зростання рівня життя місцевого населення, задоволення потреб у пізнанні, відпочинку, розвагах та здійсненні функцій релаксації), засвідчує при цьому певні стани, зміни, взаємодію і потреби в туристичній сфері[1].

Туристські подорожі, на думку фахівців, мають такі позитивні соціальні функції, як пізнавальна, соціально-комунікативна, спортивна, естетична, емоційно-психологічна, оздоровча, творча, паломницька[2].

Туризм проявляється як форма суспільного споживання специфічних благ, послуг та товарів, що об'єктивно розвинулась внаслідок соціологізації відтворювальної функції, утворивши галузь діяльності зі створення цього специфічного продукту та організації його споживання, яка за кінцевим призначенням та характером діяльності належить до споживчих галузей господарства. Туризм, як явище суспільного життя, є похідною суспільного розвитку. Своєю появою він завдячує індустріальній стадії розвитку людства, якій був притаманний прискорений розвиток продуктивних сил, поглиблення поділу праці, розвиток урбанізаційних процесів. Саме за цих умов, що докорінно змінювали суспільні моделі життєдіяльності людства, туризм перетворився у форму проведення дозвілля, забезпечену діяльністю міжгалузевого комплексу по задоволенню потреб населення у відпочинку та оздоровленні, у потужну комунікативну складову глобалізаційного процесу [3].

Туристичні послуги не обмежуються комерційними (ринковими) відносинами, вони також включають і задоволення соціальних потреб, оскільки головним об'єктом туризму залишається людина. Соціальний бік туристичних послуг (соціальна) – задоволення потреб людини у відпочинку, подорожах, підтримці здоров'я та відновленні сил (реабілітація, рекреація). Однак це невичерпний перелік складових туризму, особливим і незмінним його аспектом є виконання пізнавальних та виховних функцій, що сприяють розвитку толерантності, мультикультурності, розширенню світогляду та глобалізаційній інтеграції[4].

Туризм є складовою соціальної сфери, оскільки, як форма проведення дозвілля у подорожі, спосіб організації рекреації чи вид бізнесу, передбачає контакти між людьми та виступає основою особистісного розвитку індивіда, сприяючи не тільки відновленню та розвитку його фізичних кондицій, але й розширенню шляхів реалізації власного потенціалу в суспільстві. Важливим соціальним аспектом розвитку туризму є потужний вплив туристичної діяльності на розвиток людини, забезпечення оздоровлення та відпочинку населення, проведення змістовного дозвілля [5].

На нашу думку, узагальнюючи сутність туризму, як суспільного явища, потрібно виходити із його соціальних функцій і розглядати туризм як форму розвитку людини і її вплив на суспільне життя, що проявляється у формуванні та розвитку моральних та естетичних якостей, толерантності, здорового способу життя; закріплення та розширення знань з країнознавства, природознавства, історії, культури та традицій країн і народів світу; розвитку економіки країн тощо.

Предметами дослідження соціального аспекту туризму стають: 1) туристи як особи, що на час подорожі набувають особливої соціальної ролі; 2) відносини, що виникають при контакті туристів з представниками приймаючої сторони; 3) соціально-культурний вплив туризму; 4) масовий туризм як соціальний феномен, який став обов'язковим атрибутом сучасного способу життя в епоху постмодернізму, розвитку транспортних і телекомунікаційних технологій і глобалізації»[5].

Соціальна роль туризму проявляється через види туризму, визначені за ознакою мети поїздки. Так, наприклад, рекреаційно-оздоровча мета поїздки передбачає, що туристи відновлюють духовні, фізичні, моральні і етичні сили, і тим самим надають можливість для лікувального і відпочинково - оздоровчого розвитку регіону. При подієвому туризмі – туристи набувають нових знань, розвиваються духовно і творчо, дають можливість для розвитку національних фестивалів і свят, тематичних фестивалів, театралізованих шоу, модних показів, аукціонів. При професійно-діловому, корпоративному туризмі – туристи покращують комунікативні зв'язки, підвищують професійні знання та колективний дух, надають можливість для розвитку бізнесу. При науково-пізнавальному (конгресному) - туристи набувають нових наукових та професійних знань, комунікативних зв'язків, що впливає на розвиток науки та економіки тощо.

Слід відмітити, що головною соціальною функцією туризму можна вважати відновлення сили й внутрішніх ресурсів людини, витрачені під час праці та виконання повсякденних побутових обов'язків. Відпочинок при цьому має активний характер, включає різноманітні розваги, які допомагають змінити вид діяльності, оточення, познайомитися з іншими людьми, новою культурою, традиціями, звичаями, узнати невідомі природні особливості і явища [1].

Потрібно зазначити, що сучасне життя більшості індустріально розвинених держав супроводжуються збільшенням виробництва, урбанізацією, нерідко погіршенням екологічного становища, ізоляцією мешканців міст від природи, надходженням значного обсягу інформації. Вищевказані фактори сприяють тому, що людина відчуває стомленість, яка має фізичний і психологічний характер, що, у свою чергу, призводить до збільшення конфліктних ситуацій в побуті і на виробництві, погіршення здоров'я, знижує життєву активність. Тому подолати ці негативні наслідки допомагає туризм, який є ефективною формою повного і всебічного оновлення, бо людині надається можливість тимчасово покинути місце постійного проживання, трудової діяльності, змінити оточення і спосіб життя.

У зв'язку з цим, потрібно визначити особливості туристичної діяльності та її позитивний і негативний вплив на суспільне життя. Як позитивні, так і негативні аспекти дії туризму виявляються на різних рівнях – національному, місцевому і індивідуальному.

Туризм вносить важливий внесок у формування ВВП і експорту країни, займає особливе місце в системі міжнародних господарських відносин, сприяє посиленню позитивних тенденцій в економіко-політичному та соціально-культурному житті суспільства.

Серед позитивних моментів туризму потрібно звернути увагу на: відносно швидку окупність і високу прибутковість галузі туризму, яка покращує економіку, це відбувається через приплив грошових коштів до туристичного регіону; збільшення прибутку туристських організацій; зростання зайнятості місцевого населення та зменшення безробіття.

Туризм розширює можливості для освіти, самовдосконалення та самореалізації, підвищує якість життя, сприяє усвідомленню необхідності збереження культурного та біорізноманіття, туризм може стабілізувати, підвищити резистентність економіки в кризові періоди; сприяє підтримці екології і рекреації, оскільки це є важливою умовою його діяльності; надає змогу долучатися через культурний діалог до надбань інших народів

Позитивний вплив туризму на розвиток місцевих громад проявляється через - трансформацію суспільно-економічних комплексів курортних регіонів; вплив на сімейну

структуру (зміна відносини між батьками і дітьми, становища жінок в сім'ї); розширення можливості працевлаштування; збереження або відновлення традиційних етнічних промислів; спроможність використовувати доходи від туризму та спеціально створену інфраструктуру у цілях розвитку.

Руйнівний вплив туризму на природне середовище можна звести до таких основних аспектів, як ушкодження природних об'єктів (рубання дерев на дрова, витоптування рослин, порушення умов життя тварин, заготівля дикорослих трав, браконьєрство); забруднення повітря, води, територій (загазованість, шум, тверді відходи, сміття, стічні води); виснаження природних ресурсів у процесі створення та функціонування туристсько-рекреаційних об'єктів (зведення лісів, використання великої кількості прісної води, виснаження джерел лікувальних рекреаційних ресурсів); деградацію екосистем через надмірне навантаження (деградація ґрунтів, руйнування берегів водойм, зникнення видів рослин і тварин у такій мірі, що територія перестає бути придатною для використання з метою рекреації й туризму і приваблююю для відвідувачів).

До негативних наслідків дії туризму на життя місцевого населення можна віднести: зростання частки некваліфікованої праці; зростання числа відхилень від суспільних норм поведінки (алкоголізм, злочинність, проституція); розлучення, легке відношення молоді до життя; комерціалізацію культури; конфлікти між місцевим населенням і туристами; дитячу зайнятість; акультурацію, у тому числі руйнування традицій та унікальних особливостей місцевого способу життя.

Висновки. Туризм в сучасних умовах є одним з важливих засобів формування всебічно розвинутої особистості з творчим світосприйняттям, чинником прогресу суспільства. Узагальнюючи сутність туризму, як суспільного явища, потрібно виходити із його соціальних функцій і розглядати туризм як форму розвитку людини і її вплив на суспільне життя, що проявляється у формуванні та розвитку моральних та естетичних якостей, толерантності, здорового способу життя; закріплення та розширення знань з країнознавства, природознавства, історії, культури та традицій країн і народів світу; розвитку економіки країн тощо.

Створення розвинутої туристичної галузі сприяє суспільному розвитку: розширює можливості для освіти, самовдосконалення та самореалізації; підвищує якість життя; сприяє збереження культурного та біологічного різноманіття, сприяє підтримці екології і рекреації; стабілізує економіку в кризові періоди; надає можливість долучитися через культурний діалог до надбань інших народів.

Задоволення туристичних потреб не повинно завдавати збитків інтересам населення регіонів і країн, культурним та історичним цінностям, навколишньому середовищу, природним ресурсам.

Література.

1. Функції туризму в суспільстві: соціальна, гуманітарна та економічна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.com.ua/1_303515_funktsii-turizmu-v-suspilstvi-sotsialna-gumanitarna-ta-ekonomichna.html
2. Туристська діяльність та її соціальні функції в житті людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infotour.in.ua/funkcii.htm>
3. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/books_ukr/lubiceva_rtp12.htm
4. Задорожна К.І Соціальний туризм у системі туристичної галузі: концептуалізація та інтеграція // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2016. – Вип. II (62). – С. 17-27.
5. Ткачук Л. Сутність туризму як багатоаспектного суспільного явища // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка серія Географія. № 1(66)/2(67). – 2017. – С. 109-113

УДК 631.15

РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В ОСТАННІ 10 РОКІВ

DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL COMPLEX OF UKRAINE IN THE LAST 10 YEARS

СОБОЛЕВА М.І., студентка*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розглянуто сучасний стан вітчизняного сільського господарства, основні економічні показники розвитку та їх динаміку, визначено основні зміни у структурі вітчизняного аграрного експорту та його географічних напрямках. Визначено чинники, які вплинули на структурні зміни експорту аграрної продукції. Виявлено напрямки розвитку державної політики для підвищення ефективності вітчизняного сільського господарства.

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарська продукція, виробництво, ефективність, експорт, ринок.

The article considers the current state of domestic agriculture, the main economic indicators of development and their dynamics, identifies the main changes in the structure of domestic agricultural exports and its geographical areas. The factors that influenced the structural changes in the export of agricultural products are identified. The directions of development of the state policy for increase of efficiency of domestic agriculture are revealed.

Key words: agriculture, agricultural products, production, efficiency, export, market.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сільське господарство України є однією з найважливіших галузей економіки в силу ряду кліматичних і демографічних чинників. На території України знаходиться 32 мільйони гектарів чорнозему, що становить третину орних земель всієї Європи. Це сприяє тому, що протягом останніх років аграрний сектор України демонструє приріст і інвестиційну привабливість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними авторами приділяється значна увага різним аспектам проблеми ефективності виробництва, що знайшло відображення в їх наукових працях. Поглиблену увагу дослідженням проблеми ефективності сільського господарства та її підвищення приділяли такі відомі науковці, як В. Андрійчук, О. Варченко, А. Даниленко, С. Квапа, Ю. Лупенко, Л. Марміль, В. Месель-Веселяк, Б. Пасхавер, П. Саблук, О. Шпичак та ін. Але питання підвищення ефективності стратегічної сфери економіки, що забезпечує продовольчу та, в цілому, економічну безпеку країни потребує постійного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних тенденцій та векторів у розвитку вітчизняного сільського господарства, виявлення чинників, що впливають на ефективність сільськогосподарського виробництва, майбутніх напрямків розвитку галузі та ролі держави у підвищенні її конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми роками вітчизняне сільське господарство демонструє позитивну динаміку. Підвищення ефективності галузі сприяло збільшенню зацікавленості не лише з боку національних, але і закордонних інвесторів. Найяскравішим прикладом став перерозподіл підприємств за розмірами. Господарства, в спробі збільшити ефективність своєї діяльності, почали схилитися до ведення діяльності через кооперацію та за рахунок запровадження передових технологій, збільшення середньої площі господарств.

* Науковий керівник – Бабан Т.О. к.е.н., доцент

Починаючи з 2013 р. і до 2017 р. частка підприємств, які обробляють до 100 га, скоротилася на 4,3%. Частка підприємств із земельними угіддями від 100 до 3000 га за аналогічний період збільшилася на 9,6%. У той же час скоротилося на 0,2% кількість господарств, які обробляють від 3000 до 10000 га.

Незмінною залишилася частка найбільших підприємств – від 10000 га. Аграрії почали виходити на новий рівень якості, почали експортувати і оптимізувати виробництво. Орієнтованість на споживача і людський капітал підприємств також демонструють значний приріст. Тільки за 2016-2017 роки заробітна плата зросла більш ніж удвічі і практично досягла рекордних показників 2013 року – 294 дол. США проти 303.

Після кризових 2013-2014 років (анексія Криму, військові дії на Сході, продовольче ембарго Росії, обмеження транзиту товарів через Росію) експорт з України продукції АПК впав на 20%, проте українські експортери змогли переорієнтувати товарні потоки, завоювати нові ринки збуту продукції і досягти майже рекордного експорту в 2017 році.

Після таких випробувань загальний експорт аграрної продукції з України збільшився майже в 1,7 рази – з 10,8 млрд дол. США в 2008 році до 17,8 млрд дол. США в 2017 році, що стало майже рекордним показником за всю історію незалежності України. До слова, рекордний обсяг експорту агропродовольчої продукції спостерігався в 2012 році, коли він склав 17,9 млрд дол. США.

Якщо в 2008 році найбільшими торговельними партнерами України були країни СНД (34% всіх поставок аграрної продукції в ці країни була продукція з України), то в 2017 році цей показник склав 8%.

Так, торгівля з Росією, одним з найбільших торгових партнерів України до 2016 року, в 2017 році в порівнянні з 2008 роком впала майже в 19 разів. Станом на кінець 2017 року найбільшим торговим партнером України є країни Азії (44%), де основними партнерами виступають Індія та Китай. Активно нарощується торгівля з країнами Європейського Союзу. Так, експорт продукції АПК в зазначені країни виріс на 2,5 млрд дол. США, або в 2 рази.

Значним проривом стало зростання виробництва м'яса птиці – в 1,5 рази, в основному за рахунок нарощування виробництва курятини. При цьому, 10 років тому Україна ще активно імпортувала цей вид продукції АПК. Однак ситуація змінилася прямо пропорційно. Експорт м'яса птиці за цей період зріс більш ніж в 32 рази – з 8,4 тис тонн до 263 тис тонн. На даний момент Україна займає 11 місце з експорту м'яса птиці в світі, а 10 років тому вона займала 40 місце. М'ясо свійської птиці поки що є єдиним видом м'яса, яке може експортуватися з України в Європейський Союз.

Відбулися якісні зміни в структурі експорту фруктів з України. Так, якщо в 2016 році майже 90% всіх фруктів експортувалося в країни СНД, а решта в ЄС, то за результатами 2017 року в Європу було експортовано 70% усіх фруктів і близько 30% – в країни СНД. У 2017 році з України до ЄС було відправлено 56% усіх експортованих динь і кавунів, 38% яблук і груш, 71% абрикосів і вишень.

Вагоме досягнення України – значне збільшення обсягів виробництва яблук. За період з 2008 по 2017 роки показник виріс в 1,5 рази – з 719 тис тонн у 2008 році до майже 1,1 млн тонн в 2017 році. Продовжують відкриватися нові ринки. Так, у вересні 2018 року Україна почала поставки яблук на ринки Іспанії, Катару, Кувейту, Саудівської Аравії і ОАЕ.

Зростання ефективності виробництва – основна мета світової економіки і сільськогосподарської галузі України в тому числі. У 2008 році для виробництва сільськогосподарської продукції загальною вартістю 1 млн грн доводилось застосовувати техніку середньою потужністю 267 к. с. У той же час в 2016 році, для виробництва тієї ж кількості продукції потрібна значно менша середня потужність – 175 к. с.

Майже вдвічі зменшується середня кількість найманих працівників, яка необхідна для виробництва сільськогосподарської продукції вартістю 1 млн грн. У 2008 році цей показник становив 4,17 працівника на 1 млн грн продукції, а в 2017 р – 2,27.

Зменшуються витрати на паливе. При виробництві сільськогосподарської продукції вартістю 1 млн грн в 2008 році витрати на паливе становили в середньому 5%, тоді як в 2016 році – 3%. Це дозволяє говорити про зростання енергоефективності виробництва.

Значне зростання ефективності аграрного виробництва відбулося завдяки застосуванню нових технологій виробництва, оновленню застарілої техніки і збільшення продуктивності праці.

Висновок. Не дивлячись на певне зростання ефективності виробництва, підприємства даної галузі відчують нестачу власних грошових коштів для фінансування матеріально-технічного забезпечення. Державна інвестиційна політика в аграрній сфері повинна бути спрямована на мотивацію розвитку інвестиційної діяльності в АПК використовуючи такі важелі регулювання, як податкова, бюджетна, антимонопольна і цінова політика. Рішення проблем інвестиційного розвитку сприятиме раціональному та ефективному використанню позикових коштів, які як раз і можна буде направити на оновлення матеріально-технічної бази підприємств АПК.

Література.

1. Ресурс ексклюзивної, актуальної, якісної і корисної інформації про агропромисловий комплекс України. URL: www.AgroPortal.ua
2. Савицька С. І. Інвестиційний розвиток сільського господарства в сучасних умовах. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки. 2015. Вип. 23. С. 251-261. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZnpPdatue_2015_23_29
3. Державна служба статистики. URL: www.ukrstat.gov.ua
4. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. К. : ННЦ "ІАЕ", 2012. 182 с. URL: <http://agroua.net/docs/strateg.pdf>
5. Український клуб аграрного бізнесу. URL: www.ucab.ua

УДК 339.9

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ

MODERN DEVELOPMENT OF THE INTERNATIONAL DIVISION OF LABOR

РОМАНАШЕНКО М.О, РОМАНАШЕНКО І.О., студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті автором розглянуто сутність міжнародного поділу праці, його форми та чинники розвитку. Визначено необхідність розвитку міжнародного поділу праці та участь в ньому окремих країн світу. Автором визначено спеціалізацію окремих країн світу та сучасні тенденції розвитку міжнародного поділу праці.

Ключові слова: міжнародний поділ праці, спеціалізація, кооперація, інтернаціоналізація, торгівля, виробництво, експорт.

In the article the author considers the essence of the international division of labor, its forms and factors of development. The necessity of development of the international division of labor and participation in it of separate countries of the world is defined. The author identifies the specialization of individual countries and current trends in the international division of labor.

Key words: international division of labor, specialization, cooperation, internationalization, trade, production, export.

* Науковий керівник – Бабан Т.О., к.е.н., доцент

Постановка проблеми у загальному вигляді. Участь країни у міжнародному поділі праці (МПП) є однією з основних передумов її економічного розвитку особливо в сучасних умовах. Значення МПП з роками дедалі більше зростає, причому він є також фактором поглиблення міжнародної економічної інтеграції, що зумовлює поглиблення його вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку міжнародного поділу праці досліджували як іноземні так і вітчизняні вчені. Ще класики А. Сміт, Д. Рікардо, К.Г. Маркс здійснили особливий внесок у розвиток теорії міжнародної торгівлі, поділу праці. Значними також є дослідження сучасних вітчизняних науковців, зокрема І.І. Дахно, А.П. Киреев, В.В. Рокочі, та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд розвитку міжнародного поділу праці, його значення, вплив на економічний розвиток країн, аналіз показників, що визначають участь країни у МПП та вплив.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка жодної країни не може бути здоровою, якщо суб'єкти господарювання не займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Адже для її ефективного функціонування особливо необхідною є участь країни в міжнародній торгівлі та світовому господарстві. Тобто, ефективність економіки залежить не лише від її внутрішнього стану, а й від зовнішньоекономічної діяльності.

В основі міжнародних економічних відносин є міжнародний поділ праці, який являє собою обмін між країнами факторами і результатами виробництва у певних якісних та кількісних співвідношеннях.

Міжнародний поділ праці – це спеціалізація окремих країн у межах світового господарства на виробництві певних видів товарів та послуг з метою реалізації їх на світовому ринку. Такий поділ є якісною диференціацією трудової діяльності на міжнародному рівні, яка лежить в основі різних форм обміну її результатами між країнами. Вона проявляється у взаємовигідній спеціалізації виробництва окремих країн на певних видах продукції, якою вони обмінюються.

Необхідність міжнародного поділу праці та його глибина визначаються ступенем розвитку продуктивних сил суспільства. Його факторами є природні, географічні та економіко-виробничі відмінності між національними економіками різних країн. До промислового перевороту кінця XVIII - початку XIX ст. міжнародний поділ праці базувався на наявності у країнах таких природних ресурсів, як клімат, ґрунти, корисні копалини, водні й лісові ресурси, наявність зручних шляхів сполучення. З переходом на велике машинне виробництво зростає роль соціально-економічних факторів міжнародного поділу праці – це обсяг капіталу, рівень технічної оснащеності виробництва, кваліфікація робочої сили, ефективність виробництва, стан науки, і ступінь соціальної диференціації, особливості історичного розвитку та ін. Певний вплив на міжнародний поділ праці чинять і політичні фактори, насамперед форми політичної організації держави, рівень державного суверенітету, позиції країни на світовій арені, співвідношення політичних сил усередині країни, рівень впливу держави на економіку. Саме ці фактори визначають місце кожної країни у системі міжнародного поділу праці.

Теоретичною основою міжнародного поділу праці є обґрунтовані класиками політичної економії теорії абсолютних і відносних переваг. Вони базуються на ідеї про існування відмінностей між країнами в умовах виробництва. Відповідно, в кожній країні можна виробляти будь-які товари. Але затрати на виробництво одиниці кожного товару будуть різними. Тому економічно доцільно зосередитись на виробництві тих товарів, витрати виробництва яких найнижчі. А товари з високими витратами виробництва не виробляти, а завозити з тих країн, де ці затрати низькі. Щоб мати можливість їх придбати, країні потрібно виробляти і постачати на світовий ринок свої товари з низькими витратами виробництва.

Перевага такого поділу праці полягає у тому, що, по-перше, в результаті виробництва і поставки на зовнішній ринок товарів з низькими витратами виробництва одержується додатковий дохід за рахунок різниці між цінами на світовому і внутрішньому ринках, а по-друге, в результаті економії внутрішніх витрат виробництва при відмові від виробництва товарів з високими затратами і використання дешевих імпортованих товарів.

Міжнародний поділ праці проявляється у міжнародній спеціалізації та кооперуванні

виробництва. Міжнародна спеціалізація виробництва здійснюється на всіх рівнях економіки. На мікрорівні вона проявляється як спеціалізація окремих підприємств та їх структурних підрозділів різних країн. На макрорівні – це спеціалізація окремих країн на виробництві певних видів продукції.

Основними формами міжнародної спеціалізації є предметна, подетальна та технологічна. При предметній спеціалізації країни виготовляють завершений виріб, який і вивозиться на світовий ринок. Подетальна спеціалізація – це спеціалізація на виготовленні певних складових готових виробів (їх ще називають напівфабрикатами). Поділ єдиного технологічного процесу на окремі стадії між підприємствами різних країн є технологічною спеціалізацією. Найзагальнішим показником участі країн у міжнародному поділі праці є експортна квота, що визначається як відношення обсягу експорту країни до обсягу її ВВП.

На сучасному етапі стан продуктивних сил зумовлює такий поділ праці, що робить економічно неефективним, а часто просто неможливим забезпечення потреб кожної окремої країни за рахунок лише власного виробництва. Участь у міжнародному поділі праці стає передумовою нормального розвитку економіки. Тому відбувається розширення міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва. Факторами, що його прискорюють, є НТР та зростання масштабів виробництва. Межі внутрішнього ринку стають усе тіснішими для великомасштабного спеціалізованого виробництва, що об'єктивно виходить за ці межі. Розвивається спеціалізація виробництва не за кінцевим продуктом, а за напівфабрикатами, деталями, вузлами, комплектуючими виробами.

У результаті відбувається зміна співвідношення між загальним поділом праці (між великими сферами економіки – промисловість, сільське господарство і ін.), частковим (між галузями цих сфер) і одиничним (між кооперованими спеціалізованими підприємствами). Саме зростання ролі подетальної та поопераційної спеціалізації підприємств різних країн, що базується на принципах одиничного або технологічного поділу праці і поширюється не тільки за межі виробничих одиниць в рамках країни, а й за її кордоном, виступає однією з найхарактерніших особливостей міжнародного поділу праці в сучасних умовах.

Проаналізувавши структуру виробництва та експорту країн світу нами було визначено, що розвинуті країни більше спеціалізуються на промисловому виробництві. Так, у структурі виробництва США на машини та транспортне обладнання приходить 29%, Великобританії – 34%, Німеччини – 44%, Франції – 26%, Японії – 40%. Найбільша питома вага машин та устаткування у структурі виробництва Сінгапуру – 50%.

На хімічній промисловості більше спеціалізуються Катар – 49% у структурі виробництва, Ірландія – 43%, Бельгія – 29%, Саудівська Аравія – 29%, Данія – 27%, Іран – 27%, Білорусія – 25%, Кувейт – 23%. У Європі традиційно виробництвом хімічної продукції виділяються такі країни: фармацевтикою – Франція, Німеччина та Угорщина, парфумерією – Франція, Велика Британія, країни Бенілюксу, косметикою – Франція, Швеція та Латвія, виробництвом кіно- і фотоплівки – Німеччина, Чехія.

Серед країн-лідерів у текстильній промисловості найбільшу частку (майже 40 %) займають країни Азії. В цілому серед країн світу найбільшу питому вагу текстилю у структурі виробництва мають Маврикій – 37%, Шрі-Ланка – 34%, Албанія – 32%, Мальдіви – 21%, Фіджі – 22%.

Найбільшу питому вагу продовольства у структурі виробництва мають такі країни, як Танзанія – 70%, Вірменія – 64%, Еритрея – 59%, Панама – 57%, Ємен – 53%, Ісландія 48%, Нігер – 46%, Фіджі – 45%, Чилі – 42%, Грузія – 42%.

Якщо проаналізувати структуру експорту промислово розвинутих країн, то можна побачити, що найбільшу питому вагу в ній займають готові вироби.

На експорті палива спеціалізуються такі країни як Азербайджан, Бруней, Колумбія, Ірак, Казахстан, Кувейт, Нігерія, Оман, Катар, Російська Федерація, ОАЕ.

На експорті руди та металів найбільше спеціалізуються Замбія – 77% у структурі експорту, Перу – 54%, Чилі – 53,5%, Мавританія – 49%, Монголія – 43%, Ісландія – 41%.

Найменш розвинуті країни світу продовжують спеціалізуватись на виробництві та експорті агропродовольчої продукції. Так, у структурі експорту найбільшу питому вагу ця група товарів займає в таких країнах як: Беліз, Кабо-Верде, Ефіопія, Фіджі, Гамбія, Малаві, Палау, Уганда.

Найхарактернішою особливістю міжнародного поділу праці на сучасному етапі є розвиток та поширення технологічного поділу праці, коли в рамках міжнародних науково-виробничих збутових комплексів, що мають підприємства в різних країнах і на різних континентах, виробляються окремі вузли та компоненти машин та устаткування. У результаті з'являється інтернаціональний за характером продукт, на якому лише умовно можна поставити штамп «Зроблено в такій-то країні». Прикладом може бути виробництво літаків серії «Боїнг», вузли та деталі для якого в сучасних умовах виробляються у понад 30 країнах світу.

Перетворення безпосередньо інтернаціонального виробництва у типову форму промислового бізнесу веде до істотних змін у сфері обігу – міжнародній торгівлі і валютно-фінансових відносинах. Стереотип міжнародного поділу праці з переважанням предметної спеціалізації, що реалізувався здебільшого через світову комерційну торгівлю, відходить у минуле. Йому на зміну приходить поділ праці, що забезпечує інтернаціоналізацію виробництва і капіталу, тобто поділ переважно технологічного типу. Становленню такого поділу праці активно сприяють міграції факторів виробництва – капіталу і робочої сили. Відповідно, всередині міжнародної торгівлі зростає частка, що утворюється за заздалегідь передбачуваними технологічно обумовленими і чітко організованими товарними потоками між ланками одних і тих самих ТНК (так званого внутрішньо-фірмового обороту). В сучасних умовах така частка у США становить 2/5, а в країнах Західної Європи – третину загального обсягу зовнішньоторговельних угод.

У своєму класичному варіанті спеціалізація і кооперація були генетично пов'язані з процесами вертикальної інтеграції, бо обслуговували функціональну ув'язку послідовних стадій технологічного процесу. Все це, як правило, проходило «під дахом» одного капіталу. Нині такі процеси характеризуються двома особливостями:

1) широким залученням у коопераційні системи незалежних фірм дрібного і середнього бізнесу;

2) переростанням вертикальної інтеграції у диверсифікацію, що передбачає виникнення набагато складніших виробничих структур, все більшу різноманітність випуску продукції і роботу на найскладніші ринки. Диверсифікація усуває жорстку централізацію структур, посилює тенденції децентралізації, що приводить до комерціалізації обороту всередині багатогалузевих концернів.

Висновки: Активний розвиток міжнародного поділу праці приводить до перебудови усього відтворювального процесу, примушує раціонально господарювати, досягати більшої конкурентоспроможності. Під тиском іноземної конкуренції в кожній країні відбувається структурна перебудова, посилюється впровадження досягнень науково-технічного прогресу, удосконалюються методи господарювання.

Отже, у розвитку економічних відносин у міжнародному обороті існують і взаємодіють дві протилежні тенденції, що пов'язані з поглибленням міжнародного технологічного поділу праці на основі спеціалізації і кооперації. Це, з одного боку, зростання масштабів стійких довгострокових відносин, які обслуговують кооперацію і привносять у товарообмін усе більше елементів організованості, і функціональної регламентації, що посилює планування, надає ринковим відносинам більшої стрункості і упорядкованості. А з іншого боку, відбувається комерціалізація коопераційного обороту навіть у межах структур, підпорядкованих одному капіталу. Відповідно, сфера прямих зв'язків, розподільних відносин звужується, обсяг безкоштовної передачі ресурсів скорочується, а масштаби еквівалентних зв'язків збільшуються.

Література.

1. Горбач Л. Плотніков О. Міжнародні економічні відносини : підруч. К.: Кондор, 2009. 263 с.
2. Дахно І.І., Бовтрук Ю.А. Міжнародна економіка: навч. посіб. К.: МАУП, 2002. 216 с.
3. Економічна теорія : підруч. / В. М. Тарасевич, В. В. Білоцерківцев, С. П. Горобець, О.В. Давидов та ін.; За ред. В. М. Тарасевича; М-во освіти і науки України, Нац. металургійна акад. України . К.: Центр навчальної літератури, 2012. 779 с.

4. Міжнародна економіка : підруч. / Григорій Климко, Віра Рокоча; Ред. Анатолій Румянцев, Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. К.: Знання-Прес, 2009. 447 с.
5. Передрій О. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб.; М-во освіти і науки України, Закарпатський держ. ун-т. К.: Центр навчальної літератури, 2016. 273 с.
6. Рокоча В.В. Міжнародна економіка: навч. посіб.: У 2-х кн.. Кн.1. Міжнародна торгівля: теорія та політика. К.: Таксон 2000. 320 с.
7. Семенов Г. А. Панкова М. О., Семенов А. Г. Міжнародні економічні відносини: аналіз стану, реалії і проблеми : навч. посіб.; Мін-во освіти і науки України, Гуманітарний ун-т «Запорізький ін-т державного та муніципального управління» . 2-ге вид., перероб. і доп.. К.: Центр навчальної літератури, 2011. 231 с.
8. World Development Indicators. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>

УДК 631.1

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

METHODS OF EVALUATION OF ECONOMIC EFFICIENCY OF AGRICULTURAL PRODUCTION

ДРАГОЄВА О.В., МОРОЗОВИЧ А.В., студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті, на основі аналізу існуючих підходів, уточнено критерії оцінки ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Досліджено теоретичні засади ефективності сільськогосподарського виробництва. Визначено показники оцінки ефективності сільськогосподарського виробництва та шляхи її підвищення.

Ключові слова: економічна ефективність, рентабельність, ефективність виробництва, ефективність діяльності підприємств.

The article, based on the analysis of existing approaches, clarifies the criteria for assessing the efficiency of agricultural production. The article investigates theoretical foundations of the effectiveness of agricultural production. Defined indicators for the evaluation of the efficiency of agricultural production and ways to improve it.

Key words: economic efficiency, profitability, production efficiency, efficiency of enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективність виробництва — це складне і багатогранне явище. Науковці стверджують, що сільськогосподарське виробництво вимагає органічного поєднання і взаємодії чотирьох факторів — робочої сили, основних засобів, предметів праці і землі [1]. В процесі виробництва здійснюється виробниче споживання вказаних ресурсів з метою отримання певних споживних вартостей, спроможних задовольнити відповідні потреби людей. Отже, будь-яке виробництво передбачає витрати ресурсів і одержання певних результатів. Але на однакову кількість витрачених ресурсів підприємства можуть одержувати далеко не однакові за величиною результати. В такому випадку кажуть, що підприємства ведуть виробництво з різною ефективністю [1]. Тому, на сьогодні особливо гостро

* Науковий керівник — Півень А.В., к.е.н., ст.викл. ЗВО

постає питання ефективного й раціонального використання ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні й практичні аспекти механізму підвищення ефективності АПК розглянуті в працях В.Г. Андрійчука, О.А. Бутуцького, С.А. Матюха, П.Т. Саблука, В.К. Савчука, О.М. Шпичака та інших вчених. Проте, проблема ефективності завжди була, є і залишатиметься актуальною.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є дослідження теоретичних засад щодо сутності ефективності виробництва та визначення шляхів її підвищення.

Виклад основного матеріалу. Теоретичні й практичні аспекти економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції досліджували у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені, проте в економічній літературі відсутнє єдине бачення критерію економічної ефективності.

Белінська Н.С. вважає, що критерієм ефективності є максимальний ріст продуктивності праці [2]. На думку І.В. Олександренко, ефективність є порівняльною оцінкою результату діяльності, що відображає не тільки її здатність забезпечити економічне зростання, а й можливість стимулювати прогресивні структурно-якісні зміни. В цілому ефективність діяльності підприємства – це ступінь досягнення поставлених цілей, що відбиває оптимальне поєднання затрат і результатів діяльності [3].

Савчук В.К. стверджує, що «хоча прибуток не можна вважати самоціллю будь-якої комерційної організації, але він був, є і залишиться в умовах ринкової економіки головним оціночним критерієм, а також основною метою діяльності підприємств» [6]. Таким чином, показник, що характеризує кінцеві результати господарювання, має виступати критерієм ефективності.

За співвідношенням об'єктивних і суб'єктивних факторів методів оцінки ефективності діяльності класифікуються на формалізовані і неформалізовані [4]. До неформалізованих належать методи, що передбачають розробку системи показників, порівнювання, експертні оцінки, аналіз фінансової звітності, а також методи деталізації. До формалізованих методів – мікроекономічного аналізу, економічної статистики, теорії прийняття рішень, фінансових обчислень та математико-статистичні методи вивчення зв'язків [4].

Для аналізу економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції важливим є показник рентабельності (прибутковості) виробництва. Рівень рентабельності визначається відношенням прибутку (одержаного ефекту) до собівартості (ресурсів, затрачених на одержання цього ефекту), тому саме рентабельність виробництва найбільш повно характеризує економічну ефективність. В цьому показнику набирається вплив усіх факторів – природних, економічних і організаційно-господарських. Окрім рівня рентабельності, який дає узагальнену оцінку ефективності виробництва продукції сільського господарства, доцільним є використання допоміжних показників [1]. При оцінці ефективності окремих галузей слід брати до уваги всі показники рентабельності, й особливо приведену масу прибутку.

У рослинництві визначають такі показники економічної ефективності:

- рівень рентабельності;
- маса прибутку на 1 га;
- маса прибутку на 1 ц реалізованої продукції [1].

Розрізняють натуральні, вартісні, умовні та інші показники оцінки економічної ефективності. Використання кожного з них має свої як позитивні, так і негативні сторони. Широке використання отримали натуральні показники. Їх застосування є досить обмеженим, оскільки використовуються вони тільки при порівнянні однорідного продукту чи якісно однорідної праці [1].

Систему показників економічної ефективності виробництва можна представити наступним чином [7]:

1) узагальнюючі показники економічної ефективності виробництва (рівень задоволення потреб ринку, виробництво продукції на одиницю витрат ресурсів, витрати на одиницю товарної продукції, прибуток на одиницю загальних витрат, рентабельність виробництва, народногосподарський ефект від використання одиниці продукції);

2) показники ефективності використання живої праці (трудомісткість одиниці продукції, відносне вивільнення працівників, темпи росту продуктивності праці, частка приросту продукції за рахунок росту продуктивності праці, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, економія фонду оплати праці, випуск продукції на 1 грн. фонду оплати праці);

3) показники ефективності використання основних виробничих фондів (фондовіддача основних фондів, фондомісткість продукції, рентабельність основних фондів, фондовіддача активної частини основних фондів);

4) показники ефективності використання матеріальних ресурсів (матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача, коефіцієнт використання найважливіших видів сировини і матеріалів, витрати палива і енергії на 1 грн. чистої продукції, економія матеріальних витрат, коефіцієнт вилучення корисних компонентів із сировини);

5) показники ефективності використання фінансових коштів (коефіцієнт оборотності обігових коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносне вивільнення обігових коштів, питомі капіталовкладення, капіталовкладення на одиницю введених потужностей, рентабельність інвестицій, строк окупності інвестицій);

6) показники якості продукції (економічний ефект від поліпшення якості продукції, частка продукції, яка відповідає кращим світовим і вітчизняним зразкам, тощо).

Ефективність виробництва (діяльності) підприємства – це комплексне поняття, що відбиває кінцеві результати використання ресурсів за певний проміжок часу, головною ознакою якого може бути необхідність досягнення мети виробничо-господарської діяльності підприємства з найменшими витратами суспільної праці або часу [7].

Управління ефективністю діяльності підприємств, на думку [5], – це набір управлінських процесів (планування, організації, контролю і аналізу), які дозволяють визначити стратегічні цілі та потім оцінювати і управляти діяльністю підприємства щодо досягнення поставлених цілей при оптимальному використанні наявних ресурсів та забезпеченні безперервності і стійкості процесу підвищення ефективності підприємства. Воно охоплює весь спектр завдань в області стратегічного, фінансового, маркетингового та операційного управління підприємством

Висновки. Отже, використання всієї системи показників ефективності дає змогу підприємствам-виробникам сільськогосподарської продукції підвищувати рівень виробництва сільськогосподарських культур, який в свою чергу є найважливішим завданням, розв'язання якого - забезпечення населення продуктами харчування, бо від ефективного функціонування галузі рослинництва залежить продовольча безпека держави. Тому, завданням кожного підприємства залишається підвищення ефективності галузі, збільшення обсягу виробництва конкурентоспроможної продукції і вихід на нові ринки збуту.

Основними шляхами підвищення ефективності виробництва рослинницької продукції у сільськогосподарських підприємствах є зростання урожайності за рахунок інтенсифікації галузі, що призводить до зниження собівартості продукції, підвищення цін реалізації та рентабельності її виробництва.

Література.

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств / В.Г. Андрійчук. – [2-ге вид., доп. і перероблене]. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с
2. Белінська Н. С. Економічна ефективність діяльності молокопереробних трансформацій в Україні: монографія / Н. С. Белінська, О. Й. Леско. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 280 с.
3. Олександренко І.В. Методичні підходи до діагностики ефективності діяльності підприємства/І.В. Олександренко. – Режим доступу: [http://C:/Users/Кафедра/Downloads/ecfor_2013_4_23%20\(3\).pdf](http://C:/Users/Кафедра/Downloads/ecfor_2013_4_23%20(3).pdf)

4. Матюх С. А. Дослідження сучасних методів оцінки ефективності діяльності організацій / С.А. Матюх // Економічний аналіз. - 2014. - Т. 15(3). - С. 79-85. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2014_15%283%29__13

5. Півень А. В. Понятійно-категоріальний апарат управління ефективністю діяльності підприємств / А.В. Півень // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. - 2019. - Вип. 200. - С. 242-256. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2019_200_28

6. Управління ефективністю сільськогосподарського виробництва: інформаційно-аналітичний аспект : монографія / В.К. Савчук, О.М. Костенко, Ю.І. Мискін, В.М. Краєвський; ред.: В. К. Савчук. - К. : Вік принт, 2013. - 468 с. - Бібліогр.: с. 266-291.

7. Шляга О.В., Гальцев М.В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства / О.В. Шляга, М.В. Гальцев. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf

УДК 339.9

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЗАКОНОМІРНИЙ ЕТАП ЕВОЛЮЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

GLOBALIZATION AS A LEGAL STAGE OF THE EVOLUTIONARY DEVELOPMENT OF THE ECONOMY

БЕЗЗАДІНА С.О., студентка*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті автором узагальнено наукові погляди щодо змісту поняття глобалізація, визначені основні наукові підходи щодо трактування процесу глобалізації, розглянуті фактори, що впливають на розвиток глобалізації та існуючі протиріччя щодо її наслідків, визначені основні сучасні характеристики глобалізації, надана власна оцінка змісту процесу глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, гіперглобалізація, інтернаціоналізація, цивілізація, економіка.

In the article, the author summarizes scientific views on the content of globalization, identifies the main scientific approaches to interpreting the process of globalization, considers the factors influencing the development of globalization and existing contradictions on its consequences, identifies the main modern characteristics of globalization, and provides his own assessment of the content of globalization.

Key words: globalization, hyperglobalization, internationalization, civilization, economy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес глобалізації за своїм змістом і структурою є настільки складним і неоднозначним, що навіть серед фахівців, які досліджують цю проблему та її похідні, спостерігаються значні розбіжності. Певний вплив на формування уявлень про глобалізацію формують роботи класиків теорії та методології розвитку економічних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічною основою даного дослідження стали наукові роботи таких авторів: О. Білоруса, М. Блауга, Б. Боулінга, Д. Боуза, Н. Данилевського, Р. Коуза, П. Крутмана, М. Кастельяса, Д. Лук'яненко, В. Лукашевича, Ю. Пахомова, Р. Робертсона. Не дивлячись на різноманіття розробок по даній проблемі, в

* Науковий керівник – Бабан Т.О., к.е.н., доцент

наукових працях дискусійними є позиції щодо сутності, етапів розвитку, основних факторів, проявів глобалізації, її взаємодії з суспільним та економічним життям, визначення шляхів і напрямків вирішення глобальних протиріч.

Формулювання цілей статті. Метою статті є узагальнення наукових поглядів і власна оцінка змісту, факторів і протиріч процесу глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних наукових публікаціях відсутнє єдине визначення процесу глобалізації. При цьому одні автори вважають його процесом посилення взаємозв'язків і взаємозалежностей окремих країн та їх економік, який мав прецеденти і в минулому [2, 3]. Інші ж стверджують, що глобалізація – це новітній процес, який почався в останній чверті XX століття, хоча і органічно пов'язаний з більш загальним процесом інтернаціоналізації господарського (і не тільки господарського) життя. При цьому новий глобальний рівень організації, одні вважають економікою, яка може функціонувати як єдина система в режимі реального часу в масштабі всієї планети [4, с. 105], а інші – бачать створення єдиного, взаємопов'язаного світу, цілісного за обрисами і внутрішнього зв'язку елементів, як формування структур глобальної керованості [1, с. 183- 191].

Найбільш радикальна позиція у дослідників, що підтримують думку про «кінець національної держави» [5, с. 114]. Вони представляють наукове напрямок гіперглобалізму, який стверджує, що життєдіяльність відбувається у світі без кордонів. Для Національного в ньому не залишилося місця, національні держави і їх економіки більше не є самостійними інститутами: їх місце нібито займуть глобальні корпорації, які не належать жодній державі і постачають стандартизовані в глобальному масштабі продукти. Деякі дослідники виступають проти гіперглобалізації. На їхню думку, хоча глобалізація і стала визначальною рисою міжнародної економіки, її значення занадто перебільшено: насправді, основними детермінантами економічних процесів все ще виступають національні держави та їх економіки [6].

Існує і проміжна точка зору: глобалізація є однією із закономірностей, що визначає сучасний стан і перспективи розвитку світової спільноти і набуває ознак характерних конкретних форм, в яких проявляються як високий рівень сформованості сучасної світової метасоціальної системи, так і нова якість протиріч у ній [7, с.212]. Тобто глобалізація – це тенденція історична. Вона формує глобальну структуру політичних, економічних і культурних відносин, що поширюються за межі будь-яких традиційних кордонів і зв'язують окремі суспільства в єдину систему. Такий підхід до визначення глобалізації дає можливість вважати сучасну світову економічну систему як таку, що знаходиться в стані трансформації в результаті тривалої еволюції національних економічних систем, поступового розвитку та підвищення ступеня їх взаємозалежності, інтеграційних форм та інструментів, які впливають на вибір і якість стратегічних цілей, на механізми і умови їх досягнення. Таким чином, глобалізація – це процес структурних змін та поетапного формування органічно цілісного світового господарства, як необхідного елементу розвитку цілісності світового товариства.

Глобалізація в своїй основі – це, перш за все, новий, вищий щабель інтернаціоналізації господарського життя в планетарному масштабі. Що безпосередньо пов'язано:

- з поглибленням суспільного поділу праці;
- концентрацією та централізацією капіталу на міжнародному рівні;
- тенденціями до інтернаціоналізації інших сторін життя сучасного людства.

Це об'єктивно-суб'єктивний процес, на який впливають різнобічні чинники, перш за все ідеологія і політика. Вони спрямовані, з одного боку, на його прискорення, а з іншого – на уповільнення. Ці фактори пов'язані з такими загальними, за своїм характером, явищами, як тип цивілізації, рівень економічного розвитку країни.

Відомо, що і в даний час в світі зберігаються два основних типи цивілізації: традиційний і Європейський. Їм властиві родові риси. І якщо перший має досить консервативний характер, орієнтований, перш за все на навколишній світ, і прагнення зберегти його таким, яким він був і є, то другий тип в основному на людину, на постійну трансформацію, перетворення природи і суспільства. В цьому випадку національні традиції і національний менталітет не проявляються настільки яскраво, як, скажімо, у східних країнах, тобто там, де панують традиційні цивілізації. У

той же час в країнах, що відносяться до європейської цивілізації, як правило, більш розвинені продуктивні сили, вище життєвий рівень населення, значна концентрація виробництва і капіталу.

На основі вищевикладеного є підстави вважати, що носіями ідеології та практики глобалізації є найбільш розвинені в економічному відношенні країни, що є очевидним проявом ліберальної економічної ідеології. Остання, в свою чергу, має принциповий зв'язок з так званим «лібертаріанством» – своєрідною ідеологією свободи особистості. Визначаючи зміст лібертаріанства, один з його сучасних ідеологів і пропагандистів Девід Боуз пише, що «це переконання в тому, що кожна людина має право жити так, як хоче, якщо поважає права інших» [9].

Отже, незважаючи на те, що глобалізацію можна, мабуть, розглядати як закономірний процес, вона не носить виключно стихійний характер, а на її хід сильний вплив мають різного роду фактори, в тому числі інституційні. Частина з них діє в інтересах глобалізації і навіть стимулює її, а інша – перетворює її, власне кажучи, в тенденцію.

Щоб визначити як співвідноситься концепція глобалізації з традиційними концепціями історичного розвитку людства, слід зауважити, що вона цілком вкладається в межі концепцій всесвітньо-історичної еволюції, згідно з якою історія людства являє собою цілісний процес розвитку.

Наука стверджує: оскільки існує всесвітня історія – діють загальні закономірності історичного процесу. При цьому історичний розвиток носить прогресивно-поступальний характер. Саме в рамках даного роду концепцій розробляються схеми історичного розвитку, створюються глобальні історичні конструкції. До концепцій такого роду цілком може бути віднесена і марксистська теорія формаційного розвитку, згідно з якою всі системи повинні пройти шлях від первіснообщинного до комунізму і далі. У концепції глобалізації закладена ідея цивілізаційного шляху. Сенс в даному випадку в тому, що є класичний зразок – Європа з її історією і всіма основними нормами життя, а все інше – лише відхилення від норми.

Однак концепції всесвітньо-історичного шляху розвитку суспільства сприймаються далеко не всіма вченими. Існує ряд концепцій локально-історичного розвитку, які будуються на ідеї «локальних цивілізацій», тобто акцент робиться на особливості розвитку тієї чи іншої цивілізації. Представники локально-історичного підходу виходять з того, що в історії немає сенсу, який може бути однозначно прийнятий, отже, детальні глобальні прогнози майбутнього – нереальні. До таких відносяться концепції «філософії життя» і «критики історичного розуму», згідно з якими історичний процес базується на біологічній моделі. Це означає, що окремі культури або «локальні цивілізації» здійснюють своєрідний кругообіг, проходячи стадії народження, зростання, розквіту і загибелі.

Але більш адекватно сприймається концепція вчених, які категорично виступають проти твердження, що європейська цивілізація є єдиною і загальнолюдською, що визначає універсально однаковий розвиток всіх націй і народностей. Загальнолюдської цивілізації не існує і не може існувати, тому що вона була б неповною. На основі глибокого дослідження історії народів Європи зроблено висновок, що «природна система історії повинна полягати у відмінності культурно-історичних типів розвитку» [11].

Враховуючи неоднозначність і багатогранність процесу глобалізації, сучасні наукові школи використовують різні методологічні підходи до його дослідження. Так, з позиції культурологічного підходу, процес глобалізації досліджується в цивілізаційному контексті. Прихильники цього підходу вважають, що глобалізація – це заключний етап глобальної трансформації соціально-економічної системи, а процес глобалізації – це поступове перетворення спільного в приватне, приватного в загальне [12].

Другий підхід – економічний. Згідно з ним, глобалізація – це процес доведення національних економічних норм до рівня, який сформувався у світовій економіці (по суті, універсальна економічних процесів). Світова економіка в результаті таких перетворень буде розділена на дві частини «золотий мільярд», який отримує економічні результати за рахунок «країн-ізгоїв», тобто держав – сировинних придатків.

Наступну концепцію глобалізації запропонував прихильник екологічного підходу. Основа цього напрямку – екологічний розподіл; раціональність використання природних ресурсів; інвайронментальна політика; реалізація екологічної справедливості; забезпечення виживання суспільства в майбутньому [13].

Четвертий підхід – комплексний. Глобалізація це комплексне геополітичне, гео економічне, геокультурне явище, яке впливає на всі сфери життєдіяльності суспільства, включені в глобальний процес.

Висновки: проведення дослідження дозволяє зробити висновки щодо сутнісних характеристик глобалізації:

- це історична тенденція, що формує глобальну структуру політичних, економічних і культурних відносин, що поширюються за межі будь-яких традиційних кордонів і зв'язують окремі суспільства в єдину систему;

- це вищий щабель інтернаціоналізації господарського життя в планетарному масштабі, що пов'язано з поглибленням суспільного поділу праці; концентрацією та централізацією капіталу на міжнародному рівні; тенденціями до інтернаціоналізації інших сторін життя сучасного людства;

- це об'єктивно-суб'єктивний процес, на який впливають різнобічні фактори, перш за все, ідеологія і політика. Вони спрямовані, з одного боку, на його прискорення, а з іншого – на уповільнення. Ці фактори пов'язані з такими загальними, за своїм характером, явищами, як тип цивілізації, рівень економічного розвитку країни.

У висновку хотілося б відзначити, що в існуючому вигляді глобалізація ототожнюється з встановленням однополярної західної моделі, що неприпустимо, так як в цей процес і Захід, і Схід повинні бути включені на рівноважній і рівнозначній основі.

Література.

1. Ильин М. В. Стабилизация развития. Мегатренды мирового развития / Отв. ред. М.В. Ильин, В. А. Иноземцев; Центр исслед. постиндустриал. о-ва. М., 2001. С. 183-191.
2. O'Rourke K. H. Globalization and history / Kevin H. O'Rourke, Jeffrey G. Williamson. Cambridge, Mass ; London : MIT Press, 1999. 343 p.
3. Robertson R. T. The three waves of globalization: a history of a developing global consciousness. Black Point, Canada ; London : Fernwood Publishing : Zed Books, 2003. 291 p.
4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс; пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана ; Гос. ун-т Высш. шк.экономики. М.: ГУ ВШЭ, 2000. 606 с.
5. Omae K. The end of the nation state: the rise of regional economies. New York; London : Free Press, 1995. 214 p.
6. Gilpin R. Gilpin J. M. Global political economy: Understanding the international economic order. Princeton ; Oxford : Princeton University Press, 2001. 423 p.
7. Лукашевич В. М. Глобалістика: навч. посібник. Львів : Новий світ, 2004. 392 с.
8. Бочан І. О., Михасюк І. Р. Глобальна економіка : підручник. К.: Знання, 2007. 403 с.
9. Боуз Д. Либертарианство: история, принципы, политика. / Пер. с англ. под ред. А.В. Куряева. Челябинск: Социум, Cato Institute, 2004. 392 с.
10. Мартин Г. П., Харальд Ш. Западная глобализация. Атака на процветание и демократию. М : Альпина, 2001. 330 с.
11. Россия и Европа: Взгляд на культурные и политические отношения славянского мира к германо-романскому. М.: Известия, 2003. 607 с.
12. Лук'яненко Д. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності : навч. посіб. / Д. Лук'яненко; Київ. нац. екон. ун-т. К.: КНЕУ. 2005. 204 с.:
13. Білорус О. Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації : монографія / О.Г. Білорус [та ін.]; відп. Д. Г. Лук'яненко; Київ. нац. ун-т економіки. К.: КНЕУ, 2001. 538 с.

УДК 339.9

ВПЛИВ COVID-19 НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ ТА АГРОСЕКТОР УКРАЇНИ

IMPACT OF COVID-19 ON THE WORLD ECONOMY AND AGROSECTOR OF UKRAINE

ПОТАПЕНКО Д.О., БАС Т.В., студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті досліджено основні етапи процесу поширення коронавірусної інфекції COVID-19 у світі, визначено перші наслідки для економіки Китаю – країни, що є джерелом пандемії. Визначено деякі наслідки вірусу для світової економіки. Розглянуто можливі наслідки коронавірусу для аграрної сфери України.

Ключові слова: коронавірус, світова економіка, біржа, ринок, аграрна сфера.

The article examines the main stages of the process of spreading coronavirus infection COVID-19 in the world, identifies the first consequences for the economy of China - the country that is the source of the pandemic. Some consequences of the virus for the world economy have been identified. The possible consequences of coronavirus for the agricultural sector of Ukraine are considered.

Key words: coronavirus, world economy, exchange, market, agrarian sphere.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Пандемія коронавірусної інфекції COVID-19, яку було вперше зареєстровано 31 грудня 2019 р. у м. Ухань, Китай, охопила наприкінці березня 2020 р. не тільки усі 195 офіційно визнаних держав світу (Ватикан і члени ООН), але й переважну більшість тих держав й територій, що мають невизначений статус. Тобто епідемія набула глобального масштабу. Хоча остаточні висновки щодо фінансових втрат для усіх країн світу жодні експерти не можуть зробити, вже говорять про те, що втрати від коронавірусу співвідносяться із втратами від Великої депресії 1930-х років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Хоча досліджувана проблема є новою, вже значна кількість як закордонних, так і вітчизняних науковців присвятили їй свої роботи. Дослідженню впливу коронавірусної інфекції COVID-19 на розвиток міжнародної економіки в цілому та його окремих її сфер зокрема присвячені роботи таких вітчизняних науковців як І. Тимошенкова, О. Нащекіної, А. Веселовського, О. Александрова, Т. Богдан та ін..

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження можливих наслідків коронавірусу COVID-19 на світову економіку та на аграрний сектор зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. З початку року весь світ стежить за розвитком подій навколо спалаху коронавірусу в Китаї. Стало відомо, що збудником захворювання став новий тип коронавірусу, який влада Китаю пов'язала з ринком морепродуктів. Китайські вчені припускають, що вірус, з'явився у кажанів і передався людям через проміжного господаря. Звісно, коли почався вірус, ніхто не міг передбачити наскільки від смертельний, та як сильно може вплинути на економіку усього світу.

З моменту оголошення Всесвітньою організацією охорони здоров'я спалаху коронавірусу надзвичайною ситуацією міжнародного значення і нарівні з цим уточнення, що організація поки не бачить підстав для введення торгових обмежень, події почали розвиватися дуже швидко. А з урахуванням того, що всі ці події активно нагнітались ЗМІ, що збільшували паніку голосними

* Науковий керівник – Бабан Т.О. к.е.н., доцент

заголовками, нерідко з не перевіреною інформацією, наслідки не змусили себе довго чекати. Біржі та ринок реагували на них дуже швидко. Першою відреагувала Китайська біржа. Почали з'являтися дані про те, що поширення коронавірусу призведе до скорочення зростання ВВП Китаю і від цього постраждають його ключові торгові партнери, а глобальній економіці це обійдеться в понад 280 млрд дол. США тільки за I квартал 2020 р.

Після позитивної динаміки зростання світового ВВП протягом 43 кварталів, COVID-19 призведе до протилежної тенденції.

На такі інформації щодо можливих наслідків пандемії, почало лихоманити світові біржі. Першими почали знижуватися нафтові котирування і акції авіакомпаній, казино і компанії, які торгують предметами розкоші. Наступним етапом стало відкриття після новорічних канікул фінансового ринку Китаю найбільшим падінням з 2015 р. Так, 3 лютого індекс Шеньчженьський фондовій біржі впав на 8,45%, Шанхайської – на 7,72%, на самому початку торгів курс ряду цінних паперів упав на 10%, а курс юаня – на 1,5%.

Активна фаза реакції світової економіки на розвиток подій навколо спалаху коронавірусу наступила в третій декаді лютого 2020 р.

Так, 23 лютого 2020 р., під час зборів Групи двадцяти (G-20) директор-розпорядник Міжнародного валютного фонду Крістіана Георгієва озвучила прогноз МВФ, згідно з яким зростання китайської економіки буде нижчим за очікуваний на 0,4%, а світової – на 0,1%. При цьому МВФ не виключає більш песимістичного сценарію розвитку подій.

У зв'язку з ростом кількості заражених коронавірусом за межами Китаю, 24-25 лютого 2020 р. фіксувався обвал на світових фондових ринках. Зокрема, в перший день європейські індекси впали на 3-5%, американський Dow Jones втратив більше 3%, а на наступний день – падіння на провідних європейських біржах склало ще близько 2%, а індекс Dow Jones знизився ще на 3,15%, S & P 500 опустився на 3,03%, а Nasdaq Composite – на 2,77%. Останній раз подібне відзначалося на хвилі кризи в 2008 році. Крім того серед постраждалих від таких подій на ринках виявилися провідні банківські установи, а також акції так званих FAANG (Facebook, Amazon, Apple, Netflix і Google-parent Alphabet), які впали більш ніж на 1,8%.

Тільки за 24 лютого 2020 р. внаслідок падіння індексів на фондових біржах у зв'язку з поширенням коронавірусу фінансовий стан 500 найбагатших людей світу скоротився на 139 млрд дол. США, а за тиждень вони сумарно втратили 444 млрд дол. США.

На фоні всіх цих подій серед світових економістів та аналітиків з'явилися розмови про нову світову кризу, про уповільнення економічного зростання і найгірші результати десятиліття.

За підсумками торгів 27 лютого 2020 р. американський індекс Dow Jones впав відразу на 1200 пунктів, втративши в цілому 4,4% – це найрізкіше падіння за пунктами в історії. Індекс S & P 500 також втратив 4,4%, а Nasdaq – 4,6%. Лондонський FTSE закінчив торги на 3,5% нижче, а японський Nikkei впав більш ніж на 2%.

4 березня глава МВФ Крістіана Георгієва відкликала наданий раніше прогноз розвитку світової економіки на 2020 р. додавши, що, виходячи з поточної ситуації, зростання світового ВВП в поточному році виявиться нижчим за торішній.

Окрім впливу на економіку, коронавірус значно вдарив по світовому та вітчизняному агросектору. Україна може втратити великого торгового партнера – КНР. Так, за даними Державної служби статистики України за 11 місяців минулого року торгівельний оборот з КНР становив 3,3 млрд дол. США, що на 70% більше, ніж за аналогічний період 2018 року. Вийти на такі ціни вдалось, здебільшого за рахунок продажу у Китай руди та зерна (2 млрд дол. США).

З початку епідемії коронавірусу істотного скорочення експортних поставок української агропродукції в Китай не спостерігається. Але, на жаль, зберігається невизначеність з подальшим попитом з боку Китаю. Крім того, перспективи подальшого збільшення обсягів і розширення номенклатури товарів, що експортуються в Китай, в теперішніх умовах стають менш райдужними.

Незважаючи на офіційні заяви экс-міністра розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства Т. Милованова про те, що все, що відбувається в Китаї не торкнеться економіки України і навіть, більше того, відкриває нові перспективи і дає шанс українському бізнесу зайняти нові ніші на світовому і китайському ринках.

Коронавірус спричинив обвал цін на основні сировинні товари – починаючи від нафти і руди і закінчуючи зерном. І якщо здешевлення нафти вигідно Україні, так як країна є імпортером нафтопродуктів, навряд чи це перекриє обвал котирувань по інших товарам, які країна експортує. Це означає, що постраждають найбільші постачальники валюти в країну – металурги і аграрії, які до цього вже зазнали збитків через істотне зміцнення гривні.

Висновок: У науковому середовищі продовжують точитися дискусії про походження коронавірусу – чи він спеціально сконструйований, чи ненавмисне потрапив у зовнішнє середовище з лабораторії, де вивчався, чи виник природним шляхом. Прийде час, і людство про це дізнається. Але поки що, спостерігаючи за потужними економічними та суспільними наслідками, які тягне за собою новий коронавірус, стає зрозуміло, що насправді є зброєю ХХІ століття – такі віруси, в поєднанні з космосом інформаційних технологій.

Навмисно чи ні, але таке поєднання набуває небувалої руйнівної сили в режимі реального часу. Нині і надалі: щоб посягти паніку, яка знищує у світі все, достатньо буде щось «викинути» назовні з лабораторії, а Інформаційна мережа зробить свою справу, поширивши світом інформацію, переказану кожним з мільйонів сприятливих користувачів у свій спосіб. Ця навала фактів перемішаних з фейками – це суспільна бомба, порівняно з якою ядерна зброя може стати неактуальною. Світом цілком можуть правити технології, використані заради агресії.

Вже можна побачити, що після спалаху коронавірусу, світ уже почав змінюватися, як він змінювався після пандемій чуми XIV-XV століть, революцій XVIII-XIX століть, двох світових воєн ХХ століття тощо. Але як засвідчує історія, такі глобальні повороти, разом з негативними економічними, екологічними наслідками, несли за собою потужніший розвиток людства і пробудження свідомості людей.

Позитивними наслідками COVID-19 може стати те, що медицина і наука отримають потужний досвід у реагуванні на подібні виклики, задля вирішення проблеми будуть об'єднані сил та знання. Остаточно будуть «узаконені» нові трудові відносини, постануть нові норми спілкування між людьми. Коли відсиджувати свої 8 годин в офісі стане не обов'язковим, а подеколи – небажаним, а концертні зали та стадіони почнуть поступатися віртуальним формам сприйняття мистецтва та спортивного вболівання. Утім, нажаль, не всі нинішні тенденції отримають розвиток. Так, екологія після певного тимчасового покращення, ймовірно, повернеться до попереднього стану, якщо не гіршого, якщо людство не винесе відповідний урок. А от що точно буде продовжувати розвиватись, так це інформаційні технології, які не завжди мають позитивний вплив на розвиток людства.

Література.

1. COVID-19 и мировая экономика: спасти нельзя ликвидировать? URL: <https://kreston-gcg.com/wp-content/uploads//2020/04/Obzor-Posledstviya-pandemii.pdf>
2. COVID-19: поговорим о последствиях для экономики и торговли. URL: <https://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic/1508925>
3. ВОЗ объявила режим ЧС из-за распространения коронавируса. URL: <https://www.dw.com/ru/>
4. Протидія економічній кризі: глобальні та національні аспекти. URL: https://dt.ua/macrolevel/protidiya-ekonomichniy-krizi-globalni-ta-nacionalni-aspekti-347769_.html

УДК 657.6

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

THE ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF THE ACCOUNTING POLICY OF THE ENTERPRISE

ПИЛИПЧУК І.В., РИБКА Л.П., КОРСУН І.Б., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті досліджено сутність та значення облікової політики. Розкрито основні вимоги, яких необхідно дотримуватися при формуванні облікової політики підприємства. Визначено, що облікова політика підприємства формується на період функціонування підприємства, що забезпечує своєчасне складання фінансової звітності, її достовірність і корисність для широкого кола зацікавлених користувачів.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, наказ про облікову політику, складові облікової політики.

The article examines the essence and significance of accounting policy. The basic requirements which need to be observed at formation of an accounting policy of the enterprise are opened. It is determined that the accounting policy of the enterprise is formed for the period of operation of the enterprise, which ensures the timely preparation of financial statements, its reliability and usefulness for a wide range of interested users.

Key words: accounting policy, accounting, order of accounting policy, components of accounting policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основним джерелом інформації про діяльність підприємства, як для зовнішніх, так і для внутрішніх користувачів являються дані фінансової звітності. Ступінь достовірності інформації про діяльність підприємства, його фінансовий стан і фінансові результати, що міститься у фінансовій звітності, ефективність використання даної інформації різними категоріями користувачів багато в чому визначаються її якістю, що визначається положеннями сформованої на підприємстві облікової політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та організаційні аспекти облікової політики розглядали такі вчені, як П.Є. Житний [1], В.Б. Клевець [2], М.В. Кужельний [3], А.Г. Ловінська [4], Т.Г. Маренич [5], М.С. Пушкар [6] та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сутності та значення облікової політики підприємства й уточнення її теоретичних аспектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Облікова політика є важливим інструментом управління діяльністю підприємства, що дозволяє формувати систему бухгалтерського обліку, проаналізувати і змодельовати обліковий процес, закріпивши оптимальні способи ведення бухгалтерського обліку, які поєднуються зі стратегією розвитку підприємства, незалежно від сфери його діяльності. Облікова політика регулює і направляє потоки облікової інформації, що дають можливість по-різному представляти фінансові результати діяльності в залежності від інформаційних потреб зацікавлених користувачів.

Для сучасного підприємства облікова політика є основним стандартом, який вимагає чіткого і грамотного складання, а в майбутньому дотримання його вимог з метою ефективного управління діяльністю підприємства.

Обрані в обліковій політиці підприємства способи і методи оцінки майна та зобов'язань, методи калькулювання собівартості продукції (робіт або послуг) впливають на величину

* Науковий керівник - Бірченко Н.О., к.е.н., доцент

ключових показників діяльності підприємства, таких як виручка, собівартість продажів, прибуток, податкові зобов'язання, а, отже, і на фінансовий стан підприємства. Така інформація безпосередньо впливає на рішення, що приймаються користувачами такої інформації.

Л.Г. Ловінська визначає облікову політику як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються суб'єктом господарювання для ведення поточного обліку, складання та подання фінансової звітності, визначених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, іншими нормативними документами, затвердженими Міністерством фінансів [4].

На думку М.С. Пушкар, облікова політика – «це механізм управління обліком, який здійснюють на основі вибору та розробки суб'єктом господарювання способів (варіантів), правил і процедур щодо організації та методики ведення обліку, складання і подання звітності, виходячи з загальноприйнятих принципів та із специфіки діяльності підприємства для отримання повної, об'єктивної достовірної і неупередженої інформації з метою прийняття зацікавленими особами обґрунтованих управлінських рішень» [6].

Згідно Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» облікові політики – це «конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності» [7].

В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зазначено, що облікова політика – це «сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [8].

Облікова політика підприємства формується головним бухгалтером або іншою особою, на яку відповідно до законодавства покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства, і затверджується керівником підприємства. Облікова політика підприємства оформляється розпорядчим документом (наказом).

При цьому затверджуються:

- робочий план рахунків бухгалтерського обліку, що містить синтетичні та аналітичні рахунки, необхідні для ведення бухгалтерського обліку відповідно до вимог своєчасності та повноти обліку та звітності;
- форми первинних облікових документів, реєстрів бухгалтерського обліку, а також документів для внутрішньої бухгалтерської звітності;
- порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань підприємства;
- способи оцінки активів і зобов'язань;
- правила документообігу і технологія обробки облікової інформації;
- порядок контролю за господарськими операціями;
- інші рішення, необхідні для організації бухгалтерського обліку.

Облікова політика підприємства повинна забезпечувати:

- повноту відображення в бухгалтерському обліку всіх фактів господарської діяльності;
- своєчасне відображення фактів господарської діяльності в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності;
- більшу готовність до визнання в бухгалтерському обліку витрат і зобов'язань, ніж можливих доходів і активів, не допускаючи створення прихованих резервів;
- відображення в бухгалтерському обліку фактів господарської діяльності виходячи не стільки з їх правової форми, скільки з їх економічного змісту і умов господарювання;
- тотожність даних аналітичного обліку оборотам і залишкам за рахунками синтетичного обліку на останній календарний день кожного місяця;
- раціональне ведення бухгалтерського обліку, виходячи з умов господарювання і величини підприємства, а також виходячи зі співвідношення витрат на формування інформації про конкретний об'єкт бухгалтерського обліку та корисності (цінності) цієї інформації.

Облікова політика включає такі складові:

– методологічну – тобто основні правила, порядок та законодавчі нормативи і положення облікової системи, способи оцінки майна та зобов'язань, особливості обліку та оцінки основних засобів, товарно-матеріальних запасів, нематеріальних активів, обґрунтування вибору методу нарахування амортизації до різних видів основних засобів, методи обчислення доходу і т.д.;

– технічну – вибір форми ведення обліку та розробку власного робочого плану рахунків, перелік облікових регістрів, їх побудова, послідовність і техніку запису, їх взаємозв'язок, а також систему попереднього, поточного і наступного бухгалтерського контролю. Крім цього, технічний аспект облікової політики може включати розробку різних варіантів розподілу витрат по управлінню виробництвом і його обслуговуванню, форму ведення бухгалтерського обліку, визначення складу внутрішньої звітності для апарату управління;

– організаційну – визначення прав і обов'язків бухгалтерського апарату, його структури, розподіл посадових функцій тощо. Інакше кажучи, складовою частиною організаційного аспекту облікової політики є встановлення чітких меж поділу праці облікового персоналу.

Облікова політика підприємства формується на період функціонування підприємства, що забезпечує своєчасне складання фінансової звітності, її достовірність (зрозумілість) і корисність для широкого кола зацікавлених користувачів. Крім того, вона служить основою для розробки цінової, інвестиційної, постачальницько-збутової політики підприємства.

Висновки. Правильно сформована облікова політика не тільки позбавить від можливих штрафів, але і, що не менш важливо, дозволить реально знизити збитки і збільшити ефективність бізнесу. Сьогодні стає очевидною також тісний зв'язок між обліковою політикою і автоматизацією облікових процесів, так як виникає потреба в нарощуванні обсягу необхідної інформації. Тому облікова політика є реальним інструментом управління і дієвим помічником керівника.

Література.

1. Житний П.Є. Облікова політика в умовах розвитку фінансово-промислових систем: методологія та організація: монографія / П.Є. Житний. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. – 352 с.
2. Клевець В.Б. Облікова політика підприємств за стандартами: монографія / В.Б. Клевець. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 313 с.
3. Кужельний М. В. Теорія бух обліку: [підручник] / М.В. Кужельний, В.Г. Лінник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
4. Ловінська Л. Г. Про національну облікову політику в Україні / Л.Г.Ловінська // Економіка України: політико-економічний журнал. – 2006. – № 4. – С. 22-29.
5. Маренич Т.Г. Особливості формування облікової політики / Т.Г. Маренич // Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (присвяченої пам'яті професора Мазнева Григорія Євтієвича). – Харків: ХНТУСГ, 2018. – С. 28-32.
6. Пушкар М.С. Теорія і практика формування облікової політики: монографія / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба. – Тернопіль: Карт-бланш, 2010. – 260 с.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_020
8. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996 – XIV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/996-14>

UDC 339.924

UKRAINE'S PARTICIPATION IN INTERNATIONAL INTEGRATION PROCESSES WITH EU

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ З БОКУ ЄС

VYLUSK A.O., master's student*

Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture

The article highlights the main objectives of Ukraine's foreign economic policy, the prerequisites for Ukraine's integration into the European Union. The requirements set by the commonwealth to be met are shown. The need for a clear national security strategy is noted. Attention is paid to the phased implementation of Ukraine's integration priorities in Western Europe with a focus on creating a free trade zone between Ukraine and the EU. The preconditions and introduction of the first stages of preparation for the implementation of Ukraine's international integration into the European Union are highlighted in the article.

Keywords: integration, Ukraine, the EU, partnership, decentralization.

У статті висвітлено основні завдання зовнішньоекономічної політики України, передумови інтеграції України до Європейського Союзу. Показані вимоги, висунуті співдружністю, які мають бути виконані. Зазначена необхідність чіткої стратегії національної безпеки країни. Приділено увагу етапності реалізації інтеграційних пріоритетів України в Західній Європі з орієнтацією на створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Ключові слова: інтеграція, Україна, ЄС, партнерство, децентралізація.

Statement of the problem in general. The current state of economic development involves the implementation of the program of socio-economic development policy of integration processes. The integration of the economy determines a promising way to improve and expand global processes in various sectors of the economy. Integration as a process that cannot be imagined without increasing the number of partners and developing the latest technologies and services. Although integration processes do not always lead to positive consequences in the economy, due to the excessive influence of those ideas and processes that are part of the processes of an integrated state. Therefore, this topic is relevant.

Analysis of recent research and publications. Domestic scientists, in particular Kukharska N.A., pay much attention to the study of various aspects of Ukraine's European integration. In general, our study is based on the laws and bylaws of the Verkhovna Rada of Ukraine, as well as articles of the Ministry of Finance of Ukraine.

Objectives of the article. The purpose of the article is to highlight the current situation in relations between Ukraine, the EU and other countries, the preconditions for their emergence and prospects for development.

Presentation of the main material. Ukraine's position between the Russian Federation and the European Union determines its special European function: its historical, cultural and, most importantly, family and personal ties with Russia, on the one hand, and its Polish and Habsburg heritage, on the other - forms a wide "intersection of sets" between Russia and Europe.

After Ukraine gained state independence, gradual integration into European structures and the establishment of multilateral cooperation with the EU became its main geostrategic priorities. European integration is not only a factor in accelerating the economic development of EU countries, their growing importance in international trade, monetary and financial relations, but also the center of

* Scientific advisor - Gridin O.V., Ph.D., Senior lecturer

gravity of geopolitical interests of many countries. Obtaining full membership in Ukraine's leading continental economic and political organizations can be considered prerequisites for the most organic model of realization of its interests on the world stage, its transformation into an active participant in the life of the world community.

Following the first Ukraine-EU summit in September 1997, Ukraine's leadership issued a statement of intent to become an EU associate partner. At the second summit in June 1998, Ukraine expressed its interest in developing a long-term strategy for bilateral relations with the EU, noting that Ukraine's European choice remains unchanged and its place as a Central European state in modern Europe is clearly defined. Ukraine's undisputed priority is to acquire associate and then full membership in the EU. To implement this course, the President signed a decree of February 24, 1998 "On ensuring the implementation of the Partnership and Cooperation Agreement between Ukraine and the EU and improving the mechanism of cooperation with the EU" and a decree of June 11, 1998 "On approval of Ukraine's integration strategy to European Union".

In December 1999, the Declaration of the European Council on the Common Strategy of the EU Member States was adopted, which defined the new nature of relations with Ukraine in terms of its place and role in European security.

In order to implement Ukraine's strategic course towards European integration, the President of Ukraine approved the "Program of Ukraine's Integration into the European Union" (2000), which should become the main tool of the national strategy on Ukraine's approach to the EU in all aspects of cooperation - political, social, financial, economic, trade, scientific, educational, cultural, etc. This document identifies ways and stages of implementation of the main priorities aimed at achieving compliance of transformation processes in Ukraine with the Copenhagen criteria. After the Verkhovna Rada approved in 2000 the President's Address "Ukraine: progress in the XXI century. Economic and Social Policy Strategy for 2000–2004." [1] the course of European integration is becoming an official priority of national integration policy.

Further stages in the development of Ukraine's integration into the European Union were the Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "European Choice. Conceptual principles of the strategy of economic and social development of Ukraine for 2002-2011" [2] and the Strategy of economic and social development of Ukraine for 2004-2015" Through European integration "[58], the ultimate goal of which is the acquisition by our country of full membership in the European Union. In addition, on March 18, 2004, the Verkhovna Rada of Ukraine approved the National Program for the Adaptation of Ukrainian Legislation to EU Legislation [3].

These documents determined that integration into European structures requires the development and implementation of a model of relations with the country's regions and their management, which would comply with the principles of EU regional policy, namely - partnership, subsidiarity, decentralization, concentration, program.

On February 22, 2005, the Ukraine-EU Action Plan was signed. This document included provisions on the beginning of a dialogue on the formation of a free trade area between Ukraine and the EU. In 2009, instead of the Action Plan, the EU-Ukraine Association Agenda was agreed upon, which became a fundamentally new instrument based on the principles of political association and economic integration. According to the Ukraine-EU Association Agenda, our country must:

- 1) continue progress in establishing a full-fledged market economy, including the issues of price formation, control over state subsidies and construction of a legal framework that guarantees fair competition;
- 2) move forward in the gradual approximation of the legislative and regulatory framework to EU standards and ensure its effective implementation;
- 3) improve the investment climate, which includes transparency, predictability and simplification of state regulation, and the application of these rules;
- 4) make progress in macroeconomic stabilization and growth, namely:
 - strengthen the independence of the NBU, including, if necessary, amending the Law of Ukraine "On the National Bank" to bring it into line with EU standards;
 - reform the taxation system and the pension system.

Thus, the presence of a clear national security strategy in the future becomes a necessary prerequisite for the development of the country, the stable dynamics of which is impossible without a clear vision of its role and place in the modern world, without a systematic assessment of its prospects.

However, despite the adoption of these important programs and documents, Ukraine has not yet created real preconditions not only for our country's accession to the EU, but also for its recognition as an "associate" member.

At the Copenhagen European Council in 1993, the Heads of State and Government adopted the so-called "Copenhagen" criteria, which should be used to assess candidate countries for EU membership. From a political perspective, candidate countries must establish stable institutions that guarantee democracy, the rule of law, human rights, and respect for and protection of the rights of national minorities.

The economic criteria for candidate countries are:

- evidence of the existence of a truly functioning market economy;
- ability to compete in the EU internal market;
- the ability to make commitments related to accession to the European Union (meaning the practical application of the *acquis communautaire*);
- the European Union's own interest in the markets of certain countries.

In addition to achieving the "Copenhagen" criteria for EU accession, Ukraine must meet two conditions in reaching the European level [4]:

- development of technologies and labor productivity;
- well-being and living standards.

Conclusion. To integrate into the European Community, Ukraine must achieve the indicators set out in the Maastricht Treaty for candidate countries: the stability of its currency; reducing the inflation rate to 2% per year (in 2014 - 25%, in 2015 - 46%); budget deficit up to 3% of GDP (in 2014 - 5%); public debt - up to 60% of GDP; GDP per capita - 10 thousand US dollars (in 2014, this figure in Ukraine amounted to 2.3 thousand dollars) [5; 6; 7]. That is, the main problems facing the enterprises of the real sector of the economy are the growth rates of production, labor productivity, competitiveness of goods, wages. The mechanism of management of the enterprises and industrial complexes of economy of the transformation period should be focused on the decision of these questions.

Literature.

1. Послання Президента України до Верховної Ради України «Україна: поступ у ХХІ століття». Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр. від 23.02.2000 Документ 276а/2000 // Урядовий кур'єр. – 2000. – №16. – С.5-12.

2. Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір». Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рр. від 30.04.2002 Документ п0001100-02 // Урядовий кур'єр. – 2002. – №100. – С.5-12.

3. Закон Верховної РУкраїни «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 № 1629-IV // Урядовий кур'єр. – 2004. – №74. – С.13.

4. Кухарская Н. А. Украина и Европейский Союз / Н. А. Кухарская // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – №1. – С. 100-106.

5. Валовой внутренний продукт Украины // Министерство финансов Украины. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : index.minfin.com.ua.

6. Выполнение государственного бюджета Украины // Министерство финансов Украины, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : index.minfin.com.ua.

7. Государственный долг Украины // Министерство финансов Украины. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : index.minfin.com.ua.

УДК 336.64

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE

РОГОВИЧ К.В., студентка*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглядається економічна сутність фінансової стійкості підприємства, як суб'єкта господарювання, методичні основи фінансової стійкості підприємства та визначення напрямів її забезпечення. Розглянуті критерії оцінки ефективності фінансової стійкості підприємств, зовнішні та внутрішні фактори, що визначають фінансову стійкість підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, конкурентоспроможність, ринок, власний капітал, ефективність.

The article considers the economic essence of the financial stability of the enterprise, the methodological basis for assessing the financial stability of the enterprise and definition of directions of its maintenance. Considered the criteria for assessing the effectiveness of financial stability of the enterprise, external and internal factors that determine the financial stability of the enterprise.

Key words: financial condition, competitiveness, market, financial stability, equity, efficiency.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах сучасної нестабільної ринкової економіки вирішення проблем стабілізації національної економіки, забезпечення стабільного розвитку суспільства можливо шляхом зміцнення фінансового стану підприємств, одним із основних елементів якого є аналіз фінансової стійкості. Багато сучасних господарюючих суб'єктів через кризові умови та процеси стагнації глобального економічного середовища опинились в стані банкрутства. В зв'язку з цим, актуальною є розробка методики оцінки фінансової стійкості підприємств як інструменту забезпечення їх стабільного розвитку в умовах економічного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням поліпшення фінансового забезпечення та створювання умов для фінансової стійкої діяльності господарюючих суб'єктів присвячено наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема Є.В. Міних, Г.Г. Старостенко, Н.В. Мірко, О.М. Мельник, М.А. Котляр, Н.В. Чечетов, М.С. Абрютіної, В.Х. Бівера, І.Т. Балабанова, Т.В. Головка, С.В. Калюги, Т.М. Ковальчук, В.А. Русак, А.Д. Шеремета, В.К. Савчука, О.В. Павловської, Г.О. Крамаренко, Ю.С. Цал-Цалко, Г.В. Савицька, Н.А. Русак та В.А. Русак, та інших вчених. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених проблемам оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємств, залишаються відсутніми розробки щодо формування цілісного процесу управління нею в сучасних умовах. Не існує встановленої методики визначення фінансової стійкості підприємств, оцінка фінансової стійкості зводиться до визначення абсолютних та відносних показників стійкості.

Формулювання цілей статті. Актуальність дослідження економічної сутності та методичних основ оцінки фінансової стійкості підприємств та визначення напрямів її забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова стійкість – певний стан рахунків підприємства, яке гарантуватиме його постійну платоспроможність.

* Науковий керівник - Кравченко Ю. М., к.е.н., старший викладач ЗВО

Під фінансовою стійкістю підприємства розуміють такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх структуру та рівень маневреності, при якому забезпечується фінансова незалежність та розвиток на основі зростання прибутку, власного капіталу при умові допустимого рівня ризику.

Фінансова стійкість оцінюється системою показників, які можна об'єднати в три основні групи:

- показники рівня використання необоротних активів;
- показники стану оборотних коштів та їх забезпечення джерелами фінансування;
- показники фінансової незалежності.

При проведенні аналізу стану підприємства розрізняють внутрішню стійкість, фінансову стійкість та загальну стійкість. При внутрішній стійкості забезпечується достатньо високий результат його функціонування. Фінансова стійкість — це такий стан фінансових ресурсів, за якого підприємство, вільно маневруючи своїми грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торгівельної діяльності, а також витрати на його розширення й оновлення. Тобто він відображає постійне стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами підприємства, здатність шляхом ефективного їх

використання забезпечити безперервний процес виробництва і реалізації продукції, а також витрати на його розширення й оновлення.

Загальна стійкість відображає рух грошових потоків, який забезпечує постійне перевищення доходів над витратами. Умовою загальної стійкості підприємства є його здатність вільно розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища. Головною складовою загальної стійкості підприємства є фінансова стійкість, яка формується в процесі всієї фінансово-господарської діяльності підприємства.

На сучасному етапі не визначено єдиного підходу до трактування сутності поняття “фінансова стійкість”, їх існує багато, вони доповнюють або повторюють друг друга. Це обумовлено розвитком економічної науки, появою нових понять і термінів.

Вчені Є.В. Міних, Г.Г. Старостенко і Н.В. Мірко у своїх працях визначають фінансову стійкість з позиції існування можливостей розвитку за рахунок результатів успішної фінансово-господарської діяльності, що є проявом загальної стійкості, з цією метою говориться, що “фінансова стійкість” є такою економічною категорією, яка “досягається за умови стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами та стійкого економічного зростання і визначається раціональною забезпеченістю потреб підприємства фінансовими ресурсами для ефективної діяльності в ринкових умовах”[1,2]

Н.А. Русак та В.А. Русак зазначають, що поняття фінансової стійкості підприємства багатогранне і характеризується фінансовою незалежністю, можливістю маневрувати власними ресурсами, достатньою фінансовою забезпеченістю безперебійності основних видів діяльності, станом виробничого потенціалу [3]

Ю.С. Цал-Цалко, визначає фінансову стійкість, як стан підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність і конкретизує: “фінансово стійким можна вважати таке підприємство, яке за рахунок власних активів спроможне забезпечити запаси, не допустити не виправданої кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватись за своїми зобов'язаннями”[4].

Г.О. Крамаренко визначає предмет дослідження наступним чином: “під фінансовою стійкістю слід розуміти його платоспроможність у часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними і позиковими коштами і дають визначення фінансової рівноваги, яка являє собою таке співвідношення власних і позикових коштів підприємства, коли за рахунок власних коштів повністю погашаються колишні і нові борги [5].

Савицька Г.В. визначає це поняття так: “фінансова стійкість підприємства — це здатність суб’єкту господарювання функціонувати й розвиватись, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у змінному внутрішньому і зовнішньому середовищі, яка виступить гарантом його постійної платоспроможності й інвестиційної привабливості у межах допустимого рівня ризику [6].

Науковці виділяють чотири типи фінансової стійкості:

1. Абсолютну стійкість фінансового стану — запаси та витрати менше суми запасів власних коштів та кредитів банку.
2. Нормальну стійкість — гарантується платоспроможність підприємства.
3. Передкризову — стан підприємства, при якому порушується платіжний баланс, але зберігається можливість відновити рівновагу платіжних засобів та платіжних зобов’язань за рахунок залучених тимчасово вільних джерел засобів, кредитів банку на тимчасове поповнення основних засобів.
4. Кризовий фінансовий стан — підприємство знаходиться на межі банкрутства.

Правило економіки підприємства передбачає додержання умови, за якої темпи зростання прибутку підприємства мають перевищувати темпи зростання обсягу продажів, а останні повинні бути вищими за темпи зростання активів:

$$100\% < T_{ск} < T_p < T_n$$

де $T_{ск}$ — темпи майна сукупного капіталу, авансованого в діяльність підприємства;

T_p — темпи зміни обсягів реалізації продукції;

T_n — темпи зміни прибутку.

Додержання умови за якої темпи зростання прибутку підприємства, що повинні перевищувати темпи зростання власного капіталу, авансованого в діяльність підприємства, які повинні перевищувати темпи зростання обсягів продажу, а останні повинні бути вищими за темпи зростання активів мають наступний вигляд:

$$100\% < T_{ск} < T_p < T_{вк} < T_n$$

де $T_{вк}$ — темпи зміни власного капіталу;

Під час вибору стратегії управління прибутком рекомендовано враховувати наявність певного співвідношення змін чинників, що впливають на рівень прибутковості та як наслідок змін темпів нарощування власного капіталу підприємства та рівня його фінансової незалежності. Оптимальним при цьому буде наступне співвідношення таких типових показників:

$$100\% < T_{ск} < T_p < T_{вк} < T_n$$

де T_n — темпи зміни прибутку;

T_p — темпи зміни виручки;

$T_{с}$ — темпи зміни собівартості;

$T_{ф}$ — фондівдача;

$T_{ч}$ — зміна чисельності працівників.

Таблиця

Критерії ефективності оцінки фінансової стійкості підприємства

<i>Сфери діяльності</i>	<i>Критерії ефективності</i>
Виробництво продукції	Забезпеченість матеріальних оборотних активів джерелами формування.
Реалізація продукції	Збільшення виручки від реалізації продукції та прибутку підприємства.
Інвестування вільних коштів	Відповідальність названих джерел фінансування потребам у ресурсах.
Фінансування	Оптимізація структури капіталу підприємства.

На сьогодні існує ряд концептуальних підходів до визначення поняття “фінансова стійкість підприємства”.

1-й підхід: фінансова стійкість розглядається як загальна характеристика фінансового стану.

2-й підхід: розглядається як ступінь залежності підприємства від залучених джерел фінансування.

3-й підхід: фінансова стійкість розглядається як стан підприємства, при якому за рахунок власного капіталу покриваються засоби, що залучені в постійні активи, коли підприємством не допускається не виправдана заборгованість та воно спроможне вчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями.

4-й підхід: фінансова стійкість — результат діяльності підприємства, при якому воно має нерозподілений прибуток.

5-й підхід: фінансова стійкість — стан фінансових ресурсів підприємства, результативність їх розміщення, при якому забезпечується розвиток виробництва тих чи інших сфер діяльності на основі зростання прибутку та активів при збереженні кредитоспроможності та платоспроможності.

Умовами, що визначають рівень фінансової стійкості підприємства є її фактори. Будь-які зміни факторів здатні викликати зміни загального фінансового стану підприємства.

Виділяють внутрішні фактори — залежні від діяльності підприємства та зовнішні, які не залежать від діяльності підприємства. До внутрішніх факторів належать: асортимент продукції та його відповідність потребам, ринку, конкурентоздатності продукції, рівень витрат, прибутковість фондового портфелю, ефективність інвестицій менеджменту, рівень організаційно-виробничих процесів. До зовнішніх факторів належать особливості стадії розвитку економіки країни, загальний фінансовий стан держави, рівень політичної стабільності в країні, рівень інфляції в країні, рівень реальних доходів населення.

Висновки: На сьогодні не існує єдиного підходу до визначення суті поняття “фінансова стійкість підприємства”. Фінансова стійкість — складне та багатфакторне поняття, обумовлене впливом існуючого середовища. Найвищою формою фінансової стійкості підприємства є його здатність розвиватися в умовах сучасного ринку. З метою зміцнення конкурентоспроможності доцільним є використання комплексного підходу до вдосконалення управління фінансами, основною спрямованістю якого є:

— в короткостроковий період — усунення проявів неплатоспроможності у разі втрати конкурентних переваг;

— у середньостроковий — усунення причин, що викликають неплатоспроможність;

— у довгостроковий — забезпечення фінансової стійкості підприємства до впливу зовнішніх факторів конкурентного середовища.

Література.

1. Міних Є.В. Економічний аналіз: Київ: Центр навчальної літератури, 2003. — 412 с.
2. Старостенко Г.Г., Мірко Н.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2006.- 224 с.
3. Русак Н.А., Русак В.А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования: Справ. пособие, - Мн.: Выш.Шк., 1997-309 с.
4. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємств та її аналіз: Навч. Посібник. — К.: ЦУЛ, 2002. — 360 с.
5. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003. — 224 с.
6. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. - К: Знання, 2004. - 654 с.

УДК 338.43

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

EFFICIENCY OF FUNCTIONING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

АБРИТАЛІНА Л.Р., ХАСАНОВА Х.Х., ДОВБНЯ О.О., студенти*
Харківський національний технічний університет
сільськогосподарства імені Петра Василенка

В статті розглянуті основні проблеми з якими зіткнувся сільськогосподарський товаровиробник це наслідки кризових явищ, нецільеспрямований характер проведення аграрних реформ та низка суб'єктивних причин призвели до суттєвого зниження ефективності основної діяльності, порушення галузевого балансу в агропромисловому виробництві, а також втрат та недостатньої результативності використання потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: економічна ефективність, аграрне виробництво, прибуток, галузевий баланс.

The article discusses the main problems faced by agricultural producers are the consequences of the crisis, the unfocused nature of agrarian reforms and a number of subjective reasons led to a significant reduction in efficiency, disruption of the sectoral balance in agro-industrial production, as well as losses and insufficient use of agricultural output enterprises.

Key words: economic efficiency, agricultural production, profit, branch balance.

Постановка проблеми у загальному вигляді: Основними проблемами з якими зіткнувся сільськогосподарський товаровиробник це наслідки кризових явищ, нецільеспрямований характер проведення аграрних реформ та низка суб'єктивних причин призвели до суттєвого зниження ефективності основної діяльності, порушення галузевого балансу в агропромисловому виробництві, а також втрат та недостатньої результативності використання потенціалу сільськогосподарських підприємств. Результатом виникнення цих наслідків стали системні викривлення в протіканні організаційних та економічних процесів у вітчизняному сільськогосподарському виробництві. Підприємства аграрного сектора економіки України значною мірою збиткові, а отже не мають можливості забезпечити своє виробництво необхідною матеріально-сировинною базою. Сільський товаровиробник, в силу критичного фінансового становища не може придбати основних та оборотних засобів та забезпечити підну оплату праці працівникам, часто не може забезпечити не тільки розширене, але й просте виробництво.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Аграрні підприємства, які залишились без фінансової підтримки держави, вимушені самі знаходити шляхи для отримання прибутку. Одною з прибуткових культур є соя. Серед технічних культур найбільшу посівну площу, що значно зросла в останні роки має соя. В 2019 р. під цією культурою було зайнято 4417,55 тис. га, що становить 96 % площі всіх олійних культур. На Україні вирощуванням сої займаються сільськогосподарські підприємства різних форм власності, включаючи і фермерські господарства. Питанням вирощування насіння сої в фермерських господарствах досліджували О. Петрига, І. Пабат, О. Губарик, В. Вольська, В. Горьовий, І. Похиленко та інші вчені, в працях яких тією чи іншою мірою розкрито цей напрям діяльності фермерського укладу [1,2].

* Науковий керівник – Артеменко О.О., к.е.н., доцент

Увага до проблеми підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому та вирощування соняшника зокрема викликана, насамперед тим, що від успішного розв'язання її залежить зростання дохідності підприємств, підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та світовому ринках, забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу. До розгляду цих проблем звертаються багато науковців, серед них О.М. Зайцев, О.В. Пітик, К.В. Колузанов, А.А. Побережна, Мазоренко Д.І., Красноручський О.О., Бобловський О.Ю., Артеменко О.О., Заїка С.О. Грідін О.В. та інші [12].

Формулювання цілей статті: Виробництво технічних культур формує сировинну базу багатьох галузей харчової і легкої промисловості. Основними технічними культурами, що вирощуються на Україні, є цукровий буряк і соняшник. Питома вага в структурі посівних площ технічних культур становить 94,6%. Під технічними культурами зайнято 3,3млн. га, що становить 11% посівної площі України. Найбільші посівні площі під технічними культурами зосереджені в степовій і лісостеповій зонах.

Виклад основного матеріалу дослідження: Найбільші посівні площі соняшнику в Дніпропетровській, Донецькій, Запорозькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Херсонській і Полтавській областях. Валові збори соняшнику становлять 2,5-2,1млн.т при урожайності 12-15ц/га. У 2013 році було зібрано 12565,5тис.т насіння соняшнику.

Соняшник в господарстві не є основною культурою, але в останні роки йому приділяють значно більше уваги, Він є цінним продуктом для промисловості.

Основними попередниками під соняшник є озимі, зернобобові та овочі. Незалежно від попередника, а особливо після кукурудзи, першою операцією по підготовленню ґрунту є дискування. Проводиться тракторами Т-150К з дисковими боронами БДТ-7 (після кукурудзи в двох напрямках) на глибину 10-14см. Недоліками при виконанні дискування є подрібнення верхнього шару ґрунту, неповне підрізання бур'янів через пересохлість землі та незадовільний стан машин, а також недотримання технології.

Після дискування проводиться оранка тракторами Т-150К з плугами ПЛН-4-35, ПЛН-5-35. Глибина обробітку 22-25см. Так як в цей період спостерігається вкрай низька вологість ґрунту, то якість виконання операцій погана - вивертання великих брил ґрунту, неповне перевертання пласту та кришення ґрунту, неповна розробка решток, недотримання глибина обробітку. Нестача ПММ призводить до зриву строків проведення операцій, роз'ємні борозни не розробляються.

У зв'язку з нестачею коштів в осінній період не проводиться боротьба з бур'янами хімічними засобами, що також є порушенням технології.

У весняний період проводяться такі операції:

- боронування ріллі тракторами Т-150К боронами БЗСС-1,0, агрегованих зчіпкою С-11У на глибину 3-4см. Ця операція проводиться для вирівнювання ґрунту після оранки;

- перша культивация на глибину 8-10см виконується тракторами Т-150К та культиваторами КПС-4+БЗСС-1,0;

- друга культивация проводиться через деякий час перед посівом на глибину 6-8см тими ж агрегатами. Культивация повинна забезпечити підрізання бур'янів та рихлення ґрунту.

Наступною операцією в технології вирощування соняшника - це сівба, яка проводиться тракторами ЮМЗ-6, МТЗ-80(82) з сівалками СУПН-8 при досягненні температури ґрунту 10-12°C на глибині 10см. Сівба соняшника проводиться на глибину 5-7см з одночасним внесенням добрив. Норма висіву насіння складає 30-35тис. шт./га.

Висновки: Добрива є важливою частиною для отримання високого врожаю будь-якої культури. При врожайності соняшника 20-25ц/га він виносить близько 60кг азоту, 40кг фосфору та 70-80кг калію. Тому необхідно поповнювати ці витрати заносючи у ґрунт близьку кількість добрив. Однак, у зв'язку з економічними труднощами господарство необхідні добрива не вносить, що потім відображається на врожайності та якості продукту. Так азоту внесено близько 40% від норми, фосфору 15%, калію 15% переважно з органічними добривами.

Джерелом зниження врожаю також є бур'яни, які можуть знижувати врожайність на 50%.

У господарстві боротьба з бур'янами проводиться в основному механічними методами та застосування двократної ручної обробки, хімічні засоби не застосовуються у зв'язку з відсутністю коштів на їх придбання.

Догляд за посівами полягає у до сходовому та після сходовому боронуванні, яке проводиться тракторами МТЗ - 80 з бородами БЗСС-1,0 та зчіпкою С-11 У на глибину 1-3 см з метою підрізання ниток бур'янів та їх присипання. Недоліками в першу чергу є недотримання строків проведення робіт, а також пошкодження посівів через неможливість точної настройки робочих органів внаслідок великого зносу машин. Боротьбу з шкідниками проводять за допомогою оприскувачів ОП-2000 з ЮМЗ-6.

Збирання соняшника проводиться комбайнами СК-5 при досягненні вологості зерна не більше 31 %. Для транспортування зерна використовують тракторні причеми та автомобілі. На току проводиться обробка зерна на зерноочишувальних машинах. Зерно досушується до необхідної вологості зберігання і зберігається в складах[3].

Література.

1. Пабат І.А. Нетрадиційні стабілізатори родючості ґрунту і їх вплив на продуктивність сівозмін Степу / І.А. Пабат // Хранение и переработка зерна – 2014. – №7(61). – С. 19-21.
2. Пітик О.В. Виробництво соняшнику в фермерських господарствах Вінницької області / О.В. Пітик // Економіка АПК, 2019. - №5. - С. 5.
3. Державний комітет статистики України, 2018 Підсумки збору врожаю основних сільськогосподарських культур у 2018 році. . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.-С.11, 12.
4. Зайцев О.М. Використання якісного насіння – найшвидший шлях до підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / О.М. Зайцев // Пропозиція. – 2018. – № 5. – С. 5.
5. Закон України “Про державний бюджет України на 2020 рік”.-С. 99-100.
6. Інноваційні ресурсозберігаючі технології: ефективність в умовах різного фінансового стану агроформувань / За редакцією професора Мазнева Г.Є. - Харків: Вид-во «Майдан», 2015. – 592 с.

UDC 339.924

INTERNATIONAL ECONOMIC INTEGRATION

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

VYLUSK A.O., master`s student*

Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture

The article presents the main aspects of economic integration, identifies their directions and stages of implementation. Theoretical approaches to the implementation of integration activities, their stages and levels, as well as the main trends in the development of the global integration process are highlighted. The main world organizations that have integration potential for Ukraine are identified, their features, pros and cons are identified.

Key words: integration, economics, internationalization, development.

У статті представлені основні аспекти економічної інтеграції, визначено їхні напрями та етапи здійснення. Висвітлено теоретичні підходи до здійснення інтеграційної діяльності, їхні етапи та рівні, а також основні тенденції у розвитку глобального інтеграційного процесу. Зазначені основні світові організації, що мають інтеграційний потенціал для України, виявлено їх особливості, плюси і мінуси.

Ключові слова: інтеграція, економіка, інтернаціоналізація, розвиток.

* Scientific advisor – Gridin O.V., Ph.D., Senior lecturer

Statement of the problem in general. In continental economic internationalization at the beginning of the new millennium, three main zones are clearly emerging the American, the European, and the Asia-Pacific. It is between them that fierce competition and redistribution of spheres of influence will unfold in the future. The main competition is focused on the latest areas of knowledge-intensive and technology-intensive production. It is a question of strengthening of protectionism of advanced directions of world economy from the developed countries.

Analysis of recent research and publications. Many Ukrainian scientists pay attention to international integration processes, in particular V.O. Rybalkina, V.G. Bodrova, I.O. Bochan, V.M. Levkivsky, V.G. Antonenko, G.E. Grontkovskaya, O.I. Ryaba, A.M. Ventsurik, O.I. Krasnovskaya.

Objectives of the article. The aim of the article is to study the main theoretical approaches to substantiate the state of international economic integration, its stages and levels. Identification of major groups and organizations approaches of different countries to the implementation of international economic integration.

Presentation of the main material. Over the past decade and a half, with the deepening internationalization of economic life in the world, there have been tendencies to increase regionalism and the creation of large trade blocs, increasing the role of regional economic groups. Countries with similar levels of technical and economic development, in fact, are doomed to exchange a variety of similar finished products between each other, so between them the intra-industry trade is developing [3].

There are currently two main trends in the development of global integration processes. First, the concept of so-called "open regionalism", i.e. regional integration based on low customs barriers and openness to the world market, has been widely recognized. Secondly, the development model focused on rather capacious national markets with simultaneous implementation of the strategy of multilateral relations on the foreign market. The focus on general diversification of trade relations is rather limited today, primarily due to a significant increase in international competition, increased state support for exports, protectionist measures against domestic producers in a number of foreign countries, and difficulties in GATT / WTO negotiations [4].

Integration has following levels:

- 1) interaction at the level of enterprises and organizations (creation of transnational corporations);
- 2) interaction at the level of states, parties and organizations, social groups, individual citizens of different countries;
- 3) integration grouping as a result of international unification. The evolution of international economic integration took place in several stages.

Each stage of integration has its own characteristics.

The general feature of these stages is that certain (depending on the level of their development) economic barriers are eliminated between the countries that have entered one or another stage of integration. As a result, a relatively closed market space is formed within the integration association. Under the influence of market regulators (prices, interest rates, etc.) there is a more efficient territorial and sectorized structure of production. This provides the participating countries with a significant advantage, as labor productivity increase, disappearing of the need for the cost of customs control over foreign economic transactions. [1].

Today there are about 20 economic groups in the world. Among them are:

- in Western Europe - the European Union (EU) and the European Free Trade Association (EFTA);
- in North America - the North American Free Trade Agreement (NAFTA);
- in the Asia-Pacific region - the Pacific Economic Community (APEC).

In the process of integration, certain groups of countries create more favorable conditions for each other in intra-regional trade, provision of services, movement of factors of production and generally stimulate the development of international economic relations within the framework of integration associations.

Table 1

Stages of international economic integration development [1]

<i>Stage name</i>	<i>Description</i>
Preferential Trade Agreements	The first stage of the regional integration process. It is characterized by a special preferential economic regime granted by one state to another without extending it to third countries, or between existing integration associations and a particular country or group of countries: discounts (cancellations) on customs duties on imported goods, preferential lending and insurance of foreign trade, special currency regime, financial and technical assistance.
Free trade zone	Provides for the voluntary refusal of the country to protect its national markets only in relations with its partners to consolidate and maintain national customs tariffs in relations with other countries.
Custom Union	Free movement of goods and services within the group complements the single customs tariff for third countries.
Common Market	Barriers between countries in mutual trade for the movement of labor, capital and technology are being eliminated.
Economic and monetary union	In addition to all the measures mentioned, the member states envisage pursuing a common economic policy.
Political union	It involves the transformation of a mature single market space into a coherent economic and political organism.

Participants in the integration process carry out a deeper division of labor, more intensive exchange of goods, services, capital and labor.

The main factors of Western European integration are: approximate uniformity of levels of economic development and market maturity; geographical proximity and close, historically formed economic ties of the integrating countries; common economic and other problems in certain areas (finance, economic regulation, political cooperation, etc.); demonstration effect of economic changes. [1]

The principles of the EFTA's operation differ significantly from the EU principles: each country retains foreign trade autonomy and its own duties in trade with third countries, there is no single customs tariff; there are no supranational bodies; member states do not relinquish their sovereignty. Since the establishment of the EFTA in 1960, this organization has changed greatly in terms of the composition of the member states. First, in 1973, Denmark and Great Britain withdrew from it, in connection with the accession to the EU, in 1986 - Portugal, and in 1995, for the same reasons - Austria, Finland, Sweden. Thus, Switzerland remains one of the founding states of EFTA, then it included Iceland and Liechtenstein [2].

In some regions of the world trade blocs are formed, organizations for the implementation of joint projects operate. Economic currency unions have been particularly active recently. OPEC, the Association of Iron Ore Exporting Countries (AIEK), and others are called upon to coordinate economic policy on the volume of production of relevant goods and price policy. The capabilities of these organizations depend on the characteristics of the current phase of reproduction in the world economy, market fluctuations, the policies of commercial and industrial corporations, which monopolize the market or price [5].

Conclusion. Almost all integration associations solve similar problems, which are reduced to using the benefits of a large-scale economy, creating a favorable foreign policy environment, optimizing trade policy, maximizing the restructuring of the economy, supporting young industries and providing the necessary conditions for new ones. Economic convergence of countries within regional borders creates favorable conditions for firms participating in economic integration, to some extent protects them from competition with firms from third countries.

Literature.

1. Політична економія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. О. Рибалкіна, В. Г. Бодрова. - К.: Академвидав, 2004. - 672 с.
2. Бочан І. О. Глобальна економіка: Підручник. - К.: Знання, 2007. - С. 158-159

3. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. - К.: Знання-Прес, 2001. - 581 с.

4. Левківський В. М. Теоретичні засади формування та розвитку міжнародної економічної інтеграції [Електронний ресурс] / В. М. Левківський, В. Г. Антоненко // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1: Економіка. - 2012. - Вип. 2. - С. 120-124. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NvChdieu_2012_2_20.

5. Міжнародна економіка [текст]: навч. посіб. / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г.Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. - К.: «Центр учбової літератури», 2014. - 384 с.

УДК 631

РОЛЬ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В ЕФЕКТИВНОСТІ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

THE ROLE OF OIL CROPS IN THE EFFICIENCY OF THE PLANT INDUSTRY

АБРИТАЛІНА Л.Р., ХАСАНОВА Х.Х., ДОВБНЯ О.О., студенти*
**Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка**

В статті були проведені дослідження основних напрямків удосконалення виробництва олійних культур в сільськогосподарських підприємствах. Основною олійною культурою, що вирощується в Україні є соняшник. У складі всіх олійних культур він займає 70% посівної площі і 85% валового збору. Майже всі площі його засівають сортами й гібридами олійної групи. До районованих сортів і гібридів соняшнику, поширених у Степу, Лісостепу України, належать: середньостиглі – Запорізький кондитерський, Краснодарський 885, СПК, Харківський 3 та ін.; середньоранні – Казіо, Одеський 123, Одеський 504, Оріон, Харківський 58 та ін.; ранньостиглі – Одеський 122, Одеський 249, та ін.; скоростиглі – Одеський 149 та Харківський 49. Скоростиглі сорти й гібриди поступаються ранньостиглим і середньостиглим за урожайністю та олійністю насіння.

У державних закупівлях насіння олійних культур його питома вага досягає 96%. У валовому виробництві олії 98% припадає на соняшникову.

Ключові слова: удосконалення, виробництво, олійні культури, економічна ефективність.

In the article researches of the basic directions of improvement of production of oil-bearing crops in the agricultural enterprises were carried out. The main oil crop grown in Ukraine is sunflower. In all oilseeds, it occupies 70% of the sown area and 85% of the gross harvest. Almost all areas are sown with varieties and hybrids of the oil group. The zoned varieties and hybrids of sunflower, common in the steppe, forest-steppe of Ukraine, include: medium-ripe - Zaporizhia confectionery, Krasnodar 885, SPK, Kharkiv 3, etc.; middle-early - Casio, Odessa 123, Odessa 504, Orion, Kharkiv 58, etc.; early ripening - Odessa 122, Odessa 249, etc.; precocious - Odessa 149 and Kharkiv 49. Precocious varieties and hybrids are inferior to early and medium-ripe in terms of yield and oil content of seeds. In public procurement of oilseeds, its share reaches 96%. In the gross production of oil, 98% is sunflower.

Key words: improvement, production, oilseeds, economic efficiency.

* Науковий керівник - Артеменко О.О., к.е.н., доцент

Постановка проблеми у загальному вигляді: необхідність підвищення ефективності функціонування галузі рослинництва потребує від аграріїв вирощувати такі культури, які б дали змогу підтримати галузь в прибутковому стані. Рослинні олії мають велике харчове й технічне значення. Їх використовують як харчовий продукт у натуральному вигляді, для виготовлення маргарину, в консервній, харчовій і кондитерській промисловості. Цінність харчової рослинної олії зумовлена вмістом у ній біологічно активних жирних кислот, які організмом людини не синтезуються, а засвоюються тільки в готовому вигляді. До складу рослинних олій багатьох олійних культур входять також інші цінні для організму біологічно активні речовини — фосфатиди, стерини, вітаміни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: олію використовують також для виготовлення оліфи, фарб, стеарину, лінолеуму, лаків, в електротехнічній, шкіряній, металообробній, хімічній, текстильній та інших галузях промисловості; ефірну олію у фармацевтичній, парфумерній, кондитерській промисловості.

Побічні продукти переробки насіння олійних культур (макуха і шрот) — цінний концентрований корм для тварин, що містить 35-40% білка. Білок олійних культур містить аргінін (удвічі більше ніж зерно кукурудзи чи пшениці), гістидин, лізин та інші незамінні амінокислоти.

Питанням вирощування насіння соняшнику в фермерських господарствах досліджували В. Вольська, О. Губарик, С. Заїка, О. Петрига, І. Пабат, В. Горьовий, І. Похилenko та інші вчені, в працях яких тією чи іншою мірою розкрито цей напрям діяльності фермерського укладу [1,2]. До олійних належать культури, в насінні або плодах яких вміщується не менш як 15 % олії. Таких рослин, що належать до ранніх ботанічних родин, налічується понад 340. Окрему групу становлять ефіроолійні рослини, в насінні або вегетативних органах яких накопичуються леткі олії із сильним і приємним запахом.

Формулювання цілей статті: Ціллю наших досліджень є необхідність виробництва олійних культур які формують сировинну базу багатьох галузей харчової і легкої промисловості. Серед олійних розрізняють культури, які вирощують виключно для виробництва олії (соняшник, ріпак, кунжут, гірчиця, ріжій, льон олійний, мак тощо) і рослини комплексного використання, з яких олію отримують як побічний продукт у процесі переробки (бавовник, соя, льон-довгунець, коноплі, арахіс та ін.). Значну кількість олійних рослин вирощують як просапні культури, тому вони мають агротехнічну цінність — є добрими попередниками для наступних культур сівозміни, особливо зернових хлібів.

Виклад основного матеріалу дослідження: Вміст олії в насінні та її якість у різних культур залежать від виду, особливостей росту, добрив, водного режиму ґрунту та ін. Вирішальне значення для підвищення вмісту олії в насінні мають впровадження у виробництво високоолійних сортів і гібридів та застосування досконалої системи насінництва. За високого рівня агротехніки та сприятливого водозабезпечення рослин олія в насінні накопичується інтенсивніше, тривалість цього процесу подовжується, що сприяє підвищенню вмісту олії в насінні. Із агротехнічних заходів значно впливають на вміст і якість олії в насінні види добрив та норми їх внесення, режим зрошення, строки сівби, площі живлення рослин, строки збирання врожаю. У багатьох олійних культур на фоні фосфорно-калійних добрив за помірних доз азоту вміст олії в насінні підвищується. Збиткове азотне живлення посилює синтез білків і зменшує кількість вуглеводів, що призводить до зниження вмісту олії в насінні. Позитивно впливає на олійність зрошення при внесенні фосфорно-калійних добрив. Зростає олійність і за ранніх строків сівби. В розріджених посівах кількість олії в насінні зменшується.

Олійні культури вирощують майже в усіх країнах світу, проте у кожній з країн є своя провідна олійна культура. В Україні такою культурою є соняшник, у США — соя, Канаді — льон олійний, Англії та Індії — ріпак, Азії і Африці — арахіс. Соя, арахіс, ріпак, льон олійний, соняшник і кунжут займають найбільші посівні площі в світі. Світова посівна площа олійних культур, включаючи сою, становить понад 100 млн га, а світове виробництво олій — близько 70 млн т.

Україна за обсягом виробництва олії займає одне з провідних у Європі. Посівні площі олійних культур у нашій державі сягають 1,8 млн га. Найбільші площі займає соняшник (близько 96 % усіх олійних культур). На відносно невеликих площах вирощують ріпак озимий, ріпак, мак олійний, льон олійний, ріжій ярий та ін.

Господарське значення. Соняшник — основна олійна культура в Україні. Насіння його районованих сортів і гібридів містить 50-52% олії, а селекційних — до 60%. Порівняно з іншими олійними культурами соняшник дає найбільший вихід олії з одиниці площі (750кг/га в середньому по Україні). На соняшникову олію припадає 98% загального виробництва олії в Україні.

Соняшникову олію широко використовують як продукт харчування в натуральному вигляді. Харчова цінність її зумовлена високим вмістом поліненасиченої жирної лінолевої кислоти (55-60%), яка має значну біологічну активність і прискорює метаболізування ефірів холестерину в організмі, що позитивно впливає на стан здоров'я. До складу соняшnikової олії входять і такі дуже цінні для організму людини компоненти, як фосфатиди, стерини, вітаміни (А, D, Е, К). Соняшникову олію використовують в кулінарії, хлібопеченні, для виготовлення різних кондитерських виробів і консервів. Вона є основним компонентом при виробництві маргарину. (Соняшникову олію використовують також при виготовленні лаків, фарб, стеарину, лінолеуму, електроарматури, клеїонки, водонепроникних тканин тощо.

Побічні продукти переробки насінин соняшнику макуха при пресуванні і прот при екстрагуванні (близько 35% від маси насіння) є цінним концентрованим кормом для худоби. Лузга (вихід 16-22% від маси насінин) є сировиною для виробництва гексозного й пентозного цукру, із гексозного цукру виробляють етиловий спирт і кормові дріжджі, із пентозного — фурфурол, який використовують при виготовленні пластмас, штучного волокна та іншої продукції. Кошки соняшнику (вихід 56-60% від маси насіння) є цінним кормом для тварин. їх добро поїдають вівці і велика рогата худоба. З кошиків виробляють харчовий пектин, який використовується в кондитерській промисловості,

Соняшник вирощують і як кормову культуру. Він може дати до 600 ц/га і більше зеленої маси, яку в чистому вигляді чи в сумішах з іншими кормовими культурами використовують при силосуванні. Силос із соняшнику добре поїдається худобою і за поживністю не поступається силосу з кукурудзи.

Стебла соняшнику можна використовувати для виготовлення паперу, а попіл — як добриво. Жовті пелюстки язичкових квіток соняшнику використовують як ліки в фітотерапії.

Сіють соняшник також для створення куліс на парових полях. Як просапна культура він сприяє очищенню полів від бур'янів.

Походження. Батьківщиною соняшнику вважають південно-західну частину Північної Америки, де й нині ростуть його дикі форми. В Росію його завезли на початку XVIII ст. і тривалий час (понад 125 років) вирощували як декоративну рослину і з метою одержання насіння, яке використовували як ласощі замість горіхів. Першу спробу використати насіння соняшнику для отримання олії зробив у 1829 р. житель слободи Олексіївка, Воронезької губернії, селянин Д. С. Бокарьов. Відтоді й починається історія окультурення дикого соняшнику, а безроздільний пріоритет у формуванні культурного високоолійного соняшнику належить ученим колишнього Союзу. Особливо велика заслуга в його окультуренні В. С. Пустовойта, Л. А. Жданова, зусиллями яких олійність насіння соняшнику вдалося підвищити з 30-33 до 50-53% і при цьому створити високоврожайні, стійкі проти шкідників і хвороб сорти. До багатьох держав світу олійний соняшник був завезений з колишнього СРСР.

Тепер олійний соняшник поширений на всіх континентах земної кулі. За даними ФАО, світова площа його посівів становить понад 14,5 млн га. На великих площах його висівають в Україні, Аргентині, Китаї, Іспанії, Туреччині, Румунії, Франції та багатьох інших державах.

Посіви соняшнику в Україні займають понад 2 млн га, що становить 96 % площі всіх олійних культур. Найбільші посівні площі соняшнику в Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Херсонській і Полтавській областях.

Середня врожайність соняшнику в Україні в останні роки становила 16-18ц/га. Найвища вона в господарствах, де соняшник вирощують за прогресивною технологією, — по 30ц/га і більше, а в умовах зрошення — 38,7-40ц/га.

Морфобіологічні та екологічні особливості. Соняшник належить до родини айстрових (Asteraceae) роду *Helianthus*. Розрізняють два види соняшнику — культурний (*Helianthus cultus*

Wenzl) і дикорослий (*Helianthus ruderalis* Wenzl). У культурного соняшнику виділяють два підвиди — посівний і декоративний. Культурний соняшник посівний (польовий) — однорічна рослина. Корінь у нього стрижневий, проникає в ґрунт на глибину 2-4 м і розгалужується в сторони на 100-120 см. Стебло прямостояче, грубе, виповнене всередині губчастою серцевиною, вкрите жорсткими волосинками, має висоту 0,7-2,5 м (у силосних форм — 3-4 м і більше), є карликові форми з висотою стебла. 50-70 см. Листя черешкове, велике, густо опушене. Пластинки звичайно овально-серцеподібні із зазубреними пилчастими краями. Нижні листки супротивні — 1-2 пари після сім'ядоль, решта — почергові. На одній рослині розвивається у скоростиглих сортів і гібридів 15-25, у пізньостиглих — 30-35 і більше листків.

Суцвіття — кошик у вигляді опуклого чи плоского диска діаметром до 20 см і більше, обгорненого кількома рядами недорозвинених листочків. Крайні квітки — язичкові, великі, розміщені попарно в один ряд по колу кошика. Вони звичайно безплідні (безстатеві, іноді з недорозвиненою приймочкою), оранжево-жовтого кольору, Язичкові квітки приваблюють комах, що важливо для запилення.

На квітколожі кошика розміщені колами трубчасті двостатеві квітки з півчастими прищвітниками, які закінчуються (при досяганні) жорсткішими зубцями. Кожна квітка має маточку з одностатевію нижньою зав'яззю. Віночок п'ятизубчастий від світло-жовтого до темно-оранжевого кольору. Тичинок п'ять. Їх нитки вільні, а пиляки зрослися і утворюють кільце. Приймочка маточки дволопатева. За сприятливих умов в одному кошику закладається 1000-1200 квіток. Кількість їх різко зменшується при запізненні з прорідженням загущених посівів до утворення 3-5 пар справжніх листочків у середньоранніх і 5-7 — у середньопізніх сортів. Саме в цей період у соняшнику відбувається диференціація точки росту на квіткові буторки, тобто закладається основа майбутнього врожаю. Тому в цей період (2-3 тижні після появи сходів) потрібен особливо добрий догляд за рослинами. Трубчасті квітки розкриваються в певній послідовності — від периферії до центра кошика. Цвітіння одного кошика триває 8-10 днів.

Соняшник — рослина виключно перехресного запилення. Пилки його дозрівають раніше, ніж приймочки, що сприяє перехресному запиленню. В польових умовах частина квіток залишається незаплідненою, що призводить до пустозерності та зниження врожаю насіння. Якщо пустозерні сім'янки зосереджені в центрі кошика, це свідчить про нестачу в ґрунті води, коли в різних місцях кошика — про неповне запилення квіток через недостатнє використання бджіл. Пустозерність можна значно знизити, якщо на посіви соняшнику вивозити вулики.

За морфологічними ознаками розрізняють три типи культурного соняшнику.

Лузальний — має товсте, високе стебло (до 4 м), велике листя і кошики діаметром від 17 до 46 см. Сім'янки великі з товстою лузгою. Ядро (насінина) лише наполовину заповнює сім'янку. Маса 1000 сім'янок 100 - 200 г. Процент плодових оболонок (лузчівість) 46-66%, олійність незначна.

Олійний — з порівняно тонким стеблом 1,5-2 м заввишки Сім'янки дрібніші, ніж у лузального. Лузга тонка, ядро заповнює всю внутрішню порожнину сім'янки. Маса 1000 сім'янок 50-100 г, лузчівість 22-30%. Вміст олії в насінні кращих сортів і гібридів 48-50%.

Межеумок — рослина проміжної групи, яка за окремими ознаками нагадує лузальний або олійний соняшник. За висотою і товщиною стебла, розмірами листя і кошиків межеумок подібний до лузального, а за виповненістю сім'янок — до олійного соняшнику.

Культурні форми олійного соняшнику формувались в умовах степових районів європейської частини колишнього СРСР, для яких характерними є високі температури та низька відносна вологість повітря влітку. Однак для нього властива висока екологічна пластичність.

Насіння соняшнику проростає при температурі 3-5°C. Оптимальна температура проростання 20°C. При цій температурі сходи з'являються на 7-8-й день. Сума активних температур від сівби до сходів становить 140-160°C, а ефективних за вегетацію — від 1600 до 1800°C для ранньостиглих і від 2000 до 2300°C — для пізньостиглих сортів.

У фазі цвітіння і в наступний період найсприятливіша температура 25-27°C. Підвищення температури до 30°C і вище негативно впливає на рослини, а при 40°C припиняється фотосинтез. Весняні заморозки до мінус 5-6°C не завдають істотної шкоди рослинам, проте затримують і послаблюють їх ріст, а осінні до мінус 3°C спричиняють загибель рослин.

Соняшник — посухостійка рослина. Коефіцієнт водоспоживання його значно вищий, ніж у багатьох інших рослин, і становить 450 - 570, може підвищуватись до 700. Соняшник задовольняє потребу у воді завдяки розвиненій кореневій системі, яка глибоко проникає в ґрунт. Проте це призводить до сильного висушування ґрунту і нестачі вологи в ньому для наступної культури сівозміни. За період вегетації соняшник використовує від 3000 до 6000 т води з 1 га. Вирішальне значення для формування повноцінного врожаю має вологозабезпеченість соняшнику у фазі цвітіння і наливання насіння (критичний період). Високі врожаї соняшнику можливі лише в районах, де за осінньо-зимовий період в кореневмісному шарі (0-200см) є достатні запаси вологи. При нестачі води в цей період різко знижується його врожайність внаслідок збільшення пустозерності, поганої виповненості насіння та зменшення зернистості кошика. Це явище типове при вирощуванні соняшнику в посушливих районах. Тому зрошення у другий період вегетації підвищує олійність насіння і більш як удвічі — врожайність соняшнику.

Соняшник добре росте на родючих еродованих ґрунтах. Найбільш придатними для нього є чорноземи супіщані і суглинкові з нейтральною (рН 6,7-7,2) або слабколужною реакцією ґрунтового розчину. На цих ґрунтах, а в лісостепових районах і на сірих лісових ґрунтах розміщують основні площі посівів соняшнику в Україні. На важких безструктурних ґрунтах соняшник росте дуже повільно, особливо в перший (ювенільний) період. Тут потрібні додаткові агротехнічні заходи. Малопродатні для соняшнику також легкі ~~підпашні~~ ^{підпашні}, солонцюваті й дуже кислі ґрунти.

Соняшник — світлолюбна рослина. Затінення молодих рослин і хмарна погода затримують їх ріст і розвиток, зумовлюють формування на них дрібного листя і малих кошиків, що знижує врожайність. Соняшник належить до рослин короткого дня. В міру просування на північ вегетаційний період його подовжується.

У розвитку соняшнику від сівби до повного досягання розрізняють такі фази: сходів, першої пари справжніх листків, утворення кошика, цвітіння, досягання. Тривалість міжфазних періодів у найпоширенішій середньостиглої групи сортів (гібридів) соняшнику становить: від сівби до сходів 14-16 днів, від сходів до початку утворення кошика 37-43, від початку утворення кошика до цвітіння 27-30, а від цвітіння до досягання 44-50 днів. У ранньостиглих форм міжфазні періоди скорочуються, в середньопізніх — подовжуються.

Період вегетації сортів і гібридів соняшнику (від сівби до досягання насіння), які вирощуються в Україні, триває від 80 до 130 днів. Сорти і гібриди. В Україні поширені високоврожайні селекційні сорти й гібриди соняшнику із значним вмістом ш в насінні, низькою лузжінністю (22-27 %) та високою стійкістю проти найбільш відомих рас вовчка, шкідників і хвороб.

За тривалістю вегетаційного періоду сорти (гібриди) соняшнику поділяють на середньостиглі (вегетаційний період 120-140 днів), середньоранні (110-130), ранньостиглі (100-120) і скоростиглі (80-100 днів). В Україні понад 70 сортів і гібридів соняшнику.

Висновки: майже всі площі його засівають сортами й гібридами олійної групи. До районованих сортів і гібридів соняшнику, поширених у Степу, Лісостепу України, належать: середньостиглі — Запорізький кондитерський, Краснодарський 885, СПК, Харківський 3 та ін.; середньоранні — Казіо, Одеський 123, Одеський 504, Оріон, Харківський 58 та ін.; ранньостиглі — Одеський 122, Одеський 249, та ін.; скоростиглі — Одеський 149 та Харківський 49. Скоростиглі сорти й гібриди поступаються ранньостиглим і середньостиглим за урожайністю та олійністю насіння. Проте короткий вегетаційний період скоростиглих типів дає змогу вирощувати їх на півдні України в повторних посівах при зрошенні. Високою врожайністю з високим вмістом олії в насінні відзначаються середньостиглі й середньоранні сорти та гібриди соняшнику. У господарствах слід вирощувати не один, а два-три сорти чи гібриди соняшнику. Це дає змогу ефективніше використовувати екологічний потенціал регіону та збиральну техніку і транспортні засоби[28]. Основною олійною культурою, що вирощується в Україні є соняшник. У складі всіх олійних культур він займає 70% посівної площі і 85% валового збору. У державних закупівлях насіння олійних культур його питома вага досягає 96%. У валовому виробництві олії 98% припадає на соняшникову.

На Україні вирощуванням соняшнику займаються сільськогосподарські підприємства різних форм власності, включаючи і фермерські господарства.

Література.

1. Інноваційні ресурсозберігаючі технології: ефективність в умовах різного фінансового стану агроформувань./за редакцією професора Мазнева Г.Є.- Харків: Вид-во «Майдан», 2015. – 592с.
2. Закон України “Про державний бюджет України на 2020 рік”.-С. 99-100.
3. Державний комітет статистики України, 2010 Підсумки збору врожаю основних сільськогосподарських культур у 2010 році. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.-С.11, 12.
4. Зайцев О.М. Використання якісного насіння – найшвидший шлях до підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / О.М. Зайцев // Пропозиція. – 2002. – № 5. - С. 5.
5. Пітик О.В. Виробництво соняшнику в фермерських господарствах Вінницької області / О.В. Пітик // Економіка АПК, 2019. - №5. - С. 5

УДК 339.137: 338.47

СТАН РОЗВИТКУ РИНКУ ПОСЛУГ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ УКРАЇНИ

**STATE OF DEVELOPMENT OF THE MARKET
OF POSTAL SERVICES OF UKRAINE**

МАЛЬНЄВА В.Л., студентка*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті наведено характеристику функціонування ринку послуг поштового зв'язку України, на прикладі діяльності Публічного акціонерного товариства «Укрпошта». Для забезпечення й посилення своїх позицій в умовах конкуренції операторам поштового зв'язку, в тому числі й національному оператору, необхідно впроваджувати тарифну політику, яка б забезпечила одержання прибутку, задовольнила попит на послуги поштового зв'язку, врахувала витрати підприємства, ціни конкурентів, якісь послуг тощо.

Ключові слова: ринок послуг, поштовий зв'язок, операційні витрати, ефективність.

The article describes the functioning of the market of postal services of Ukraine, on the example of the activities of the Public Joint Stock Company «Ukrposhta». To ensure and strengthen their position in a competitive environment for postal operators, including the national operator, it is necessary to implement a tariff policy that would ensure profit, meet the demand for postal services, take into account the costs of the enterprise, competitors' prices, some services, etc.

Keywords: services market, postal service, operating costs, efficiency.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Економічна ситуація, що склалася наразі в Україні, характеризується розвитком ринкових відносин в управлінні діяльністю багатьох сфер економіки, зокрема і поштового зв'язку. У галузі зв'язку поглибилися соціальні, економічні, організаційно-технічні й інші проблеми, властиві новим умовам та формам господарювання. Незважаючи на це, поштовий зв'язок залишається однією з основних галузей економіки країни та є соціально-значимою сферою діяльності в більшості країн незалежно від рівня життя й економічної політики.

* Науковий керівник – Антощенко В.В., к.е.н., доцент

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення та наукове обґрунтування функціонування ринку послуг поштового зв'язку України в сучасних умовах господарювання досліджували наступні науковці-теоретики та практики: Горбаль Н.І., Шаровський Я.О., Ярошенко В.В., Князева О. А. та інші. Нажаль в останні роки наукових публікацій та досліджень в галузі поштового зв'язку України незначна кількість. З кожним роком, поштова та кур'єрська діяльність України, в тому числі і функціонування національної пошти набуває свого стрімкого розвитку та оновлення, що відповідно й обумовлює актуальність теми дослідження.

Формулювання цілей статті. Характеристика функціонування ринку послуг поштового зв'язку України, на прикладі діяльності Публічного акціонерного товариства «Укрпошта».

Виклад основного матеріалу дослідження. Сфера зв'язку є надзвичайно важливою у забезпеченні функціонування економічної, соціальної та інших сфер суспільства, що обумовлює особливу значущість (економічну, соціальну) послуг зв'язку. Поштовий сектор створює тримірну систему для надання фізичних, електронних і фінансових послуг і являє собою складний господарських механізм, що функціонує в системі соціально-економічного комплексу країни. Поштовий зв'язок має завданням приймання, оброблення, перевезення і доставку письмових відправлень, матеріальних цінностей, виконання доручень фізичних і зв'язок відіграє важливу роль у загальному комплексі сфери зв'язку [1; 2].

В Україні сформувався та функціонує ринок послуг поштового зв'язку, що є важливою і соціально значимою складовою галузі зв'язку. Під впливом економічної і фінансової ситуації, яка склалась як в державі, так і у світі в цілому, ринок послуг поштового зв'язку України зазнає певних змін та характеризується зниженням обсягів письмової кореспонденції та розширенням поля діяльності у таких сегментах, як електронна торгівля, фінансові послуги та міжнародна логістика [3, с.125].

Універсальні послуги поштового зв'язку у 2019 році надавалися ПАТ «Укрпошта» через мережу поштового зв'язку, яка складається з понад 12,8 тис. об'єктів поштового зв'язку по всій території України. Загальна протяжність поштових маршрутів становить більше 300 тис. км. У 2019 році здійснено обробку та доставку споживачам понад 355,2 млн поштових відправлень. Станом на кінець 2019 року реєстр операторів поштового зв'язку налічує 35 суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у сфері надання послуг поштового зв'язку.

Акціонерне Товариство «Укрпошта» – це підприємство, 100% акцій якого належать державі Україна, та належить до сфери управління Міністерства інфраструктури України. Компанію було утворено у 1947 році в епоху Радянського Союзу. Компанія була реорганізована в Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта» у 1994 році. У лютому 2016 року Уряд України прийняв рішення про реорганізацію УДППЗ «Укрпошта» в АТ. У березні 2017 року Укрпошту було зареєстровано у формі ПАТ відповідно до законодавства України. Акції Компанії не мають лістингу на міжнародних та національних фондових біржах. У грудні 2018 року тип публічного акціонерного товариства змінено з публічного на приватне та Компанія перейменована в Акціонерне Товариство «Укрпошта». До поштових послуг АТ «Укрпошта» входять: Укрпошта Експрес; Укрпошта SmartBox; Укрпошта Стандарт; доставка за межі України; доставка в Україну; відправлення понад 30 кг; кур'єрська доставка; розрахунок вартості. До фінансових послуг відносять: переказ «З картки додому»; переказ «З картки до відділення»; переказ «З картки на картку»; міжнародні поштові перекази; внутрішні поштові перекази; оплата послуг онлайн; платежі; страхові послуги.

Основним видом діяльності Компанії є надання універсальних послуг поштового зв'язку та інших пов'язаних послуг населенню, державним організаціям та комерційним підприємствам, а саме: послуги поштового зв'язку (пересилання листів, посилок та листівок на території України та за кордон); виплати та доставки пенсій та інших соціальних виплат громадянам; фінансові послуги (приймання платежів за комунальні послуги; пересилання поштових переказів у межах України та міжнародних поштових переказів); розповсюдження періодичних друкованих видань (оформлення за передплатою і доставка періодичних друкованих видань); та торгівля товарами (у тому числі, коли Компанія діє у ролі комерційного посередника і реалізує продукцію, яка належить іншим сторонам) та інші послуги.

Засновником та одноосібним акціонером АТ «Укрпошта» є держава Україна в особі Міністерства інфраструктури України. Управління державними корпоративними правами щодо Компанії здійснює Міністерство інфраструктури України. Наразі Укрпошта – це справжній мікс із пошти, логістики, фінансових послуг і торгівлі! В табл. 1 наведено основні показники діяльності АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки.

Таблиця 1

Основні показники діяльності АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

<i>Назва показника</i>	<i>2017 рік</i>	<i>2018 рік</i>	<i>2019 рік</i>	<i>2019 р у % до 2017 р.</i>
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	5405784	6791536	8064764	149,2
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	4917253	6364050	6610158	134,4
Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	3443259	3546051	3610528	104,9
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	3366645	3336973	3442570	102,3
Чистий фінансовий результат: прибуток, тис. грн.	-	-	496419	-
збиток, тис. грн.	177480	507781	-	-
Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника, грн.	3825	4888	5355	140,0

Джерело: <https://www.ukrposhta.ua/ua>

Аналізуючи основні показники діяльності ПАТ «Укрпошта» варто звернути увагу на очікуване зростання показників, зокрема в 2019 році підприємство отримало довгоочікуваний позитивний фінансовий результат – прибуток на рівні 496,4 млн. грн. Чистий дохід від реалізації продукції зріс майже на 50% і становив у 2019 році – 8064,8 млн. грн. Собівартість реалізованої продукції також зросла, однак майже на 15 % менше, ніж виручка від реалізації продукції підприємства і в 2019 році становила – 6610,2 млн. грн. Середньорічна вартість необоротних та оборотних активів за досліджуваний період не зазнала значних змін і становила в 2019 році 3610,5 та 3442,6 млн. грн.

Структура операційних витрат ПАТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки проаналізована в табл. 2.

Таблиця 2

Структура операційних витрат діяльності АТ «Укрпошта» за 2017-2019 роки

<i>Елементи витрат</i>	<i>2017 рік</i>		<i>2018 рік</i>		<i>2019 рік</i>		<i>2019 р у % до 2017 р.</i>
	<i>тис. грн</i>	<i>%</i>	<i>тис. грн</i>	<i>%</i>	<i>тис. грн</i>	<i>%</i>	
Матеріальні затрати, тис. грн	526688	9,0	616404	8,2	555274	7,0	105,4
Витрати на оплату праці, тис. грн	3350848	57,0	4282103	57,2	4691193	58,8	140,0
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн	808216	13,7	1019201	13,6	1105498	13,8	136,8
Амортизація	210357	3,6	291710	3,9	271702	3,4	129,2
Інші операційні витрати, тис. грн	986890	16,8	1283178	17,1	1360831	17,0	137,9
Всього, тис. грн	5882999	100,0	7492596	100,0	7984498	100,0	135,7

Джерело: <https://www.ukrposhta.ua/ua>

В структурі операційних витрат діяльності АТ «Укрпошта» переважають витрати на оплату праці, майже 60% у 2019 році. Варто зауважити, що з кожним роком середньомісячна заробітна плата на підприємстві з року в рік зростає. Хоча навіть заробітна плата на такому рівні не влаштовує багатьох працівників Укрпошти. Для порівняння середньомісячна заробітна плата в компанії «Нова Пошта» майже в два рази вища, однак і умови праці набагато важчі (з відгуків працівників).

Отже, АТ «Укрпошта» є найбільшим оператором на ринку послуг поштового зв'язку України. Місією є надання споживачам високоякісних послуг у сфері поштового зв'язку, фінансових та інших загальнодоступних послуг. Цінності АТ «Укрпошта»: відповідальне ставлення до кожного клієнта; забезпечення високої якості послуг; гарантія надійності та оперативності. Укрпошта є національним оператором поштового зв'язку в Україні й бере активну участь у роботі міжнародних організацій: Всесвітнього поштового союзу, Асоціації європейських державних поштових операторів PostEurop, Регіональної співдружності у галузі зв'язку. Підприємство обслуговує своїх клієнтів через єдину національну мережу поштового зв'язку та використовує цю можливість, розвиваючи нові продукти та служби, з метою зміцнення своїх послуг та довіри клієнта.

Підвищення ефективності роботи поштового оператора означає досягнення найбільшого ефекту (доходів чи прибутку) на одиницю витрат при збереженні чи поліпшенні якісних характеристик надання послуг [5, с. 90]. Традиційним фактором підвищення ефективності роботи поштового оператора є впровадження прогресивних форм: управління виробництвом, організація виробничих процесів, організації оплати праці, зростання обсягів надання якісних послуг. До числа основних факторів підвищення ефективності роботи підприємств поштового зв'язку варто віднести зростання якісних та кількісних характеристик наданих послуг, отже, збільшення доходів, прибутку та режим економії усіх видів ресурсів з обов'язковим дотриманням нормативів якості. Крім цінових факторів, на приріст доходів за рахунок збільшення тарифів на якісні послуги, на підвищення ефективності також впливають продуктивність праці і собівартість послуг. Визначено, що розробка тарифів на послуги поштового зв'язку повинна базуватися на ретельному вивченні ринку послуг поштового зв'язку, особливостей виробничого процесу і процесу реалізації послуг; враховувати появу нових, недержавних операторів зв'язку, що надають споживачам більш якісні послуги зв'язку; врахувати реструктуризацію та реорганізацію, що сталася в галузі зв'язку; забезпечити захист прав споживачів на послуги поштового зв'язку гарантованої якості на підставі Закону України «Про захист прав споживачів».

Висновки. Існує ряд невирішених проблем, де важливою серед них є відсутність науково-обґрунтованих підходів до розподілу витрат та тарифоутворення в поштовому зв'язку, що враховують особливості технологічних процесів надання послуг. Однак ще й сьогодні не розроблена методика розподілення витрат по послугах поштового зв'язку, яка б враховувала особливості технологічних процесів надання послуг поштового зв'язку, не визначені основні складові, й елементи, що найбільшою мірою впливають на загальну результативність розподілення витрат. Недосконалість тарифоутворення на послуги поштового зв'язку в першу чергу пов'язане з відсутністю гнучкості та врахування ринкових факторів. Тарифи на універсальні послуги поштового зв'язку регулюються державою. Тому особливе значення надається визначенню того рівня тарифів, що, спираючись на собівартість, забезпечать нормовану прибутковість універсальних послуг. Щодо інших послуг поштового зв'язку, то задача визначення тарифів для них має вирішуватися на основі внутрішньовиробничих особливостей підприємств та існуючої кон'юнктури ринку. Для забезпечення й посилення своїх позицій в умовах конкуренції операторам поштового зв'язку, в тому числі й національному оператору АТ «Укрпошта», необхідно впроваджувати тарифну політику, яка б забезпечила одержання прибутку, задовольнила попит на послуги поштового зв'язку, враховувала витрати підприємства, ціни конкурентів, якісь послуг тощо.

Література.

1. Про поштовий зв'язок : Закон України від 04.10.2001 № 2759-III [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2759-14>
2. Про національного оператора поштового зв'язку : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.01.2002 № 10-р [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/10-2002-%D1%80>

3. Горбаль Н. І., Шаровський Я. О., Ярошенко В. В. Конкурентна ситуація на ринку поштового зв'язку України. Бізнес Інформ. 2019. №5. С. 123-128.

4. Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії імплементації положень директив Європейського Союзу у сфері послуг поштового зв'язку та кур'єрських послуг «дорожньої карти» від 14.02.2018 № 104-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/104-2018-%D1%80>

5. Князева О. А. Стратегічні напрямки розвитку поштового зв'язку України. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 10. С. 88-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_10_11

УДК 631.152

СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

MANAGEMENT STRUCTURE OF AN AGRICULTURAL ENTERPRISE AND DIRECTIONS OF ITS IMPROVEMENT

ПУГЛО Ю.О., ФОМЕНКО Д.О., студентки*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

На кожному підприємстві невід'ємною частиною є структура управління. Вона дає змогу підприємству забезпечити ефективну діяльність управлінського персоналу і тим самим ефективно розподілити виробничі і управлінські завдання. Структура управління є центральним елементом господарського механізму і потребує постійного удосконалення. Особливо актуально ця проблема постає перед сільськогосподарськими підприємствами, які знаходяться у постійному динамічному розвитку організаційних та економічних умов господарювання.

Ключові слова: управління, структура управління, напрямки вдосконалення структури управління, сільськогосподарське підприємство.

On every enterprise inalienable part is a management structure. She enables to the enterprise to provide effective activity of managerial staff and the same productively to distribute productive and administrative tasks. A management structure is the central element of economic mechanism and needs permanent improvement. Especially topically this problem appears before agricultural enterprises which are in permanent dynamic development of organizational and economic terms of menage.

Key words: management, management structure, directions of management structure improvement, agricultural enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Структура управління (СУ) на підприємстві виступає важливим організаційним елементом, який потребує постійного аналізу і обґрунтування можливих напрямків вдосконалення. Виробнича діяльність підприємств здійснюється на основі встановлення інформаційних, технологічних, трудових, фінансових, управлінських зв'язків між персоналом, структурними підрозділами, цехами, керуючою і керованою підсистемами. Тому невід'ємним завданням підприємства для його подальшої діяльності є створення конструктивної, максимально продуктивної управлінської структури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вдосконалення структури управління в аграрних підприємствах розглядалися в наукових працях багатьох дослідників (Пітер

* Науковий керівник – Нагасв В.М., д.п.н., професор

Ф. Друкер, К. Уолш, В. Г. Андрійчук, Й. С. Завадський, І. І. Лукінов, П. Т. Саблук, М. М. Турченко), які визначили сучасні підходи щодо розвитку СУ в умовах різноманіття форм власності та господарювання [2; 4; 7-9]. Наприклад, Завадський Й. С. удосконалення СУ розглядає крізь призму вертикальної та горизонтальної координації соціально-економічної системи [2]. Турченко М. М. бачить корекцію СУ в організації системи дивізій з відповідними центрами функціональної відповідальності, що формують гнучку управлінську модель [9]. Однак, незважаючи на досить вагомий результати наукових пошуків у цьому напрямі, на наш погляд, залишаються невирішеними проблемні аспекти, які стосуються корекції СУ відповідно сучасних соціально-економічних умов розвитку аграрних формувань.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в комплексному обґрунтуванні сучасних теоретико-методичних підходів з удосконалення структури управління в умовах функціонування аграрних формувань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організаційна структура управління пояснюється як форма системи управління, яка визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів. Головним призначенням структури управління є забезпечення ефективної діяльності соціально-економічної системи [1].

Стійкої стандартної структури не існує. Вона постійно коректується під впливом виробничо-економічної кон'юнктури, науково-технічного прогресу і соціально-економічних процесів. Щоб забезпечити нормальне функціонування, підприємство повинне мати у своєму складі відповідні структурні підрозділи виробничого, обслуговуючого та допоміжного характеру [2]. Саме на основі організаційної та виробничої структур створюється структура управління підприємства, де виробнича й організаційна структури виступають об'єктами управління. Загальноприйняті моделі структур управління в реформованих сільськогосподарських підприємствах базуються на комбінаціях лінійних, штабних і функціональних систем управління. Так для лінійної системи характерним є пряме керівництво за такою схемою як «керівник-підлеглий». Виконання штабної системи управління забезпечується певною групою людей, які в свою чергу мають відповідні штабні повноваження. А функціональна система реалізується через службові функції працівників.

Формування організаційної структури підприємств здійснюється саме в такій послідовності:

- поділ всього обсягу робіт на спеціалізовані завдання;
- угруповання цих завдань з метою визначення функціональних видів робіт;
- формування на основі функціональних видів діяльності спеціальних підрозділів та закріплення за кожним видом роботи фахівців (горизонтальний спеціалізований поділ праці);
- делегування повноважень і розподіл відповідальності;
- визначення числа рівнів в ієрархії управління [3].

Підрозділи підприємства між собою мають відповідні зв'язки, які дають йому змогу функціонувати. Такі зв'язки поділяють на вертикальні й горизонтальні та на лінійні й функціональні.

1. Вертикальні зв'язки відображають розподіл певних повноважень в організаційній ієрархії підприємства і також є своєрідними каналами передавання розпорядчої та звітної інформації. Кажучи іншими словами, вертикальні зв'язки формують певну вертикаль влади на підприємстві.

2. В той же час формуються горизонтальні зв'язки між окремими підрозділами підприємства (групами працівників). Ці зв'язки є не формальними, їх основне завдання полягає у раціональному розв'язанні тих виробничих питань, що виникають в процесі діяльності підрозділів (груп працівників).

3. Лінійні зв'язки – це така форма реалізації владних повноважень керівником за здійснення ним керівництва підрозділами. Як приклад, такою формою реалізації може бути наказ, розпорядження, вказівка, команда і т.і.

4. Функціональні зв'язки відображають управлінські рішення за функціями управління. Вони носять обслуговуючий, координаційний характер, також є носіями інформаційного забезпечення та спеціальних розпоряджень функціональних підрозділів в межах їх компетенцій [4].

Сам процес управління виробництвом складається з окремих управлінських циклів, кожен з яких можна розділити на самостійні операції. Цими операціями, як відомо, є збір та передання інформації про об'єкт управління, її обробка й аналіз вироблення на основі цього аналізу управлінського рішення, передання рішення на об'єкт управління та його реалізація цим об'єктом, порівняння отриманих внаслідок реалізації рішення показників з їх плановими величинами. Різні ситуації, з якими керівництву доводиться мати справу, взаємопов'язані. Також процес управління, який реагує на вплив будь-якої ситуації, в свою чергу, викликає появу інших процесів управління, які викликають нові процеси, що дає змогу утворити постійні управлінські цикли. Базою всіх управлінських процедур являється інформація про процес обміну цією ж інформацією. До процесу управління на підприємстві висувається кілька важливих вимог. Насамперед, процес управління повинен мати такі особливості, як: безперервність, циклічність, послідовність, нерівномірність, відносна змінність та сталість. Однак, головна вимога до організації управління на підприємстві полягає в тому, що система управління повинна мати більше різноманіття та швидкодію програм, що відповідає можливій варіативності впливу середовища на систему, що управляється.

Г.Минцберг зазначає, що завдання менеджерів при виборі СУ полягає у тому, щоб обрати таку модель управління, яка найкраще відповідає цілям і завданням організації, а також внутрішнім і зовнішнім факторам, які впливають на неї. "Найкраща структура" – це та, яка за всіма параметрами дозволяє організації ефективно взаємодіяти з внутрішнім середовищем, продуктивно, цілеспрямовано розподіляти і спрямовувати зусилля своїх співробітників на задоволення потреб клієнтів і досягнення своїх цілей з високою ефективністю [4, с. 127].

Можливі наступні три варіанти, коли зміни в системі управління агропромисловим виробництвом на підприємстві призводять до підвищення її ефективності:

- 1 – скорочення витрат на управління при незмінних показниках управління або показниках, які поліпшуються (індекси результативності та ефективності апарату управління;
- 2 – поліпшення якості управлінської діяльності при незмінному обсязі витрат на управління;
- 3 – незначне збільшення витрат на управлінський апарат підприємства, супроводжуване істотним зростанням показників якості управління [6].

Для підвищення ефективності управління на сільськогосподарських підприємствах та відродження галузі необхідно: сприяти залученню вітчизняних та іноземних інвестицій у розвиток сільського господарства і агропромислового комплексу регіону; сприяти підвищенню заробітної плати та інших видів матеріального стимулювання персоналу сільськогосподарських підприємств; впровадити якісно нові підходи до управління персоналом сільськогосподарських підприємств, підвищити мотивацію до праці, створити умови для роботи та покращення якості і рівня населення; залучати персонал підприємств до підвищення власної кваліфікації, що дозволить досягти вищого рівня заробітної плати; забезпечувати високий рівень автоматизації і механізації виробництва, що призведе до підвищення результативності роботи сільськогосподарських підприємств; сприяти створенню кредитних спілок для відродження та розвитку соціальної інфраструктури у сільській місцевості, фермерства та підприємництва.

Нагасєв В.М. вважає, що важливим напрямом удосконалення СУ є організація кластерного принципу побудови підприємницької моделі. Формування на базі аграрних формувань територіально-галузевого науково-виробничого кластеру передбачає концентрацію та спеціалізацію діяльності підприємства з формуванням на території замкнутих циклів: «виробництво – зберігання - переробка - реалізація продукції» на засадах інтеграції з використанням механізмів корпоратизації та кооперації для одержання конкурентоспроможної продукції [5]. Для здійснення координації економічної діяльності в сільськогосподарських підприємствах доцільне створення єдиної планово-облікової служби, що повинна здійснювати внутрішньогосподарський розрахунок і контроль за діяльністю агропідприємств та їх підрозділів. Через те що в умовах становлення ринкових відносин було ліквідовано централізоване постачання агропідприємств, виникає необхідність у створенні спеціалізованих регіональних агросервісних служб. Доцільним є створення на великих підприємствах переробних потужностей з виробництва продукції добавленої вартості рослинництва і тваринництва.

В умовах ринкової економіки результатом удосконалення управління є підвищення ефективності управлінської праці і як результат - підвищення ефективності виробництва, що може бути досягнуто за рахунок скорочення чисельності управлінського апарату, підвищення матеріального стимулювання кожного керівника, підвищення відповідальності за довірену йому ділянку роботи, удосконалювання якості управлінської праці [8].

Сучасний етап розвитку економіки України ставить нові вимоги до побудови організаційних структур управління підприємствами. Організаційні структури управління повинні передбачати функції, пов'язані з оцінкою ефективності функціонування підприємства порівняно зі світовими стандартами (техніко-економічний, технологічний, соціальний рівні) - системний аналіз ефективності власного виробництва, впровадження прогресивних принципів управління, перспективне планування та прогнозування тощо.

Висновки. Питання та напрямки розвитку структури управління на підприємстві постійно знаходиться в центрі уваги багатьох науковців. Для вдосконалення структури управлінської системи необхідно вжити певних заходів: залучити вітчизняні та іноземні інвестиції, стимулювати персонал, впровадити нові підходи до управління персоналом, створити найкращі умови для роботи та покращення якості і рівня населення; залучити персонал до підвищення власної кваліфікації. Отже, з вище всього сказаного можна зробити висновок, що організаційна структура, під якою розуміють сукупність виробничих і функціональних підрозділів, які виконують певні покладені на них функції згідно з прийнятим на підприємстві розподілом виробничих і управлінських завдань, є важливою ланкою на будь-якому підприємстві. Формування організаційних, виробничих і управлінських структур підприємства необхідно здійснювати відповідно оптимальній структурі виробництва з врахуванням раціональної спеціалізації в певній послідовності, згідно запропонованому алгоритму, з врахуванням дії комплексу чинників зовнішнього і внутрішнього середовища.

Література.

1. Глубока О. П., Качуровський В. Є. Характеристика організаційної та управлінської структури на підприємстві. Вісник Вінницького національного аграрного університету. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Economics/5_105159.doc.htm
2. Завадський Й.С. Менеджмент: підручник. Т 1. К.: УФІМБ, 1998. 542 с.
3. Кудінова М.М. Підвищення ефективності управління підприємством шляхом удосконалення організаційної структури. Східна Європа: економіка, бізнес та управління № 3. 2018. С. 200.
4. Минцберг Г. Структура в кулаке: создание эффективной организации / Под ред. Ю.Н. Каптуревского. СПб.: Питер, 2001. 512 с.
5. Нагасв В.М., Шевченко Е.А. Удосконалення структури управління у великих за розмірами державних аграрних формуваннях. Вісник Харківського національного аграрного університету. В.В.Докучаєва. № 10. Х., 2009. С. 111-119.
6. Настич В. Г. Вдосконалення системи управління агропромислового комплексу на регіональному рівні. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. № 4 (28) 2014.
7. Організаційна структура підприємства та принципи управління. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://stud.com.ua/49267/ekonomika/organizatsiyna_struktura_pidpriyemstva_printsipi_upravlinnya
8. Організаційна структура управління підприємством: суть і характеристика її типів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://pidruchniki.com/75553/agropromislovist/organizatsiyna_struktura_upravlinnya_pidpriyemstvom_sut_harakteristika_tipiv
9. Турченко М.М. Проектування раціональної організаційної структури управління структурних підрозділів організацій аграрного сектору АПК: навчальний посібник. Харків: ТОВ. Стас, 2002. 42 с.

УДК 657.221:005/631

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБЛІКОВИМИ ПРОЦЕСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

IMPROVING THE MANAGEMENT SYSTEM OF ACCOUNTING PROCESSES OF AN AGRICULTURAL ENTERPRISE

ФОМЕНКО Д.О., ПУТЛО Ю.О., студентки*

Харківський національний технічний університет
сільськогосподарства імені Петра Василенка

Успішна діяльність будь-якої організації залежить від багатьох факторів, серед яких один з найважливіших — система управління. Вона виступає, як засіб забезпечення належного рівня якості продукції та послуг, стимулювання конкурентоспроможності підприємств та їхнього інноваційного потенціалу. У статті розкриваються науково-методичні підходи щодо удосконалення системи управління обліковими процесами, як основи аналітичної роботи та галузевого моніторингу виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: стратегічне управління, стратегічний менеджмент, обліково-інформаційне забезпечення, сільськогосподарське підприємство.

The successful operation of any company is the most diverse, and the average one of the most important - the management system. We study how a tool designed for self-use stimulates the competitiveness of enterprises and their other innovative potentials. In the article scientifically-methodical approaches open up in relation to the improvement of control system by registration processes, as bases of analytical work and branch monitoring of productive activity of agricultural enterprises.

Key words: strategic management, strategic management, accounting and information support, agricultural enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливим аспектом діяльності сучасних сільськогосподарських підприємств України варто вважати гарантування стабільності з ціллю довготривалого перебування на ринку, запобігати загрозам бізнесу з метою уникнення ризику банкрутства, створення сприятливої ситуації з дотриманням потенційних параметрів успіху для гарантування перспектив розвитку аграрних формувань. В провідних країнах світу аграрні підприємства, як інструмент для досягнення вказаних цілей, використовують систему стратегічного управління, якому необхідний відповідний обліково-інформаційний супровід. Концептуальною основою стрімкого розвитку облікових та моніторингових процесів у сфері аграрної економіки в сучасних умовах є переосмислення пріоритетів управлінської діяльності. Менеджмент сьогодні перебуває у стрімкому економічному потоці, що потребує надання оперативної, релевантної та якісної інформації. Основним пріоритетом менеджменту в системі обліку та аудиту аграрних формувань є орієнтація на досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства та забезпечення сучасних принципів облікової діяльності (безперервності, економічності, науковості, оперативності, оптимальності) в процесі довгострокового знаходження на ринку. Облікова система підприємства безумовно повинна враховувати ці потреби сьогодення, оскільки облік і аудит є інформаційним фундаментом менеджменту [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної літератури з приводу обліково-інформаційного забезпечення стратегічного управління аграрних підприємств

* Науковий керівник — Нагасв В.М., д.п.н., професор

України, показує недостатню кількість порад щодо, розвитку стратегічного менеджменту в управлінні бізнесом. Удосконаленням певних аспектів облікового забезпечення стратегічного менеджменту займалися, у своїх наукових роботах, такі вчені сьогодення: Джон Блейк, Оріол Абат, Роберт Каплан, Девід Нортон, К. Друрі, Дж.С. Мілль, Дж.Мак Куллол, М. Туган-Барановський, М. Портер, Ф. Котлер та інших.

Формування цілей статті. Метою статті є обґрунтування теоретичних і методичних заходів з підвищення ефективності системи управління обліковими процесами в умовах функціонування сільськогосподарських підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна практика діяльності підприємств агропромислового комплексу України свідчить про наявність спектру обставин, які знижують ефективність прийняття управлінських рішень стратегічного характеру [3]:

- 1) недосконалість методик формування стратегічно важливої інформації;
- 2) необґрунтованість динаміки співвідношення обсягів необхідної та достатньої інформації;
- 3) відсутність раціональних локальних критеріїв відбору потрібної інформації із загального обсягу даних;
- 4) концептуальна відмінність класифікаційних ознак інформації, необхідних для типових звітів і потреб управління;
- 5) несвоєчасність складання та подання звітів. Значна частина проблем і недоліків інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень стратегічного характеру зумовлена недосконалістю наявної структури інформаційної бази сільськогосподарських підприємств, типова модель формування якої зводиться лише до формальної консолідації інформації з двох джерел: облікового і поза облікового.

Основні джерела обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарського підприємства можна об'єднати у 3 групи:

- 1) фінансовий облік і звітність;
- 2) управлінський облік і звітність;
- 3) результати моніторингу бізнес-середовища.

Оскільки стратегічний менеджмент сільськогосподарських підприємств використовує значну питому вагу саме облікової інформації, при формуванні параметрів його обліково-інформаційного забезпечення доцільно застосовувати елементи чинного законодавства України у сфері обліку, зокрема стосовно принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності:

- 1) стаття 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5];
- 2) стаття 18 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [7].

Закордонні вчені Джон Блейк та Оріол Абат вважають, що переважно стратегічні рішення характеризуються довгостроковою сутністю, значним чином впливають на всі сфери життєдіяльності підприємства і, як правило, мають зовнішню спрямованість, часто не володіючи внутрішньою складовою [2]. Дане твердження розділяють й професори Гарвардської школи бізнесу Роберт Каплан, Девід Нортон, вони вважають, що стратегічні пріоритети обліку були розроблені передусім для підтримки загальної конкурентної стратегії підприємства шляхом використання інформаційної технології для більш досконалого обліку собівартості продуктів і послуг [6]. Необхідність формування облікової інформації стратегічного спрямування на думку К. Друрі зумовлена теоретичним обґрунтуванням і практичним застосуванням у 70-х роках ХХ століття концептуальних основ стратегічного менеджменту, особливістю якого є «досягнення стійких конкурентних переваг» [4, с. 25].

Стрімкий рівень розвитку технологій і загострення конкуренції як на вітчизняному, так і на світовому ринках змушують менеджмент підприємств здійснювати моніторинг повного спектра характеристик виробництва і збуту власної продукції (собівартість, якість, ціна, асортимент та

інші), звертаючи не останню увагу на сприйнятті цінності товару для споживача. З цієї точки зору доцільно наголосити на багатоаспектності досліджень економічної сутності категорії «цінність» з точки зору облікових процесів, яку свого часу здійснювали Дж.С. Мілль і Дж.Мак Куллола (з позицій теорії затрат виробництва), М. Туган-Барановський (в аспекті граничної корисності товару), М. Портер (з погляду ланцюжка створення вартості), Ф. Котлер (у контексті споживчої цінності) [8]. З позицій системного підходу обліково-інформаційного забезпечення стратегічного управління сільськогосподарського виробництва найбільш прийнятним є підхід американського економіста, професора Гарвардської бізнес-школи Майкла Юджина Портера, який у 1985 році сформулював концепцію визначення цінності товару (ланцюжка цінностей) з двох позицій: задоволення потреб споживача й оцінки процесу створення вартості [8, с. 109]. На наш погляд, система управління обліковими процесами має враховувати зазначені вище концептуальні основи і в сучасних умовах забезпечувати реалізацію принципів адміністративного та функціонального менеджменту.

Висновки. Концептуальною основою проектування дієвої системи управління обліковими процесами в аграрних формуваннях є її орієнтація на досягнення стратегічних цілей підприємства та забезпечення сучасних принципів облікової діяльності (безперервності, економічності, науковості, оперативності, оптимальності) в процесі довгострокового знаходження на ринку. Облікова система підприємства повинна враховувати ці принципи, оскільки облік і аудит є інформаційним фундаментом менеджменту. Концепція ефективної системи управління повинна повинна використовувати ефект синергії управлінських функцій та базових принципів облікової діяльності.

Основним пріоритетом системи управління обліковими процесами в сільськогосподарському підприємстві на сьогодні є створення ефективної системи контролінгу виробничої діяльності, що має включати: фінансовий облік, управлінський облік та бізнес-аудит.

Література.

1. Бесєдін М. О., Нагаєв В. М. Основи менеджменту: оцінно-ситуаційний підхід (модульний варіант): Підручник. К.: ЦУЛ, 2005. 496 с.
2. Блейк Д. Європейський бухгалтерський облік: [Довідник] / Переклад з англ. В.Н. Єгоров. - М.: Інформаційно-видавничий дім «Філін», 1997. 396 с.
3. Бруханський Р.Ф. Адаптація облікової системи сільськогосподарського підприємства до вимог стратегічного менеджменту [Електронний ресурс] / ВРУ. Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/adaptaciya-oblikovoi-sistemi-silskogospodarskogo-pidpriemstva-do-vimog-strategichnogo-menedzhmentu.html>.
4. Друпі К. Управлінський і виробничий облік: [Підручник] / Переклад. с. англ. / К. Друпі. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. 1071 с.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. в редакції від 14.01.2012 р. [Електронний ресурс] / ВРУ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
6. Каплан Р.С. Збалансована система показників: Від стратегії до дії / Переклад. з англ. - [2-ге вид., Испр. і доп.]. М.: ЗАТ «Олімп-Бізнес», 2004. 320 с.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» в редакції від 10.01.2012 р. [Електронний ресурс] / ВРУ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0391-99>.
8. Портер М. Конкуренція / Переклад з англ. М.: Видавничий дім «Вільямс», 2005. 608 с.

УДК 631.147

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF ORGANIC AGRICULTURE DEVELOPMENT IN UKRAINE

ВОВЧЕНКО В.С. студент*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Розвиток економіки України передбачає співробітництво з європейськими країнами в різних сферах, в тому числі, і в сільському господарстві. В цих країнах стрімко зростає попит на різноманітну продукцію, яка вирощена за органічними технологіями. В Україні склались сприятливі умови для ведення саме органічного виробництва, яке передбачає мінімальний обробіток ґрунту та відмову від застосування мінеральних добрив та агрохімікатів. Показано причини, по яким органічне землеробство, для України, є вкрай необхідним і що воно сприятиме розвитку виробництва екологічно чистої продукції, оздоровленню нації, а також дасть Україні можливість зайняти достойну нішу у виробництві та реалізації екологічно чистої продукції на ринках Європи та світу.

Ключові слова: органічні технології; органічне виробництво; біологічна активність; альтернативні системи сільського господарства.

The development of Ukraine's economy involves cooperation with European countries in various fields, including agriculture. In these countries, the demand for a variety of products grown using organic technologies is growing rapidly. In Ukraine, there are favorable conditions for organic production, which provides for minimal tillage and abandonment of mineral fertilizers and agrochemicals. It shows the reasons why organic farming is extremely necessary for Ukraine and that it will promote the production of environmentally friendly products, the health of the nation, as well as give Ukraine the opportunity to occupy a worthy niche in the production and sale of environmentally friendly products in Europe and the world.

Key words: organic technologies; organic production; biological activity; alternative agricultural systems.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Останнім часом навколо питання чи варто займатися органічним землеробством розпалюється дуже багато спорів. Є як прихильники так і противники органічного землеробства. Але навіть і серед прихильників, деякі, в своїх судженнях, спираються на застарілі поняття, по суті хибні, а тому їх висновки далекі від істини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку органічного виробництва у своїх публікаціях досліджують багато вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме Н.М. Головченко, О.Б. Кузьменко, О.В. Шубравська, О.М. Яценко, в яких висвітлюється роль та місце органічного землеробства в реалізації основних положень сталого розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними видами органічної продукції в Україні є: зернові культури, м'ясо, молочні продукти, крупи. Вітчизняний виробник пропонує вже більш ніж 100 найменувань товарів власного виробництва. Основна ідея органічного землеробства є досить простою і передбачає, фактично, повернення до першоджерел ведення сільського господарства, а саме – мінімальний обробіток ґрунту й повна відмова від застосування агрохімікатів та мінеральних добрив.

Це сприяє підвищенню природної біологічної активності у ґрунті, відновленню балансу поживних речовин, підсилюються відновлювальні властивості, нормалізується робота живих організмів, відбувається приріст гумусу і, як результат – підвищення врожайності сільськогосподарських культур [1]. Проте варто зауважити, що процес цей тривалий і очікувати швидкі результати не слід. А результатом слугуватиме отримання екологічно чистої продукції, якої так не вистачає в сучасному технократичному суспільстві.

* Науковий керівник – Бобловський О.Ю., к.ф.н., доцент

Але ця тенденція, в світовій практиці, поступово змінюється. І простежується ці зміни в тому, що ідея екологічного землеробства є популярною у багатьох країнах світу, зокрема у Західній Європі, а крім того й прибутковою, оскільки коштує стандартизована екологічно чиста продукція значно дорожче звичайної через чималий попит на неї. З кожним роком виробництвом цієї продукції починають займатися дедалі більше країн, у тому числі й такі відомі за обсягом виробництва генномодифікованої продукції, як США та Польща [2].

Органічне землеробство найбільш поширене в США. Воно ґрунтується на повній відмові від засобів хімізації землеробства. Європейський різновид органічної системи дає змогу використовувати компости, кісткове борошно, «сирі» породи (доломіт, глауконітовий пісок, крейду, вапно, польовий шпат).

У Франції розроблено основи біологічного землеробства, названі на честь автора «система Лемер-Буше» згідно з якими дозволено використовувати лише органічні добрива та окремі нетоксичні препарати (ефірні олії, порошки, настої з водоростей та деяких рослин).

У Швеції та Швейцарії поширена орґано-біологічна система землеробства, в основу якої покладено принцип створення родючості ґрунту за рахунок мікробіологічної діяльності. З добрив використовують тільки органічні (гній, сидерати) та деякі повільно діючі мінеральні добрива (томасшлак, базальтовий піл) [3].

Безперечно, розвиток альтернативних систем сільського господарства не повинен і не може обмежуватися заміною традиційних ресурсів чи технологій нетрадиційними. Аналіз діючих альтернативних систем показує, що, крім факторів екологічної безпеки та рівня виробничих витрат, слід враховувати соціальні і правові аспекти, маркетинг, контроль якості, держану підтримку тощо. Вибираючи систему землеробства, не можна допускати зниження врожайності й погіршення якості сільськогосподарської продукції, адже біологізація не завжди забезпечує високі їх показники [4].

Серед причин по яким органічне землеробство, для України, є вкрай необхідним, можна виділити наступні:

По-перше, це катастрофічний стан українських ґрунтів. Сьогодні в українських чорноземах вміст гумусу в 4-5 разів менший ніж це було на початку 20-го століття. За таких умов сільське господарство автоматично потрапляє в тотальну залежність від машинних та хімічних технологій. Відтак, виникає хронічний диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, який веде до штучної збитковості та залежності АПК.

По-друге, спроби відродити індустріальну модель АПК автоматично посилюють енергозалежність галузі та української економіки. Відродження екстенсивних індустріальних моделей розвитку АПК призводить до подальшої деградації ґрунтів.

Висновки. Відтак, для того, щоб подолати замкнене коло технологічної та енергетичної залежності, зупинити подальшу деградацію землі як базового фактору продуктивності в АПК, потрібна зміна моделі розвитку сільського господарства в Україні.

Фактично перед Україною стоїть двосдине завдання переходу:

1. від індустріального АПК до моделі органічного землеробства;
2. від «хімічно-допінгової» продуктивності до відродження природної біопродуктивності ґрунтів.

Розвиток органічного виробництва – проблема загальнодержавна. Тільки далекоглядна державна політика у сфері аграрного сектору, а також розвитку споживчого ринку здатна забезпечити функціонування цих галузей економіки України.

Перехід до екологічного сільського господарства вкрай необхідний Україні. Це сприятиме розвитку виробництва екологічно чистої продукції, оздоровленню нації, а також дасть Україні можливість зайняти достойну нішу у виробництві та реалізації екологічно чистої продукції на ринках Європи та світу.

Література.

1. Ушакова С. В., Шевердеева І. С. Споживчий ринок органічного зерна в Україні // Формування сучасної наукової думки. – Кропивницький, МЦНД. – 2020. – С. 75-76.

2. Буга, Н. & Яненко, І. Перспективи розвитку органічного виробництва в Україні. // Актуальні проблеми економіки, 2015. – С. 117-125.
3. В.В. Скальський Органічне землеробство: Проблеми та перспективи. // Економіка АПК, 2010, №4. - С. 48-53.
4. Яценко О.М., Завадська Ю.С. Світовий ринок органічної продукції: сучасний стан і перспективи розвитку // Екологічні, технічні та соціально-економічні аспекти ефективного використання матеріально технічної бази АПК: Матеріали міжнар. наук.- практич. форуму, 17-18 верес. 2008 р. – Львів нац. агроуніверситет, 2008. – С. 271-278.

УДК 336.338.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

THEORETICAL ASPECTS OF TECHNICAL SUPPORT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

ДОВБНЯ О.О., студент*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

В статті проаналізовані теоретико-методичні аспекти та розроблені деякі практичні рекомендації щодо удосконалення організаційно-економічного механізму підвищення ефективності технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Визначені основні завдання: систематизувати наукові основи формування та розвитку технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств; досліджена специфіка матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва яка зумовлена особливостями сільського господарства.

Ключові слова: *техніко – технологічне забезпечення, управління, прибуток, урожайність, економічний ефект.*

The article analyzes the theoretical and methodological aspects and develops some practical recommendations for improving the organizational and economic mechanism for improving the efficiency of technical support of agricultural are investigated. The main tasks are defined: to systematize the scientific bases of formation and development of technical support of agricultural enterprises; the specifics of material and technical support of agricultural production which is caused by features of agriculture are investigated.

Key words: *technical and technological support, management, profit, productivity, economic effect.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аграрний сектор в Україні відіграє особливу роль в системі матеріального виробництва, у зміцненні економіки країни, її спеціалізації у світовому виробництві. Низький фінансовий стан більшості сільськогосподарських підприємств, недостатній обсяг державної підтримки та наявність диспаритету цін спричинили негативні тенденції технічного забезпечення. За умов ринкових відносин існуючі нині методи, інструменти та форми технічного забезпечення є не функціональними та морально застарілими. На сьогоднішній день майже половина наявної техніки є застарілою як фізично, так і морально, що не дозволяє отримувати необхідні врожаї сільськогосподарських культур. Що в свою чергу впливає на продовольчу безпеку держави.

* Науковий керівник – Артеменко О.О., к.е.н., доцент

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук принципово нових підходів технічного забезпечення галузі вимагає виявлення та економічного обґрунтування залежності його впливу на ефективність розвитку сільськогосподарських підприємств.

Питання формування та використання технічних ресурсів у галузі сільського господарства вивчаються багатьма вченими, серед яких значний внесок зробили Г.Є. Мазнев, Я.К. Білоусько, Л.М. Будняк, В.І. Перебийніс, Г.М. Підлісецький, Ю.В. Самойлик, та багато інших.

Формулювання цілей статті. Ціллю наших досліджень є аналіз теоретико-методичних аспектів та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного механізму підвищення ефективності технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: систематизувати наукові основи формування та розвитку технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Розв'язання проблеми збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та поліпшення її якості можна здійснити лише за рахунок інтенсифікації та забезпечення інноваційного розвитку галузі, більш ефективного використання ресурсів підприємств, створення систем високопродуктивних машин, поліпшення якості техніки, обладнання, інших засобів виробництва. [2, 3, 4]. В умовах економіки ринкового типу матеріально-технічне забезпечення виробництва здійснюється на основі товарного обміну між різними споживчими вартостями, створеними в результаті суспільного поділу праці та існуючих виробничих відносин.

Отже, матеріально-технічне забезпечення будь-якого виробництва розглядається як товарний обмін різними споживчими вартостями, обумовлений суспільним поділом праці та існуючими виробничими відносинами.

Економічна сутність матеріально-технічного забезпечення передбачає наявність таких трьох умов – суспільного поділу праці; виробництва споживчих вартостей не тільки для себе, а й для інших; забезпечення еквівалентності вартостей товарів у процесі обміну. Стосовно аграрного виробництва, його матеріально-технічне забезпечення являє собою зумовлений поділом праці обмін аграрною і промисловою продукцією з метою задоволення технологічного попиту на товари промислового виготовлення, одержання прибутку та вирішення соціальних проблем [3].

Під матеріально-технічним забезпеченням сільського господарства слід розуміти систему, в якій відбувається вільне споживання матеріально-технічних засобів (техніки, паливно-енергетичних ресурсів, запасних частин, мінеральних і органічних добрив, засобів захисту рослин тощо) шляхом використання послуг підприємств-виробників матеріально-технічних засобів та сервісних підприємств їх постачальників, з метою їх використання та обслуговування.

Загалом зазначимо, що система матеріально-технічного забезпечення – це сукупність підприємств-виробників матеріально-технічних ресурсів, торгово-посередницьких організацій, сервісних підрозділів, формувань з машиновикористання та державних органів, що регулюють відносини у сфері техніко-технологічного забезпечення (тобто сільськогосподарські і переробні підприємства різних форм власності) [5].

Теоретична сутність матеріально-технічного забезпечення сільського господарства вимагає забезпечення взаємного інтересу до виробництва й обміну товарними масами, які мають споживчу вартість, економічної взаємовигідності комерційних операцій та еквівалентності обміну на засадах закону вартості. За таких умов має місце мотивація до ефективної праці, підкріплена особистим інтересом, наближення споживної вартості до її мінової вартості, запобігання фетишизації і монополізму в окремих сферах.

До основних форм матеріально-технічного забезпечення в умовах ринкової економіки належать: транзитна - на основі прямих зв'язків (завод - сільськогосподарське підприємство); складська - на умовах франко-господарство споживача (товар зі складу доставляється споживачу транспортом постачальницької організації); через товарно-сировинні біржі; поставка товарів на умовах лізингу; товарообмін при укладанні бартерних угод.

Важливо об'єктивно, науково обґрунтовано визнати потребу товаровиробників у матеріально-технічних ресурсах. Розрахунки виконують за нормативами з урахуванням специфіки господарства, його виробничого напрямку, обсягів виробництва, керуючись відповідними методиками.

В аграрній сфері матеріально-технічне забезпечення виробництва має значні особливості. Вони зумовлюються розтягнутим періодом обертання товарної і грошової мас через неспівпадання у часі процесу виробництва і робочого періоду, сезонністю, залежністю відтворювального процесу від природних факторів, підвищеними показниками ризику.

Специфіка матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва зумовлена особливостями власне сільського господарства, а саме [4]:

I. Сільське господарство розвивається на основі різних форм власності і господарювання. Для кожного з них мають бути створені рівні економічні умови щодо підвищення ефективності господарювання, розвитку самостійності та ініціативи.

II. На відміну від інших галузей матеріального виробництва земля є основним і незамінним засобом виробництва. При правильному використанні в процесі сільськогосподарського виробництва властивості землі погіршуються.

III. Економічний процес відтворення в сільському господарстві тісно пов'язаний і незмінно переплітається з природним процесом, оскільки розвиток і відтворення рослин і тварин (а вони є засобами виробництва) відбувається за біологічними законами. Для підвищення ефективності виробництва необхідно враховувати дію не тільки економічних законів, а й законів природи, зокрема біологічні особливості відтворення рослин і тварин у різних зонах країни.

IV. Значна різниця між періодом виробництва і робочим періодом сільськогосподарського виробництва спричинює його сезонний характер. Період виробництва визначається часом перебування продукту у виробництві, а робочий період – лише часом, протягом якого продукт піддається дії праці. Сезонний характер виробництва зумовлює нерівномірність використання робочої сили, машин і знарядь, одержання продукції та надходження коштів від її реалізації.

V. Сільськогосподарське виробництво просторово розосереджене, що спричиняє великі обсяги внутрішньогосподарських перевезень вантажів, а також витрат енергетичних ресурсів і засобів виробництва.

VI. На відміну від промисловості, частина одержаної продукції використовується в подальшому виробничому процесі як засіб виробництва. Тому збільшення обсягів сільськогосподарської продукції залежить не тільки від промислових засобів виробництва, а й від продуктивності засобів, відтворених у галузі.

VII. Природні умови є надзвичайно важливим фактором виробництва, великою мірою зумовлюють кінцеві результати і рівень його ефективності. Продукція створюється в процесі виробництва як результат природного функціонування живих організмів – рослин і тварин. Нестандартність предметів праці ускладнює процес виробництва і ставить особливі вимоги до формування системи машин.

Тому в економічному, вузькоринковому відношенні матеріально-технічне забезпечення менш ефективне, ніж в інших галузях народного господарства. Проте виходячи з макроекономічних позицій матеріально-технічне забезпечення сільського господарства високоефективне, адже тут механізми товарно-грошових відносин спрямовані на виробництво товарів, які забезпечують продовольчу безпеку держави.

Участь землі, тварин і рослин в процесі відтворення призводить до того, що технічне забезпечення виробничого процесу повинно в першу чергу задовольняти вимоги по збереженню, відновленню, та підвищенню споживчої вартості. Ураховуючи сезонність виробництва що селянин намагається самостійно виконати всі операції з технології виробництва власними силами і власними засобами за умови оптимальної трудової зайнятості, а ті види робіт, які неможливо перенести в часі через їх безперервність в технологічному періоді або виконати через відсутність засобів виробництва, будуть передаватись на сторону.

Сезонність впливає і на рух капіталу, адже для підприємця основним фактором, який визначає ефективність вкладення коштів, є рівень їх окупності. Але в сільському господарстві можливості скорочення надлишку часу виробництва обмежені біологічними процесами, скоротити які надзвичайно важко, хоч і досягнуто генетикою і селекцією певних результатів у

цій сфері. Тому капітал в сільське господарство буде вкладатись лише в тому випадку, якщо додаткова вартість компенсуватиме відносно більш повільний крутообіг капіталу.

Висновки: до ознак, які розкривають сутність організаційно-економічного механізму технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств відносять: елементна, за якою механізм розглядається як організуюча система зв'язків між структурними елементами; функціональна, яка визначає як сукупність видів діяльності, спрямовану на досягнення визначеної мети; процесна, яка характеризує механізм як процес підготовки і прийняття управлінських рішень[69]. Організаційно-економічний механізм технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств в аграрній сфері слід розглядати як систему організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючих дій, способів і процесів, які формують і впливають на порядок функціонування сільськогосподарських підприємств, що приведе до досягнення очікуваних економічних, соціальних, екологічних та інших результатів [9].

Формування системи організаційних і економічних важелів та інструментів забезпечення розвитку матеріально-технічної бази на сучасному етапі має бути спрямовано на максимальне використання наявного потенціалу підприємств, де є багато невикористаних резервів.

Література.

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформ.-аналіт. зб. (вип. 5 <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/12487>). — К. : ІАЕ УААН, 20016. — 647 с.
2. Артеменко О. О. Методичний підхід до визначення оптимальної структури машинно-тракторного парку аграрного підприємства. Економічні науки. Сер. «Економіка та менеджмент» / О. О. Артеменко : зб. наук. пр. Луцький держ. техн. ун-т. Вип. 3(10). — Ч. 3. Редкол. : відп. ред. З. В. Герасимчук. — Луцьк, 2006. — С. 5–11.
3. Березівський П. С. Організація виробництва і підприємницької діяльності в аграрних формуваннях / П. С. Березівський, М. І. Михалюк, Ю. Е. Губені. — Львів : Українські технології, 2002. — 536 с.
4. Білоусько Я. К. Державна підтримка техніко-технологічного забезпечення аграрного виробництва / Я. К. Білоусько, В. О. Питицько, В. А. Товстопят // Економіка АПК. — 2013. — № 5. — С. 30–35.
5. Германюк Н. В. Диверсифікація виробничої діяльності в аграрній сфері / Н. В. Германюк // Економіка АПК. — 2013. — № 5. — С. 28–31.
6. Мазнев Г. Є. та ін. Адаптація інноваційних агротехнологічних рішень до умов різного ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств / Г. Є. Мазнев, О. О. Красноручський, А. Ю. Бобловський, О. О. Артеменко, С. О. Заїка // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування техніки і технологій для сільського господарства України : зб. наук. пр. УкрНДІ прогнозування техніки і технологій для с.-г. виробництва ім. Леоніда Погорілого. — Дослідницьке : УкрНДІПВТ, 2008. — Вип. 12 (26). — С. 13–23.
7. Мазнев Г. Є. та ін. Адаптація інноваційних агротехнологічних рішень до умов різного ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств / Г. Є. Мазнев, О. О. Красноручський, А. Ю. Бобловський, О. О. Артеменко, С. О. Заїка // Техніка АПК. — № 9–10. — 2008. — С. 12–16.
8. Підлісецький Г. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства / Г. Підлісецький, В. Товстопят // Економіка України. — 2010. — № 11. — С. 81–85.
9. Шпак М. В. Машинозабезпечення та машиновикористання в рослинницьких галузях сільськогосподарських підприємств (теоретичний аспект) / М. В. Шпак // Економіка АПК. — 2011. — № 1. — С. 33–38.

UDK 331.108

PERSONNEL MANAGEMENT IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF THE ORGANIZATION

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ

**MINENKO S. post-graduate student, SHULHA A., student,*
Kharkiv Petro Vasylenko national technical university of agriculture**

Aspects of personnel management in the management system of organizations are covered. Attention is focused on the importance of innovative approaches to personnel management as a means of effective development of organizations.

Keywords: *organization management, management methods, strategic planning, development strategy, organization management, personnel management.*

Висвітлено аспекти управління персоналом у системі менеджменту організацій. Увагу зосереджено на важливості інноваційних підходів до управління персоналом як засобу ефективного розвитку організацій.

Ключові слова: *менеджмент організацій, методи управління, стратегічне планування, стратегія розвитку, управління організацією, управління персоналом*

Formulation of the problem in general. In modern conditions, the idea that the level of personnel of the organization is a decisive factor in ensuring its competitiveness, development, effective achievement of goals is gaining more and more understanding and support. For a long time, personnel management issues were "scattered" in other areas of knowledge. Now is the time when all this is gathered into a single independent field of knowledge, which is called personnel management or personnel management.

Analysis of recent research and publications. The issues of management, personnel management of the organization, personnel management are revealed in the works of domestic and foreign scientists: A.P. Bovtruk, A. Ya. Kibanov, A.I. Kochetkova, E.V. Maslov, V.O. Khranova, G.V. Shchokin and other researchers.

Formulation of the goals of the article. Investigate aspects of personnel management in the management system of organizations. Changes in Ukraine have caused an objective need for further development of theoretical and methodological principles of formation and operation of effective personnel management systems taking into account the peculiarities of the organization, which determines the relevance of the topic and appropriate research.

Presentation of the main research material. The need to make the transition from the practice of "personnel management" to the function of personnel management requires a detailed study of theoretical sources and the formation on their basis of a new concept of personnel management in modern conditions. Personnel management as a science receives important information from various theoretical areas. In the context of modern management philosophy, the staff of the organization is its special resource - human capital. Given this, the management of the process of its development is an important component of the overall personnel management system.

People management as a function has passed the following stages of development: personnel management, personnel management, human resources management, human capital management. These stages of development were due to changes in the external environment [4, p. 10]. Personnel development management aims to purposefully ensure quantitative and qualitative changes that increase the market value of human resources of the organization, the efficiency of employees.

*Supervisor – Vlasenko T. A., D.Sc. (Econ.), Associate Professor

The principles of personnel management at the present stage of development of civilization and society should be defined as follows [4]:

- 1) scientific, use of achievements of scientific disciplines that have as the object of human study, social principles and foundations labor organization;
- 2) systematic perception of objects of research and management and factors that affect the behavior of objects;
- 3) the principle of governance based on the concepts of humanism modern human community, on an individual approach, perception staff as the main capital of the organization, and each employee – as a unique personality with significant and diverse potential, in including creative;
- 4) professionalism, which requires employees to have services personnel management of relevant education, experience and professional skills, that allow you to effectively manage the personnel of a particular organization;
- 5) compliance with labor laws in management staff.

Personnel management in the management system of the organization, mastery of the basics of personnel work, its basic principles and methods is extremely important for managers. Training of managers in the main aspects of personnel policy, involvement in training programs and training in personnel management contribute to the formation of scientifically sound work with people, increase the prestige of personnel services, and ultimately - increase the efficiency of the human factor in the organization.

Conclusions: In modern conditions, the role of man in the organization has changed radically. Man is not only the most important element of the production process, but also the main strategic resource of the organization. No matter how great the ideas, the latest technologies, the most favorable external conditions, it is impossible to achieve highly efficient work without well-trained staff. As a result, personnel management has undergone radical changes. There is a new view of personnel as one of the key resources of the economy, as "human capital". Today, people are no longer seen as human resources, but as human resources, and their value is constantly growing. Investing in human resources becomes a long-term factor in the competitiveness and development of the organization. Thus, personnel management is understood as a system of interdependent organizational, economic and social measures to create conditions for the effective functioning, development and use of human potential at the organizational level. An organic combination of personnel management with the concept of organization development must be a prerequisite.

Література.

1. Армстронг М. Стратегическое управление человеческими ресурсами: [пер. с англ.] / М. Армстронг. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 328 с.
2. Балабанова Л. В. Стратегічне управління персоналом підприємства: навч. посіб. / Л.В. Балабанова О. В. Стельмашенко. – К.: Знання, 2011. – 236 с.
3. Володько В. Ф. Основы менеджмента: учеб. пособие [Электронны ресурс] / В.Ф. Володько. – Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010. – 303 с. – Режим доступа: [http://www.zavtrasessiya.com/index.pl?act= PRODUCT&id=587](http://www.zavtrasessiya.com/index.pl?act=PRODUCT&id=587)
4. Кібанова А. Я. Управління персоналом організації: стратегія, маркетинг, інтернаціоналізація: навч. посіб. / А. Я. Кібанова, І. Б. Дуракова. – М. : Інфра-М, 2010. – 301 с.
5. Кочеткова А. И. Психологические основы современного управления персоналом: учеб. пособие / А. И. Кочеткова. – М.: Зерцало, 1999. – 373 с.
6. Маслов Є. В. Управління персоналом підприємства / Є. В. Маслов. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 324 с.
7. Менеджмент: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Г. В. Щокіна та ін. – К.: МАУП, 2007. – 816 с.
8. Темплар Р. Правила менеджмента. Как ведут себя успешные руководители / Ричард Темплар; пер с англ. С. Шарпай. – 2-е изд. – М.: Альпина Паблишерз, 2011. – 228 с.
9. Храмов В. О. Основы управления персоналом: навч. -метод. посіб. / В. О. Храмов, А. П. Бовтрук. – К.: МАУП, 2001. – 112 с.

УДК 338.439

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS OF AGRICULTURAL PRODUCTION DEVELOPMENT IN UKRAINE

ФЕПА Д.В., ТИШЕНКО Ю.О., студентки магістратури
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

В статті розглянута сутність сільського господарства та його становище на сьогодні, визначено поняття та значимість кластерів, наведені головні перешкоди розвитку і запропоновано ідеї щодо їх розв'язання, удосконалення та кращого функціонування сільськогосподарського виробництва в Україні.

Ключові слова: сільське господарство, виробництво, удосконалення, фермерське господарство, інноваційна діяльність, кластер, ВВП.

The article considers the essence of agriculture and its situation today, defines the concept and importance of clusters, presents the main obstacles to development and offers ideas for their solution, improvement and better functioning of agricultural production in Ukraine.

Key words: agriculture, production, improvement, farming, innovation activity, cluster, GDP.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сільське господарство є основою розвитку економіки країни. Україна є одним із лідерів експорту продукції власного виробництва на світових ринках. Однак, проаналізувавши статистичні дані за останні кілька років, розвиток цієї галузі занепадає та гальмує через недостатність інноваційних підходів і економічних можливостей, неефективну державну підтримку. Незважаючи на те, що в аграрному секторі України за останні роки здійснено реформи, трансформовано земельні й майнові відносини, запроваджено ринок землі та формуються нові організаційно-правові структури ринкового типу, все-одно спостерігається стагнація сільського господарства, є ризики в діяльності господарств та зниження їх конкурентоздатності на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан сільськогосподарського виробництва, його проблеми та перспективи розвитку вивчали такі науковці, як: А.Д. Радченко, Л.Ю. Мельник, П.Т. Саблук, Б.Й. Пасхавер, Л.В. Молдован, В.В. Юрчишин та багато інших. Але значна кількість питань вимагає додаткових наукових досліджень та є актуальними сьогодні. Власне аналіз перспектив розвитку сільськогосподарського виробництва України на світовому ринку є важливим напрямком подальших досліджень.

Формулювання цілей статті полягає в аналізі основних проблем, стану та перспектив розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство України є одним з провідних галузей економіки, яке:

- 1) забезпечує країну якісним, безпечним, доступним продовольством;
- 2) дає робочі місця сільському населенню;
- 3) спроможне на вагомий внесок у розв'язанні світової проблеми голоду.

За умов сьогоденної економічної кризи та військового протистояння сільське господарство порівняно з іншими галузями виявляє позитивну тенденцію. Аналіз матеріалів Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та публікацій науковців показує, що у попередньому році українська економіка зростала саме завдяки сільськогосподарському виробництву. Сільське господарство України є базовою складовою аграрного сектору та являє собою значну частину її економіки, є вагомим

*Науковий керівник – Дудник О.В., к.е.н, доцент

джерелом зростання валового внутрішнього продукту. ВВП в аграрному секторі економіки на кінець 2019р. становив 20%. Але економічні можливості сільськогосподарського виробництва України використовуються не повною мірою. В період з 1 січня 2018 по 1 січня 2019 ціни на сільськогосподарську продукцію збільшилися від 5% до 50%. На нашу думку, для ефективнішого розвитку та функціонування сільськогосподарського виробництва потрібно запровадити зміни у ціновій політиці.

Україна має найбільшу площу сільськогосподарських земель в Європі (41 млн. га землі, з яких 32,5 млн. га - вирощування сільськогосподарських культур). В країні спостерігаються низькі витрати виробництва завдяки дешевій робочій силі і низьким орендним ставкам на землю. Тому підприємства мають дуже високу ефективність порівняно зі світовими лідерами галузі. Родючі ґрунти дають змогу досягти порівняно високої врожайності. Проте, сільське господарство є специфічною галуззю економіки, бо результати його діяльності залежать від природно-кліматичних умов. Тому одним із важливих напрямків розвитку сільськогосподарського виробництва є зменшення ризиків від природно-кліматичних умов та забезпечення розвитку аграрного сектора шляхом удосконалення системи захисту господарств.

Зараз в Україні створюються кластери. Вони відіграють значну роль для розвитку сільського господарства. Кластерами є підприємства, які займаються виробництвом, переробкою, реалізацією сільськогосподарської продукції та техніки. Це добровільні об'єднання підприємств, за галузевою та територіальною ознаками. Такі підприємства активно співпрацюють із науковими установами та органами місцевої влади для підвищення конкурентоспроможності власної продукції та економічного зростання регіону [1].

Однією із перешкод успішного розвитку і функціонування аграрного сектору в Україні є недосконалість нормативно-правових актів щодо аграрної політики держави. Тому їх необхідно переглянути і сформувані правову базу, яка б захищала інтереси виробників сільськогосподарської продукції. Невиконання прийнятих законів та інших нормативно-правових актів (низька виконавча дисципліна в державних органах влади) та відсутність в повному обсязі фінансового забезпечення законів, що приймаються, є великою перешкодою для функціонування організаційно-правового механізму підтримки розвитку аграрного сектора в Україні [4].

Значну роль повинна відігравати інноваційна діяльність. Серед напрямків інноваційного розвитку сільського господарства визначаємо наступні:

- 1) створення у виробництві нових продуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур;
- 2) впровадження нових порід тварин і птиці;
- 3) стимулювання агроекологічної діяльності;
- 4) розвиток органічного агровиробництва;
- 5) формування високоосвічених професійних кадрів.

Також звертаємо увагу на розвиток фермерських господарств, оскільки тут є багато проблем. Пропонуємо такі заходи щодо їх вирішення:

- 1) дотримання сучасних тенденцій запровадження інноваційних технологій в сільському господарстві (новітні технології та технічне забезпечення є недоступним для багатьох фермерів, бо мають високу вартість);
- 2) надання фермерам пільгових кредитів зі зниженими відсотковими ставками задля збільшення кількості стартового капіталу, на основі якого можна було б побудувати ефективне виробництво;
- 3) забезпечення гарантії збуту виготовленої сільськогосподарської продукції за вигідними цінами;
- 4) створення умов, за яких господарства матимуть можливість змінювати свою технічну базу на сучаснішу.

Висновки. Сільськогосподарське виробництво відповідає за соціально-економічний розвиток країни, бо продукує продукти харчування та продукти, що переробляються іншими галузями господарства. Розвиток українського сільського господарства є безперервним, перспективним та має великий потенціал в майбутньому, особливо за умови належного вирішення вищеперерахованих проблем.

Література.

1. Крисанов Д., Удова Л. Кластеризація економічної діяльності та обслуговування як інструмент сталого розвитку сільських територій. Економіка України. 2009. № 11. С. 3-13.
2. Господарський кодекс України: від 16.01.2003р. №436-VI за станом на 27 лютого 2008 р. // Звід кодексів України: / ВРУ. – Офіц. Видання. – К.: Парламентське видавництво, 2009. – Т. 1. – С. 3-153.
3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.
4. Саблук П. Т. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2009. - №12. – С. 3-13.
5. Управління інноваційною системою аграрного підприємства / Сіренко Н.М. // Економіка АПК. - 2009. - №9. – С. 43-46.

UDK 631.152:65.011

FEATURES OF RISK MANAGEMENT IN THE AGRICULTURAL SPHERE

СОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

ILIASOVA G., LYKHOPUD O., student*

Kharkiv Petro Vasylenko national technical university of agriculture

The article analyzes the feasibility of risk management in agricultural activities. The essence and generalized main types of agrarian risks and tools of their management are formulated. The issues of development and implementation of strategic methods of risk management, which are based on market mechanisms, are investigated.

Key words: *agricultural production, risk management, production diversification, strategic planning, strategic management tools*

У статті проаналізовано доцільність управління ризиками при здійсненні сільськогосподарської діяльності. Сформульовано сутність і узагальнено основні види аграрних ризиків та інструменти управління ними. Досліджено питання розробки та впровадження стратегічних методів управління ризиками, які базуються на ринкових механізмах.

Ключові слова: *аграрне виробництво, управління ризиками, диверсифікація виробництва, стратегічне планування, інструменти стратегічного менеджменту.*

Formulation of the problem in general. Agriculture is one of the most risky industries. Aggressive use of agricultural lands, non-compliance with scientifically sound recommendations regarding crop rotations, rapid development of the crop industry and almost no development of the livestock industry, as well as a significant reduction in the volume of environmental activities have created a real threat to resource and environmental security of the agricultural sector of the economy and the state as a whole. Therefore, in the process of finding ways to overcome the risks that exist in agribusiness, the producer of agricultural products, first, must identify the risks that significantly affect the effectiveness of its activities, and the tools with which to minimize this impact.

Analysis of recent research and publications. Problems of theory and practice of agricultural risk management were studied by O. Kipreeva, O. Kobylanska, G. Kolomiets, M. Koroteev, M.S. Navrotsky, T. Yu. Teofilova and many other famous scientists.

*Supervisor – Vlasenko T. A., D.Sc. (Econ.), Associate Professor

Formulation of the goals of the article. The aim of the article is to study the tools and mechanisms that will minimize both production and market risks in the agricultural sector.

Presentation of the main research material. The variety of forms of management significantly increases the degree of uncertainty of socio-economic processes in agriculture and, accordingly, increase the impact of risks on agricultural business. The influence of macroeconomic decisions on the activities of each agricultural producer is growing. Agrarian reform itself is a risk factor. We believe that the use of risk allows to significantly improving the efficiency of management, especially when the methods of administrative-command management are replaced by a system of predominantly market relations in the economy, when there is a sharp decentralization of management of economic and social processes in society. To determine the range of challenges, risks and threats in the agricultural sector, it is first necessary to clarify the nature of these categories and their relationship.

Risk is a conscious possibility of danger, the possibility of loss or failure in any case, the possibility of loss of assets, loss or non-profit because of adverse factors during business activities [3, p.141]. Risk, like challenge, is not necessarily a danger; it is only a potential opportunity.

Danger is the possibility of some kind of disaster, misfortune, catastrophe, damage, etc. It can also be defined as an objectively existing, but not fatal possibility of harm, property (material), physical or moral damage to the individual, society, state.

Threat - the central concept of the theory of national security, which means the immediate possibility of harm. The threat can be potential or real. The threat is a consequence of the danger.

The negative impact on the industry is determined by risks and threats that are probabilistic in nature and differ in the degree of probability of damage. For the economic security of agriculture can be identified such risks as political, industrial, market, legal, agri-environmental, social, demographic.

Production risks are expressed in changes in the characteristics of the means of production, the interaction of factors of production, the resulting products, and are considered in connection with the results of the production process [5, p.18]. These risks are most characteristic of agriculture, because the results of the industry directly depend on natural and climatic conditions.

Market risks caused by market conditions, competition, price fluctuations, inflation, development and efficiency of sales channels, marketing activities of enterprises, inherent in agricultural enterprises. In particular, price risks are characterized by a high probability of non-reimbursement of full production costs. To some extent, these risks determine the level of unwillingness of potential investors to invest in the development of the industry.

Financial and economic risks allow assessing the access of all economic entities in the agricultural sector to credit resources, the possibility of obtaining regional allocations, the implementation of innovation and investment activities with the help of regional authorities, obtaining tax benefits.

Innovation risk is defined as the probability of losses that occur when an enterprise invests in the production of new goods (services) that may not find the expected demand in the market. Risk assessment of this type usually involves assessing the attractiveness of one of the innovative activities of agricultural enterprises and choosing the least risky in terms of maximizing the final financial result and the possibility of producing quality and competitive products.

Information risk involves the formation of management decisions in conditions of information uncertainty or distortion of information. Agriculture is characterized by poor awareness of producers about market conditions, low quality of information support of enterprises in the industry, underdeveloped information infrastructure in rural areas. Lack of information worsens the conditions of management and trade, increases risks and reduces trust between market participants in agricultural products, reduces the efficiency and effectiveness of its implementation.

The risk of termination of activity or imposition of penalties on an economic entity for non-compliance with the law or violation of concluded agreements is considered legal. According to lawyers, today up to 30% of agricultural holdings are registered with significant violations.

Personnel risk implies the presence of threats from agricultural professionals that can lead to danger. These risks arise during the selection and / or dismissal of personnel associated with the presence of so-called risk groups in agricultural formations, and may arise because of ineffective staff motivation.

One of the most dangerous risks in the agricultural sector is agri-environmental. Therefore, in order to encourage small farmers to engage in agricultural business, state insurance is needed. To protect against crop risks, innovative technologies are needed to manage crop treatment with plant protection products, mineral fertilizers, harvesting and storage.

In order to avoid the risk of crop loss, investment in modern agricultural machinery is required. Small and medium-sized farms should unite in cooperatives. Otherwise, the effect of scale in agribusiness will lead to the formation of only large agricultural holdings, and this poses a great social threat to the village. Protection against the risk of falling prices involves the use of financial instruments (futures, put options). International insurance companies with western founders provide protection against political risks.

Conclusions. The activity of enterprises in the field of agriculture is always associated with risks. As domestic and foreign experience shows, the most effective risk management mechanism in agricultural enterprises, which would allow eliminating the influence of risk factors on the harvest, should be based on insurance. It is able to ensure the financial stability of the enterprise and the continuity of agricultural reproduction, as well as the attractiveness of the agricultural sector for investment. Measures to reduce risk and are carried out directly by the agricultural enterprise include: diversification of production, formation of adequate pricing and revenue policies, improvement of operating systems, forecasting financial results, reserve funds to cover contingencies. In addition, the decision-making process and the implementation of criteria for the effectiveness of decision-making should be based on the choice of risk assessment tool that will provide management that is more flexible.

References.

1. Kipreeva, O. (2012), «Methodological background of risk management in agriculture» [Metodolohichni peredumovy do upravlinnia ryzykamy v aharnomu vyrobnytstvi], Banks and Finances, No. 4, pp. 54–63 (ukr)
2. Kobylanska, O. M. (2008), «Risk as an economic category and its features in agricultural production» [Ryzhyk yak ekonomichna katehoriia ta yoho osoblyvosti v aharnomu vyrobnytstvi], The Economy of Agro-Industrial Complex, No. 1, pp. 140–145 (ukr)
3. Kolomiets, G. M. (2010), «The concept «risk» in modern economic theory» [Katehoriia «ryzyk» v dyskusii suchasnoi ekonomichnoi teorii], available at: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6831/2/Kolomiets.pdf> (ukr)
4. Koroteev, M. A. (2013), Prerequisites for agricultural enterprises production diversification [Peredumovy dyversyfikatsii vyrobnytstva u silskohospodarskykh pidpriemstvakh: Materialy vseukrainskoi naukovoï konferentsii], Proceedings of Ukrainian scientific conference, Uman, pp. 81–82 (ukr)
5. Navrotskyi, S. (2008), «Systematization of agricultural enterprises risks» [Systematyzatsiia ryzhykiv silskohospodarskykh pidpriemstv], Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Series «Economics»), No. 105, pp. 17–20 (ukr)
6. Teofilova, T. Yu. (2010), «Risks and threats of economic security: definition, evaluation and resistance to influence» [Riski i ugrozy ekonomicheskoy bezopasnosti: identifikatsiya, otsenka i protivodeystvie vliyaniyu], Business, Management and Law, No. 1, pp. 19–23 (rus)
7. Semykina, M. V. (2011), «Labour motivation: a new paradigm in a competitive environment» [Motyvatsiia pratsi: nova paradyhma v umovakh konkurentnoho seredovyshcha], Chernihiv Scientific Annals of Scientific-educational Institute of Economics of Chernihiv National Technological University: electronic coll. of scientific works, Series 1. Economics and Management, No. 2 (2), pp. 118–126 (ukr)
8. Gordienko, P. (2006), Strategic Analysis [Stratehichniy analiz], Alerta, Kyiv, 403 p. (ukr)

УДК 351/354:004

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА СТВОРЕННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ

REGULATORY BASIS FOR ESTABLISHMENT AND REGULATION OF THE ELECTRONIC GOVERNANCE SYSTEM

ПІВЕНЬ А.В., к.е.н., ст.викладач ЗВО, ЧИРКА В., студент*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Упровадження електронного урядування в Україні регулюється великою кількістю нормативних актів у сфері розвитку інформаційного суспільства, електронного урядування та інформатизації. Аналіз низки законодавчих та інших нормативно-правових актів інформаційного законодавства свідчить, що саме на державу покладається головна організуюча, координуюча та контролююча роль у відносинах, що виникають у процесі впровадження електронного урядування між основними її суб'єктами: державою та бізнесом, міжнародними та громадськими організаціями, громадянами.

Ключові слова: сталий розвиток, державне управління, інформаційне суспільство, інформатизація, інформаційно-комунікаційні технології

Implementation of electronic government (e-government) in Ukraine is governed by a large number of regulations in the area of information society development, e-government and informatization. Moreover, e-government is considered not as a separate sphere, but as a component of the sphere of informatization. The analysis of a number of legislative and other legal acts of information law testifies that the main organizing, coordinating and controlling role in the relations that arise in the process of implementation of e-government between its main subjects: state and business, international and public organizations, citizens, is performed by the state

Key words: sustainable development, state governance, information society, informatization, information and communication technologies.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Останні роки спостерігається стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та їх широке застосування у державному секторі управління, але залишається проблема недосконалості нормативно-правової бази, що гальмує впровадження складових елементів електронного урядування в життєдіяльність суспільства та держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З метою дослідження сучасного стану правового регулювання суспільних відносин в електронному урядуванні, обґрунтування необхідності вдосконалення системи відповідного правового регулювання та розробки практичних рекомендацій щодо реформування законодавства електронного урядування були проаналізовані напрацювання провідних вітчизняних сучасних теоретиків у цій галузі, а саме: О. І. Архипська, О. А. Баранов, С. В. Дзюба та ін. [1]

Формулювання цілей статті. Розгляд та аналіз нормативно-правової бази створення та регулювання електронного урядування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із основних пріоритетів України є розвиток інформаційного суспільства, який можна визначити як орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на формування інноваційної моделі розвитку високотехнологічне суспільство, в якому кожен громадянин має можливість створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися й обмінюватися ними, щоб дати змогу кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал для забезпечення особистого й суспільного розвитку та підвищення якості життя [2].

Електронне урядування - форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та

*Науковий керівник – Власенко Т.А., д.е.н., доцент

органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. Головною складовою електронного урядування є електронний уряд - єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами і суб'єктами господарювання [2].

Упровадження та функціонування будь-яких інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем в органах державної влади потребує обов'язкового розроблення нормативно-правових актів, які регламентують напрями створення, розгортання і експлуатації цих систем, а також порядок обробки та циркуляції інформаційних потоків між інформаційними ресурсами органів державної влади. Посєднання інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем органу державної влади і є-Міністерство, е-Служба і е-Агентство та є одними із складових електронного урядування.

Значною проблемою української системи державної влади в сучасних умовах є певна безсистемність, невизначеність та не регламентованість її взаємовідносин з кінцевими споживачами державно-управлінських послуг.

Нижче приведений перелік законодавчих актів у сфері, інформаційних відносин і захисту інформації:

Законом України «Про інформацію» встановлюються загально правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплюється право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також на систему інформації, її джерела, визначається статус учасників інформаційних відносин, регулюється доступ до інформації та забезпечується її охорона, захищається особа та суспільство від неправдивої інформації.

Законом України «Про доступ до публічної інформації» забезпечуються прозорість та відкритість суб'єктів владних повноважень і створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації. Закон не поширюється на відносини щодо отримання інформації суб'єктами владних повноважень при здійсненні ними своїх функцій, а також на відносини у сфері звернень громадян, які регулюються спеціальним законом [3].

Законом України «Про захист персональних даних» регулюються відносини, пов'язані із захистом персональних даних під час їх обробки. Дія Закону не поширюється на діяльність зі створення баз персональних даних та обробки персональних даних у цих базах [4].

Висновки. Аналіз нормативно-правового забезпечення у сфері електронного урядування свідчить, що на сьогодні в Україні спостерігається низка проблем: відсутність єдиних стандартів та регламентів функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем, а також державних інформаційних ресурсів, адаптованих до міжнародних; недосконалість нормативно-правової і методологічної бази, що не дає змоги органам державної влади та органам місцевого самоврядування, громадянам і суб'єктам господарювання функціонувати в умовах інформаційного суспільства; неврегульованість на законодавчому рівні питань надання адміністративних послуг і звернення громадян до органів державної влади та органів місцевого самоврядування через Інтернет; відсутність інтегрованої системи національних інформаційних ресурсів та інформаційної взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування; обмеженість доступу громадян та суб'єктів господарювання до інформаційних ресурсів органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Література.

1. Баранов А. Электронное правительство в Украине? Будет! Когда? / А. Баранов // Зеркало недели. – 2002. – № 1. – С. 1 – 2.
2. Голобуцький О. П. Е-Ukraine. Інформаційне суспільство: бути чи не бути / О.П. Голобуцький, О. Б. Шевчук. – К. : Атлант UMS, 2001. – 180 с.
3. Ковалевський В. Інформаційна демократія як політична категорія: Наук. зап. / Зб. – К.: ППІЕНД, 2003. – Вип. 22. – С. 214-222.
4. Голобуцький О. П. Електронний уряд. / О. П. Голобуцький, О. Б. Шевчук. – К. : Атлант UMS, 2002. – 174 с.

УДК 330.834

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

SOCIO-ECONOMIC ESSENCE, TYPES AND FORMS OF EMPLOYMENT IN THE MARKET ECONOMY

БОГОМОЛОВА К.С., к.е.н., доцент, РУДАС Р., студентка*
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті розглянуто основні теоретичні положення щодо сутності та змісту поняття «зайнятість» як соціально-економічної категорії. Наведено різноманітні види зайнятості залежно від форм.

Ключові слова: зайнятість, види зайнятості, проблеми зайнятості

In the article the basic theoretical propositions about the nature and content of the concept of “employment” as a socio-economic category. There are different types of employment depending on the forms.

Key words: employment, types of employment, employment problems

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для всіх країн світу зайнятість населення посідає провідне місце у системі соціальних та економічних проблем і разом з показниками рівня життя є важливим індикатором соціальних процесів. На сьогоднішній день в економіці нашої країни також є однією з корінних соціально – економічних проблем – зайнятість населення. Ця проблема пов'язана з таким соціально-економічним явищем, коли частина економічно – активного населення не може знайти застосування своїй робочій силі, і вважається, що цей процес, з одного боку, є важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого – великим суспільним лихом. В умовах ринкового господарювання фактор зайнятості населення є визначальним у формуванні соціально – економічного становища країни в цілому і кожної людини зокрема. Зайнятість розкриває один з найважливіших аспектів соціально – економічного життя людини, пов'язаний із задоволенням її потреб у сфері праці. В статті 43 Конституції України проголошено, що “кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується” [1]. Таким чином, у сфері зайнятості людина реалізує своє конституційне право на працю, а праця є основною умовою досягнення високого рівня життя населення та економічної стабільності всієї держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття зайнятість населення в радянські часи розглядалося в більшій мірі в соціальному значенні. Визнаними громадськістю є роботи П. Литвякова і В. Костикова. Зайнятість населення вони розуміють як процес прикладання живої праці, заснований на суспільному поділі праці між різними групами населення в різних сферах суспільно – корисної діяльності [2]. О. Рузавіна, В Україні значний внесок в наукову розробку загальних проблем зайнятості населення внесли вчені: Д.П. Богиня, С.М. Злупко, Е.М. Лібанова, В.В. Онікієнко, А.А. Чухно та ін.

Формулювання цілей статті. розгляд теоретичних аспектів зайнятості населення і основних напрямів державної політики зайнятості населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В статті 1 Закону України «Про зайнятість населення» термін «зайнятість» визначається, як діяльність осіб не заборонена законодавством, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно [1].

*Науковий керівник – Власенко Т.А., д.е.н., доцент

Зайнятість населення розглядається в різних аспектах: як соціальний розвиток людини, пов'язаний із задоволенням її потреб у сфері праці; як соціально – економічний, пов'язаний із задоволенням особистих потреб, які не суперечать законодавству і які приносять їм заробіток; як економічний, за участю працездатного населення в суспільному виробництві товарів та послуг; як здійснення господарської діяльності членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно. На нашу думку методологія змістовного визначення поняття зайнятість має виходити з установаження взаємозв'язку зайнятості людини з її діяльністю і працею. Під діяльністю ми розуміємо форму активного відношення людини до дійсності, яке спрямоване на досягнення свідомо поставлених цілей, що пов'язані з створенням суспільно корисних матеріальних і духовних цінностей, наданням послуг та засвоєнням суспільного досвіду. Щодо зайнятості населення у сфері економічної діяльності, то визначальною для неї є категорія праця як свідомо, доцільна, соціально корисна діяльність, спрямована на виробництво матеріальних і духовних благ, надання різноманітних послуг. Суб'єктом її є економічно активне населення.

За наявністю конкретних атрибутивних ознак діяльності можна визначити ті чи інші форми та види зайнятості населення.

Так, глобальна зайнятість передбачає урахування всіх видів економічно корисної для суспільства трудової діяльності людини. До зайнятих можна відносити не лише осіб, які одержують за свою працю грошову винагороду, а й осіб, які беруть участь у нетрадиційних ринках праці (підпільна економіка, робота домогосподарок, робота пенсіонерів у себе вдома і т. п.); розподіл сукупного обсягу робіт між усім дорослим населенням країни, між усіма бажаючими працевлаштуватись, насамперед через зменшення індивідуального трудового навантаження, яке припадає на кожного працюючого. Глобальна зайнятість передбачає встановлення річного гарантованого мінімального доходу для кожного дорослого громадянина, послаблення зв'язку між зайнятістю та доходами як засобом задоволення потреб людини, але стимулюється використання альтернативної зайнятості.

Висновки. Таким чином, з вищевикладеного можна зробити висновки, що зайнятість з одного боку полягає в особистій праці людини, отриманні доходу та задоволенні особистих потреб, якості та рівня життя, з іншого боку – ефективного використання трудового потенціалу держави, регіону та окремого працівника і пов'язана із забезпеченням масштабів, умов та форм включення людей в суспільну працю, з метою досягнення в народному господарстві перегрупування фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, а також визначення пріоритетних напрямів НТП, розміщення продуктивних сил.

Враховуючи весь перелік відносин, які проявляються і зв'язуються між собою у змісті категорії „зайнятість населення”, вона, на нашу думку, синтезує систему економічних, правових, соціальних, національних та інших відносин з приводу діяльності громадян у процесі створення суспільного продукту в системі суспільної праці, яка базується на особистій праці та приносить дохід.

Література.

1. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 №5067-VI, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Голубева Т.В. Ринок праці в Україні: аналіз перспектив розвитку // Бізнес інформ. – 2012. – № 11. – С. 209-212.
3. Злупко С.М. Людський потенціал, зайнятість і соціальний захист населення в Україні: Навч. посіб., Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л.: Вид. ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – 192 с.
4. Конституція України – Основний Закон України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року – Х.: Одісей, 2006. – 48 с.

ЗМІСТ

NADOLIA S.M.

The Essence of economic efficiency of agricultural production 3

ЗАІКА О.

Intellectual capital as a factor of knowledge economy growth 6

ВАСЮРЕНКО В.В., КАЛАШНИК О.М.

Банківський кредит як джерело фінансового забезпечення інновацій 10

БАГЛАЄВА Н.С. ОЛІЙНИК А.П.

Економічна ефективність виробництва аграрної продукції 13

КОВАЛЕНКО І.М., ЛАКТИОНОВА Н.С.

Облік виробничих запасів за вимогами міжнародної стандартизації 16

КАБАНЕЦЬ Є.

Трудові ресурси сільського господарства та сільська зайнятість 20

КРАВЧЕНКО К.С., АРТЮШЕНКО Я.Ю.

Підвищення ефективності використання основних виробничих фондів сільськогосподарських підприємств 24

КУПКО О.

Інноваційна діяльність як основа розвитку підприємства 27

БАБИЧ В.А., ВОЛОШИНА В.С.

Теоретичні основи формування соціального інтелекту майбутніх фахівців туристичної галузі у закладах вищої освіти аграрного профілю 30

ТИШЕНКО Ю.О., КАПТАН Т.І.

Стратегічні напрями розвитку конкурентоспроможності продукції підприємства 34

ЦУКРЕНКО І.С., ЯРЕМЧУК О.В.

Сучасні тенденції та особливості управління туристичною діяльністю 37

ТАРАСОВ Р.Ю., СЕМЕРЕНКО Р.А., РОГОВА І.М.

Вплив соціальних мереж на розвиток суспільства 41

ПОРОНІКОВА А.О.

Нейромаркетинг: вплив на сучасний бізнес 44

ОНОПРИЄНКО К.С.

Особливості розвитку маркетингу 47

СТРЕНАДКО В.Р. <i>Аналіз сучасного стану безробіття в Україні.....</i>	50
ВОЛОШИНА В.О. <i>Роль власного капіталу в діяльності підприємства та особливості його обліку.....</i>	54
БОНДАРЕНКО Б.О., ЮЖНА В.І. <i>Організаційна культура як засіб формування іміджу державної установи</i>	58
КРИЦЯК К.В., СУХОВЕЄВА Ю.А. <i>Управління якістю сільськогосподарської продукції.....</i>	61
ГЛЯНЬ Т.І. <i>Систематизація підходів до визначення сутності поняття «прибутковість»..</i>	65
МАЛЬНЄВА В.Л. <i>Сутність управління персоналом підприємств</i>	68
OLIYNYK A.P. <i>Dynamics of economic efficiency of agricultural land in Ukraine.....</i>	71
RATSIUK O.O. <i>Ways to improve and reform the regulatory basis of accounting.....</i>	75
ГОРЧАК Д.С. <i>Креативність та інновації у професійних компетенціях маркетолога</i>	77
РОМАНАШЕНКО І.О., РОМАНАШЕНКО М.О., КОРСУН І.Б. <i>Основні аспекти інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку економіки.....</i>	80
ЄСАУЛЕНКО В.А., АКСЮТА Р.В. <i>Інструменти управління підприємством</i>	82
ПАШКО В.В., ІЛЬІН О.А. <i>Реінжиніринг бізнес-процесів як спосіб підвищення ефективності управління....</i>	86
ЛУК'ЯНОВ П.О., ЗАГЛАДА К.А., БОРЗЕНКО І.А. <i>Інвентаризація як метод внутрішнього контролю на підприємстві</i>	89
ДАВИДОВА М., СЕРДЮК А. <i>Соціальні аспекти туризму.....</i>	92
СОБОЛЄВА М.І. <i>Розвиток агропромислового комплексу України в останні 10 років.....</i>	96

РОМАНАШЕНКО М.О., РОМАНАШЕНКО І.О.

Сучасний розвиток міжнародного поділу праці 98

ДРАГОЄВА О.В., МОРОЗОВИЧ А.В.

*Методи оцінки економічної ефективності
виробництва сільськогосподарської продукції* 102

БЕЗЗАДІНА С.О.

Глобалізація як закономірний етап еволюційного розвитку економіки..... 105

ПОТАПЕНКО Д.О., БАС Т.В.

Вплив COVID-19 на світову економіку та агросектор України..... 109

ПИЛИПЧУК І.В., РИБКА Л.П., КОРСУН І.Б.

Сутність та значення облікової політики підприємства 112

VYLUSK A.

Ukrainer`s participation in international integration processes with EU..... 115

РОГОВИЧ К.В.

Оцінка фінансової стійкості підприємства 118

АБРИТАЛІНА Л.Р., ХАСАНОВА Х.Х., ДОВБНЯ О.О.

Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств..... 122

VYLUSK A.

International economic integration 124

АБРИТАЛІНА Л.Р., ХАСАНОВА Х.Х., ДОВБНЯ О.О.

Роль олійних культур в ефективності галузі рослинництва 127

МАЛЬНЄВА В.Л.

Стан розвитку ринку послуг поштового зв'язку України 132

ПУГЛО Ю.О., ФОМЕНКО Д.О.

*Структура управління сільськогосподарського підприємства
та напрями її вдосконалення* 136

ФОМЕНКО Д.О., ПУГЛО Ю.О.

*Удосконалення системи управління обліковими процесами
сільськогосподарського підприємства* 140

ВОВЧЕНКО В.С.

Проблеми розвитку органічного землеробства в Україні..... 143

ДОВБНЯ О.О.

*Теоретичні аспекти технічного забезпечення
сільськогосподарських підприємств* 145

SHULHA A., MINENKO S.

Personnel management in the management system of the organization..... 149

ФЕПА Д.В., ТИШЕНКО Ю.О.

*Стан, проблеми та перспективи розвитку
сільськогосподарського виробництва в Україні 151*

ILIASOVA G., LYKHOPUD O.

Features of risk management in rhe agricultural sphere..... 153

ПІВЕНЬ А.В., ЧИРКА В.,

*Нормативно-правова база створення та регулювання
системи електронного врядування 156*

БОГОМОЛОВА К.С., РУДАС Р.,

*Соціально-економічна сутність, види та форми зайнятості
в ринковій економіці 158*

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Вісник

**студентського наукового товариства
навчально-наукового інституту бізнесу і менеджменту
Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка**

(Збірник наукових праць)

ВИПУСК № 1 /2020

Відповідальний за випуск О. О. Красноручький

Редактори: Т. Г. Маренич, В. М. Онегіна

Підписано до друку 28.05.2020 р.

Формат 60×84¹/₈. Папір офсетний.

Гарнітура шкільна. Друк цифровий.

Ум. друк. арк. – 20,5. Наклад – 100 прим.

Віддруковано в ТОВ «Друкарня Мадрид»

через ФОП Гобельовська Л.П.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК №4399 від 27.08.2012 р.

61024, м. Харків, вул. Максимільянівська, 11

Тел.: (057) 756-53-25 www.madrid.in.ua

e-mail: info@madrid.in.ua